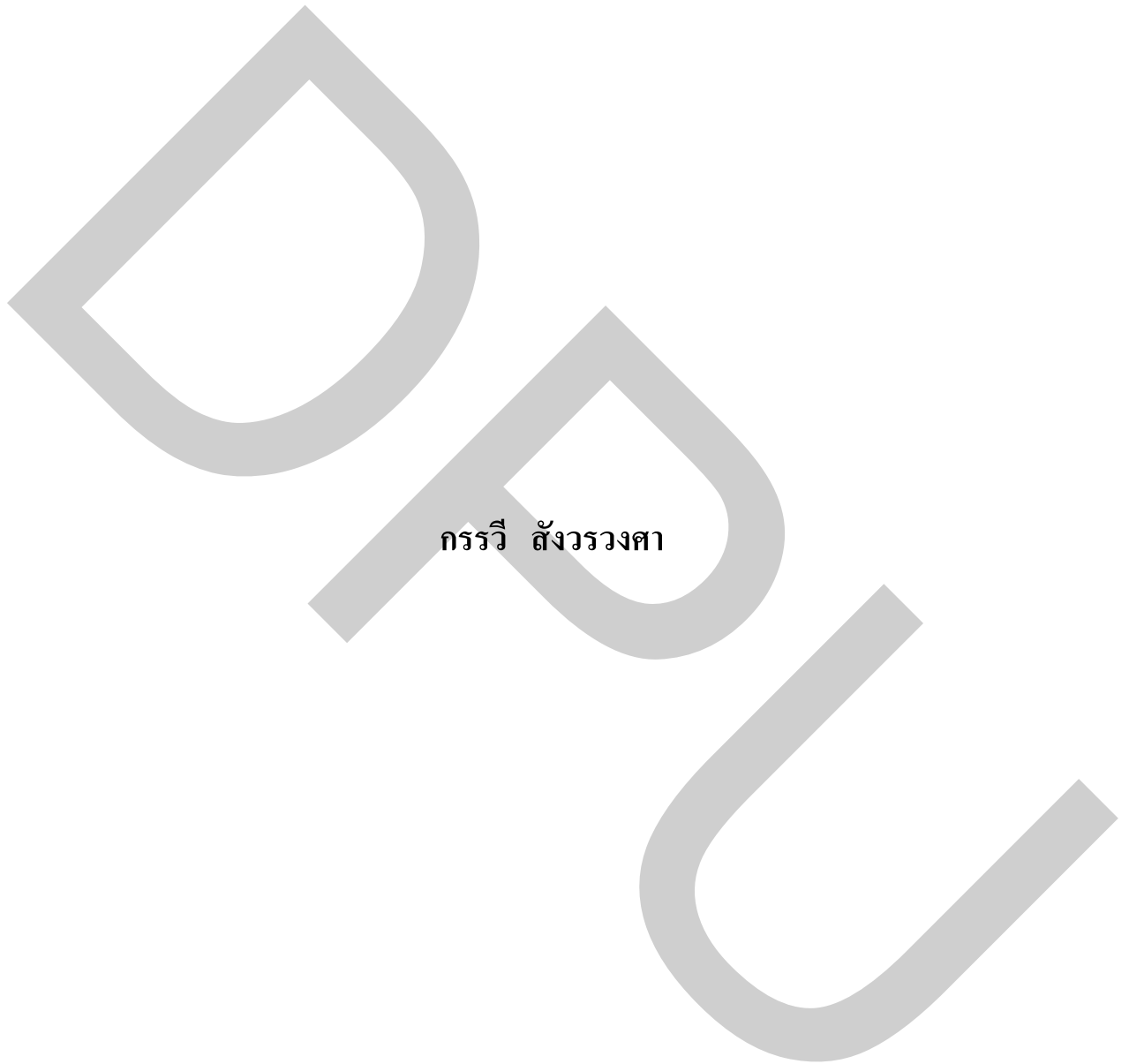

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน

กรรวิ สัจจรวงศา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2552

Class Action in Initial Public Offering of Securities

Kornravee Sungvarawongsa

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2009

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากท่านศาสตราจารย์ วิชัย อริยะนันท์ทกะ ที่ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้ความเมตตาและกรุณาต่อผู้เขียน ทั้งยังได้สละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างยิ่งไว้ ณ. ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์สุทธิชัย จิตรวานิช ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ได้ร่วมถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับกฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ให้แก่ผู้เขียน ตลอดจนได้สละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำแนวทางในการเขียนและในการค้นคว้าข้อมูลและข้อคิดต่างๆ แก่ผู้เขียน

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่ได้ให้ความกรุณารับเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งท่านรองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ สัตตบุศย์ และท่านศาสตราจารย์(พิเศษ) สุชาติ ธรรมาพิทักษ์กุล ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้สละเวลาอันมีค่าในการตรวจสอบแก้ไขและให้คำแนะนำข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในการจัดทำวิทยานิพนธ์

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณเดือนวิไล อุทัยพิทักษ์ ที่ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้เขียน รวมทั้งเป็นธุระจัดการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่างๆ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผู้เขียนขอขอบคุณสำหรับมิตรภาพและความหวังดีของเพื่อนทุกท่านที่มีให้

ท้ายที่สุด ผู้เขียนขอขอบพระคุณ “บิดา” และ “มารดา” บุคคลที่สำคัญที่สุดที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เขียนได้เรียนสำเร็จ และสมาชิกทุกคนในครอบครัว “สังวรวงศา” ที่คอยเป็นกำลังใจให้เสมอมา ผู้เขียนหวังว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษากฎหมายบ้าง ไม่มากนักน้อย หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับผิดแต่เพียงผู้เดียว

กรรวิ สังวรวงศา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ	๗
สารบัญ	๗
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
1.3 สมมติฐานของการศึกษา	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	6
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
2. แนวคิดและทฤษฎีในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน	7
2.1 แนวคิดทั่วไป และความเป็นมาในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน	7
2.2 การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา	16
3. แนวคิด และทฤษฎีในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ในต่างประเทศ	28
3.1 ความหมายของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	28
3.2 แนวความคิด ที่มา และหลักการเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	30
3.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law)	39
3.4 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร หรือแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)	58
4. วิเคราะห์การนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้กับ คดีการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนในประเทศไทย	65
4.1 วิเคราะห์หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	65
4.2 การดำเนินคดีในกรณีมีผู้เสียหายจำนวนมากในประเทศไทย	71

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3 วิเคราะห์สภาพปัญหา	85
4.4 วิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ... โดยเปรียบเทียบกับ การดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศ)	88
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	119
5.1 บทสรุป	119
5.2 ข้อเสนอแนะ	122
บรรณานุกรม	127
ภาคผนวก	130
ประวัติผู้เขียน	176

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การดำเนินคดีแบบกลุ่มในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน
ชื่อผู้เขียน	กรรวิ สัจจรวงศา
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์วิชัย อริยะนันทกะ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์สุทธิชัย จิตรวานิช
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2552

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน มาตรการบังคับทางกฎหมายและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งในกรณีที่มีข้อพิพาทอันเกี่ยวกับคดีหลักทรัพย์ในตลาดทุน (Capital Market) ซึ่งเป็นตลาดการเงิน (Financial Market) ของไทยต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีสบัญญัติและกฎหมายสารบัญญัติ อันได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประกอบพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 แต่กฎหมายทั้งสองฉบับก็ยังมีอาจเี่ยวหาความเสียหายให้แก่ผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลอย่างเพียงพอ ทั้งนี้เนื่องจากตลาดหลักทรัพย์ของไทยเกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลหลากหลายกลุ่ม เป็นจำนวนมาก และบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องของบางคนบางกลุ่มอาจกระทำการใดๆ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหาย หรือกระทำการอันอาจกระทบสิทธิของผู้ลงทุนจำนวนมาก

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) เป็นรูปแบบหนึ่งของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) โดยกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้สิทธิเอกชนเข้ามาดำเนินคดีแบบกลุ่มได้โดยตรง แต่ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของศาลและทนายความ และสามารถนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มไปปรับใช้ได้กับคดีแพ่งทุกคดีด้วย แต่สำหรับประเทศไทยซึ่งใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย หรือแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ยังไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มอันให้สิทธิเอกชนในการดำเนินคดีเองได้ไว้เป็นการเฉพาะ เพียงแต่มีกฎหมายเฉพาะบางฉบับเท่านั้นที่กำหนดให้อำนาจแก่รัฐในการที่จะจัดตั้งผู้แทนเข้าไปดำเนินคดีเพื่อเี่ยวหาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไว้เป็นการเฉพาะ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็ยังมีได้รับการเี่ยวหาเพียงพอ ดังเช่น หากเป็นคดีอันมีข้อพิพาทที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาด

หลักทรัพย์ หรือผู้ถือหุ้นร้อยละ 10 ของผู้ถือหุ้นที่มีประกันที่จำหน่ายแล้วทั้งหมด ฟ้องคดีแทนผู้ถือหุ้นผู้ได้เฉพาะกรณีผู้แทนผู้ถือหุ้นผู้กระทำ หรือละเว้นกระทำการ หรือไม่ปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งมาตรการหนึ่ง อันควรค่าแก่การที่นักกฎหมายของไทยหันมาให้ความสนใจและศึกษาเพื่อที่จะได้นำมาประยุกต์ใช้กับคดีต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่อ หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลในวงกว้างและเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ผู้ซึ่งมีส่วนได้เสียจากการกระทำย่อมได้รับการเยียวยาความเดือดร้อนเสียหายแม้ว่าตนจะมีได้ดำเนินการฟ้องคดีเอง เว้นแต่จะแสดงความประสงค์ขอออกจากกลุ่ม (Option - Out)

Thesis Title	Class Action in Initial Public Offering of Securities
Author	Kornravee Sungvarawongsa
Thesis Advisor	Professor Wichai Ariyanantaka
Co-Thesis Advisor	Suthichai Jitrawanich
Department	Law
Academic Year	2009

ABSTRACT

Nowadays the law measurement and The Civil Procedure Code having the dispute about securities cases in the capital market, Thai financial market, must comply by the provision of the Procedural Law or Adjective law and the Substantive law that are the Civil Procedure Code composing The Securities and Exchange Act B.E. 2535. However, both laws can't remedy the investors' loss in the Stock Exchange of Thailand or SET efficiently enough. It's because the SET is related to many groups of people and some of them can do something that cause some damage or affect many investors' right.

Class Action is another type of the Civil Procedure Code mentioned in the law of the country that uses the Common Law System of by mentioning it as a part of the Civil Procedure Code and the privates have right to suit the Class Action directly under the control of the Administrative Agencies and the lawyer. Moreover, the Class Action suit can be adapted to use with every civil case. For Thailand that uses Civil Law System, there is no provision of the law on Class Action that gives right to the private specifically. There are only some laws that give power to the government to appoint the representative to sue or to be sued the case and remedy the damage for many victims affected from any actions . But the problems are not remedied well enough such as securities obligations case, The Securities and Exchange Commission (SEC) and The Stock Exchange of Thailand (SET) or the debenture shareholder who holds 10% of all debenture shareholder and has disposed guarantee can sue for the debenture shareholder in case the representative of the debenture shareholder acts or ignore or doesn't take any action.

According to the study, Class Action is the provision of the law that's very efficient and worthy for Thai lawyer to pay attention or study to apply with many cases that

widely affect or cause any damage to many people. The one who gains or loses from the act should be remedied although he doesn't sue by himself unless he wants to be option-out.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“เงินทุน” เป็นปัจจัยที่สำคัญมากประการหนึ่งในการบริหารจัดการและการพัฒนา ศักยภาพในการแสวงหากำไรทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การจัดหาเงินทุนของภาครัฐที่เป็น ที่นิยมและสามารถทำได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมที่สุดก็คือ การเก็บภาษีอากรในรูปแบบต่างๆ ซึ่งต้องมี การวางแผนและการบริหารจัดการกับภาษีที่เก็บได้มาเป็นเครื่องมือในการบริหารและพัฒนา ประเทศต่อไป แต่สำหรับการดำเนินกิจการของภาคเอกชนก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ “เงินทุน” เช่นกัน และวิธีหนึ่งที่นิยมมากในปัจจุบันก็คือ การระดมเงินทุนจากนักลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การออมเงินผ่านสถาบันการเงินและหลักทรัพย์อื่นๆ ในตลาดหลักทรัพย์ฯ การลงทุนซื้อ ตราสารหนี้ระยะยาว การซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตแบบตลอดชีวิต เป็นต้น เพื่อที่จะได้มีเงิน หมุนเวียนพอในการบริหารจัดการธุรกิจให้มากและรวดเร็วที่สุด

การลงทุนในหลักทรัพย์ หรือการลงทุนในหุ้นสามัญ (Common Stock) ซึ่งเป็นตราสาร ประเภทหุ้นทุนที่ออกโดยบริษัทมหาชนจำกัดที่ต้องการระดมเงินทุนเพื่อมาใช้ในการบริหารกิจการ ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการออมในอนาคตที่มีผู้สนใจไม่น้อยโดยผู้ลงทุนอาจคาดว่าวิธีการออม ดังกล่าว จะให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าการนำเงินไปฝากในสถาบันการเงินในรูปแบบต่างๆ แต่การ ลงทุนก็เป็นความเสี่ยง กล่าวคือ การลงทุนประเภทใดที่ให้ผลตอบแทนสูง อัตราความเสี่ยงก็ ย่อมสูงตามไปด้วย ดังที่เคยได้ยินคำกล่าวที่นักการเงินนิยมพูดกันเสมอว่า “High Risk - High Return” ดังนั้นผู้ที่เข้ามาลงทุนในหลักทรัพย์จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่จะมี อิทธิพลต่อการตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์ ต้องศึกษาวิเคราะห์ และประเมินมูลค่าหุ้น โดย คำนึงถึงปัจจัยพื้นฐานของหุ้นแต่ละตัว เพื่อเลือกหุ้นหรือหลักทรัพย์ที่ต้องการจะเข้าไปทำการซื้อ- ขาย เพราะผู้ลงทุนส่วนใหญ่ในตลาดหลักทรัพย์ฯ ไม่ใช่แค่เพียงกำไรที่ต้องการผลตอบแทนในระยะ สั้น ประกอบกับผู้ลงทุนไม่ใช่ผู้ที่ชำนาญในการวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานของหลักทรัพย์ อาจขาด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการต่างๆ ในการพิจารณาเพื่อการลงทุน ซึ่งผู้ลงทุนจะพิจารณาถึง องค์ประกอบที่สามารถมองเห็นได้โดยทั่วไป เช่น ผลการดำเนินงานซึ่งพิจารณาได้จากงบการเงิน หรือ การเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ เป็นต้น

กรณีการระดมเงินทุนในบริษัทมหาชนจำกัดในปัจจุบัน วิธีที่นิยมและเป็นที่ยอมรับกันดีคือ การระดมเงินทุนจากตลาดทุน (Capital Market) ซึ่งมักปรากฏในรูปแบบต่างๆ เช่น การเสนอขายหลักทรัพย์แก่นักลงทุนหรือประชาชนทั่วไป โดยผ่านหน่วยงานวิชาชีพของสถาบันการเงิน (Investment Banking) หรือ บริษัทนายหน้าค้าหลักทรัพย์ (Broker) ที่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นต้น

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นแหล่งกลางในการซื้อขายหลักทรัพย์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมการระดมทุนระดับประเทศ ดังนั้น การซื้อขายหลักทรัพย์จะต้องเป็นไปอย่างบริสุทธิ์และยุติธรรม เพื่อก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและความมั่นใจแก่นักลงทุน แต่ระยะเวลาที่ผ่านมามูลค่าและปริมาณในการซื้อ-ขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ฯ มีแนวโน้มสูงขึ้น ทำให้ผลประโยชน์ต่างๆ ก็มีมูลค่ามหาศาลตามตัวไปด้วย จนเป็นเหตุให้หลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 การกระทำดังกล่าว ได้แก่ การนำข้อมูลภายในไปแสวงหาผลประโยชน์ก่อนบุคคลอื่น หรือเป็นการแสวงหาผลประโยชน์โดยที่บุคคลภายนอกยังไม่รู้ถึงข้อมูลนั้น อันเป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลเพื่อการลงทุน

จากการที่ราคาหลักทรัพย์ในตลาดทุนได้พัฒนามาตลอดระยะเวลาหลายสิบปี แต่ก็ได้เกิดปัญหาอันเกิดจากการนำหลักทรัพย์มาเสนอขายให้แก่ประชาชนทั่วไป หรือนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ก็เกิดขึ้นมากมาย จนในที่สุดหลักทรัพย์ของบางบริษัทก็ถูกเพิกถอนมิให้ทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ฯ ต่อไป หรือบางครั้งก็มีราคาหลักทรัพย์ของบางบริษัทตกผันไม่สมเหตุสมผลหรือไม่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือชี้ชวนซึ่งได้สมมติให้ปัจจัยอื่นคงที่ทุกประการ ทั้งนี้กิจการวิชาชีพ (Investment Banking) ที่อยู่เบื้องหลังของการทำการเสนอซื้อ-ขาย (Dealing) และมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและบริการทางการเงินอย่างครบวงจรให้กับบริษัทขนาดยักษ์และบุคคลธรรมดาที่มีความมั่งคั่งมหาศาลจะต้องเข้ามามีบทบาทในการเปิดเผยและสำรวจตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดด้วย มิเช่นนั้นก็อาจส่งผลให้นักลงทุนทั้งในและต่างประเทศขาดความเชื่อมั่น ส่งผลกระทบมหาศาลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ประกอบกับบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความสำคัญต่อมาตรการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ลงทุน แม้ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ก็ยังมีได้ช่วยบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมด และตลอดเวลานับยาวนานนับทศวรรษที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในการเสนอขายหลักทรัพย์ก็ยังมีได้ถูกนำมาบังคับใช้ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมเลย ทั้งๆ ที่น่าจะถือได้ว่าเป็นมาตรการเบื้องต้นในการคุ้มครองผู้ลงทุนที่ได้เข้ามาระดมทุน (Raising Fund) ในตลาดทุน (Capital Market) ให้เกิดความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกลงทุน และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การ

ระดมเงินทุนในระดับประเทศเป็นไปอย่างมีเสถียรภาพ และส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในที่สุด

เนื่องจากการระดมทุนจากประชาชนทั่วไปโดยวิธีการเสนอขายหลักทรัพย์ได้มีกิจการต่างๆ ต้องกระทำ พร้อมทั้งได้มีการออกหนังสือชี้ชวนให้มาซื้อหลักทรัพย์ด้วย สำหรับประเทศไทย กฎหมายว่าด้วยการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนอาจจะยังไม่ได้มีการดำเนินการไปตามหลักการที่ถูกต้องและเหมาะสมเพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีการพัฒนาทั้งด้านกฎหมายและด้านเศรษฐกิจ ดังเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ เป็นต้น โดยเฉพาะในเรื่องของการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตัวกิจการที่เสนอขายหลักทรัพย์ ฐานะและผลการดำเนินงานของกิจการ ความรับผิดชอบของกิจการที่เสนอขายหลักทรัพย์ ในกรณีที่มีการหลอกลวงหรือฉ้อโกง การควบคุมการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนในทางกฎหมายและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการเสนอขายหลักทรัพย์ สำหรับในเรื่องกฎหมายว่าด้วยการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนนี้ครอบคลุมไปถึงวิธีการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนที่กระทำกันในต่างประเทศและที่กระทำกันในประเทศไทย หลักการควบคุมการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนโดยกฎหมาย ซึ่งรวมทั้งระเบียบข้อบังคับและวิธีการในทางปฏิบัติ ตลอดจนทั้งองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน โดยหลักการทั่วไปเกี่ยวกับการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนนั้น จะต้องให้มีการเปิดเผยข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับหลักทรัพย์ และตัวกิจการที่จะเสนอขายหลักทรัพย์อย่างถูกต้องและเพียงพอ เพื่อให้ประชาชนที่จะลงทุนในหลักทรัพย์มีรายละเอียดที่สำคัญสำหรับใช้ในการประกอบการตัดสินใจในการลงทุนได้ และมีหลักห้ามการเสนอขายหลักทรัพย์โดยวิธีการหลอกลวงหรือกระทำการใดๆ ไปในทางที่จะให้ประชาชนที่จะซื้อหลักทรัพย์เข้าใจผิดจากความเป็นจริง ทั้งนี้โดยไม่คำนึงว่าหลักทรัพย์ที่เสนอขายจะเข้าข่ายซึ่งองค์กรที่เกี่ยวข้องควบคุมหรือไม่ก็ตาม นอกจากนั้นแล้วโดยทั่วไปในการควบคุมขององค์กรที่เกี่ยวข้องจะมีมาตรการที่สำคัญในการควบคุม คือการกำหนดให้การเสนอขายหลักทรัพย์ ผู้เสนอขายจะต้องดำเนินการในเรื่องการจดทะเบียนการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อองค์กรนั้นๆ ตามรายการและรายละเอียดต่างๆ ที่ได้กำหนดขึ้น และในเวลาที่จะเสนอขายหลักทรัพย์ภายหลังจากที่ได้มีการจดทะเบียนการเสนอขายหลักทรัพย์แล้ว ผู้เสนอขายจะต้องจัดทำหนังสือชี้ชวนแสดงรายละเอียดต่างๆ ที่สำคัญตามที่ได้จดทะเบียนไว้ พร้อมทั้งส่งมอบหนังสือชี้ชวนนี้ให้แก่ผู้ซื้อหลักทรัพย์ด้วย สำหรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรที่ควบคุมการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน มีหลักที่สำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจต่อประชาชนทั่วไปว่าหลักการของการกำหนดให้จดทะเบียนการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนไม่ใช่เป็นการป้องกันการขาดทุนของประชาชนผู้ลงทุนในหลักทรัพย์หรือเพื่อมิให้ถูกเอาเปรียบ แต่มีหลักการที่สำคัญคือ เพื่อให้มีการเปิดเผยข้อมูลและรายละเอียดต่างๆ ที่สำคัญให้ประชาชนผู้ซื้อหลักทรัพย์

สามารถวิเคราะห์คุณภาพของหลักทรัพย์ที่เสนอขายตามหลักเกณฑ์ที่ดีได้ อีกทั้งกฎหมายยังได้กำหนดในส่วนของการรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการควบคุมและองค์การในการควบคุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจดทะเบียนการเสนอขายหลักทรัพย์และการออกหนังสือชี้ชวนให้ซื้อหลักทรัพย์ ความรับผิดชอบในทางกฎหมายในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนขึ้น โดยกำหนดหน่วยงานหรือองค์การในการควบคุมและวิธีการต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้บริษัทมหาชนที่ต้องการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนต้องยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลและร่างหนังสือชี้ชวนต่อสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ก่อนที่จะทำการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน และต้องเปิดเผยข้อมูลที่เป็นต่อผู้ลงทุน โดยให้ผู้ออกหลักทรัพย์ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมรับผิดชอบการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวไม่สมบูรณ์ ไม่ถูกต้อง หรือเกิดความบกพร่องใดๆ ขึ้นโดยผู้ลงทุนจะต้องดำเนินการพิจารณาติดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งปัจจุบันนี้ก็ยังไม่อาจเยียวยาความเสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลเพียงพอ

กฎหมายฟ้องคดีแบบกลุ่ม หรือ Class Action ซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั่วไปซึ่งรวมถึงผู้ลงทุนในตลาดทุนด้วย ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำหลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) มาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีในทางแพ่งที่เกี่ยวกับคดีหลักทรัพย์ โดยถือว่าเป็นวิธีพิจารณาความแบบพิเศษในศาลที่กำหนดให้ผู้ฟ้องหรือผู้ถูกฟ้องที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกันเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในทางแพ่งเป็นคดีเดียวกัน โดยการ Opt - In หรือ Opt - Out ซึ่งผลของคำพิพากษาผูกพันทั้งกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้คดีได้ดำเนินไปในครั้งเดียว ทำให้เกิดความประหยัดในด้านเวลาและค่าใช้จ่าย และช่วยลดปริมาณคดีในศาลได้อย่างมาก และหากนำหลักเกณฑ์ต่างๆ มาปรับใช้กับการดำเนินคดีหลักทรัพย์ในประเทศไทย ผู้เขียนคิดว่าน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2547 ประเทศไทยเราเคยได้มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ พ.ศ....(Class Action) โดยมีสาระสำคัญคือให้มีกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ เพื่อช่วยให้นักลงทุนได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากการฝ่าฝืนกฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีเอง ซึ่งปัจจุบันได้มีการนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการฟ้องคดีตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคเท่านั้น ทั้งนี้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มทนายความจะเข้ามามีบทบาทสำคัญมาก เนื่องจากผลของคดีจะกระทบต่อสมาชิกกลุ่มทุกคน ซึ่งศาลจะต้องทำงานในเชิงรุก (Active) มากขึ้นเพราะต้องเข้ามาตรวจสอบและถอดถอนทนายความที่ดำเนินการไม่เหมาะสมเช่น

มิได้ดำเนินการขออนุญาตพิจารณาให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มใดๆ ราย หรือมีผลประโยชน์ขัดแย้งกับสมาชิกกลุ่ม (Conflict of Interest) เป็นต้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาขั้นตอนหรือกระบวนการของกฎหมายว่าด้วยการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน ในประเด็นที่อาจก่อให้เกิดปัญหาและความเสียหายต่อนักลงทุน ครอบคลุมไปถึงวิธีการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนที่กระทำกัน ในต่างประเทศและที่กระทำกัน ในประเทศไทย หลักการควบคุมการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน โดยกฎหมาย ซึ่งรวมทั้งระเบียบข้อบังคับ และวิธีการ ในทางปฏิบัติ ตลอดจนทั้งองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน และหาแนวทางแก้ไขโดยวิธีดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยศึกษาเปรียบเทียบกับ การดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

1.2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนกรณีที่น่ามาปรับใช้ในประเทศไทย

1.2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนในต่างประเทศ ศึกษาจากทั้งประเทศที่ใช้กฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร หรือระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law)

1.2.4 เพื่อนำมาตรการที่ได้จากการเปรียบเทียบมากำหนดแนวทางแก้ไขกฎหมายในเรื่องของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

บทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในกรณีที่มีการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 ว่าด้วยการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนั้น ออกมาด้วยความมุ่งหวังว่า หากมีการดำเนินการไปตามหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม มีการควบคุมที่ดี มีกฎหมายและองค์กรในการควบคุมการเสนอขายหลักทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพแล้ว จะเป็นเครื่องมือที่ดีในการระดมทุนจากประชาชน เพื่อพัฒนาประเทศและกระจายรายได้และความเป็นเจ้าของในกิจการต่างๆ ออกไปสู่ประชาชน อันหมายถึงการบรรลุถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตลาดทุนของประเทศ แต่ผลจากการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวมากกว่า 15ปี ผลที่ตามมาก็คือ ได้ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการใช้สิทธิเรียกร้องและการดำเนินคดี รวมทั้งอาจไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองผู้ลงทุนจำนวนมากในตลาดหลักทรัพย์ฯ ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มเพื่อนำมาใช้ดำเนินคดีกับผู้ก่อให้เกิด

ความเสียหายกับประชาชนที่เข้ามาลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลาในการดำเนินคดี อีกทั้งยังช่วยลดปริมาณคดีในชั้นศาล ลงได้ด้วย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนเท่านั้น ทั้งนี้ได้หมายรวมไปถึงกรณีที่ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ใช้อำนาจฟ้องผู้ออกหุ้นกู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ และกรณีที่ผู้ดูแลผลประโยชน์ของกองทุนรวมใช้อำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนผู้ถือหุ้นหน่วยลงทุน ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 อยู่แล้ว

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการใช้วิธีวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษา ค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้ง จากข้อมูล Electronic ต่างๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและต่างประเทศ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 เพื่อทราบถึงแนวทางขั้นตอนหรือกระบวนการในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนในประเด็นที่อาจก่อให้เกิดปัญหาและความเสียหายต่อนักลงทุน และหาแนวทางแก้ไขโดยวิธีดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

1.6.2 เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนกรณีที่น่ามาปรับใช้ในประเทศไทย

1.6.3 เพื่อทราบถึงการเปรียบเทียบแนวทางในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนในต่างประเทศ ศึกษาจากทั้งประเทศที่ใช้กฎหมายแบบลายลักษณ์อักษรหรือระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law)

1.6.4 เพื่อทราบถึงแนวทางแก้ไขกฎหมายในเรื่องของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน

ในการดำเนินธุรกรรมทางธุรกิจจำเป็นต้องใช้เงินทุน กิจกรรมต่างๆ จึงต้องระดมเงินทุนจากประชาชนสำหรับการเริ่มต้นกิจการ หรือสำหรับการพัฒนา ขยาย หรือดูแลรักษากิจการ หรือสำหรับการจัดหาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในกิจการ

2.1 แนวคิดทั่วไปและความเป็นมาในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนในประเทศไทย

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของการลงทุนในหลักทรัพย์

ในการส่งเสริมให้มีการระดมทุนของประเทศ ดังนั้นการซื้อขายหลักทรัพย์จะต้องเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรมเพื่อก่อให้เกิดความเชื่อถือและมั่นใจแก่ผู้ลงทุน แต่ช่วงที่ผ่านมาก่อนที่จะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจมูลค่าการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีมูลค่าสูงขึ้นมากภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว ทำให้ผลประโยชน์ที่ผู้เกี่ยวข้องจะได้รับก็สูงขึ้นเป็นเงาตามตัวด้วย และเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อช่วงปี พ.ศ.2540¹ ได้มีบุคคลบางกลุ่มนำข้อมูลภายในมาใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์สำหรับตนเองและพวกพ้องของตนก่อนที่ข้อมูลดังกล่าวจะได้รับอนุญาตให้เปิดเผยต่อสาธารณชน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากการกระทำบางประการที่ก่อให้เกิดความไม่ชอบธรรม และไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งถือได้ว่าการกระทำดังกล่าวขัดต่อหลักความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอีกด้วย

ในระบบการเงิน (Financial System) มีการเคลื่อนย้ายเงินออกมาจากผู้มีเงินออมมายังผู้ที่ต้องการใช้เงินทุนอยู่ตลอดเวลา เรียกว่า การเคลื่อนย้ายเงินทุน หรือการระดมเงินทุนจากประชาชน และการเคลื่อนย้ายเงินออมของประชาชนไปสู่กิจการ (Raising Fund) ซึ่งต้องการเงินทุน โดยการ

¹ การลงทุน หมายถึง การกักเงินไว้จำนวนหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อก่อให้เกิดผลตอบแทนที่ออกเงยขึ้นในอนาคต โดยต้องพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ได้แก่ ความคุ้มต่ออัตราเงินเฟ้อและความเสี่ยงต่างๆ ที่ไม่แน่นอนอันอาจเกิดขึ้นในอนาคต และการชะลอการใช้จ่ายเงินเพื่อการบริโภคในปัจจุบัน อันอาจถือว่าเป็นการออมอย่างหนึ่ง ดังนั้นการลงทุนจึงมีความเกี่ยวข้องกับการออม การคาดการณ์ผลตอบแทนในอนาคตและความเสี่ยงต่างๆ เป็นอันมาก.

ออกหลักทรัพย์² ประกันการลงทุน เรียกว่า การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ (Stock Exchange) และในตลาดการเงิน (Financial Market) มีการเคลื่อนย้ายทุนอยู่ 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 การเคลื่อนย้ายทุนโดยตรง โดยกิจการนั้นออกหลักทรัพย์จำหน่ายให้แก่ผู้ต้องการลงทุนโดยตรง

รูปแบบที่ 2 การเคลื่อนย้ายทุนโดยตรงระหว่างผู้ลงทุนกับกิจการที่ต้องการใช้เงินทุน โดยมีกิจการวณิชธนกิจ³ (Investment Banking) เป็นตัวกลางในการจำหน่ายหลักทรัพย์และช่วยประกันการจำหน่ายแก่ผู้ที่ต้องการใช้เงินทุน

รูปแบบที่ 3 การเคลื่อนย้ายทุนโดยสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการระดมเงินออมจากผู้มีเงินออมแล้วนำเงินออมนั้นไปจัดสรรให้แก่กิจการที่ต้องการใช้ทุนในรูปข้อตกลงหรือสัญญากู้เงิน (Loan Agreement)

2.1.2 ความหมายของตลาดการเงิน ตลาดทุน และตลาดเงิน

ตลาดการเงิน (Financial Market) หมายถึง ตลาดที่จัดให้มีการโอน หรือเปลี่ยนมือตัวเงิน หรือสินทรัพย์ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยสินทรัพย์องค์กรกำกับดูแลนั้นมีหน่วยงานธุรกิจเอกชน สถาบันการเงิน หรือรัฐบาลเป็นผู้ออก ทั้งนี้ตลาดการเงินแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ ตลาดเงิน (Money Market)⁴ และตลาดทุน (Capital Market)⁵

² ผู้ออกหลักทรัพย์ (Issuer หรือ Company) ใน พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ให้หมายความถึง บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด โดยวิธีการออก “ตราสาร” (Instrument) หรือ “ตราสารทางการเงิน” (Financial Instrument) หรือบางครั้งอาจใช้คำว่า ผลิตภัณฑ์ทางการเงิน (Financial Product) หรือหลักทรัพย์ (Securities) ก็ได้.

³ กิจการวณิชธนกิจ คือ ธุรกิจที่เป็นที่ปรึกษาของบริษัทเอกชนและเป็นผู้กระจายหุ้นสู่สาธารณะครั้งแรกโดยต้องเป็นไปตามกระบวนการที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนดไว้ ที่เรียกว่า Initial Public Offering : IPO อีกทั้งทำหน้าที่เป็นนายหน้าในการซื้อขายหุ้นผ่านตลาดหลักทรัพย์และรับบริหารทรัพย์สินให้กับลูกค้าสถาบัน (Institute Customer) ด้วย.

⁴ ตลาดเงิน (Money Market) หมายถึง สถานที่ที่ผู้ประกอบธุรกิจสามารถระดมเงินทุนได้ด้วยวิธีการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างประชาชนผู้ออมเงินทั่วไปกับผู้ประกอบธุรกิจที่ต้องการใช้เงินเพื่อประกอบธุรกิจโดยผู้ที่ต้องรับผิดชอบเงินออมคืนแก่ประชาชน คือ สถาบันการเงิน ส่วนผู้ประกอบกิจการมีหน้าที่ต้องชดใช้เงินกู้ยืมให้แก่สถาบันการเงินโดยตรง แต่การระดมเงินทุนจากตลาดเงินนี้มีข้อจำกัดเนื่องจากมีต้นทุนซึ่งอยู่ในรูปของดอกเบี้ยที่ค่อนข้างสูง และเงินทุนที่ได้มีจำนวนจำกัด จึงสรุปได้ว่า ตลาดเงิน (Money Market) นั้นจะต้องเป็นแหล่งระดมเงินทุนระยะสั้น โดยเงินที่ถูกระดมทุนมานั้นก็ต้องคืนกลับให้กับเจ้าของตามหลักการของทฤษฎีหนี้ (Debt Theory).

⁵ ตลาดทุน (Capital Market) หมายถึง สถานที่ที่ผู้ประกอบธุรกิจสามารถระดมเงินทุนจากประชาชนผู้ออมเงินได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านสถาบันการเงิน ซึ่งผู้ประกอบธุรกิจจะใช้วิธีออกหลักทรัพย์เสนอขายแก่

การระดมเงินจากตลาดทุนถือเป็นแหล่งเงินทุนที่มีต้นทุนต่ำ เพราะในกรณีที่เป็น การระดมทุนโดยการออกหลักทรัพย์จะมีการคืนเงินแก่ผู้ลงทุนในรูปแบบของเงินปันผล (Dividend) หรือ หากมีดอกเบี้ยก็มักจะกำหนดดอกเบี้ยไว้ในอัตราที่ต่ำกว่าการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน อีกทั้ง การระดมทุนจากตลาดทุนซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนระยะยาวที่ผู้ระดมทุนไม่จำเป็นต้องคืนเงินให้แก่ผู้ลงทุน จนกว่าบริษัทนั้นจะได้จดทะเบียนเลิกกิจการ (Liquidation)

ตลาดทุน (Capital Market) เป็นแหล่งจัดหาเงินทุนให้แก่ผู้ประกอบการ และเป็นส่วน หนึ่งของระบบการเงินที่ช่วยให้การระดมเงินออมจากประชาชนมาใช้ประโยชน์ในการลงทุน ทั้งนี้ ตลาดทุนมีลักษณะพิเศษหลายประการ คือ ผู้ลงทุนในตลาดทุนมีความเสี่ยงในการลงทุนในอัตราที่ สูงและพร้อมที่จะเสี่ยงต่อการขาดทุนตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะมุ่งหวังผลตอบแทนในรูปแบบของกำไร จากเงินปันผลในอัตราที่สูง โดยมีตลาดหลักทรัพย์เป็นสถาบันตัวกลางแบบพิเศษที่ถูกกำหนด ขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกในการที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้เงินทุนไหลเข้าสู่ตลาดทุน ซึ่งตราสารที่ ใช้เป็นสื่อกลางในการลงทุนในตลาดทุนจะมีลักษณะแตกต่างจากตลาดอื่นๆ อีกทั้งการเจริญเติบโต ของตลาดทุนขึ้นอยู่กับปริมาณเงินทุนที่ผู้ลงทุนนำมาลงทุน โดยที่มีความคาดหวังว่าจะได้รับผล กำไรจากการนั้นเป็นการตอบแทน แต่อย่างไรก็ตาม จากการที่ราคาหลักทรัพย์มีการเคลื่อนไหว ตลอดเวลาตามอุปสงค์และอุปทานของตลาด (Demand and Supply) อีกทั้งราคาหลักทรัพย์ก็ยังขึ้น หรือลงตามปัจจัยพื้นฐาน (Fundamental Factors) ของหลักทรัพย์นั้นๆ และหากมีข่าวสารทางด้าน เศรษฐกิจและการเมืองทั้งในและนอกประเทศมากระทบ ก็ย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของราคา

ประชาชน เช่น การขายหุ้นสามัญ หรือหุ้นกู้ เป็นต้น การระดมเงินจากตลาดทุนที่ต้นทุนต่ำเพราะเงินที่คืนแก่ผู้ ลงทุนจะอยู่ในรูปของเงินปันผล ในกรณีระดมทุนโดยการออกหุ้น หรือดอกเบี้ยในกรณีระดมทุนโดยการออกหุ้น กู้ ซึ่งมักสามารถระดมได้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน และการระดมทุนจากตลาดทุนจึง ถือได้ว่าเป็นแหล่งเงินทุนระยะยาวที่ผู้ระดมทุนไม่จำเป็นต้องคืนเงินให้แก่ผู้ลงทุนจนกว่าบริษัทจะเลิกกิจการ โดยมิ การชำระบัญชี (Liquidation) หรือจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาตามที่ระบุไว้ในหุ้นกู้เท่านั้น ทั้งนี้ตลาดทุนอาจ แบ่งออกได้เป็นสองประเภทคือ ตลาดแรก (Primary Market) และตลาดรอง (Secondary Market) ดังจะกล่าว ต่อไปนี้

- (1) ตลาดแรก (Primary Market) หมายถึง ตลาดที่มีการเสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่
- (2) ตลาดรอง (Secondary Market) หมายถึง ตลาดที่ทำการซื้อขายหลักทรัพย์ที่ผ่านการเสนอขายให้แก่ผู้ ลงทุนในตลาดแรกมาแล้ว โดยผู้ลงทุนเหล่านั้นได้นำหลักทรัพย์นั้นมาทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอีกในตลาด รอง ซึ่งได้แก่ ตลาดหลักทรัพย์ฯ

จึงสรุปได้ว่า ตลาดทุน (Capital Market) จะต้องเป็นแหล่งระดมเงินทุนระยะยาว โดยเงินที่ถูกระดม ทั้งจำนวนจะไม่มีมีการคืนกลับไปสู่เจ้าของเงิน ยกเว้น กรณีที่มีการเลิกกิจการ โดยต้องมีการชำระบัญชี (Liquidation) ตามหลักการของทฤษฎีทุน (Capital Theory) เท่านั้น.

และปริมาณการซื้อขายอยู่ตลอดเวลาที่ตลาดหลักทรัพย์ฯ เปิดทำการซื้อ-ขายในระหว่างวัน ทั้งนี้ เพราะว่าราคาหลักทรัพย์มีความอ่อนไหว (Sensitive) ต่อปัจจัยต่างๆ อย่างที่มากกระทบ จนบางครั้ง การเปลี่ยนแปลงของราคาดังกล่าวก็ขาดเหตุผลรองรับและเป็นการยากที่จะอธิบายได้

แต่อย่างไรก็ตาม ความไม่แน่นอนของปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวอาจเป็นช่องทางให้ บุคคลบางคนหรือบางกลุ่ม ใช้เป็นโอกาสในการแสวงหาประโยชน์ส่วนตนโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่สุจริต ดังเช่น มีการสร้างราคา หรือกระทำการอื่นใด จนรัฐจำเป็นต้องมีการตรากฎหมายใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อเอาผิดโดยการให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนกับบุคคลเหล่านั้นอยู่เสมอๆ

การเสนอขายหลักทรัพย์⁶ต่อประชาชนในประเทศไทยในปัจจุบันต้องเป็นไปตาม บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 หมวด 3 ว่าด้วยการเสนอ ขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน มาตรา 63 ถึงมาตรา 89 โดยการยกเลิกพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และ ตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2517 และสาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือ มีการแยกตลาดทุน ออกเป็น ตลาดแรก (Primary Market) และตลาดรอง (Secondary Market) ออกจากกัน⁷ และการ เสนอขายหลักทรัพย์ในประเทศไทยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน ตามกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ใช้ระบบการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลเพื่อเสนอขาย หลักทรัพย์ (Filing) เพื่อให้มีการเปิดเผยข้อมูล (Disclosure) เป็นหลัก ซึ่งอาจสรุปได้เป็น 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการการจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ (Underwriting Process) และ กระบวนการการเสนอขายหลักทรัพย์ (Offering Process)⁸ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1) กระบวนการการจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ (Underwriting Process) ซึ่งการจัดจำหน่าย หลักทรัพย์ของไทยเป็นไปตามหลักทฤษฎีการเคลื่อนย้ายทุนและมีลักษณะคล้ายกับการจำหน่าย หลักทรัพย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ มีการใช้รูปแบบการเคลื่อนย้ายทุนโดยผ่านสถาบัน

⁶ เป็นกระบวนการขายตราสาร หรือ ตราสารทางการเงิน หรือ ผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ซึ่งหากใช้คำแสดง ของนักการเงิน ก็คือ คำว่า “ กระบวนการขายกระดาษต่อประชาชน หรือ Paper Game ” แต่จริงๆ แล้วมันไม่ใช่ กระดาษ เพราะมีทฤษฎีตราสาร 3 ทฤษฎี อธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้.

⁷ ระบบตลาดการเงิน มี 2 ประเภท คือ ระบบตลาดแรก (The Primary Market) คือ จะมีการระดมเงิน ออมจากประชาชนไปใช้ในกิจการโดยแลกเปลี่ยนกันด้วยตราสารทางการเงิน โดยจะได้รับตราสาร หรือกระดาษ ที่เรียกว่า Paper Game แต่เป็นกระดาษที่ถูกต้องตามกฎหมาย ที่รัฐออกกฎหมายมารับรอง การรับรองของรัฐนี้ สากลก็ยอมรับ เช่น ใบหุ้นธนาคารกสิกรไทย และระบบตลาดรอง (The Secondary Market) หมายถึง ตลาดซื้อขาย หรือแลกเปลี่ยนตราสารที่ผ่านการระดมทุนจากตลาดแรกมาแล้ว.

⁸ พิเศษ เสตเสถียร. (ม.ป.ป.). กฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. หน้า 16 – 29. อ้างถึงใน ประภาส สุวรรณจิตอารีย์. (2546). ความรับผิดชอบในทางแพ่งในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน. หน้า 43-53.

ตัวกลาง (Intermediary) ที่เรียกว่า กิจการพาณิชย์ธุรกิจ (Investment Banking) เพื่อช่วยในการจำหน่ายและประกันการขายหลักทรัพย์ (Underwriting)

2) กระบวนการการเสนอขายหลักทรัพย์ (Offering Process) ตามกฎหมายของไทย บริษัทที่จะทำการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนได้จะต้องจดทะเบียนเป็นบริษัทมหาชนจำกัด⁹ เท่านั้น เว้นแต่เป็นการเสนอขายหุ้นกู้ของบริษัทจำกัด สำหรับกรณีที่ต้องการเสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่จะต้องขออนุญาตต่อสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)¹⁰ เสมอ ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนที่มีความแตกต่างจากการเสนอขายหลักทรัพย์ของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ เพราะทั้งสองประเทศดังกล่าวมิได้มีบทบัญญัติเช่นนี้ไว้แต่อย่างใด

ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้แบ่งกระบวนการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน (Offering Process)¹¹ ออกเป็นสามขั้นตอน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

(1) ขั้นตอนการอนุญาตให้เสนอขายหลักทรัพย์ใหม่

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดห้ามมิให้กิจการผู้ออกหลักทรัพย์เสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ซึ่งถือเป็นการเปิดโอกาสให้สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) มีอำนาจใช้ดุลพินิจในการพิจารณาหลักเกณฑ์และความเหมาะสมของหลักทรัพย์ที่จะเสนอขายต่อประชาชน เว้นแต่กรณีที่เป็นการขายหุ้นเพิ่มทุนให้แก่ผู้ถือหุ้นเดิม กฎหมายยอมให้กระทำได้โดยมิต้องขออนุญาตแต่อย่างใด

ผู้ที่ประสงค์ที่จะขออนุญาตเสนอขายหลักทรัพย์ออกใหม่ต่อประชาชน จะต้องยื่นขออนุญาตก่อนและหากได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็ต้องยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลร่างหนังสือชี้ชวน หรือจะยื่น

⁹ ในบริษัทมหาชนจำกัด กระบวนการออกหลักทรัพย์ (Issuing Process) เป็นไปตาม พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน พ.ศ.2535 ซึ่งสามารถออกได้ทั้งหุ้นสามัญและหุ้นกู้ สำหรับในบริษัทจำกัด ไม่สามารถออกหุ้นกู้ได้ จะออกได้แต่เฉพาะหุ้นสามัญเท่านั้น.

¹⁰ <http://www.sec.or.th>.

¹¹ Offering Process หรือ กระบวนการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน ต้องใช้และเป็นไปตาม พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 ฉบับเดิยเท่านั้น อีกทั้งกระบวนการในการเสนอขายหลักทรัพย์ต้องเป็นไปตาม พ.ร.บ.ฉบับนี้ด้วยเช่นกัน ยกเว้นกรณีการออกพันธบัตรรัฐบาล ซึ่งมีกระบวนการแตกต่างกับกระบวนการออกหลักทรัพย์ (Issuing Process) ที่ต้องเป็นไปตามกฎหมายหลายฉบับ.

ขออนุญาตพร้อมกับการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวน ก็ได้ ความแตกต่างของสองวิธีข้างต้นคือ ในกรณีแรกจะใช้ระยะเวลาานกว่ากรณีหลัง เพราะกรณีหลังเมื่อได้รับอนุญาตก็สามารถที่จะกระจายหลักทรัพย์ต่อประชาชนได้ทันที

ทั้งนี้ การขออนุญาตเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนอาจจำแนกได้เป็น 3 กรณี ดังนี้คือ

กรณีแรก กรณีการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนครั้งแรก (Initial Public Offering : IPO) ของบริษัทมหาชน จำกัด ซึ่งเป็นการเสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ในวงกว้างเป็นครั้งแรกให้แก่ประชาชน ซึ่งในกรณีนี้สามารถเสนอขายได้เฉพาะหลักทรัพย์ประเภททุน(Equity Securities) เท่านั้น อันได้แก่ หุ้นสามัญและหุ้นบุริมสิทธิ กล่าวคือไม่อาจที่จะเสนอขายหลักทรัพย์ประเภทหนี้ (Debt Securities) เช่น หุ้นกู้ ตั๋วเงิน หลักทรัพย์ที่เป็นตราสารสัญญาต่างๆ ไป เช่น ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นหรือหุ้นกู้ (Warrant) ได้ และ ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้เสนอขายหลักทรัพย์ประเภทนี้จะทำการขออนุญาตเสนอขายได้ต่อเมื่อบริษัทมหาชนจำกัดนั้นได้จดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิแล้วเท่านั้น ทั้งต้องมีวัตถุประสงค์การประกอบธุรกิจที่ชัดเจนและมีคุณสมบัติตามที่พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ประกาศกำหนดไว้ เช่น มีลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย มีการดำเนินงานและมีโครงสร้างทางการเงินและการถือหุ้นที่ชัดเจน มีผู้บริหารที่มีจริยธรรมและไม่มีประวัติค้างปร้อย เป็นต้น

กรณีที่สอง กรณีการเสนอขายหลักทรัพย์ที่มีการเพิ่มทุนของบริษัทฯ ซึ่งเป็นการออกหลักทรัพย์ในครั้งอื่นที่มีใช้ครั้งแรกของบริษัทมหาชนจำกัด อีกทั้งยังสามารถที่จะเสนอขายได้ทั้งหลักทรัพย์ประเภททุน (Equity Securities) และหลักทรัพย์ประเภทหนี้ (Debt Securities) ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 33 กำหนดว่า ผู้เสนอขายหลักทรัพย์ประเภทนี้จะต้องได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และต้องมีวัตถุประสงค์ในการประกอบธุรกิจที่ชัดเจนและมีคุณสมบัติตามที่พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ประกาศกำหนดไว้เช่นเดียวกับกรณีแรก แต่หากเป็นการเสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ทั้งหมดให้กับผู้ถือหุ้น โดยได้รับชำระราคาเต็มมูลค่าที่เสนอนายนั้นแล้ว ไม่จำเป็นต้องขออนุญาต ทั้งนี้เป็นไปตามข้อยกเว้นแห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 33 วรรคท้าย

กรณีที่สาม กรณีการเสนอขายหลักทรัพย์ประเภทหนี้ (Debt Securities) ของบริษัทจำกัด เพื่อส่งเสริมและพัฒนาตราสารการเงินประเภทหนี้ กฎหมายอนุญาตให้สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) เป็นผู้ประกาศกำหนด

(2) ขั้นตอนการเปิดเผยข้อมูลในการเสนอขายหลักทรัพย์

ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 บัญญัติให้ผู้เสนอขายหลักทรัพย์ต้องเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็น เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจลงทุนซื้อหลักทรัพย์ โดยผู้เสนอขายหุ้นต้องยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวน หรือเรียกอีกอย่างว่า การทำ Filing ต่อ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และหากพบว่าข้อมูลยังไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน ก็อาจขอให้ผู้เสนอขายหลักทรัพย์นั้นแก้ไขเพิ่มเติมข้อมูลได้

กระบวนการเปิดเผยข้อมูลในการเสนอขายหลักทรัพย์ ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มีกลไกที่คล้ายกับการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา คือ ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลก่อนการเสนอขายหลักทรัพย์เพื่อให้องค์กรที่ควบคุมดูแลได้พิจารณาข้อมูลที่จะมีการเปิดเผยก่อนที่จะเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวต่อผู้ลงทุน และจะต้องดูแลให้ระดับของข้อมูลที่จะเปิดเผยนั้นมีรายละเอียดเพียงพอสำหรับการตัดสินใจของผู้ลงทุน ซึ่งกลไกที่ใช้ในการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวนี้ได้แก่ การทำ Filing ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ Pro-Filing Period Waiting Period และ Post- Effective Period¹²

การยื่นแบบแสดงรายการข้อมูล (Filing the Registration Statement) ทุกครั้งก่อนที่จะเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน ผู้เสนอขายหลักทรัพย์จะต้องยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลตามที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) กำหนด ทั้งในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องมีข้อมูลถูกต้องตรงกันตามที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่ ก.จ. 44/2543 เรื่อง การยื่นและการยกเว้นการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ ข้อ 2

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 65 และมาตรา 66 กำหนดให้การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนหรือนบุคคลใดๆ จะกระทำได้อต่อเมื่อผู้เสนอขายหลักทรัพย์ได้ทำการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลและร่างหนังสือชี้ชวน และแบบแสดงรายการข้อมูลและร่างหนังสือชี้ชวนมีผลใช้บังคับแล้ว ซึ่งจะยื่นพร้อมกับการออกหลักทรัพย์ใหม่ หรือยื่นภายหลังจากที่ได้รับอนุญาตให้ออกหลักทรัพย์ใหม่แล้วก็ได้ ซึ่งแบบแสดง

¹² ประกาศ สุวรรณจิตอารีย์. (2546). ความรับผิดชอบในทางแพ่งในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน. หน้า 48-49.

รายการข้อมูลและหนังสือชี้ชวนดังกล่าวจะมีผลใช้บังคับ (Effective Date) เมื่อพ้นกำหนด 45 วัน นับแต่วันที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้รับแบบแสดงรายการข้อมูลและร่างหนังสือชี้ชวนนั้นแล้ว หรืออาจมีผลใช้บังคับก่อนกำหนดเวลาดังกล่าวตามที่คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) จะประกาศกำหนดตาม มาตรา 67 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต.ที่ กจ. 44/2543¹³ แบบรายการข้อมูลจะต้องมีข้อมูลตามที่กฎหมายกำหนดให้มีการเปิดเผยตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 69 ถึงมาตรา 71 ส่วนร่างหนังสือชี้ชวนจะต้องมีรายการตรงกับแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์

¹³ ประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต.ที่ กจ. 44/2543 เรื่อง การยื่นและการยกเว้นการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ ข้อ 20 กำหนดเกี่ยวกับระยะเวลาการมีผลใช้บังคับโดยที่

(1) เมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่สำนักงานได้รับแบบแสดงรายการข้อมูลและร่างหนังสือชี้ชวน ในกรณีมิได้กำหนดไว้เฉพาะเป็นอย่างอื่น

(2) เมื่อพ้นกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่สำนักงานได้รับแบบแสดงรายการข้อมูลและร่างหนังสือชี้ชวน ในกรณีดังต่อไปนี้

(ก) การเสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกโดยบริษัทจดทะเบียน

(ข) การเสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ประเภทหุ้นกู้ที่ออกโดยนิติบุคคลที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการประกอบธุรกิจ

(ค) การเสนอขายหุ้นกู้อนุพันธ์ที่ได้รับอนุญาตให้เสนอขายเป็นรายบริษัท เว้นแต่เป็นการเสนอขายหุ้นกู้อนุพันธ์นั้นเป็นครั้งแรกภายในระยะเวลาที่ได้รับอนุญาตในแต่ละครั้ง (ก) และ(ข) ไม่ใช่บังคับกับการเสนอขายหุ้นกู้อนุพันธ์)

(3) เมื่อพ้นกำหนดสามวันทำการนับแต่วันที่สำนักงานได้รับแบบแสดงรายการข้อมูลและร่างหนังสือชี้ชวนในกรณีดังต่อไปนี้

(ก) การยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลและร่างหนังสือชี้ชวนภายในสามเดือนนับแต่วันที่แบบแสดงรายการข้อมูลและร่างหนังสือชี้ชวนของการเสนอขายหลักทรัพย์ประเภทเดียวกันกับที่ออกโดยบริษัทที่ออกหลักทรัพย์เดียวกันมีผลใช้บังคับในครั้งก่อน

(ข) การเสนอขายหลักทรัพย์ที่ได้รับอนุญาตให้เสนอขายได้หลายครั้งภายในระยะเวลาที่กำหนด เว้นแต่เป็นการเสนอขายหลักทรัพย์นั้นในครั้งแรก

(ค) การเสนอขายใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นที่มีลักษณะตามข้อ 12/1(4) ((ก) และ(ข) มิใช่ใช้บังคับกับการเสนอขายหุ้นกู้อนุพันธ์)

(4) ในวันทำการถัดจากวันที่สำนักงานได้รับแบบแสดงรายการข้อมูล และร่างหนังสือชี้ชวน ในกรณีเป็นการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหุ้นกู้ต่อผู้ลงทุนสถาบันตามข้อ 12/2(5) หรือ การเสนอขายหุ้นกู้อนุพันธ์ที่มีลักษณะเป็นหุ้นกู้ระยะสั้นตามข้อ 12/2(7).

ซึ่งต้องมีสาระสำคัญของข้อมูลที่ไม่แตกต่างกันนัก ตามมาตรา 72 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และแบบแสดงรายการข้อมูลและร่างหนังสือชี้ชวนจะต้องมีลายมือชื่อของบุคคลตามที่ประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่ ก.จ.44/2543 เรื่อง การยื่นและการยกเว้นการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ ข้อ 17 รับรองไว้

ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้แบ่งกระบวนการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน (Offering Process)¹⁴ ออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

1. ขั้นตอนการอนุญาตให้เสนอขายหลักทรัพย์ใหม่

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดห้ามมิให้กิจการผู้ออกหลักทรัพย์เสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ซึ่งถือเป็นการเปิดโอกาสให้สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) มีอำนาจใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาหลักเกณฑ์และความเหมาะสมของหลักทรัพย์ที่จะเสนอขายต่อประชาชน เว้นแต่กรณีที่เป็นการขายหุ้นเพิ่มทุนให้แก่ผู้ถือหุ้นเดิมเท่านั้นที่กฎหมายยอมให้กระทำได้โดยมิต้องขออนุญาตแต่อย่างใด

ผู้ที่ประสงค์ที่จะขออนุญาตเสนอขายหลักทรัพย์ออกใหม่ต่อประชาชน จะต้องยื่นขออนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ก่อน และหากได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็ต้องยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลร่างหนังสือชี้ชวน หรือจะยื่นขออนุญาตพร้อมกับการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนก็ได้ ความแตกต่างของสองวิธีข้างต้นคือ ในกรณีแรกจะใช้ระยะเวลาสั้นกว่ากรณีหลัง เพราะกรณีหลังเมื่อได้รับอนุญาตก็สามารถที่จะกระจายหลักทรัพย์ต่อประชาชนได้ทันที

2. ขั้นตอนการเปิดเผยข้อมูลในการเสนอขายหลักทรัพย์

ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 บัญญัติให้ผู้เสนอขายหลักทรัพย์ต้องเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็น เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจ

¹⁴ Offering Process หรือ กระบวนการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน ต้องมี 5 ประเภท และต้องใช้และเป็นไปตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 ฉบับเดียวกันนั้น และกระบวนการในการเสนอขายหลักทรัพย์ต้องเป็นไปตาม พ.ร.บ.ฉบับนี้ ยกเว้นการออกพันธบัตรรัฐบาล (ซึ่งแตกต่างกับกระบวนการออกหลักทรัพย์ (Issuing Process) ที่ต้องใช้กฎหมายหลายฉบับ).

ลงทุนจองซื้อหลักทรัพย์ โดยผู้เสนอขายหุ้นต้องยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวน หรือเรียกอีกอย่างว่า การทำ Filing ต่อ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และหากพบว่าข้อมูลยังไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน ก็อาจขอให้ผู้เสนอขายหลักทรัพย์นั้นแก้ไขเพิ่มเติมข้อมูลได้

กระบวนการเปิดเผยข้อมูลในการเสนอขายหลักทรัพย์ ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มีกลไกที่คล้ายกับการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา คือ ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลก่อนการเสนอขายหลักทรัพย์เพื่อให้องค์กรที่ควบคุมดูแลได้พิจารณาข้อมูลที่จะมีการเปิดเผยก่อนที่จะเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวต่อผู้ลงทุน และจะต้องดูแลให้ระดับของข้อมูลที่จะเปิดเผยนั้นมีรายละเอียดเพียงพอสำหรับการตัดสินใจของผู้ลงทุน ซึ่งกลไกที่ใช้ในการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวนี้ได้แก่ การทำ Filing ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ Pro-Filing Period Waiting Period และ Post-Effective Period¹⁵

3. ขั้นตอนการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูล

การยื่นแบบแสดงรายการข้อมูล (Filing the Registration Statement) ทุกครั้งก่อนที่จะเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน ผู้เสนอขายหลักทรัพย์จะต้องยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลตามที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) กำหนด ทั้งในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องมีข้อมูลถูกต้องตรงกันตามที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่ ก.จ. 44/2543 เรื่อง การยื่นและการยกเว้นการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ ข้อ 2

2.2 การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา¹⁶

หลักการในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาเป็นไปตามทฤษฎีเคลื่อนย้ายทุน โดยส่วนที่ต้องการจะเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนนั้นจะมีทั้งการเคลื่อนย้ายทุนโดยตรงที่ไม่มีตัวกลางในการระดมทุนจากประชาชน (Direct Offering) และการเคลื่อนย้ายทุนทางตรงและมีกิจการวณิชยกรรมที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง (Intermediary) เพื่ออำนวยความสะดวก รวมไปถึงทำการประกันการขายภายใต้เงื่อนไขที่ได้ทำไว้ในข้อตกลงจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ (Underwriting Agreement) แต่กระบวนการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนนั้นโดยมากมักจะเริ่มต้นจากกระบวนการในการจัดจำหน่าย (Underwriting Process) ซึ่งกิจการผู้ออก

¹⁵ ประกาศ สุวรรณจิตอารีย์. (2546). ความรับผิดชอบในทางแพ่งในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน. หน้า 48-49.

¹⁶ แหล่งเดิม. หน้า 13 – 29.

หลักทรัพย์จะต้องขอคำแนะนำและความช่วยเหลือในการดำเนินกระบวนการตามกฎหมาย รวมทั้งการจัดทำเอกสารและคำปรึกษาทางการเงินต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและตลอดไปจนถึงการกำหนดราคาหลักทรัพย์ที่จะทำการเสนอขาย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่กิจการผู้ออกหลักทรัพย์จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากผู้จัดจำหน่ายซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป และแบบพิเศษบางอย่างขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ฉุกเฉินในแต่ละสถานการณ์ แต่การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนนั้น กิจการผู้ออกหลักทรัพย์จะต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ กิจการผู้ออกหลักทรัพย์ไม่มีเครื่องมือ (Wherewithal) หรือผู้เชี่ยวชาญในด้านอุตสาหกรรมการเงินที่จะมาดูแลการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนโดยตรง ดังนั้นการเคลื่อนย้ายทุนทางตรง (Direct Offering) นั้น จึงมีข้อจำกัดอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นการเสนอขายหลักทรัพย์จำนวนมากก็มักจะจำเป็นต้องให้บริการเครือข่ายของนายหน้าและผู้ค้าหลักทรัพย์ (Broker-Dealer Network) และต้องใช้นักขาย (Sales Person) ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับ SEC และนอกจากนี้ Uniform Securities Act ซึ่งเป็นกฎหมายที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกฎหมายหลักทรัพย์ในแต่ละมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกายังกำหนดให้บุคคลที่จะกระทำการเป็นนายหน้า (Broker) หรือตัวแทน (Agent) ของกิจการผู้ออกหลักทรัพย์ในการดำเนินการเสนอขายหลักทรัพย์จะต้องจดทะเบียนไว้กับหน่วยงานประจำมลรัฐนั้นด้วย ทั้งนี้จะเป็นไปตามกฎหมายภายในของแต่ละมลรัฐ

2.2.1 การเคลื่อนย้ายทุนโดยตรง (Direct Offering) อาจเกิดขึ้นได้ใน 5 กรณี ดังต่อไปนี้

2.2.1.1 ในกรณีที่กิจการผู้ออกหลักทรัพย์ต้องการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนโดยใกล้ชิดกับนักลงทุนด้วยเหตุผลบางประการ เช่น เพื่อลดต้นทุนในการจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ เป็นต้น หรือ

2.2.1.2 ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นเดิม (Existing Shareholders) ต้องการที่จะทำการขายหุ้นของตนให้แก่ผู้ถือหุ้นคนอื่น จึงไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการยุ่งยากมาก หรือ

2.2.1.3 ในกรณีที่เป็นการเสนอขายหลักทรัพย์โดยวิธีการเฉพาะเจาะจงแก่บุคคลบางกลุ่มโดยตรง (Direct Private Placement) ซึ่งมีวิธีการที่ไม่ยุ่งยาก หรือ

2.2.1.4 ในกรณีที่เป็นการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน โดยวิธีการยื่นซองปิดผนึกเข้าประมูล (Public Sealed Bidding) โดยผู้เสนอราคาที่ดีที่สุด เป็นผู้ได้หลักทรัพย์นั้นไป ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางเทคนิคบางประการ แต่กรณีนี้เกิดขึ้นได้ยาก หรือ

2.2.1.5 ในกรณีที่การเสนอขายหลักทรัพย์นั้นใช้เป็นหลักประกันการให้สินเชื่อโดยผู้ให้กู้ในทางพาณิชย์ (Commercial Lenders) เช่น การกู้ยืมโดยมีหลักประกันจากธนาคาร (Secured Bank Loan) การกู้ยืมโดยมีการจำนองทรัพย์สิน (Mortgage Loan) การกู้ยืมเพื่อการจัดหาเครื่องมือในการประกอบธุรกิจ (Equipment Loan) เช่น เครื่องจักร ระบบการสื่อสาร ฯลฯ หรือ การจัดสรรเงินทุน

แบบ Leaseback Arrangement ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะทำการขายทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ และผู้ซื้อที่มีข้อตกลงว่าผู้ซื้อจะให้เช่าทรัพย์สินนั้นแก่ผู้ขายทรัพย์สินนั้นเป็นการตอบแทน ซึ่งจะทำให้ผู้ซื้อ มีสิทธิใช้สอยทรัพย์สินนั้นได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องนำเงินทวงมาจกอยู่ในทรัพย์สินนั้นและอาจมี สิทธิประโยชน์ทางภาษีบางประการอีกด้วย (Tax Benefit)

2.2.2 ขั้นตอนการเสนอขายหลักทรัพย์ตามกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา

รัฐบัญญัติหลักทรัพย์ ค.ศ.1933 ไม่ประสงค์ที่จะให้มีการเสนอขาย หรือส่งมอบ หลักทรัพย์สำหรับการขายหลักทรัพย์ก่อนที่จะมีการเปิดเผยข้อมูลที่เพียงพอต่อการตัดสินใจของผู้ ลงทุน ดังนั้นจึงได้สร้างกลไกในการเปิดเผยข้อมูลโดยการให้ผู้ที่จะประสงค์จะเสนอขายหลักทรัพย์ ต่อประชาชนทำการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูล (Registration Statement) และการเสนอขาย หลักทรัพย์และการส่งมอบหลักทรัพย์ในการขายจะกระทำไม่ได้จนกว่าแบบแสดงรายการข้อมูล ดังกล่าวจะมีผลใช้บังคับ (Effective Date) การเสนอขายหลักทรัพย์นี้เพื่อที่จะให้ผู้ลงทุนทั่วไป สามารถรับทราบได้ถึงข้อมูลที่มีการเปิดเผยตามกฎหมายซึ่งจำเป็นต่อการตัดสินใจในการลงทุน กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้ประสงค์จะเสนอขายหลักทรัพย์ต้องทำการยื่นร่างหนังสือชี้ชวน (Prospectus) มาพร้อมกับแบบแสดงรายการข้อมูลด้วย แต่มีข้อที่ต้องยอมรับอยู่ว่าข้อมูลต่างๆ ที่ ปรากฏในหนังสือชี้ชวนนั้นไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้อง หรือมีน้ำหนักในการตัดสินใจของนักลงทุนโดย ทั่วไป แต่เป็นข้อมูลที่มีไว้สำหรับผู้มีวิชาชีพในทางการลงทุน (Investment Professionals) เช่น ผู้ชำนาญการค้นคว้า (Research Analysts) ที่ปรึกษาการลงทุน (Investment Advisor) หรือนายหน้า หรือผู้ค้าหลักทรัพย์ (Broker-Dealer) เป็นต้น

ตามรัฐบัญญัติ ค.ศ.1933 สามารถแบ่งช่วงเวลาในการดำเนินการในขั้นตอนการเสนอ ขายหลักทรัพย์ออกเป็นสามช่วง¹⁷ได้แก่ ช่วงก่อนการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูล (Pre-Filing Period) ช่วงรอคอยการมีผลใช้บังคับ (Waiting Period) และช่วงภายหลังการมีผลใช้บังคับ (Post-Effective Period)

2.2.3 คำพิพากษา กรณีศึกษาและบทความที่เกี่ยวข้อง

2.2.3.1 กรณีบริษัท Parmalat ซึ่งเป็นบริษัทที่ถูกศาลเฉพาะเพื่อพิจารณาคดีเศรษฐกิจของ อเมริกา (Class Action Lawsuit) กล่าวโทษว่ามีส่วนร่วมกับจำเลยอื่นๆ ในการหลอกลวงทางการเงิน ทำให้นักลงทุน นายหน้า สถาบันทางการเงิน และผู้ได้รับการเสนอซื้อหุ้นสามัญ และ/ หรือหุ้นกู้ ของบริษัท ปาร์มาลาท ไฟแนนซ์เซียเรีย เอส พี เอ บริษัทสาขา และบริษัทในเครือ ตั้งแต่วันที่ 5 มกราคม 2542 และวันที่ 18 ธันวาคม 2546 และต่อมาศาลดังกล่าวได้มีคำสั่งให้ผู้ที่มีความ

¹⁷ รัฐบัญญัติหลักทรัพย์ ค.ศ. 1933, Section 5.

เสียหายดังกล่าว(Class Members)ได้รับชำระเงินคืนบางส่วน รวมเป็นเงินทั้งสิ้นประมาณ 50 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ทั้งนี้ ศาลได้นิยามให้ผู้เสียหายของคดี (Class Member) รวมทั้งบุคคลและนิติบุคคลที่ซื้อหุ้นสามัญและหุ้นกู้ของบริษัทในเวลาดังกล่าวที่ได้รับความเสียหายจากเหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นๆ อาศัยอยู่ที่ใด หรือซื้อหุ้นของบริษัทจากที่ใด โดยมีการส่งจดหมายเพื่อแจ้งให้ผู้เสียหายทราบเกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมายที่พวกเขาควรจะได้รับ และจะมีการประกาศตามสื่อต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา อิตาลี และประเทศอื่นๆ ทั่วโลกก่อนมีการอ่านคำตัดสินของศาลเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2550 ที่มลรัฐนิวยอร์ก หลังจากที่ศาลได้พิจารณาเพื่ออนุมัติข้อตกลงดังกล่าว ผู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงนี้สามารถดำเนินการต่างๆ โดยการรอฟังข่าวเกี่ยวกับวิธีการชำระเงิน หรืออาจจะขอลงตัวจากข้อตกลงนี้ หรือโต้แย้งข้อตกลงนี้ การถอนตัว และการโต้แย้งทำได้ถึงวันที่ 19 มิถุนายน 2550 ในขณะที่ยังไม่มีการชำระเงินตามข้อตกลงนี้ เพราะยังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาคดีกับจำเลยอื่นๆ โดยที่ยังไม่มีแผนการในการชำระเงินในขณะนี้ จึงเป็นการยากที่จะบอกว่าผู้เสียหายแต่ละรายจะได้รับเงินจำนวนเท่าใด หรือค่าเฉลี่ยต่อหุ้นเป็นเท่าใด การชำระเงินจะเป็นไปตามจำนวนที่ระบุในแบบฟอร์มที่ผู้เสียหายร้องขอและจำนวนหุ้นของบริษัทปาร์มาลาที่ถืออยู่

2.2.3.2 กรณีบริษัท Enron Corp.¹⁸ ซึ่งเป็นบริษัทการค้าพลังงานชั้นนำของโลก ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากธุรกิจก๊าซธรรมชาติและไฟฟ้า และต่อมาได้ขยายรูปแบบการดำเนินธุรกิจอย่างรวดเร็วและหลากหลาย อาทิเช่น การค้าสินค้าบริหารความเสี่ยงราคาก๊าซธรรมชาติและ ไฟฟ้า การค้าปลีกพลังงาน เป็นต้น ซึ่งธุรกิจเหล่านี้เป็นธุรกิจที่มีผลตอบแทนสูง แต่ในทางกลับกันก็มีความเสี่ยงสูงมากเช่นกัน และไม่มีสินทรัพย์รองรับ ในอดีตอันรุ่งเรือง บริษัท Enron ได้เติบโตอย่างรวดเร็ว และเคยเป็นบริษัทอันดับที่ 7 ในรายชื่อบริษัททั่วโลกของ Fortune 400 ซึ่งนับได้ว่าเป็นคลื่นลมละลายที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ ของประเทศสหรัฐอเมริกา และส่งผลกระทบต่อการทำงานของพนักงานของบริษัทกว่า 21,000 คน

การล้มละลายของบริษัท Enron มีสาเหตุหลัก มาจากรูปแบบการดำเนินธุรกิจในเชิงรุก และมีความเสี่ยงสูง ธุรกิจหลักของ Enron สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ธุรกิจการลงทุน และธุรกิจการค้า(Trading) ซึ่งมักจะไม่มีสินทรัพย์รองรับ สำหรับธุรกิจการลงทุนที่ผ่านการลงทุนบางอย่างขาดความเชื่อมโยง กับธุรกิจหลักด้านการค้าพลังงานไฟฟ้า และก๊าซธรรมชาติ เช่น การลงทุนสร้างโรงไฟฟ้าดาบอด (Dabhol) ในประเทศอินเดีย การลงทุนในธุรกิจน้ำ และในธุรกิจโทรคมนาคม (Broad Band Communication) ซึ่งส่งผลให้บริษัทก่อนนี้จำนวนมหาศาลถึง 9

¹⁸ วรากรณ์ สามโกเศศ. (2549, 13 กรกฎาคม). “ENRON กับ CEO โจรๆ.” มติชนรายวัน. หน้า 6.

พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ ในส่วนของโรงไฟฟ้าคาบอลในประเทศอินเดีย รัฐบาลและการไฟฟ้าแห่งรัฐ Maharashtra ทำผิดสัญญาซื้อขายไฟฟ้า ที่ทำไว้กับบริษัทคาบอล เพาเวอร์ จำกัด ซึ่งมี Enron เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ โดยปฏิเสธที่จะจ่ายค่าไฟฟ้า ให้แก่โรงไฟฟ้าคาบอลตามที่ได้มีข้อตกลงไว้ โรงไฟฟ้าจึงหยุดเดินเครื่องตั้งแต่วันที่เดือนมิถุนายน 2544 ค่าเสียหายต่อ Enron จากการที่การไฟฟ้าและรัฐบาลของอินเดีย ทำผิดสัญญากับโครงการดังกล่าว คิดเป็นมูลค่าสูงถึง 5 พันล้านเหรียญสหรัฐ ธุรกิจอีกประเภทคือ ธุรกิจการค้า (Trading) ก็มีความเสี่ยงสูงเช่นกัน บริษัท Enron นับได้ว่าเป็นผู้นำและผู้บุกเบิกในการทำธุรกิจการค้า โดยทำหน้าที่เป็นผู้ค้าคนกลางในการซื้อขายไฟฟ้าและก๊าซธรรมชาติ รวมถึงสินค้าการบริหารความเสี่ยงรูปแบบต่างๆ ธุรกิจการค้านี้สามารถทำได้โดยที่บริษัทไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของสินทรัพย์โรงไฟฟ้า หรือท่อก๊าซธรรมชาติรองรับการซื้อขาย ถึงแม้ว่าการค้าดังกล่าว อาจก่อให้เกิดภาระผูกพัน (Liabilities) เป็นมูลค่ามหาศาล ซึ่งที่ผ่านมามีผลการดำเนินธุรกิจการค้าของ Enron นำมาซึ่งรายได้และผลกำไรสูงถึงร้อยละ 70 ของรายได้บริษัททั้งหมด แต่ผลกำไรของบริษัทที่ดูสวยหรู นำมาซึ่งราคาหุ้นในตลาดที่สูงถึง 90 เหรียญต่อหุ้นในเดือนสิงหาคม 2543 นั้น เป็นเพียงตัวเลขด้านเดียว การค้าที่มีความเสี่ยงสูงนำมาซึ่งภาระผูกพัน และหนี้สินจำนวนมากเช่นกัน แต่ตัวเลขหนี้สินดังกล่าว กลับไม่ปรากฏในบัญชี Enron มีกลไกการซ่อนภาระหนี้สิน ของบริษัทโดยการจัดตั้ง Shell Company จำนวนหลายบริษัทเพื่อเป็นผู้ถือภาระหนี้สิน โดยบริษัทเหล่านี้มีผู้บริหารระดับสูงของบริษัท Enron เป็นประธานบริษัท ดังนั้นตัวเลขรายได้ของบริษัทตามที่แสดงในบัญชี จึงเป็นตัวเลขที่สูงเกินควร เนื่องจากภาระหนี้ที่แท้จริงจำนวนหนึ่ง ถูกซ่อนอยู่ใน Shell company ต่อมาเมื่อภาระหนี้สิน และความเสียหายถูกเปิดเผยต่อสาธารณชน ราคาหุ้นของบริษัทจึงลดลงอย่างรวดเร็วเหลือเพียง 0.01 เหรียญสหรัฐต่อหุ้น เมื่อเดือนธันวาคม 2544 ที่ผ่านมามีผลให้ฐานะการเงินของบริษัททรุดตัวจนเกือบล้มละลาย ระบบบัญชีขาดการตรวจสอบ ถึงแม้การรายงานฐานะการเงิน จะต้องได้รับการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีอิสระ (Auditor) อย่างบริษัท Andersen ซึ่งเป็น 1 ใน 5 บริษัทยักษ์ใหญ่ในธุรกิจการตรวจสอบบัญชีชั้นนำของโลก วิธีการทำบัญชีที่มีเงื่อนไขซ่อนเร้น กลับไม่ได้รับการเปิดเผย ต่อสาธารณชนหรือผู้ถือหุ้นแต่อย่างใด นอกจากนี้ องค์การรัฐที่มีหน้าที่ตรวจสอบและกำกับดูแลการดำเนินธุรกิจของบริษัท ก็ไม่ได้เข้าดูแลตรวจสอบ

เริ่มตั้งแต่ในปี 1993 Fastow จึงได้คิดรูปแบบกิจการนอกบัญชีที่เรียกว่า "Special-Purpose Entity" (SPE) ขึ้นและจัดตั้งขึ้นเป็นจำนวนถึงหลายร้อยแห่งเพื่อให้กิจการเหล่านี้เป็นที่รองรับหนี้สินที่โยกย้ายมาจาก Enron โดยเฉพาะเป็นการกำจัดรายการหนี้สินเหล่านั้นออกจากบัญชีของ Enron โดยที่ Enron ยังคงครอบครองสินทรัพย์ต่างๆ ที่เป็นหลักประกันหนี้สินเหล่านั้นอยู่เช่นเดิม จน Enron มีหนี้สินล้นพ้นตัวจากการโยกย้ายถ่ายหนี้เสีย ตกแต่งบัญชีโดยการแสดงข้อมูลทางการเงินอันเป็น

เท็จ ฯลฯ จนในที่สุดศาลก็พิพากษาให้ล้มละลายและลงโทษทางอาญาแก่ CEO หลายคนและคนละหลายกระทง รวมทั้งกรณี Insider Trading ด้วย

นาย Kenneth Lay ผู้ก่อตั้งและอดีต CEO ของบริษัท Enron ซึ่งถูกศาลตัดสินว่าผิด ในคดีฉ้อฉลคดโกงที่ใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา คงทำให้หลายคนรำรวยจากราคาหุ้น 90 เทรียสหรัฐของ Enron บริษัทด้านพลังงานที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในโลกในอดีตเมื่อ 6 ปีก่อน ตกลงมาเป็น 15 เซ็นต์ (ขึ้นมา 4 เซ็นต์ หลังจากวันที่ตัดสินคดี) จนทำให้ผู้ถือหุ้นสูญเสียเงินไปรวม 60,000 ล้านดอลลาร์ Kenneth Lay และ Jeff Skilling อดีต CEO ถูกศาลตัดสินว่า หลอกหลวงผู้ถือหุ้นและถูกจ้าง กำลังรอกอยคำตัดสินลงโทษของศาลในเดือนตุลาคมที่จะถึงนี้ Kenneth Lay ถูกศาลตัดสินว่า ผิดถึง 6 กระทง ซึ่งล้วนเกี่ยวพันกับการหลอกหลวง ฉ้อฉล คดโกงโดยสมคบกับ Jeff Skilling ผู้เป็น CEO ของบริษัทอย่างแน่นอน Kenneth Lay ก่อตั้งบริษัท Enron สร้างท่อส่งก๊าซ เมื่อประสบความสำเร็จ ก็หันไปเป็นบริษัทค้าขายในธุรกิจผลิตกระแสไฟฟ้าและพลังงานทุกรูปแบบในปี 2000 Enron เป็นบริษัทอันดับ 7 ของ Fortune 500 โดยมียอดขายปีละ 101,000 ล้านดอลลาร์ (เท่ากับกว่าครึ่งหนึ่งของ GDP ประเทศไทยหรือประมาณเกือบ 4 เท่าของงบประมาณไทย) ในเดือนธันวาคมปี 2001 เรื่องแดงขึ้นเมื่อบริษัทขาดเงินสด ขอพึ่งศาลในการเป็นบริษัทล้มละลายสัญญาไม่คิดเริ่มปรากฏก่อนหน้านี้ โดยไตรมาสสุดท้ายของปี 2001 Enron ขาดทุน 638 ล้านดอลลาร์ Jeff Skilling ลาออกจากการเป็น CEO และ Kenneth Lay เข้ามาเป็น CEO แทน Lay และ Skilling ร่วมกันฉ้อฉลโดยสร้างหลักฐานบัญชีปลอมว่าบริษัทมียอดกระแสเงินสดถึง 3 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2000 (ต่อมาพบว่าจริงๆ แล้ว มีแค่ 153 ล้านดอลลาร์) และมีกำไรถึง 1 พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งเป็นเรื่องโกหก Lay และ Skilling แอบขายหุ้นของตนเองได้เงินไปนับล้านๆ เหรียญสหรัฐ ก่อนที่ราคาจะตกเนื่องจากข้อมูลว่าบริษัทขาดทุน และใกล้ล้มละลายปรากฏต่อสาธารณะ นอกจากนี้ยังร่วมมือกับบริษัทที่ปรึกษาบัญชียักษ์คือ Arthur Andersen Lp แต่งบัญชีหลอกหลวงว่ามีกำไรจนบริษัทยักษ์นี้ต้องปิดกิจการไปในที่สุด ในปี 2005 ศาลสูงสหรัฐตัดสินว่า Arthur Andersen Lp ไม่มีความผิดในเรื่องดังกล่าว แต่กระนั้นก็ตามบริษัทก็สูญเสียชื่อเสียง และคนจำนวนมากตกงาน คดีนี้รัฐบาลอเมริกันถูกวิจารณ์มากในการตัดสินใจยื่นฟ้องบริษัท เมื่อการสอบสวนคดีฉ้อฉลนี้เริ่มต้นขึ้นในปี 2002 น้อยคนจะนึกว่าคดีจะลงเอยเช่นนี้ได้ แต่การแพร่กระจายของความโลภและคดโกงในหลายบริษัทยักษ์ของสหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดการต่อต้านขึ้นอย่างแรง และเกิดกฎหมายที่เข้มข้น ในการเอาผิดกับ CEO (Sarbanes - Oxley Law) ในปี 2002 กล่าวคือ CEO ต้องรับผิดชอบด้านอาญา ถ้าบัญชีของบริษัทผิดพลาด กฎหมายฉบับนี้ทำให้ CEO ตื่นตัวกับความถูกต้องของรายงานการเงินและบัญชียิ่งขึ้น ทีมงานพิเศษที่ "กวาดล้าง" ความฉ้อฉลของ CEO ใน 2-3 ปี นั้นทำให้ CEO ของหลายบริษัทถูกศาลตัดสินลงโทษ เช่น

L. Dennis Kozlowski (CEO ของ Tyco กำลังติดคุกโทษ 8 ถึง 25 ปี) Joseph Nacchio (CEO ของ Qwest ถูกฟ้อง 42 กระทงในเรื่อง Insider Trading คดียังไม่จบ อาจถูกลงโทษกระทงละ 10 ปี) Bernard Ebbers (CEO ของ Worldcom ถูกตัดสินจำคุก 25 ปีถึงตลอดชีวิตรวม 9 กระทง) John Rigas (Chairman และ CEO ของ Adelphia ถูกตัดสินจำคุก 15 ปี รวม 18 กระทง และ Martha Stewart (Chairman และ CEO ของ Living Omnimedia จำคุก 5 เดือน และห้ามออกจากบ้าน 5 เดือน) วงการปราบปรามนักธุรกิจฉ้อฉลของสหรัฐอเมริกา ถือว่า Enron คือ เหตุการณ์ 9/11 ของตลาดการเงินโดยแท้ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา "ผู้ก่อการร้าย" หลายคนก็ถูกจับและลงโทษ ประชาชนตระหนักยิ่งขึ้นในเรื่องธรรมาภิบาล ของบริษัทเอกชนการจัดตั้ง Corporate Fraud Task Force ของประธานาธิบดี บุช ในการปราบ "ผู้ก่อการร้าย" ได้ผล สามารถส่งเกือบทั้งหมดเข้าคุก ในคดี Enron พยานปรักปรำ Lay และ Skilling มีถึง 16 คน ซึ่งล้วนเป็นลูกน้องเก่าทั้งสิ้น ในบรรดาลูกจ้างระดับสูงของ Enron ที่รอดพ้นจากคดี (16 คนนี้ก็ถูกลงโทษด้วย เพียงแต่เบาบางกว่าเพราะขบวนการ Plea Bargaining หรือการต่อรองให้การเพื่อแลกกับโทษที่ลดลง ของระบบยุติธรรมสหรัฐอเมริกา) คือ Sherron Watkins อดีต Vice President ของ Enron ในเดือนสิงหาคม 2001 ระหว่างที่เป็นลูกจ้างของ Enron เธอ ได้เขียนบันทึกถึง Lay ผู้เป็นเจ้านายว่าบัญชีของ Enron มีปัญหาอย่างมาก สมควรได้รับการแก้ไข จากนั้นไม่กี่เดือน Enron ก็ถึงแก่อาสาน

การล้มละลายครั้งนี้เนื่องจากความผิดพลาดทางการบริหาร และการตกแต่งตัวเลขทางบัญชีให้ดูดี เพื่อไม่ให้ราคาหุ้นตก การที่ Arthur Andersen ซึ่งเป็น Accounting Firm ที่มีอายุนับร้อยปี มีชื่อเสียงมาก และเคยเป็นที่ปรึกษาในการพัฒนาระบบบัญชีให้องค์กรใหญ่ ๆ ในเมืองไทยหลายแห่ง ในประเด็นของการปฏิบัติหน้าที่ที่ขัดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ ในการตรวจสอบและนำเสนอข้อมูลทางการเงินต่อสาธารณะ ของ Enron ให้ถูกต้องตามมาตรฐานบัญชี จึงทำให้บริษัท Andersen เกิดปัญหาที่ยิ่งใหญ่ในเรื่องวิกฤตศรัทธาขึ้น และต้องทำให้บริษัทต้องล้มเลิกตามไปด้วย ซึ่งกรณีของ Enron ก็เป็นกรณีศึกษาที่วงการวิชาชีพบัญชีก็ได้มีการกล่าวถึงกันมาก และถือเป็นบทเรียนที่สำคัญบทหนึ่งในเรื่องคุณธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ

สาเหตุของการล้มละลายของบริษัท Enron การล้มละลายของบริษัท Enron มีสาเหตุหลัก มาจากรูปแบบการดำเนินธุรกิจในเชิงรุก และมีความเสี่ยงสูง ธุรกิจหลักของ Enron สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ธุรกิจการลงทุน และธุรกิจการค้า (Trading) ซึ่งมักจะไม่มีสินทรัพย์รองรับ สำหรับธุรกิจการลงทุนที่ผ่านมากการลงทุนบางอย่าง ขาดความเชื่อมโยง กับธุรกิจหลักด้านการค้าพลังงานไฟฟ้า และก๊าซธรรมชาติ เช่น การลงทุนสร้างโรงไฟฟ้าดาบอล (Dabhol) ในประเทศอินเดีย การลงทุนในธุรกิจน้ำ และในธุรกิจโทรคมนาคม (Broad band Communication) ซึ่งส่งผลให้บริษัทก่อนนี้จำนวนมหาศาลถึง 9 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ

การเปิดเสรีกิจการพลังงานเป็นสาเหตุการล้มละลายของ Enron หรือไม่ Enron มีบทบาทมากในการผลักดัน ให้เปิดเสรีกิจการไฟฟ้าและก๊าซธรรมชาติ ซึ่งส่งเสริมให้มีการแข่งขันของผู้ขายส่งไฟฟ้า และก๊าซธรรมชาติ เมื่อ Enron ล้มละลายลงจึงทำให้เกิดข้อกังขาขึ้นมาว่า เป็นเพราะการเปิดเสรีกิจการพลังงานหรือไม่ ต่อมาองค์กรกำกับดูแลด้านพลังงาน ของรัฐบาลกลาง สหรัฐ (America's Federal Energy Regulatory Commission) จึงได้ออกมาประกาศว่าการล้มละลายของ Enron ไม่ได้มีสาเหตุมาจากการเปิดเสรีกิจการพลังงาน แต่เกิดมาจากความผิดพลาดในการควบคุมบัญชี และภาวะการตลาด ที่ล้มเหลวของ Enron เอง

2.2.3.3 กรณีบริษัท WorldCom เมื่อเดือนมีนาคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย Arthur Anderson ผลสรุปคือ มีการแสดงกระแสเงินสดสูงเกินจำนวน \$3,800 ล้าน โดยนำค่าใช้จ่ายดำเนินงานไปบันทึกเป็นสินทรัพย์ และบริษัทให้เงินกู้จำนวน \$ 400 ล้าน แก่นาย Bernard Ebbers ผู้ก่อตั้งบริษัท โดยไม่แสดงในงบดุล

บริษัทเวิลด์คอม (WorldCom) เป็นบริษัทโทรศัพท์ทางไกลยักษ์ใหญ่ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งขณะนี้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นเอ็มซีไอ (MCI) ทางบริษัทฯ ได้เปิดเผยว่า ได้ทำผิดระเบียบในการทำบัญชีของบริษัทฯ จนทำให้มีการดำเนินคดีกับ นายเบอร์นาร์ด เอ็บบอร์ (Bernard Ebbers) อดีตซีอีโอ (CEO) และมีการยื่นฟ้องจากนักลงทุน เมื่อเดือนมิถุนายน 2545 เนื่องจากมีการฉ้อโกง¹⁹ ในบริษัทฯ

สำหรับ นายเบอร์นาร์ด เอ็บบอร์ (Bernard Ebbers) อดีตซีอีโอ (CEO) ของ WorldCom คณะลูกขุนนิวยอร์ก ตัดสินว่า มีความผิดฐานสมรู้ร่วมคิด 1 กระทง มีความผิดในการฉ้อโกง²⁰ หลักทรัพย์ 1 กระทง และฐานแสดงฐานะการเงินปลอมต่อคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (SEC) อีก 7 กระทง รวมมีความผิดทั้งหมด 9 กระทง ฐานช่วยบงการให้มีการฉ้อโกงบัญชีในบริษัทเวิลด์คอม (WorldCom) เป็นเงินถึง \$ 11,000 ล้าน มีโทษจำคุกรวม 85 ปี และหลังจากที่บริษัทเวิลด์คอม (WorldCom) ล้มละลายในปี 2002 ทำให้รัฐสภาสหรัฐยุคประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ได้ลงนามรับรองกฎหมายบรรษัทภิบาลที่เข้มงวดที่สุดในประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา คือ กฎหมายซาร์ บานส-ออกซ์ลีย์ (Sarbanes-Oxley Act)²¹ กฎหมายดังกล่าวออกมา

¹⁹ มีทั้งการฉ้อโกงหลักทรัพย์ และการฉ้อโกงบัญชี.

²⁰ การฉ้อโกง กำลังเป็นปัญหาที่วิตกมากสำหรับบริษัททั่วโลก เพราะหนึ่งในความเสี่ยงทางธุรกิจที่ถูกปกปิดอย่างจงใจ ตัวเลขคาดการณ์บางตัวระบุว่า 5-6 % ของรายได้ทางธุรกิจกำลังสูญหายไป และบริษัทต่างๆ กำลังต้องการความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ในระดับโลกอย่างแท้จริง.

²¹ กฎหมายฉบับนี้มีสาระสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

(1) จัดตั้งหน่วยงานควบคุมการทำงานของบริษัทตรวจสอบบัญชีอิสระที่รับจ้างตรวจสอบบัญชีให้กับบรรดาบริษัทมหาชน หรือบริษัทที่ขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์

เพื่อเป็นมาตรการป้องกันมิให้เกิดคดีลักษณะนี้ขึ้นอีกในสหรัฐอเมริกาและเพื่อลงโทษโดยตรงต่อ
 เลห์แมนของบริษัที่ทำให้นักลงทุนขาดทุนเป็นเงินหลายพันล้านดอลลาร์ และส่งผลกระทบต่อ
 พนักงานที่ไม่ทราบเรื่องต้องถูกปลดออกจากการงาน ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้เป็นที่ยอมรับของหน่วยงาน
 กำกับตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐ (Securities and Exchange Commission) โดยการเข้าไปดูแลการ
 ดำเนินธุรกิจของบริษัทที่เข้าไปขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ ภายใต้กฎหมายตลาดหลักทรัพย์อเมริกา
 อีกด้วย นอกจากนี้ยังทำให้มีการดำเนินคดีกับอดีตผู้บริหารของอีกหลายบริษัทที่เกิดเรื่องฉาวทาง
 บัญชีขึ้น เช่น ไทโก อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล โกลบอล ครอสซิง อะเคลเพีย คอมมิวนิเคชันส์ และเอ็นรอน
 ทั้งนี้ นักลงทุนของบริษัทเวิลด์คอม (WorldCom) ได้ฟ้องร้องต่อบริษัททวณิชธนกิจ กว่า 12 แห่ง ผู้
 ตรวจสอบบัญชี และอดีตกรรมการของบริษัทเวิลด์คอม (WorldCom) และต่อมาก็ได้มีการยอม
 ความและยอมชดใช้ค่าเสียหายจากบริษัททวณิชธนกิจดังกล่าว 12 แห่งรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 4,000 ล้าน
 ดอลลาร์ อาทิ ซีดีกรุ๊ป แบงก์ ออฟ อเมริกา และคอยซ์แบงก์ ซึ่งถือว่าเป็นการชดใช้ค่าเสียหายในคดี
 หลักทรัพย์ที่มีมูลค่ามากที่สุดคดีหนึ่ง

2.2.3.4 กรณีบริษัท Arthur Anderson เป็นบริษัทผู้ตรวจสอบบัญชีอิสระรายใหญ่ของ
 สหรัฐอเมริกาและของโลก ทั้งยังเคยเป็นอดีต 1 ใน 5 บริษัทตรวจสอบบัญชียักษ์ใหญ่ของสหรัฐอเมริกา
 ซึ่งประกอบด้วย Deloitte & Touche Ernst & Young KPMG Pricewaterhouse Coopers เนื่องจาก
 Arthur Anderson เป็นผู้ตรวจสอบบัญชี เป็นคนเซ็นชื่อรับรองบัญชีโงงของบริษัทต่างๆ ที่รู้ๆอยู่ว่าเป็น
 บัญชีรายงานผลประกอบการที่ไม่ชอบ แต่ก็ยังร่วมมือกับผู้บริหารของบริษัทในการหลอกลวง
 บุคคลภายนอก รวมทั้งนักลงทุนและผู้ถือหุ้นทั้งหลาย อีกทั้ง Arthur Anderson ยังเป็นผู้ตรวจสอบ
 บัญชีของบริษัท WorldCom ซึ่งโงงบัญชีเงินต้องปิดกิจการขายทอดตลาดให้กับ MCI ในที่สุด ผล
 จากการที่ Arthur Anderson ตรวจสอบบัญชีโงง มีผลทำให้บริษัทต้องปิดกิจการลง เนื่องจากลูกค้า
 เปลี่ยนไปใช้บริการจากบริษัทอื่น เพราะไม่ต้องการให้มีผู้ตรวจสอบจากรัฐบาล และไม่ต้องการ

(2) บริษัทตรวจสอบบัญชีเหล่านี้ จะให้บริการตรวจสอบบัญชี (Auditing) และบริการที่ปรึกษา
 (Consulting) กับบริษัทมหาชนได้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ถ้าจะให้การตรวจสอบบัญชีก็ต้องห้ามให้บริการ
 ที่ปรึกษา หรือถ้าจะให้บริการที่ปรึกษา ก็ห้ามให้บริการตรวจสอบบัญชีด้วย

(3) ห้ามบุคคลใดเป็นหัวหน้าฝ่ายตรวจสอบบัญชีให้กับลูกค้าบริษัทมหาชนติดต่อกันเกิน 7 ปี และ
 เมื่อครบ 7 ปี แล้วจะต้องหยุดเป็นหัวหน้าทีมตรวจสอบบัญชีให้กับลูกค้าบริษัทมหาชนดังกล่าวเป็นเวลาอย่างน้อย
 2 ปี จึงจะกลับไปทำหน้าที่เดิมได้ วนเวียนแบบนี้ไปเรื่อยๆ

(4) บริษัทมหาชนทั้งหลายจะต้องเสนอรายงานการตรวจสอบภายในของคนที่สาธารณะชนรับรู้
 และบริษัทนั้นจะต้องได้รับการตรวจสอบในเรื่อง การควบคุมภายใน (Internal Control) จากบริษัทตรวจสอบ
 บัญชีอิสระด้วย

(5) เพิ่มบทลงโทษกับผู้กระทำผิด โดยผู้ที่ผิดฐานฉ้อโกงหลักทรัพย์ต้องถูกจำคุก 25 ปี ผู้ทำลาย
 เอกสารจำคุก 20 ปี และประธานฝ่ายบริหารหรือหัวหน้าฝ่ายการเงิน (CFO) ที่สาบานเท็จ ต้องโทษจำคุก 20 ปี.

ให้นักลงทุนและผู้ถือหุ้นทั้งหลายขายหุ้นของบริษัทตัวเองทิ้ง เนื่องจากไม่เชื่อถือการตรวจสอบบัญชีจากบริษัทอิสระ

2.2.3.5 กรณีบริษัท AOL Time Warner เมื่อเดือนกรกฎาคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย Ernst & Young ผลสรุปคือ มีการแสดงยอดขายโฆษณาสูงเกินจริง โดยการบันทึกรายการแลกเปลี่ยนและการขายโฆษณาที่ทำแทนผู้อื่นเป็นรายได้ เพื่อให้ให้อัตรากำไรเติบโตสูงขึ้น

2.2.3.6 กรณีบริษัท Bristol-Myers Squibb เมื่อเดือนกรกฎาคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย Pricewaterhouse Coopers ผลสรุปคือ มีการแสดงรายได้ของปี 2544 สูงเกินจริงประมาณ \$ 1,000 ล้านดอลลาร์ โดยการให้สิ่งจูงใจแก่ผู้ค้าส่งที่จะยอมรับสินค้าคงเหลือเกินกว่าที่จะขายได้ รวมถึงการแจ้งให้ทราบว่ามีแผนการที่จะขึ้นราคาสินค้า ทั้งนี้เพื่อให้ยอดขายของปีก่อนสอดคล้องกับที่ได้พยากรณ์ไว้

2.2.3.7 กรณีบริษัท CMS Energy เมื่อเดือนพฤษภาคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย Arthur Anderson ผลสรุปคือ มีการแสดงปริมาณยอดขายที่เป็นเท็จ โดยเพิ่มปริมาณการขายจำนวน \$ 4.4 พันล้าน ในปี 2000 และ 2001 โดยการขายและซื้อคืนกลับ (Round-Trip Trade)

2.2.3.8 กรณีบริษัท Duke Energy เมื่อเดือนกรกฎาคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย Deloitte & Touche ผลสรุปคือ มีการเพิ่มปริมาณการขายและรายได้โดยการขายและซื้อคืนกับผู้ผลิตพลังงานรายอื่นๆ รวมทั้งสิ้น 23 รายการ รายการดังกล่าวทำให้รายได้ตลอดระยะเวลา 3 ปีสูงเกินจริงไป \$ 1 พันล้าน

2.2.3.9 กรณีบริษัท Dynergy เมื่อเดือนพฤษภาคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย Arthur Anderson ผลสรุปคือ มีการพยายามที่จะควบกิจการกับ Enron และเพิ่มรายได้และปริมาณการขายโดยการซื้อคืนกลับ

2.2.3.10 กรณีบริษัท El Paso เมื่อเดือนพฤษภาคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย Deloitte & Touche ผลสรุปคือ มีการเพิ่มปริมาณการขายและส่วนแบ่งทางการตลาดโดยการขายและซื้อคืนกลับ จำนวน 125 รายการ

2.2.3.11 กรณีบริษัท Adelphia Communications เมื่อเดือนเมษายน 2545 ถูกตรวจสอบโดย Deloitte & Touche ผลสรุปคือ มีการตกแต่งกำไร โดยการหลบหนีสินไว้นอกงบดุลและนำค่าใช้จ่ายไปบันทึกเป็นสินทรัพย์

2.2.3.12 กรณีบริษัท Global Crossing เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2545 ถูกตรวจสอบโดย Arthur Anderson ผลสรุปคือ มีการทำสัญญา Swaps กำล้างการผลิตของเครือข่ายกับบริษัทโทรคมนาคมอื่นๆ เพื่อรายงานรายได้สูงเกินจริง และมีการทำลายเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบัญชี

2.2.3.13 กรณีบริษัท Halliburton เมื่อเดือนพฤษภาคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย Arthur Anderson ผลสรุปคือ บันทึกต้นทุนการก่อสร้างประจำปีที่ย้ายเกินไป (Cost Overruns) ของลูกค้ารายใหญ่จำนวน \$ 100 ล้าน เป็นรายได้ก่อนที่ลูกค้าจะตกลงจ่ายชดเชยให้

2.2.3.14 กรณีบริษัท Kmart เมื่อเดือนมกราคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย Pricewaterhouse Coopers ผลสรุปคือ มีจดหมายไม่ลงนามจากผู้ที่อ้างตนว่าเป็นพนักงานของ Kmart กล่าวหาว่าวิธีปฏิบัติทางบัญชีของบริษัทสื่อเจตนาที่จะทำให้ผู้ลงทุนเกิดการหลงผิดในฐานะการเงินของกิจการ และใช้วิธีการบัญชีที่ไม่ถูกต้องบันทึกส่วนลดที่ได้รับจากผู้ขาย

2.2.3.15 กรณีบริษัท Merck & Co เมื่อเดือนกรกฎาคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย Arthur Anderson ผลสรุปคือมีการบันทึกรายได้จากการขายยาจำนวน \$ 12.4 พันล้านให้สาขาที่เป็นตัวแทนขายยาตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา โดยที่ Medco ซึ่งเป็นบริษัทย่อยไม่ได้มีการเรียกเก็บเงินจริง

2.2.3.16 กรณีบริษัท Peregrine Systems เมื่อเดือนพฤษภาคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย KPMG ผลสรุปคือ แสดงยอดขายสูงเกินจำนวน \$ 100 ล้าน โดยการรับรู้รายได้จากผู้ขายต่อ (Third-Party Resellers)

2.2.3.17 กรณีบริษัท Qwest Communications International เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2545 ถูกตรวจสอบโดย Arthur Anderson ผลสรุปคือ มีการแสดงรายได้สูงเกินจริงโดยการใช้สัญญา Swaps ที่เกี่ยวข้องกับกำลังการผลิตของเครือข่าย โดยการขายอุปกรณ์และใช้วิธีการบัญชีที่ไม่ถูกต้องบันทึกการทำธุรกรรมระยะยาว

2.2.3.18 กรณีบริษัท Reliant Energy เมื่อเดือนพฤษภาคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย Deloitte & Touche ผลสรุปคือ มีการเพิ่มปริมาณการขายโดยการขายและซื้อกลับคืน

2.2.3.19 กรณีบริษัท Tyco Intl. Ltd. เมื่อเดือนพฤษภาคม 2545 ถูกตรวจสอบโดย Pricewaterhouse Coopers ผลสรุปคือ อดีต CEO นาย L.Dennis Kozlowski ถูกดำเนินคดีในข้อหาเลียงภาษีขายจำนวน \$ 1 ล้านที่เกิดจากการซื้องานศิลปะ และใช้วิธีการบัญชีที่ไม่ถูกต้องบันทึกการควบบัญชี อีกทั้งมีการตั้ง Cookie Jar Reserve ซึ่งแทนที่จะมีไว้เพื่อรองรับต้นทุนในการควบกิจการ แต่กลับมีไว้เพื่อสร้างกำไรให้สูงเกินจริง

2.2.3.20 กรณีบริษัท Xerox เมื่อเดือนมิถุนายน 2545 ถูกตรวจสอบโดย KPMG ผลสรุปคือ มีการสร้างตัวเลขเกี่ยวกับผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นเวลา 5 ปี ทำให้แสดงกำไรเกินจริงจำนวน \$ 1,500 ล้าน

จากกรณีดังกล่าว จะเห็นได้ถึงตัวอย่างของความเสียหายของธุรกิจซึ่งดำเนินการโดยเอกชนแล้วก่อให้เกิดความชะงักงันของระบบเศรษฐกิจ และมีผลกระทบต่อเอกชนหลายฝ่ายรวมทั้งผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปได้ทำการระดมทุนจากเงินออมของตนเข้ามาสู่ตลาดการเงินและ

เป็นตลาดทุนของประเทศ การแก้ไขปัญหาต่างๆ ในต่างประเทศ ควรถือว่าเป็นตัวอย่าง เพราะเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้ว ก็ต้องดำเนินการทั้งแก้ไขสิ่งที่ผิดและป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำอีกในอนาคต สำหรับประเทศไทยนั้น เหตุการณ์เมื่อปี 2540 ที่ทำให้ประเทศไทยล่มจมและประเทศอื่นๆ ทั่วโลกเกิดการระส่ำระสายทางเศรษฐกิจอย่างขนานใหญ่ จากความผิดพลาดของหน่วยงานอย่างกระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย รวมทั้งการถือโงมมหาชนของบรรดาบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์และบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ทั้งหลาย จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ก็แทบจะยังไม่มี การแก้ไขและป้องกันปัญหา ดังกล่าวแต่อย่างใดเลย เหตุการณ์ดังกล่าวผ่านไปโดยที่สาธารณชนไม่เคยได้รับรู้เลยว่า วิฤตการณ์ครั้งนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร และเกิดขึ้นในลักษณะ หรือมีบุคคลกลุ่มใดเข้ามาเกี่ยวข้องกับบ้าง และต่อมาก็มีเหตุการณ์ที่นำไปสู่วิฤตการณ์ทางการเมืองของไทย เมื่อนายกรัฐมนตรีผู้ถือหุ้นใหญ่ในบริษัทผู้รับสัมปทานรายใหญ่ที่สุดของรัฐ ขายหุ้นในบริษัทที่ได้สัมปทานจากรัฐไม่น้อยกว่า 5 รายการ ได้แก่ สัมปทานดาวเทียม สัมปทานโทรศัพท์เคลื่อนที่ สัมปทานวิทยุติดตามตัว (เพจเจอร์) สัมปทานเคเบิลทีวี และสัมปทานโทรทัศน์ไอทีวี ให้กับบริษัทต่างชาติโดยที่ไม่ต้องเสียภาษีเลย

บทที่ 3

แนวคิดและทฤษฎีในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ในต่างประเทศ

“Class Action” หรือการดำเนินคดีแบบกลุ่ม¹ เป็นการดำเนินคดีรูปแบบหนึ่งที่ได้พัฒนา มาจากแนวความคิดในการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) โดยมีการยอมรับให้ เอกชนดำเนินคดีแทนเอกชนที่ได้รับความเสียหายจากสถานการณ์อย่างเดียวกัน โดยไม่ต้องมีการมอบ อำนาจให้ดำเนินคดีแทนกันแต่อย่างใด เพื่อให้ได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรมเท่าเทียมกัน อีกทั้งยัง เป็นการสะดวก ประหยัด รวดเร็ว ยิ่งกว่าการดำเนินคดีแพ่งโดยทั่วไป และถือได้ว่าเป็นการ ดำเนินคดีที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย และมีประสิทธิภาพในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีต ประเพณี (Common Law)

3.1 ความหมายของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ได้มีบุคคลได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังเช่น

Bryan A. Garner กล่าวว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นการฟ้องคดีความประเภทหนึ่ง ซึ่งมีบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มบุคคลเล็กๆ ดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลใหญ่²

David Mellinkoff ให้ความหมายว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยทั่วไปเป็นการฟ้องคดี หรือต่อสู้คดีของผู้แทนของกลุ่มบุคคลจำนวนมากซึ่งมีสถานะเดียวกันในข้อเรียกร้องสิทธิของพวกเขา ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวจะมีขนาดใหญ่ จนไม่เป็นการสะดวกในการที่พวกเขาทุกคนจะนำคดีขึ้นสู่ศาล ดังนั้นกลุ่มจะมีผู้แทนซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกกลุ่มผู้ซึ่งมีความเป็นธรรมให้แก่พวกเขาทั้งหมด ได้ และสมาชิกกลุ่มทุกคนที่มีได้ขอยกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มจะต้องผูกพัน โดยผลแห่งคำพิพากษานั้น

¹ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือ Class Action ในแต่ละประเทศอาจเรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษเรียกว่า Class Action ประเทศแคนาดาเรียกว่า Class Proceeding ประเทศออสเตรเลียเรียกว่า Representative Proceeding ประเทศบราซิลเรียกว่า Collective Action ซึ่งก็จะมีการละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีที่แตกต่างกัน.

² บุชรานี หงษาคำ. (2549). ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งโดยผู้แทนกลุ่มผู้เสียหาย. หน้า 49-51.

จากคำนิยามข้างต้นจะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นการดำเนินคดีแพ่งแบบพิเศษประเภทหนึ่ง โดยมีบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากสถานการณ์เดียวกัน อันก่อให้เกิดสิทธิอย่างเดียวกัน หรือมีผลประโยชน์ร่วมกันในปัญหาที่ศาลจำเป็นต้องวินิจฉัยอย่างเดียวกัน หรืออาจกล่าวได้ว่ามีข้อเรียกร้องหรือมีส่วนได้เสียร่วมกัน (Common Interest) โดยสมาชิกของกลุ่มต้องมีประโยชน์เป็นอย่างเดียวกันในการดำเนินคดี (All the Persons Represented must have the Same Interest In the Proceedings) โดยมี “ทนายความโจทก์” เป็นผู้ดำเนินคดีเพื่อเยียวยาสิทธิและประโยชน์ของตนเองและสมาชิกในกลุ่มซึ่งถูกโต้แย้งสิทธิหรือมีส่วนได้เสียจากข้อเท็จจริงอันเป็นมูลเหตุเดียวกันและต้องอาศัยหลักข้อกฎหมายเดียวกัน⁴ ในการพิจารณาคดีด้วย ทั้งนี้แม้ว่าสมาชิกกลุ่มบางคนจะมีได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดี แต่ผลแห่งคำพิพากษานั้นย่อมผูกพันสมาชิกในกลุ่มทุกคน ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทนายความโจทก์จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งยังเป็นผู้กำหนดลักษณะของกลุ่มบุคคลว่ามีขอบเขตครอบคลุมเพียงใด และเมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า โจทก์ฟ้องคดีเพื่อตนเองและเพื่อบุคคลอื่นที่มีสิทธิหรือข้อเรียกร้องอันเกิดจากปัญหาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงเดียวกัน และโจทก์ผู้แทนคดีได้บรรยายลักษณะของกลุ่มบุคคลซึ่ง

³ เป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนบรรดาสมาชิกกลุ่มผู้ได้รับความเสียหายทุกคน ดังนั้นคุณสมบัติเกี่ยวกับความสามารถและความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดีของทนายความโจทก์จึงมีความจำเป็นอย่างมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพราะทนายความโจทก์จะต้องเข้าดำเนินคดีแทนสมาชิกกลุ่มตั้งแต่ก่อนเริ่มฟ้องจนกระทั่งเสร็จสิ้นการบังคับคดี ทั้งนี้กระบวนการแต่ละขั้นตอนมีความยุ่งยากและต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวเป็นพิเศษ ยิ่งกว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งสามัญทั่วไปมาก จึงทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของทนายความโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้ความคุ้มครองประโยชน์ร่วมกันของโจทก์และสมาชิกกลุ่มซึ่งมีขั้นตอนและวิธีพิจารณาที่แตกต่าง ต้องอาศัยความละเอียดรอบคอบในการดำเนินคดียิ่งกว่าการดำเนินคดีแพ่งสามัญทั่วไป ซึ่งทนายความโจทก์ต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและต้องทำงานหนักมากขึ้นกว่าคดีแพ่งสามัญ และหากเกิดความผิดพลาดในการดำเนินคดีขึ้นไม่เพียงมีผลกระทบต่อโจทก์เท่านั้น ทั้งนี้อาจมีผลกระทบต่อสิทธิของสมาชิกกลุ่มทุกคนอีกด้วย โดยทนายความโจทก์มีหน้าที่รักษาประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มทุกคนอย่างเป็นธรรม ทั้งต้องทำหน้าที่ในการบังคับคดีแทนสมาชิกกลุ่มอีกด้วย.

⁴ หมายถึง มีเหตุแห่งการฟ้องคดี (Cause of Action) ข้อเดียวหรือหลายข้อร่วมกัน แต่เหตุนั้นต้องเกิดจากการกระทำใดๆ ที่มีผลกระทบต่อสมาชิกกลุ่ม และการกระทำดังกล่าวทำให้เกิดเหตุแห่งการฟ้องคดีร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม นอกจากนี้ข้อเรียกร้องของทนายความโจทก์ต้องเป็นข้อเรียกร้องเดียวกันกับสมาชิกกลุ่มทั้งหมดด้วย โดยศาลจะพิจารณาจากข้อเรียกร้องของทนายความโจทก์ว่า เกิดจากเหตุการณ์หรือการกระทำเดียวกันที่ก่อให้เกิดข้อเรียกร้องของสมาชิกกลุ่ม หรือมีข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันและต้องปรับด้วยข้อกฎหมายอย่างเดียวกันหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ศาลอาจใช้ดุลยพินิจที่จะกำหนดข้อเท็จจริงอันเป็นปัญหาร่วมกันของสมาชิกกลุ่มว่ามีปัญหาอย่างไร มากน้อยแค่ไหนเพียงใดก็ได้.

ตนดำเนินคดีแทนได้อย่างชัดเจนแล้ว ศาลอาจอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้และเมื่อศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว บุคคลใดที่มีคุณสมบัติตรงกับรายละเอียดที่โจทก์ผู้แทนคดีได้บรรยายลักษณะของกลุ่มในคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้แล้ว บุคคลนั้นย่อมมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มในคดีโดยอัตโนมัติ ทั้งนี้เป็นไปโดยผลของกฎหมาย เว้นแต่บุคคลนั้นจะได้ใช้สิทธิขอยกออกจากกลุ่ม (Option Out) ภายในเวลาที่ศาลกำหนดไว้

3.2 แนวความคิด ที่มา และหลักการเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มได้เกิดขึ้นภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม ในราวศตวรรษที่ 18 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะแก้ไขข้อขัดข้องอันเกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องเกี่ยวกับการฟ้องคดีที่มีผลกระทบต่อบุคคลจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีดังกล่าวเป็นไปด้วยความยุติธรรม และสามารถที่จะให้ความคุ้มครองต่อสิทธิและประโยชน์ของประชาชนภายในรัฐได้อย่างแท้จริง ซึ่งแต่เดิมนั้นรูปแบบของการคุ้มครองสิทธิจะเป็นไปตามแนวความคิดของกฎหมายเอกชนในหลักการที่ว่า พลเมืองมีหน้าที่ในการรักษาสิทธิทางแพ่งของตน อันเป็นหลักสิทธิของเอกชนในแต่ละบุคคลโดยที่รัฐจะไม่เข้าไปกระทำการใดๆ อันเป็นการแทรกแซงต่อสิทธิหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกันเอง กล่าวคือ หากเกิดข้อขัดแย้งขึ้นเอกชนแต่ละรายจะต้องเป็นผู้ฟ้องร้องคดีต่อศาลเองเพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายของตนเอง ซึ่งเมื่อวิวัฒนาการทางสังคมได้เปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี การผลิต การจัดจำหน่าย หรือการบริการลักษณะในรูปแบบมวลรวม (Mass-Production, Mass-Distribution and Mass-Consumption) ซึ่งรัฐจะต้องเข้ามาแทรกแซงกลไกดังกล่าวมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อเป็นการคุ้มครองการดำเนินการดังกล่าวอันเป็นแนวความคิดของรัฐสวัสดิการ หรือกรณีรูปแบบการแทรกแซงเกี่ยวกับอันเกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชนในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่อเป็นการอำนวยประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม และเป็นการตอบสนองในเรื่องของข้อเรียกร้องหรือความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งตามแนวความคิดนี้ รัฐจะเป็นเจ้าของสิทธิ (Public Rights) โดยรัฐจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนและมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำการที่กระทำการใดๆ โดยไม่สุจริตแทนประชาชนผู้เสียหายได้ ทั้งนี้ ถือว่า “รัฐ” เป็นผู้ถูกละเมิดสิทธิดังกล่าว สำหรับรูปแบบของการดำเนินคดีเช่นนี้จะเรียกว่า การดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest Litigation) ซึ่ง

⁵ พิพัฒน์ นัจจริยางกูร. (2541). การให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนผู้เสียหายในคดีมลพิษ. หน้า 55.

เป็นการดำเนินคดีเพื่อให้ความคุ้มครองประโยชน์ของประชาชน จึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของเรื่อง การดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีการพัฒนามาถึงปัจจุบันนี้⁶

การที่บุคคลใดดำเนินคดีเพื่อตนเองและเพื่อบุคคลอื่นที่มีข้อเรียกร้องหรือมีส่วนได้เสีย ร่วมกัน (Common Interest) ผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันในที่นี้มีได้เป็นผู้ที่มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน หรือเป็นเจ้าของร่วมหรือลูกหนี้ร่วมกัน แต่เป็นกรณีที่คนกลุ่มหนึ่งมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน⁷ เช่น การ เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการที่ตนถูกโต้แย้งสิทธิในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำ เดียวกัน โดยบุคคลเหล่านั้นมีข้อเรียกร้องที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน (Common Law and Common Fact) บุคคลที่ดำเนินคดีเพื่อตนเองและเพื่อกลุ่มบุคคลจะเป็นคู่ความในคดี โดยมี ฐานะเป็นคู่ความที่เป็นผู้แทน (Representative Party) ส่วนกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้เสียหายและได้รับการ ดำเนินคดีแทนจะไม่ได้เข้าร่วมในการพิจารณาคดีและไม่ได้เป็นคู่ความในการดำเนินคดี แต่มีฐานะ เป็นเพียงสมาชิกกลุ่ม (Class Member) การฟ้องคดีเช่นนี้คู่ความที่เป็นผู้แทนมีสิทธิฟ้องคดีได้โดยไม่ต้อง ได้รับความยินยอมหรือการมอบอำนาจจากสมาชิกกลุ่ม แต่การดำเนินคดีและคำพิพากษาหรือ คำสั่งมีผลผูกพันผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มที่มีได้ใช้สิทธิขอยกออกจากกลุ่มทุกคน จึงเห็นได้ว่าการดำเนินคดี แบบกลุ่มเป็นรูปแบบในการดำเนินการฟ้องร้องคดีเพื่อกลุ่มบุคคลจำนวนมาก จึงย่อมนำมาซึ่ง ประโยชน์ในการบริหารงานคดีของศาล (Case Management) เพราะช่วยในการลดปริมาณคดีที่จะ นำขึ้นสู่ศาลโดยผู้เสียหายแต่ละรายลงได้ ทั้งนี้เนื่องจากหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ให้ หมายโจทก์มีอำนาจและหน้าที่ในการรวบรวมผู้เสียหายหลายๆ รายที่ได้รับผลกระทบ หรือได้รับความเสียหายจากการกระทำอย่างเดียวกันของจำเลยให้เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อที่จะได้นำคดีขึ้นสู่ ศาลเป็นคดีเดียวกันเพราะศาลสามารถที่จะปรับข้อกฎหมายอย่างเดียวกันได้ และเมื่อเปรียบเทียบกับ การดำเนินกระบวนการพิจารณาความทั่วไปแล้ว จะเห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการทาง แพ่งตามหลักทั่วไปไม่อาจที่จะทำได้ (As Parties in Conformity to the Usual Rules of Procedure is Impracticable)⁸ ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา คดีในศาลให้เห็นได้ว่าเป็นรูปธรรม การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงถือได้ว่าเป็นวิธีที่จะนำมาเยียวยา และแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ทั้งยังเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่ม ผู้เสียหายจำนวนมากได้ เพราะเป้าหมายหลักของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบกลุ่มก็คือ ความยุติธรรม (Equity) อีกทั้งการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งทั่วไปนั้น แม้ว่ากฎหมายจะ

⁶ รชฎ บุญสินสุข. (2545). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์. หน้า 7.

⁷ วรรณชัย บุญบำรุง และ เรวดี ขวัญทองอิม. การดำเนินคดีแทนบุคคลอื่น (อัดสำเนา). หน้า 4.

⁸ Hansberry v. Lee, 311 U.S. 32, 41, 61 S.Ct. 115, 118 (1940).

กำหนดหลักการเกี่ยวกับการเข้าเป็นคู่ความร่วมมือไว้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติการเข้ามาดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีพร้อมกันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถปฏิบัติได้โดยสะดวก เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดี ค่าใช้จ่ายก็สูง ต้องเสียเวลานานกว่าที่ศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดี เพราะปริมาณคดีที่นำขึ้นสู่ศาลมีปริมาณมาก อีกทั้งการพิจารณาคดีในชั้นศาลนั้น กฎหมายบังคับว่าต้องทำอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหากคดีใดมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบกลุ่ม คำพิพากษาในคดีนั้นย่อมมีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มทั้งหมด การที่นายโจทก์เพียงผู้เดียวยื่นฟ้องคดีต่อศาลแทนสมาชิกกลุ่ม ย่อมช่วยแก้ไขปัญหานั้นเนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องเขตอำนาจศาล หรือเพราะเหตุผู้เสียหายเหล่านั้นไม่ทราบถึงสิทธิที่ตนมีอยู่และเหตุเพราะว่าขาดประสิทธิภาพ ทักษะ ความชำนาญในการต่อสู้คดีได้อีกด้วย

เจตนารมณ์ทางกฎหมายของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ก็เพื่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มทุกคน ทั้งนี้ผู้เสียหายแต่ละรายก็ยังคงอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า การดำเนินคดีนั้นตนมีสิทธิเฉพาะตัวที่จะเป็นผู้มีสิทธิดำเนินคดีต่อศาล และเมื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อกลุ่มคนจำนวนมาก ทำให้ศาลจำต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีที่มีประเด็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันซ้ำๆ ต่อมาจึงได้มีแนวความคิดที่ให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินคดีแทนเอกชนรายอื่นๆ ที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันได้ โดยมีต้องมีการมอบหมายให้ดำเนินคดีแทนทั้งหมดโดยที่เอกชนที่ดำเนินการแทนจะต้องสามารถพิสูจน์ต่อศาลได้ว่า ตนมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะดำเนินคดีแทนเอกชนรายอื่นได้ โดยการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากที่ต้องเข้ามามีส่วนได้เสียร่วมกันในมูลความแห่งคดีนั้น หรือที่เรียกว่าเป็น “ผู้มีส่วนได้เสียร่วมกัน” (Common Interest) ซึ่งในการฟ้องคดีโดยการขอเข้าเป็นคู่ความร่วมมือกันนั้นจะเป็นเรื่องที่ไม่สะดวกในการดำเนินการ มิใช่เป็นกรณีที่มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน หรือเป็นเจ้าของหรือลูกหนี้ร่วมกัน แต่เป็นเรื่องของการที่บุคคลกลุ่มหนึ่งได้มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน การดำเนินคดีแบบกลุ่มถือได้ว่าเป็นกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นที่นิยมและประสบความสำเร็จอย่างมากในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาการดำเนินคดีในคดีที่มีกลุ่มบุคคลยอมรับในการที่จะให้เอกชนรายใดรายหนึ่งเป็นนายโจทก์ทำหน้าที่ดำเนินคดีแทนเอกชนรายอื่นซึ่งเป็นผู้เสียหายโดยไม่จำเป็นต้องมีการมอบอำนาจให้มีการดำเนินคดีแทนแต่อย่างใดนั้น ในการดำเนินคดีลักษณะดังกล่าวทนายโจทก์ที่มีศักยภาพและมีความสามารถสูงย่อมดูแลและคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้ดีกว่าและจะได้รับการตอบแทนในรูปแบบของ “เงินรางวัล” เป็นจำนวนมากศาล ทั้งนี้หลักการในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเอกชนเป็นผู้ดำเนินการแทนตามแนวคิดของระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) จะมีความแตกต่างกับแนวคิดของกลุ่มระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างใน

แนวคิดนอกจากปัญหาข้อพิพาทที่มีผลกระทบต่อบุคคลจำนวนมากควรเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาและเยียวยาปัญหาแทนเอกชนแล้ว ยังมีแนวคิดในเรื่องของหลักการในการคำนวณความเสียหายในลักษณะเชิงลงโทษ ซึ่งส่วนหนึ่งถือว่าเป็นรางวัลแก่เอกชนผู้เสียหายที่ได้รับเพิ่มเติมจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งในระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) จะไม่มีหลักการเช่นนี้ จึงไม่เป็นแรงจูงใจในการดำเนินคดีโดยเอกชนเป็นหลัก อีกหลักการหนึ่งที่แตกต่างกันคือ หลักการตอบแทนค่าทนายความ ซึ่งในระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) ทนายความสามารถมีรายได้จากการว่าความที่เกิดจากผลแพ้ชนะของคดีได้ (Contingency Fees) ซึ่งการเรียกค่าว่าความในลักษณะนี้เป็นแรงจูงใจส่วนหนึ่งที่ทำให้ทนายความดูแลรักษาและปกป้องผลประโยชน์ของลูกค้า และพร้อมที่จะรับเรื่องเพื่อดำเนินคดีต่อไป อันเป็นจุดสำคัญที่ผลักดันในการดำเนินการแทนกันในคดีแบบกลุ่มสามารถดำเนินไปได้เพราะมีผลประโยชน์ที่เกิดจากการตอบแทนการลงทุนลงแรงไปดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) มีหลักการที่แตกต่างออกไป การเรียกค่าตอบแทนในลักษณะที่ขึ้นอยู่กับผลแพ้ชนะของคดีนั้น ไม่เป็นที่ยอมรับเนื่องจากมีลักษณะเป็นเรื่องผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจมาก และขัดต่อหลักจรรยาบรรณของทนายความในระบบกฎหมายนี้ และหลักการสุดท้ายคือ ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ปฏิเสธแนวคิดในการที่เอกชนดำเนินการทางคดีแทนบุคคลอื่นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของสาธารณะ เนื่องจากรัฐมีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องจัดการดูแลโดยผ่านองค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะที่มีลักษณะของการทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นสิ่งที่สมควรมากกว่า⁹

3.2.1 การดำเนินกระบวนการพิจารณาของไทย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เปิดโอกาสให้มีการดำเนินคดีโดยมีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังที่กล่าวไปข้างต้นนั้น อาจจะถูกกลุ่มลักษณะที่มีการดำเนินคดีตามกฎหมายออกได้เป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้

3.2.1.1 การเป็นคู่ความร่วมมือกันในคดีตั้งแต่ต้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ซึ่งในการดำเนินคดีลักษณะนี้เป็นการที่ผู้เสียหายแต่ละคนต่างคนต่างมีสิทธิในการดำเนินคดีต่อบุคคลที่จะเป็นจำเลยคนเดียวกัน เมื่อเกิดข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลเกิดขึ้น หรือเมื่อบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล ซึ่งตามประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บุคคลนั้นๆ มีสิทธิที่จะดำเนินคดีทางศาลได้ เมื่อปรากฏว่าการถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่เป็นเรื่อง

⁹ Christopher Hodges. (2002, April). Multi-party Actions: A European Approach Duke journal of Comp. & International law (online) <http://www.law.duke.edu/journals/djcil/article>. อ้างถึงใน รชฎ บุญสินสุข. (2545). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์. หน้า 78.

เดียวกัน หรือสิทธิทางศาลที่จำต้องดำเนินคดีเป็นสิทธิที่มีลักษณะเดียวกัน โดยมีส่วนได้เสียหรือมีส่วนผูกพันโดยกฎหมาย หรือมีสิทธิเหนือบุคคลอื่นร่วมกัน ก็สามารถที่จะดำเนินคดีร่วมกันได้ ตั้งแต่ต้น ในฐานะที่เป็นโจทก์ร่วม ในทางตรงกันข้ามหากผู้ที่มาโต้แย้งสิทธิหรือผู้ที่จำต้องถูกใช้สิทธิทางศาลมีจำนวนหลายคน การดำเนินคดีจึงอาจทำได้โดยการฟ้องเป็นจำเลยร่วมกันได้ ลักษณะของการดำเนินคดีดังกล่าวต้องเป็นเรื่องเดียวกันหรือเกี่ยวโยงกัน แต่มีบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59 ที่บัญญัติให้บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป อาจเป็นคู่ความร่วมมือในคดีเดียวกันได้ ถ้าหากปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี แต่อย่างไรก็ตามกรณีมีข้อจำกัดตามกฎหมายมาตรานี้ กำหนดไว้ว่า ห้ามมิให้ถือว่า บุคคลที่เป็นคู่ความเหล่านี้กระทำการแทนกัน ยกเว้นกรณีที่เป็นอย่างนี้ร่วมเท่านั้น หรือมีกฎหมายระบุไว้ชัดแจ้งว่า ให้กระทำการแทนกันได้

3.2.1.2 การเข้าเป็นคู่ความร่วมมือภายหลังจากการดำเนินคดีแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57(1)-(3) กล่าวคือ เมื่อมีการดำเนินคดีในศาลแล้ว กฎหมายบัญญัติให้สิทธิแก่บุคคลภายนอกที่จะสามารถเข้ามาดำเนินคดีได้ภายหลังจากที่ได้มีการยื่นฟ้องคดีไปแล้ว โดยอาจเข้ามาในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น หรือในระหว่างเวลาที่มีการบังคับคดีก็ได้ ซึ่งเรียกกันว่า การร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือหรือเป็นคู่ความฝ่ายที่สาม ในส่วนที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีร่วมคือ การร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือโดยอาศัยข้อเท็จจริงภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1) และ (2) ซึ่งบุคคลที่จะเข้าไปเป็นคู่ความร่วมมือต้องแสดงให้เห็นได้ว่ามีความจำเป็นเพื่อให้ได้รับความรับรอง คุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ หรือมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น หรือตามมาตรา 57(3) ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลเรียกให้เข้ามาเป็นคู่ความร่วมมือโดยเหตุที่คู่ความในคดีอาจฟ้องหรือถูกคู่ความที่เรียกให้เข้ามาร่วมในคดีฟ้อง เพื่อใช้สิทธิไต่เบียด หรือเพื่อใช้ค่าทดแทน หรือเป็นกรณีที่ศาลเรียกเข้ามาโดยเหตุผลของประโยชน์แห่งความยุติธรรม การเข้ามาในคดีด้วยการร้องสอดดังกล่าวข้างต้นนั้น เห็นได้ว่าโดยหลักแล้วมูลคดีต้องมีความเกี่ยวข้องกันไม่ว่าจะเป็นไปในลักษณะเดียวกันหรือต่างลักษณะกันแต่มีจุดเชื่อมโยงกัน การร้องสอดตามมาตรา 57(1) และ (3) นั้น ถือเสมือนว่าเป็นฟ้องคดีเรื่องใหม่ ดังนั้นในกรณีนี้สิทธิต่างๆ ของผู้ร้องสอดแตกต่างและแยกออกเป็นเฉพาะตัวไปจากคู่ความเดิม ส่วนผู้ร้องสอดตามมาตรา 57(2) กฎหมายถือว่าต้องใช้สิทธิภายใต้ขอบเขตแห่งสิทธิของคู่ความที่ตนเข้าไปร่วม เห็นได้ว่าสิทธิของผู้ร้องสอดในลักษณะนี้ต้องเป็นสิทธิตามมูลหนี้ที่มีลักษณะเดียวกันกับมูลความในคดีนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นได้ว่าผู้ร้องสอดสามารถเข้าแทนที่คู่ความเดิมได้และมีฐานะเสมอด้วยคู่ความที่ตนเข้าแทนที่นั้น การเข้าเป็นคู่ความด้วยการร้องสอดนี้ คู่ความทุกฝ่ายจะต้องผูกพันในคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ร้องสอดกับคู่ความเดิม เว้นแต่ผู้ร้องสอดเข้า

มาในคดีซ้ำเกินสมควรที่จะแสดงข้อเถียงอันเป็นสาระสำคัญ อันเกิดจากความประมาทเลินเล่อของ คู่ความนั้น หรือคู่ความนั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงที่มีได้ยกข้อต่อสู้ที่เป็น สาระสำคัญขึ้นโต้แย้ง โดยผู้ร้องสอดมิรู้ว่ามิข้อต่อสู้เช่นนั้นอยู่

3.2.1.3 การพิจารณาคดีร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 28 ใน กรณีที่ปรากฏต่อศาลว่า มีคดีหลายเรื่องค้างพิจารณาอยู่ในศาล และคู่ความทั้งหมดหรือบางฝ่ายเป็น คู่ความรายเดียวกัน กับทั้งการพิจารณาคดีร่วมกันแล้วจะเป็นการสะดวก ศาลอาจให้นำคดีมา พิจารณารวมกันได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 28 ในการรวมคดีลักษณะนี้ มูลความในคดีอาจเป็นเรื่องเดียวกัน เกี่ยวข้องกัน หรือคนละเรื่องกันก็ได้ ทั้งนี้อยู่ที่เหตุผลว่า เมื่อ คู่ความเป็นคู่ความฝ่ายเดียวกันแล้ว การรวมพิจารณาจะเป็นการสะดวก ดังตัวอย่างเช่น พยานหลักฐานที่จะใช้นำสืบต่อศาลส่วนใหญ่เป็นบุคคลกลุ่มเดียวกัน เอกสารชุดเดียวกัน เป็นต้น

3.2.1.4 การเป็นคู่ความร่วมมือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59 การ เป็นคู่ความร่วมมือ คือ การที่บุคคลหลายคนร่วมกันเป็นคู่ความในคดี ในฐานะโจทก์ร่วมหรือจำเลย ร่วม โดยผู้ที่จะเป็นโจทก์ร่วมกันในกรณีที่จะฟ้องคดี หรือเป็นจำเลยร่วมกันในกรณีถูกฟ้องคดี จะต้องปรากฏว่ามีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีด้วย ทั้งนี้จะไม่ถือว่าเป็นคู่ความแทนซึ่ง กันและกัน เว้นแต่จะเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันไม่ได้

3.2.1.5 การมอบอำนาจให้ฟ้องคดีแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 60 การดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล โดยหลักการทั่วไปต้องเป็นบุคคลที่ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือ ต้องการใช้สิทธิทางศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55¹⁰ เท่านั้น แต่บางครั้ง บุคคลนั้นอาจไม่มีความสามารถตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าจะต้องทำการแก้ไข ความสามารถที่บกพร่องนั้นให้สมบูรณ์เสียก่อน หรืออาจให้ผู้แทนดำเนินคดีแทนก็ได้ หรือบุคคล บางคนไม่ปรารถนาที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยตัวเอง จึงต้องแต่งตั้งบุคคลอื่นเพื่อเข้า ดำเนินการแทน ทั้งนี้การดำเนินคดีแทนในศาลมี 2 กรณี คือ

1) กรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะว่าให้มอบอำนาจให้ทำแทนได้ เช่น ผู้แทนโดย ชอบธรรม ซึ่งกระทำการแทนผู้เยาว์ ผู้อนุบาลเข้ากระทำการแทนคนไร้ความสามารถ และผู้พิทักษ์ กระทำการแทนคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคู่สมรสที่กระทำแทนกัน หรือกรณีผู้แทนของนิติ บุคคลกระทำการแทนนิติบุคคล หรือกรณีเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กระทำการแทนบุคคลล้มละลาย

¹⁰ การใช้สิทธิทางศาล คือ การที่บุคคลมีสิทธิตามกฎหมายสารบัญญัติรับรองให้ใช้สิทธิทางศาล และ มีความจำเป็นต้องขอให้ศาลรับรองคุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิที่มีอยู่ หรือกรณีที่บุคคลจะกระทำการอย่างใด อย่างหนึ่งได้ต้องขอให้ศาลแสดงสิทธิหรือรับรองสิทธินั้นๆ ก่อน.

หรือกรณีพนักงานอัยการดำเนินคดีแทนผู้สืบสันดานที่เป็นโจทก์ฟ้องบุพการีของตน หรือที่เรียกว่า คดีอุทวม

2) กรณีที่เป็นตัวแทนโดยสัญญา โดยอาจทำเป็นหนังสือแต่งตั้งบุคคลอื่นให้มีอำนาจกระทำการแทน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 797

3.2.1.6 การดำเนินคดีแทนโดยรัฐตามกฎหมายพิเศษ

ในบางกรณีเป็นเรื่องที่กฎหมายต้องการคุ้มครองประโยชน์ของสาธารณชนเป็นสำคัญ เมื่อเกิดปัญหาที่ขัดต่อกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองประชาชนขึ้นรัฐจึงมีนโยบายในการที่จะดำเนินการแก้ปัญหาเพื่อส่วนรวม เพื่อกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบ ซึ่งกฎหมายจะกำหนดให้หน่วยงานของรัฐเป็นตัวแทนในการดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายแทน กฎหมายที่มีลักษณะเช่นนี้ได้แก่

1) พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 เป็นเรื่องที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองผู้ที่ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดังนั้นจึงมีการกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ หรือ ก.ล.ต. มีอำนาจฟ้องต่อผู้ที่กระทำละเมิดเกี่ยวกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์ และหุ้นกู้ซึ่งได้แก่ ตัวแทนผู้ถือหุ้นกู้ มีอำนาจฟ้องผู้ออกหุ้นกู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ หรือให้อำนาจผู้ดูแลผลประโยชน์ของกองทุนรวมมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายต่างๆ แทนผู้ถือหน่วยการลงทุนได้ ตลอดจนกระทั่งให้อำนาจผู้ลงทุนฟ้องคดีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นทั้งต่อตัวเองและฟ้องแทนผู้ถือหุ้นอื่นๆ ได้ภายในกรอบที่กฎหมายกำหนดอีกด้วย

2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายพิเศษ ที่มุ่งดูแลมิให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบจากการประกอบธุรกิจการค้าของผู้ประกอบการต่างๆ เช่น ในด้านการโฆษณา เกี่ยวกับฉลากของสินค้า เกี่ยวกับการทำสัญญา เกี่ยวกับความปลอดภัยของสินค้า เมื่อใดที่ผู้บริโภคถูกละเมิดโดยการกระทำดังกล่าวข้างต้น ตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงกำหนดให้คณะกรรมการตามกฎหมายซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของรัฐ หรือสมาคมคุ้มครองผู้บริโภคที่คณะกรรมการตามกฎหมายนี้รับรองสามารถดำเนินฟ้องร้องคดีทั้งส่วนที่เป็นคดีแพ่งและคดีอาญาต่อผู้ประกอบการที่กระทำการละเมิดดังกล่าวได้ และยังสามารถเรียกค่าเสียหาย หรือทรัพย์สินใดให้แก่ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดนั้นได้อีกด้วย ตามมาตรา 39 และ 40 ของกฎหมายนี้

3) พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 เป็นการดำเนินการจัดทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งกฎหมายให้อำนาจเจ้าหนี้รายหนึ่งรายใดที่จะฟ้องคดีเพื่อพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวจริง จากนั้นจึงมีการดำเนินการต่างๆ โดยเจ้าหนี้แต่ละรายเข้ามาขอรับชำระหนี้ในคดีดังกล่าวได้ เป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดลักษณะของการจัดการหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหมดโดยการฟ้องร้องของเจ้าหนี้เพียงรายเดียวในการเริ่มคดี

4) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.2522 เนื่องจากการจ้างแรงงานในบางกรณีมีจำนวนลูกจ้างเป็นจำนวนมาก เมื่อมีปัญหาเรื่องการจ้างแรงงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ใช้แรงงานจำนวนมากดังกล่าว กฎหมายจึงกำหนดบทบัญญัติพิเศษว่า ในคดีที่มีโจทก์หลายคน โจทก์เหล่านั้นอาจตกลงกันแต่งตั้งให้โจทก์คนใดคนหนึ่งหรือหลายคน เป็นผู้แทนในการดำเนินคดี ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสะดวกในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ตามมาตรา 35 ได้

5) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 เมื่อสิ่งแวดล้อมถือได้ว่าเป็นสมบัติของสาธารณชนที่จำต้องสงวนไว้เพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ กฎหมายจึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดูแลและปกป้องสิ่งแวดล้อมดังกล่าว และบัญญัติให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบมีอำนาจฟ้องร้องต่อผู้กระทำละเมิดต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นมาตรการที่รักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่หรือกลับคืนมาเช่นเดิม เพื่อชุมชนหรือสังคมที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น โดยเป็นการกระทำแทนชุมชนหรือสังคมดังกล่าวที่ไม่จำเป็นต้องดำเนินการฟ้องร้องคดีเอง

จากการดำเนินคดีตามแบบที่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เปิดโอกาสให้มีการดำเนินคดีดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นหลักของวิธีพิจารณากฎหมายแก้ไขปัญหาในกรณีที่มีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีทั่วไป โดยกฎหมายมุ่งเน้นไปที่การเปิดโอกาสให้บุคคลดังกล่าวที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นเข้ามาเป็นคู่ความในคดีได้ ส่วนหนึ่งเป็นการคุ้มครองแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาเป็นคู่ความ และมีผลผูกพันตามคำพิพากษา อีกส่วนหนึ่งเป็นการทำให้คดีสามารถที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปได้ในครั้งเดียวกันได้เพื่อความสะดวก และยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สำหรับกฎหมายพิเศษที่ให้รัฐดำเนินการแทนนั้น ในบางเรื่องมีลักษณะที่มุ่งถึงการรักษาผลประโยชน์ของบุคคลที่ได้รับความเสียหาย ในหลักความเป็นจริงที่ว่าความสามารถและศักยภาพของรัฐที่มีมากกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป ในบางเรื่องมีลักษณะที่เป็นไปตามเหตุผลเช่นเดียวกับคดีแพ่ง อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็ยังคงมีบางประการที่ยังคงมีอาจจะเข้ามาเยียวยาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาในทางแพ่งในชั้นศาลได้ทั้งหมดเสียทีเดียว

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้เห็นว่าข้อขัดข้องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางแพ่งตามกฎหมายปัจจุบันเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น มีปัญหามากมาย การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็น การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงชันสำหรับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางแพ่งของไทย

การที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้นั้น ทำให้คดีที่จะมีการฟ้องร้องที่ Federal Court ลดลง แต่กลายเป็นว่ามีการฟ้องคดีแบบกลุ่มเพิ่มมากขึ้นใน State Court เพราะต้องการหลีกเลี่ยงการใช้กฎหมายดังกล่าว จนกระทั่งได้มีการออก

กฎหมาย The Securities Litigation Uniform Standards Act of 1998 มาเพื่อบังคับเรื่องอำนาจของศาล Federal Court ในคดีเกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์มากขึ้น เพื่อมิให้มีการหลีกเลี่ยงการบังคับใช้กฎหมายดังที่เกิดขึ้นมาแล้ว

3.2.2 ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของไทย

จากการพิจารณาเกี่ยวกับแนวคิดในการดำเนินกระบวนการพิจารณา จะเห็นได้ว่า ผู้ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 อาจเกิดจากการกระทำครั้งเดียวหรือหลายครั้ง แต่ผลที่เกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ลงทุนเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยแต่ละรายอาจได้รับความเสียหายมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป แต่ผู้ลงทุนเหล่านั้นทุกๆ ราย ต่างก็ได้รับผลกระทบจากการกระทำอันมีมูลเหตุแห่งคดีมาจากการกระทำอย่างเดียวกัน หากมีการฟ้องร้องคดีก็ต้องใช้ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงอย่างเดียวกัน แต่ปัจจุบันกฎหมายที่ใช้ในกระบวนการพิจารณาของไทยในคดีเกี่ยวกับคดีหลักทรัพย์จะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่านั้น แต่ทั้งสองกรณีก็ยังไม่อาจแก้ไขข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) มีประสิทธิผล (Efficiency) และก่อให้เกิดความประหยัด (Economy) ได้แต่อย่างใด ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าปัญหาที่เกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณา ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ซึ่งมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการเรียกชดเชยค่าเสียหายไว้หลายกรณี เช่น กรณีให้สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์หรือตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถที่จะดำเนินการฟ้องเรียกชดเชยค่าเสียหายจากผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย เพื่อผู้ลงทุนที่ได้รับความเสียหายได้ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 มาตรา 47 วรรคสอง และมาตรา 175 หรือกรณีให้ผู้แทนผู้ถือหุ้นและผู้ดูแลผลประโยชน์ฟ้องเรียกค่าเสียหายให้แก่ผู้ลงทุนทั้งปวง ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 45 และ มาตรา 127(5) และกรณีให้ผู้ลงทุนที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิฟ้องเรียกชดเชยค่าเสียหายจากผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 มาตรา 47 วรรคสอง มาตรา 82 มาตรา 83 และมาตรา 173 สำหรับมาตราอื่นๆ ที่มีได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าใครเป็นผู้เสียหาย และมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายได้หรือไม่ ก็มีได้หมายความว่า ผู้ลงทุนที่ได้รับความเสียหายจะไม่มีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลแต่อย่างใด ทั้งนี้เนื่องจากผู้ลงทุนที่ได้รับความเสียหายเหล่านี้ยังอาจที่จะใช้สิทธิทางศาลได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ หรือผู้ลงทุนที่ได้รับความเสียหายอาจนำคดีสู่ศาลโดยอาศัย พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ประกอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องสัญญา หรือละเมิด อันเนื่องมาจากการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดหรือ

กลข้อลด เป็นต้น แต่บทบัญญัติดังกล่าวยังมีข้อบกพร่อง ขาดความชัดเจน ยากที่จะนำมาปฏิบัติให้เห็นผลเป็นรูปธรรมได้¹¹

3.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law)¹²

“Class Action” เป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ซึ่งมีแนวคิดของการดำเนินคดีในลักษณะของกลุ่มบุคคล อันอาจถือได้ว่ามีจุดกำเนิดมาจากพัฒนาการของหลักความยุติธรรม (Equity) ในประเทศอังกฤษ โดยเริ่มจากการพิจารณาพิพากษาใน ศาล The Court of Chancery ที่วางแนวทางว่า หากมีผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี หรือมีส่วนได้เสียกับคดีนั้น อาจขอเข้ามาร่วมเป็นคู่ความในคดีได้เพื่อให้ได้รับความผูกพันตามคำพิพากษา ต่อมาในบางคดีปรากฏว่ามีบุคคลที่เกี่ยวข้องมากขึ้น จนไม่เป็นการสะดวกในการที่จะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามาในคดี ศาลจึงพิจารณาหลักการของการให้ดำเนินคดีแทนกัน โดยกำหนดหลักเกณฑ์ว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นจะต้องมีผลประโยชน์ หรือมีส่วนได้-เสีย หรือได้รับความเสียหายจากเรื่องเดียวกัน และมีข้อเรียกร้องที่เป็นอย่างเดียวกัน ประกอบกับคำขอให้ศาลมีคำสั่งตัดสินนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลในกลุ่มนั้นๆ ต่อมาหลักการดังกล่าวจึงได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย The Supreme Court of Judicature Act 1873 และมีการแก้ไขจนปัจจุบันได้นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย The English Rules of the Supreme Court แม้ว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ แต่ในเวลาต่อมการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็ได้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย และมีการพัฒนาอย่างมากในกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายระบบจารีตประเพณี (Common Law) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งได้นำการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้มาใช้ในการบริหารงานคดีในกระบวนยุติธรรมของศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสูงสุด ทั้งนี้ระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาหลักเดียวกันนี้และนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมาย Federal Rule of Civil Procedure จากแนวทางการพัฒนากฎหมายดังกล่าวนี้ จะสังเกตเห็นได้ว่าจุดเริ่มต้น หรือที่มาของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้กฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) พัฒนามาจากเหตุผลของประโยชน์ในการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลจำนวนมาก โดยให้บุคคลในกลุ่มที่มีประโยชน์ร่วมกันนั้นตั้งตัวแทนมาดำเนินคดีแทนเพื่อประโยชน์ของกลุ่มได้ แนวคิดดังกล่าวนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนากฎหมายที่รับรองการดำเนินคดีแบบกลุ่มในระยะต่อๆ มา

¹¹ วรากรณ์ มณีชัน. (2540). ปัญหาในทางกฎหมายเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าเสียหายโดยผู้ลงทุนจำนวนมากในคดีหลักทรัพย์. หน้า 112-114.

¹² ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น.

3.3.1 รูปแบบในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

เนื่องจากแนวคิดในการพัฒนาแก้ไขข้อจำกัดในการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ซึ่งมุ่งที่จะคุ้มครองประชาชนส่วนใหญ่ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำในสถานการณ์เดียวกัน และเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเยียวยาความเสียหายให้กับประชาชนอย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ จึงมีรูปแบบในการดำเนินคดีหลายรูปแบบดังต่อไปนี้

3.3.1.1 การดำเนินคดีโดยหน่วยงานของรัฐ¹³

การดำเนินคดีโดยรัฐ หรือการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest Litigation) เป็นรูปแบบแรกในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่เกิดขึ้น โดยรัฐจะเข้าดำเนินคดีแทนประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิตามกฎหมาย ซึ่งถือว่ารัฐเป็นผู้ที่ถูกกระทำ ทั้งนี้เกิดจากแนวคิดเกี่ยวกับ “รัฐสวัสดิการ” หรือแนวคิดที่ถือว่ารัฐเป็นผู้มีภาระหน้าที่ในการคุ้มครองให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ดังนั้นรัฐจึงมีบทบาทสำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิของประชาชนโดยการใช้กลไกทางกฎหมาย อำนาจในการบริหารจัดการให้เป็นไปตามกฎหมายและป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายประชาชนให้ความสำคัญแก่รัฐและเชื่อมั่นในบทบาทของรัฐ¹⁴ ซึ่งนอกจากรัฐจะเข้ามาแทรกแซงกิจการต่างๆ ของเอกชนแล้ว รัฐถือว่ารัฐเองเป็นเจ้าของสิทธิ (Public Rights) ซึ่งมีหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ของประชาชน มีอำนาจฟ้องคดีต่อผู้ที่กระทำการที่ไม่สุจริตแทนประชาชนผู้ได้รับความเสียหายได้ แม้กรณีเป็นเรื่องระหว่างเอกชนด้วยกันเองก็ตาม

ต่อมา ได้มีการตั้งหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะด้านของรัฐ เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรที่ขาดทักษะและประสบการณ์เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ เช่น กรณีที่มีการตั้งผู้อำนวยการการค้าที่เป็นธรรม (Director - General of Fair Trading) ในประเทศอังกฤษ เพื่อทำหน้าที่ดำเนินคดีเกี่ยวกับกฎหมายผูกขาดทางการค้าแทนผู้เสียหายจากการนั้น

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ปรากฏว่ามีการยอมรับแนวคิดเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ โดยมีหน่วยงานของรัฐที่มาจากการเลือกตั้ง และรับผิดชอบงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ Attorney General ซึ่งมีหน้าที่ฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดีในกรณีที่ผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการซื้อสินค้า หรือบริการจากผู้ประกอบการ หรือ องค์กรระดับมลรัฐ ที่เรียกว่า Local Consumer Protection หรือ หน่วยงานของสหพันธรัฐอื่นๆ เช่น Food and Drug Administration เป็นต้น¹⁵

¹³ แหล่งเดิม. หน้า 21.

¹⁴ สุขุม ศุภนิษฐ์. (2544). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 23. อ้างถึงใน นุชรานี หงษ์คำ. (2549). ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งโดยผู้แทนกลุ่มผู้เสียหาย. หน้า 21.

¹⁵ แหล่งเดิม. หน้า 54-55.

3.3.1.2 รูปแบบการดำเนินคดีโดยองค์กรเอกชน

การดำเนินคดีในรูปแบบนี้เกิดจากการที่เอกชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐเพื่อเรียกร้อง ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิของประชาชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเอกชนจะเข้ามา มีบทบาทในการให้ความรู้ และข้อมูลแก่ประชาชนในด้านต่างๆ รวมทั้งมีบทบาทในการดำเนิน ฟ้องร้องคดีแทนประชาชน ดังเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการฟ้องคดีโดยเอกชนตามกฎหมาย คุ้มครองผู้บริโภคในอัตราที่สูงมาก เพราะถือว่ารัฐเป็นเพียงผู้ประสานและดูแลความสงบเรียบร้อย ของสังคมเท่านั้น ดังนั้นเอกชนจึงต้องเข้ามาดูแลและปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง

3.3.1.3 รูปแบบการดำเนินคดีโดยผู้แทนกลุ่มผู้เสียหาย

การดำเนินคดีโดยผู้แทนกลุ่มผู้เสียหายนี้เป็นวิธีดำเนินคดีในศาลที่มีหลักมาจาก หลักความยุติธรรม (Equity) ซึ่งเป็นหลักกฎหมายที่ผู้พิพากษาในประเศอังกฤษนำมาปรับใช้เพื่อ ผ่อนคลายหลักจารีตประเพณี (Common Law) ซึ่งเป็นหลักกฎหมายที่เคร่งครัด เพื่อให้เกิดความ เป็นธรรมในคดี¹⁶ อันถือว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการดำเนินคดีโดยเอกชน โดยผู้เสียหายอาจเป็นผู้ ฟ้องคดี (to Sue) หรือ ถูกฟ้องคดี (to be Sued) แทนเอกชนรายอื่นที่ถูกกระทำให้ได้รับความเสียหาย ภายใต้งื่อนไขว่ามีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน ซึ่งผลของคำพิพากษาย่อมผูกพันสมาชิกกลุ่ม ทั้งหมด ทั้งนี้จำเป็นต้องมีการมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทน แต่ทั้งนี้เอกชนผู้ดำเนินคดีแทนจะต้อง พิสูจน์ต่อศาลได้ว่า ตนมีคุณสมบัติเหมาะสมเพียงพอที่จะดำเนินคดีแทนเอกชนรายอื่นได้¹⁷

อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีในรูปแบบที่มีการดำเนินคดีโดยหน่วยงานของรัฐ หรือรูปแบบที่มีการดำเนินคดีโดยเอกชน หรือรูปแบบที่มีการดำเนินคดีโดยผู้แทนกลุ่มผู้เสียหาย ดัง ได้กล่าวมานั้น จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลได้มากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับนำไป ปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสังคม วัฒนธรรม และระบบกฎหมายของประเทศนั้นๆ ว่าใช้ระบบ กฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย หรือแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงจารีตประเพณี ของประเทศนั้นๆ เป็นสำคัญด้วย

3.3.2 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law) เช่นเดียวกับประเทศ อังกฤษ ก็ได้นำหลักความยุติธรรม (Equity) ดังกล่าวมาปรับใช้ โดยกำหนดให้มีรูปแบบการ ดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเอกชน (Class Action) ในข้อกำหนดของรัฐบาลกลางว่ากฎหมายวิธี พิธีการความแพ่งทั่วไปของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งใช้บังคับในศาลสูงของระดับประเทศ

¹⁶ วรากรณ์ มณีชัน. เล่มเดิม. หน้า 81.

¹⁷ รชฎ บุญสินสุข. (2545). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์. หน้า 9.

(Federal) เรียก Federal Rule of Civil Procedure หรือ FRCP โดยในบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ไว้ใน Rule 23 ซึ่งมีผลบังคับใช้ได้เป็นการทั่วไปทุกมลรัฐและคดีแพ่งทุกประเภท ซึ่งรวมถึงคดีที่เกี่ยวกับกฎหมายหลักทรัพย์ กฎหมายล้มละลาย และกฎหมายสิ่งแวดล้อม ซึ่งระบุให้ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของกลุ่มผู้แทนเป็นข้อต่อสู้หรือข้อเรียกร้องประเภทเดียวกันของกลุ่ม (Typical of Claim or Defense) โดยผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำจะเป็นฝ่ายยื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม (to Sue) หรืออาจจะเป็นกรณีที่จำเลยเป็นฝ่ายที่ขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม (to be Sued) ก็ได้ และตาม Rule 23 (a)(1) การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องปรากฏว่า ในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยากที่จะให้สมาชิกทุกรายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำอันมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันนั้นเข้าร่วมในคดีได้ (Impracticable) อีกทั้งต้องปรากฏว่า หากมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วจะทำให้การจัดการงานคดี (Case Management) สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นด้วย¹⁸ ทั้งนี้ ใน Rule 23 (a)(4) ได้บัญญัติเงื่อนไขว่า ผู้แทนคดีต้องสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ (Fairly and Adequately Protect the Interest)

3.3.2.1 หลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษรหรือแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) นั้น การคุ้มครองประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาความทางแพ่งในกรณีที่มีผู้เสียหายจากการกระทำที่มีข้อเท็จจริงเดียวกันนั้น อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นนี้รัฐจะเป็นผู้ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองดูแลและเรียกร้องสิทธิคืนแก่เอกชนและสาธารณชน ดังนั้นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษรหรือแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) จึงมุ่งเน้นในการให้อำนาจรัฐทำหน้าที่แทนเอกชนในการปกป้องและคุ้มครองผลประโยชน์ต่างๆ ของประชาชน โดยจะอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐ และกรณีนี้จะคำนวณความเสียหายในเชิงลงโทษ และค่าทนายความจะไม่ได้รับเพิ่มจากความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด ซึ่งจะแตกต่างจากประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law)

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) มีหลักการพื้นฐานในการให้อำนาจผู้เสียหายคนหนึ่งดำเนินคดีแพ่งเพื่อเยียวยาสิทธิของตน และในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่ดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายอื่นๆ ทุกคนที่ได้รับความเสียหายจากมูลเหตุหรือสถานการณ์เดียวกัน (Similar Situation) โดยไม่มีการมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทนด้วย ซึ่งคำพิพากษาในคดีแบบกลุ่มจะมีผลผูกพันขยายไปถึงสมาชิกกลุ่ม (Class Member) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เสียหายจาก

¹⁸ คดี Hackett V. General Host Corporation. อ้างถึงใน น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2547). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีสิ่งแวดล้อม. หน้า 59.

สถานการณ์เดียวกัน โดยผู้ยื่นไม่ต้องฟ้องคดีด้วยตัวเอง จึงถือได้ว่าเป็นการฟ้องคดีในลักษณะที่มีการเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกกลุ่มผู้ได้รับความเสียหายจากข้อเท็จจริงเดียวกัน และเป็นรูปแบบหนึ่งของการพิจารณาคดีที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับมากในคดีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค คดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งคดีหลักทรัพย์ ทั้งนี้หากทนายโจทก์ได้ทำการฟ้องคดีแล้ว คำพิพากษาของศาลในคดีนั้นๆ ย่อมมีผลผูกพันต่อสมาชิกกลุ่มทั้งหมด เว้นแต่ผู้เสียหายจะได้มีการแสดงเจตนาขอออกจากกลุ่ม (Option Out)

ดังเช่น กฎหมาย Age Discrimination in Employment Act of 1967 (ADEA) ให้ความคุ้มครองบุคคลที่อายุเกินกว่า 40 ปี ในการทำงาน และยังเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Collective Action) ไว้เป็นการเฉพาะ โดยมีได้อาศัย Rule 23 ดังนั้นการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงมีลักษณะที่แตกต่างออกไป เช่น การที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ต้องให้ได้ความว่าสมาชิกกลุ่มในแต่ละคนที่กล่าวอ้างว่าได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันนั้น มีจุดเหมือนกัน (Similarly Situated) ที่เกี่ยวข้องกับคำสั่ง นโยบาย หรือแผน ที่ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมนั้นเป็นเรื่องเกิดขึ้นในครั้งเดียวกันหรือไม่ ทั้งพิจารณาถึงอายุของสมาชิก ตำแหน่งงาน สถานที่ทำงาน และการปฏิบัติที่ได้รับผลกระทบจากผู้บังคับบัญชาที่เป็นบุคคลคนเดียวกัน มีคำสั่งในคราวเดียวกันและด้วยเหตุผลเดียวกันหรือไม่ ทั้งนี้ไม่จำเป็นพิจารณาถึงจำนวนสมาชิก (Numerosity) ลักษณะคดีที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเป็นเรื่องเดียวกัน (Commonality) ข้อเรียกร้องประเภทเดียวกัน (Typicality) และความสามารถของกลุ่ม (Adequacy) ตาม Rule 23 เพื่อจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ อีกทั้งการดำเนินคดีมีลักษณะของการกำหนดให้สมาชิกกลุ่มต้องขอเข้ามาในกลุ่ม (Opt - in) เพื่อที่จะได้สิทธิในคดี ซึ่งกฎหมายให้อำนาจสมาชิกที่ขอเข้ากลุ่มดำเนินการใดๆ ได้ประหนึ่งเป็นกลุ่มคนหนึ่ง แตกต่างจากสมาชิกกลุ่มใน Rule 23 ในเรื่องแจ้งการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Notification) ก็มีความแตกต่างออกไปเนื่องจากสมาชิกที่จะเข้ามาในกลุ่มต้องร้องขอเข้ามา ดังนั้นการแจ้งก็จะจำกัดเฉพาะสมาชิกที่ร้องขอเข้ามาในกลุ่มแล้วเท่านั้น

ใน Title I and Title V of the Americans with Disabilities Act of 1990 (ADA) ห้ามการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมในการทำงานระหว่างบุคคลที่มีคุณสมบัติแต่พิการ ไม่ว่าจะป็นหน่วยงานเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐ Civil Rights Act of 1991 กำหนดค่าเสียหายในกรณีของการปฏิบัติไม่เท่าเทียมกันในการทำงานไว้ด้วย ทั้งนี้ตามกฎหมาย Title VII, ADA และ ADEA มีการกำหนดว่าการทำงานตามการว่าจ้างนั้นมีความหมายรวมถึง การรับเข้าทำงานหรือการให้ออกจากงาน การชดเชย การมอบหมายงาน การจัดหางาน การโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การพักงาน การเรียกกลับเข้าทำงาน การโฆษณา งาน การสมัครงาน การทดสอบ การใช้เครื่องมือเครื่องมือของการทำงาน การทดลองงาน การฝึกอบรม ผลประโยชน์ข้างเคียงในการทำงาน ค่าจ้าง การลาออก การ

วางแผนงาน การลาพัก หรือข้อกำหนดและเงื่อนไขอื่นๆ ซึ่งในเรื่องของการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมนี้ กฎหมายได้หมายรวมถึง การล่วงเกินต่อเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา เพศ ชาติกำเนิด ความพิการ และอายุ การแก้แค้นต่อลูกจ้างในการที่ลูกจ้างได้ฟ้องร้อง ให้การในการสอบสวนหรือต่อต้าน การปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม การตัดสินใจทางด้านการบริหารที่อยู่บนรูปแบบหรือสมมติฐานของความสามารถ อุปนิสัย หรือการทำงานของลูกจ้างแต่ละราย บนพื้นฐานของเพศ เชื้อชาติ อายุ ศาสนา หรือกลุ่มลัทธิ หรือความพิการของแต่ละบุคคล การปฏิเสธโอกาสการทำงานเพราะการแต่งงานหรือการคบค้าสมาคมกับกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ชาติกำเนิด หรือความพิการ และกฎหมายฉบับนี้นอกจากห้ามในที่ทำงานแล้วยังห้ามไปถึงโรงเรียนและศาสนสถานมิให้มีการเลือกปฏิบัติอีกด้วย ในการดำเนินคดีนั้น The U.S. Equal Employment Opportunity Commission (EEOC) จะเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องนี้ทั้งหมดแต่หากลูกจ้างจะดำเนินคดีโดยส่วนตัวเองก็อาจทำได้ อย่างไรก็ตาม กฎหมาย ADA และ ADEA ระบุว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีลักษณะที่ต้องขอเข้าร่วมกลุ่ม (Opt-in) ซึ่งหมายความว่าสมาชิกกลุ่มต้องลงชื่อเข้าร่วมกันเป็นกลุ่มก่อนที่จะมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป ซึ่งลักษณะของการต้องขอเข้าร่วมเป็นกลุ่มนี้ทำให้เกิดปัญหาต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพราะปรากฏว่ามีผู้ร่วมลงชื่อเข้ากลุ่มเพื่อการฟ้องร้องคดีในสัดส่วนที่น้อย เช่น

1) Product Liability Statute ทั้งนี้ตามกฎหมาย Connecticut General Statutes ในมาตรา 52-572m. กำหนดคำนิยามคำว่า “ผู้ขายสินค้า” ให้ครอบคลุมถึงบุคคลธรรมดา และนิติบุคคลที่เป็นผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ทั้งระบบการค้าส่งหรือค้าปลีก ตัวแทนจำหน่ายไม่ว่าจะเป็นการขายสินค้าใหม่หรือเก่า รวมไปถึงผู้ให้เช่าและผู้ประกันสินค้าที่ทำธุรกิจให้เช่าหรือธุรกิจการประกันสินค้า ส่วนคำว่า “การเรียกร้องความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากความบกพร่องของสินค้า” นั้น กฎหมายฉบับนี้ให้รวมไปถึง การเรียกร้องและการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายต่อร่างกายและทรัพย์สินที่เกิดจากการผลิต การสร้าง การออกแบบ สูตร การเตรียม การประกอบ การติดตั้ง การทดสอบ การเตือน การสอน การตลาด การบรรจุหีบห่อ หรือการติดสลากของสินค้า นอกจากนี้ยังให้รวมไปถึงการดำเนินคดีที่อยู่บนทฤษฎีของการละเมิดที่เกี่ยวข้องกับ Strict liability ประมาท ความผิดต่อการรับประกันสินค้าไม่ว่าโดยปริยายหรือชัดแจ้ง บกพร่องต่อหน้าที่ในการเตือนหรือแนะนำ ไม่ว่าจะเกิดจากความประมาทหรือความไม่ตั้งใจ การนำเสนอที่ไม่ชอบหรือการไม่เปิดเผยข้อมูลไม่ว่าด้วยความประมาทหรือไม่ตั้งใจ สำหรับ “ผู้มีสิทธิเรียกร้อง” นั้น กฎหมายให้หมายถึงบุคคลที่เรียกร้องความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความรับผิดในสินค้าของผู้เรียกร้องเองหรือของบุคคลที่ผู้เรียกร้องเป็นตัวแทนให้ ในส่วนของ “ภัยอันตราย” หมายถึง ความเสียหายที่เกิดต่อทรัพย์สิน ซึ่งรวมไปถึงตัวสินค้าเอง และบุคคลที่ได้รับบาดเจ็บหรือตาย แต่หากเป็นคู่กรณีทำธุรกิจระหว่างกัน ภัยอันตรายนี้จะ

ไม่รวมถึงความเสียหายในทางธุรกิจ นอกจากนี้กฎหมายยังได้บัญญัติคำนิยามของคำว่า “ผู้ผลิต” ไว้ว่าให้รวมถึงผู้ขายสินค้าที่ออกแบบ ประกอบ คิดค้น สร้าง ดำเนินกรรมวิธี บรรจุหีบห่อ หรือเตรียมการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อสินค้าหรือชิ้นส่วนของสินค้าก่อนการขายให้กับผู้ใช้หรือผู้บริโภค ในมาตรา 52-572 n. การเรียกร้องความรับผิดชอบจากสินค้านั้น ให้หมายถึงการเรียกร้องความเสียหายต่อผู้ขายสินค้า ซึ่งรวมไปถึงการดำเนินคดีละเมิดโดยประมาท Strict Liability การประกันสินค้าที่เกี่ยวกับภัยอันตรายที่เกิดจากสินค้า ถึงแม้ผู้เรียกร้องจะไม่ได้ซื้อสินค้าโดยตรงกับผู้ขายสินค้า

2) Deceptive Trade Practices กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางการค้าที่ฉ้อฉลนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาในแต่ละมลรัฐมีกฎหมายที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เช่น กฎหมายของมลรัฐ North Carolina บัญญัติถึงเรื่องวิธีการที่ไม่เป็นธรรมในการแข่งขันซึ่งมีผลต่อการค้า และการกระทำหรือการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมหรือหลอกลวงที่มีผลต่อการค้า เป็นสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย กฎหมายของมลรัฐ Virginia มีกฎหมายที่ห้ามการปฏิบัติหรือการกระทำที่ฉ้อฉลของผู้จำหน่ายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการค้าที่มีผู้บริโภคเข้ามาเกี่ยวข้องในลักษณะที่เป็นการนำเสนอที่ไม่ถูกต้อง เช่น กล่าวอ้างแหล่งที่มาของสินค้าหรือบริการไม่ตรงตามความเป็นจริง หลักฐานการรับรองคุณภาพของสินค้าหรือบริการไม่ถูกต้อง แสดงจำนวน ลักษณะ ส่วนผสม การใช้ หรือประโยชน์ของสินค้าหรือบริการที่ไม่ถูกต้อง แสดงข้อมูลที่ไม่ตรงตามความเป็นจริงในเรื่องที่เฉพาะเจาะจงของมาตรฐาน

3) คุณภาพ รูปแบบ หรือรสนิยมของสินค้าหรือบริการ การเสนอขายสินค้าหรือโฆษณาสินค้าโดยปิดบังข้อเท็จจริงถึงความบกพร่องของสินค้า หรือ ปิดบังความจริงของสินค้าว่าเป็นสินค้าที่ใช้แล้ว การโฆษณาสินค้าหรือบริการที่มีความตั้งใจจะไม่จำหน่ายหรือให้บริการตามราคาที่ได้มีการโฆษณาไว้ การทำให้เข้าใจผิดหรือทำให้สับสนในเรื่องการลดราคาสินค้า การทำให้เข้าใจผิดว่าได้มีการให้การซ่อมแซม เปลี่ยนแปลง แก้ไข หรือการให้บริการในสินค้านั้นๆ แล้ว การใช้ถ้อยคำว่า “Wholesale” “Wholesaler” “Factory” และ “Manufacturer” เพื่อที่จะอธิบายว่าผู้จำหน่ายประกอบธุรกิจเช่นนั้นซึ่งไม่เป็นความจริง และรวมไปถึงการกระทำใดๆ ที่เป็นการหลอกลวง การอวดอ้างข้อความที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง การให้คำมั่นที่ไม่ชอบ หรือการนำเสนอที่ไม่ตรงตามความเป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับการค้าที่มีผลต่อผู้บริโภค ก็เป็นสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนี้เป็นต้น

4) Antitrust กฎหมายในเรื่องนี้ของประเทศสหรัฐมีจุดที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในหลายลักษณะ เช่น ในกฎหมาย 15 U.S.C.A. การตั้งราคา (Price Fixing) ในเรื่องการทำสัญญาที่มีการผนวกรูปแบบของ Trust หรือ การสมคบเพื่อทำให้เกิดความชะงักงัน (Restraint) ในทางการค้าระหว่างรัฐหรือกับระหว่างประเทศเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย การผูกขาด

(Monopolization) เป็นเรื่องผิดกฎหมายทั้งแพ่งและอาญาหากผู้ใดโดยสมคบกับผู้อื่นกระทำการใด เพื่อให้เกิดการผูกขาดในทางการค้า ส่วนในการดำเนินคดีนั้นผู้เสียหายจากการผูกขาดสามารถฟ้องร้องได้เป็นการส่วนตัวโดยไม่ต้องพิจารณาถึงสัดส่วนในเรื่องของจำนวนที่มีปัญหาจากการผูกขาดนั้นๆ นอกจากนั้นผู้เสียหายยังสามารถเรียกร้องความเสียหายได้สามเท่ารวมถึงค่าชดเชยธรรมเนียมในการดำเนินคดีและค่าทนายความ กฎหมายกำหนดอายุความในการฟ้องร้องในเรื่องนี้ไว้ 4 ปี นับแต่วันที่เกิดการผูกขาด สำหรับการฟ้องร้องโดยหน่วยงานของรัฐนั้นสามารถทำได้เช่นกัน โดยอัยการของแต่ละมลรัฐสามารถเรียกร้องค่าเสียหาย ค่าชดเชย ผลประโยชน์ที่ได้ไปอย่างไม่เป็นธรรมจากผู้กระทำความผิด ส่วนในเรื่องของความเสียหายนั้น กฎหมายกำหนดว่าการพิสูจน์ความเสียหายอาจทำได้จากการรวบรวมสถิติหรือการสุ่มตัวอย่าง การคำนวณจากการตั้งราคาเพิ่ม โดยผิดกฎหมายหรือด้วยวิธีอื่นที่มีเหตุผลในการประมาณการความเสียหายโดยรวม โดยไม่จำเป็นต้องแยกการพิสูจน์ความเสียหายในผู้เสียหายแต่ละรายไป ในส่วนของขั้นตอนการเฉลี่ยค่าเสียหายนั้น กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของศาลเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้เสียหายแต่ละราย

5) Securities Laws เป็นกฎหมายอันเกี่ยวกับหลักทรัพย์ที่มีความสำคัญ และมีรายละเอียดที่เกี่ยวพันกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นอย่างมาก เนื่องจากคดีหลักทรัพย์ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวพันกับบุคคลจำนวนมาก ทั้งยังเป็นกรณีที่มีผลประโยชน์ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากอีกด้วย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น Securities Act of 1933, Securities Exchange Act of 1934 ตามข้อ 10(b) และ Securities and Exchange Commission Rules ตาม Rule 10b-5, 17 CFR # 240.10b-5, Employment of Manipulative and Deceptive Devices ห้ามมิให้ผู้ใดไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมด้วยการใช้วิธีการหรือเครื่องมือใดของการค้าระหว่างรัฐ หรือด้วยปัจจัยใดใดของตลาดหลักทรัพย์ของประเทศ ในการจัดตั้งเครื่องมือ แผนการหรือ อูบายในการฉ้อโกง การให้ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงซึ่งรวมถึงการละเว้นการเปิดเผยข้อเท็จจริงอันทำให้เกิดความสับสน และการมีส่วนในการกระทำการใดที่เป็นการหลอกลวงหรือฉ้อฉลผู้อื่น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายหลักทรัพย์ ทั้งนี้ในการดำเนินคดีนั้น โจทก์ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่า จำเลยได้ให้ข้อมูลหรือปิดบังข้อมูลอันเป็นการฉ้อฉลและทำให้โจทก์เชื่อถือ (Reliance Element) ข้อมูลดังกล่าวและใช้ในการซื้อหลักทรัพย์นั้นๆ จนทำให้เกิดความเสียหายขึ้นจากความเชื่อถือในข้อมูลดังกล่าว ใน Section 11 เรื่อง Civil Liabilities on Account of False Registration Statement ได้แยกบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในสาระของการรับผิดไว้เป็นที่น่าสนใจคือ ผู้ซื้อหลักทรัพย์มีสิทธิเรียกร้องความเสียหายจากการกระทำอันเกิดจากการหลอกลวงไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จหรือการปิดบังข้อเท็จจริงที่สำคัญในการซื้อหลักทรัพย์ต่อทุกคนที่ลงชื่อในใบทะเบียนประกาศ (Registered state) หลักทรัพย์นั้น ทุกคนที่เป็นผู้จัดการ (หรือทำหน้าที่เช่นนั้น) หรือหุ้นส่วนที่ออกหุ้นในช่วงของการลงทะเบียนประกาศ ทุกคนที่

มีชื่อในทะเบียนประกาศที่จะได้มาเป็นผู้จัดการ หรือผู้ที่ทำหน้าที่ในลักษณะเดียวกัน หรือผู้ที่เป็นส่วน ส่วนที่เป็นเจ้าหน้าที่บัญชี วิศวกร หรือผู้ประเมิน หรือเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ให้ข้อมูลตามประกาศ ที่มีชื่อเป็นผู้จัดเตรียมและให้รับรองทะเบียนประกาศ หรือรายงานหรือการตีราคาที่เกี่ยวข้องกับทะเบียนประกาศนั้นๆ และทุกคนที่เป็นผู้ประกันหลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้อง และใน Section 12 ได้ระบุไว้ถึงความรับผิดชอบของผู้เสนอขายหรือขายหลักทรัพย์ในต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อผู้ซื้อหลักทรัพย์นั้นด้วย นอกจากนี้ตาม Section 20 ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบของผู้ควบคุมหรือใช้ผู้อื่นด้วย โดยกำหนดให้บุคคลอื่นที่ควบคุมหรือใช้บุคคลข้างต้นในการกระทำผิดต้องรับผิดชอบด้วยไม่ว่าจะแบบร่วมกันหรือแยกกันก็ตาม เว้นเสียแต่ผู้ที่ถูกควบคุมนั้นได้กระทำการไปด้วยความสุจริต ในเรื่องการกำหนดความเสียหายและการจัดการจ่ายค่าเสียหายนั้น กฎหมายกำหนดให้คำนวณจากส่วนต่างของราคาชำระเป็นค่าหลักทรัพย์ (แต่ไม่เกินราคาที่เสนอต่อสาธารณชน) กับ (1) มูลค่าของหลักทรัพย์ในขณะที่ฟ้อง (2) ราคาของหลักทรัพย์ที่ควรจะเป็นในตลาดก่อนมีการฟ้อง (3) ราคาหลักทรัพย์ที่ควรจะเป็นในขณะที่มีการฟ้องร้องแต่ก่อนมีคำพิพากษา หากความเสียหายในข้อนี้้น้อยกว่าส่วนต่างในข้อ (1) อย่างไรก็ตาม ส่วนต่างใดที่พิสูจน์ได้โดยจำเลยว่าเป็นผลจากความเสื่อมราคาที่ไม่เกี่ยวข้องกับทะเบียนประกาศที่ไม่ถูกต้องที่จัดทำขึ้น โดยจำเลย จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ สำหรับผู้ประกันหลักทรัพย์จะรับผิดชอบในส่วนเกินจากราคาหลักทรัพย์ที่ได้รับรองไว้กับราคาหลักทรัพย์ที่เสนอต่อสาธารณชน สำหรับการดำเนินการในการจ่ายค่าเสียหายนั้น ศาลอาจกำหนดให้มีการจัดการจ่ายค่าเสียหาย (Undertaking) โดยให้รวมถึงค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องและค่าทนายความ นอกจากนี้ศาลมีอำนาจกำหนดให้คู่ความฝ่ายแพ้คดีจ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและค่าทนายความได้หากได้ความว่าฝ่ายแพ้คดีต่อสู้คดีโดยไม่มีเหตุอันสมควร (No Merit) โดยค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ศาลพิจารณาถึงความเหมาะสมที่จะทำให้มีการชดเชยแก่คู่ความฝ่ายชนะคดี ค่าใช้จ่ายนี้ให้นำมาหักภาษีด้วยตามระเบียบ ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ซึ่งเป็นกรณีบริษัทปาร์มาลาท ไฟแนนซ์เซียเรีย เอส พี เอ ถูกศาลเฉพาะเพื่อพิจารณาคดีเศรษฐกิจของอเมริกา (Class Action Lawsuit) พิพากษาให้ชำระเงินคืนบางส่วนแก่ผู้เสียหายในคดีนี้ (Class Member) ประมาณห้าสิบล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็นต้น

สำหรับในกรณีที่มีการซื้อขายเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลในธุรกิจหลักทรัพย์¹⁹ นั้นปรากฏว่าได้มีกฎหมายกำหนดโครงสร้างของหลักกฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจหลักทรัพย์ไว้เช่นกัน โดยจำแนกเป็น 3 ลักษณะ อันได้แก่

¹⁹ นพพร บุญถนอม. (2536). การบังคับใช้กฎหมายป้องกันการฉ้อฉลและการสร้างราคาในการซื้อขายหลักทรัพย์ในประเทศไทย. หน้า 24-30.

ลักษณะที่ 1 การขออนุญาต (Licensing) อันได้แก่ การจดทะเบียน หรือระบบการออกใบอนุญาตประกอบธุรกิจ ซึ่งรวมถึงองค์กรปกครองตนเองต่างๆ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการควบคุมกำกับดูแล ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในธุรกิจหลักทรัพย์ เช่น นายหน้าผู้ค้าหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทที่ปรึกษาการลงทุนเพื่อยกระดับของจรรยาบรรณในการประกอบธุรกิจ (Merit or Standard Business Ethic)

ลักษณะที่ 2 การกำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูล (Mandated Disclosure) การกำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูล เช่น การจัดทำหนังสือชี้ชวน เมื่อมีการจำหน่ายหลักทรัพย์ให้แก่ประชาชน ตลอดจนการเปิดเผยข้อมูลระหว่างกาลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เช่น กรณีที่ปรากฏในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศไทยโดยกำหนดลักษณะของข้อมูล ตลอดจนประเภทของข้อมูลที่จะต้องเปิดเผย

ลักษณะที่ 3 การป้องกันและการปราบปรามการฉ้อฉล (General Anti-Fraud Provision) กล่าวคือในเชิงรุก การเปิดเผยข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการซื้อขายทั้งในตลาดแรกและตลาดรอง เพราะจุดมุ่งหมายของการซื้อขายหลักทรัพย์ คือต้องการลงทุน ประกอบกับลักษณะของหลักทรัพย์ถือเป็นทรัพย์สินที่มีความซับซ้อน ยากต่อการกำหนดราคา สิ่งที่จะช่วยในการกำหนดราคาโดยตรง คือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริษัท และสิ่งที่กำหนดราคาโดยทางอ้อม ก็คือข้อมูลอื่นๆ ที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยงในการลงทุน ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เปิดเผยจึงถือว่าเป็นสาระสำคัญ และเป็นเป้าหมายหลักของการแทรกแซงของรัฐมากกว่าปริมาณและประเภทของข้อมูล หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การที่รัฐสร้างระบบของการบังคับให้เปิดเผยข้อมูล (Mandated Disclosure) ก็เป็นเพียงมาตรการหนึ่งในการป้องกันสาธารณชนจากการฉ้อฉลเท่านั้น²⁰ ดังนั้น บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องการป้องกันและปราบปรามการฉ้อฉล ถือเป็นบทบัญญัติทั่วไป ซึ่งนอกจากจะเป็นเครื่องมือที่ใช้แทรกแซงให้คุณภาพและเนื้อหาของข้อมูลที่เปิดเผยมีความถูกต้อง และได้มาตรฐานแล้ว ยังมีจุดมุ่งหมายที่จะบังคับให้มีการเปิดเผยข้อมูล (Ensure that Disclosure was Made) และยกระดับมาตรฐานด้านจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพทางด้านหลักทรัพย์ (Ethical Standard)

ประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งก็คือ สืบเนื่องจากหากมีการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในกรณีฉ้อฉลหลักทรัพย์ ซึ่งลักษณะของคดีมีความเกี่ยวข้องกับนักลงทุนเป็นจำนวนมาก หากมีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีที่มีการฉ้อฉลหลักทรัพย์ไว้อย่างชัด

²⁰ Richard A. Posner and Kenneth E.Scott . Economic of Corporation Law and Securities Regulation. p.316. อ้างถึงใน นพพร บุญถนอม. (2536). การบังคับใช้กฎหมายป้องกันการฉ้อฉลและการสร้างราคาในการซื้อขายหลักทรัพย์ในประเทศไทย. หน้า 26.

แจ้งก็อาจจะมีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงข้อดีและข้อเสียของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีลักษณะนี้ โดยฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยอาจเห็นว่า คดีแบบกลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีน้ำหนักเพียงพอในการฟ้องร้อง แต่ฟ้องเพียงเพื่อการหวังผลในการเจรจาตกลงกันซึ่งก็ทำให้บริษัทและผู้ถือหุ้นในบริษัทได้รับความเสียหาย ในขณะที่ฝ่ายโจทก์ได้รับประโยชน์จากค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอย่างมหาศาล อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีประเภทการฉ้อฉลเกี่ยวกับหลักทรัพย์นี้ยังมีความจำเป็นเนื่องจากการควบคุมพฤติกรรมของบริษัทต่างๆ มิให้กระทำการในลักษณะฉ้อฉลเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ นอกจากนี้ยังเป็นการลดความเสียหายให้กับผู้ถือหุ้นที่เสียหายจากการฉ้อฉลดังกล่าวอีกด้วย ต่อมาสภาสูงของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ผ่านกฎหมายเพื่อให้มีการแก้ไขลักษณะของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีของคดีหลักทรัพย์ตาม The Private Securities Litigation Reform Act of 1995 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดต่างๆ เพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นไปอย่างเป็นธรรมมากขึ้น ดังนี้

(1) ผู้ที่ประสงค์จะเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องยื่นเอกสารสาบานตนว่า โจทก์ได้อ่านคำฟ้องและเป็นผู้อนุญาตให้มีการยื่นคำฟ้องนั้น โจทก์ไม่ได้ซื้อหลักทรัพย์ตามคำแนะนำของนายความหรือเพื่อวัตถุประสงค์ในการเข้ามาดำเนินคดีแบบกลุ่ม และโจทก์มีความประสงค์ที่จะเป็นตัวแทนในการดำเนินคดี รวมถึงการให้การทั้งนอกศาลและในศาล ในเอกสารคำสาบานนั้นจะต้องเปิดเผยการทำธุรกิจหลักทรัพย์ของโจทก์ระหว่างการฟ้องร้อง และเปิดเผยข้อมูลที่โจทก์ได้เกี่ยวข้องกับคดีแบบกลุ่มในลักษณะเดียวกันในคดีอื่นๆ ย้อนหลังไป 3 ปี ทั้งต้องยอมรับว่าโจทก์จะไม่รับค่าชดเชยใดๆ มากไปกว่าส่วนแบ่งที่สมาชิกในกลุ่มควรจะได้รับ เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น (ศาลจะยกเว้นให้เช่นเรื่องค่าชดเชยในการเสียเวลาดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นต้น)

(2) ทนายโจทก์จะต้องตีพิมพ์เผยแพร่ประกาศการฟ้องร้องแบบกลุ่มในหนังสือพิมพ์ที่มีการจำหน่ายแพร่หลาย ภายใน 20 วัน หลังจากยื่นฟ้อง เพื่อให้สมาชิกกลุ่มที่อาจเกี่ยวข้องในคดีได้ทราบถึง การฟ้องร้อง ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้อง และระยะเวลาที่เกี่ยวข้อง ในประกาศต้องระบุว่า ภายใน 60 วัน นับแต่วันประกาศ หากมีผู้ประสงค์ที่จะเป็นโจทก์และเป็นผู้นำโจทก์ในการดำเนินคดีให้แจ้งความประสงค์เพื่อที่จะเป็นผู้นำโจทก์ ซึ่งศาลจะได้พิจารณาคัดเลือกและแต่งตั้งจากความเหมาะสมสำหรับผู้ที่สามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกได้ โดยศาลจะต้องพิจารณาถึงเหตุและผล และข้อโต้แย้งจากสมมติฐานที่ว่าบุคคลเสียหายและควรได้รับการชดเชยมากที่สุดควรที่จะถือว่าเป็นโจทก์ผู้ดำเนินคดีมากที่สุด อย่างไรก็ตามผู้ใดที่เคยเป็นผู้นำฝ่ายโจทก์ในคดีแบบกลุ่มคดีอื่นมาแล้ว 5 เรื่อง ในช่วงสามปีก่อนหน้านี้ควรที่จะถือว่าเป็นไม่มีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำฝ่ายโจทก์ในคดีล่าสุดนี้

(3) ศาลอาจไม่กำหนดค่าทนายความให้เกิดจำนวนเปอร์เซ็นต์ที่สมควรจากจำนวนค่าเสียหาย รวมถึงดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นก่อนมีคำพิพากษา

(4) เมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณา ศาลต้องตรวจสอบด้วยว่าคู่ความฝ่ายใด หรือ ทนายความละเมิดบทบัญญัติ Federal Rule of Civil Procedure ข้อ 11(b) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การดำเนินคดีที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายที่ใช้อยู่และด้วยความสุจริต หากพบว่ามี การกระทำใดที่ ละเมิดเกิดขึ้นศาลอาจจะพิจารณาตัดทอนค่าทนายความและค่าใช้จ่ายในคดีได้

(5) เพื่อไม่ให้กระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงนอกศาล (Discovery) มีผลกระทบ ที่เป็นการบังคับให้คู่ความต้องมีการเจรจาตกลงกัน กฎหมายกำหนดให้ Discovery ยุติไว้ก่อน เพื่อให้มีการพิจารณาเรื่องคำร้องขอให้ศาลยกฟ้องของจำเลยก่อน (Motion of Dismiss) ยกเว้นแต่ การทำ Discovery เป็นไปเพื่อการรักษาพยานหลักฐานหรือป้องกันมิให้คู่ความฝ่ายใดเสียเปรียบ

(6) หากมีการเจรจาตกลงกันระหว่างคู่ความ การข้อตกลงนั้นต้องเปิดเผย เว้นแต่มีเหตุอันสมควร (Good Cause) โดยเฉพาะต้องมีผลกระทบในทางเสียหายอย่างร้ายแรงและ โดยตรงต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ข้อตกลงนอกจากจะต้องมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายแล้ว ต้องมีจำนวนค่าเสียหายที่ต้องชำระให้สมาชิก ทั้งจำนวนเต็มทั้งหมดและจำนวนย่อยที่แยกเป็น สมาชิกแต่ละราย ผลที่เกิดขึ้นจากการตกลง ข้อมูลเกี่ยวกับค่าทนายความที่จะกำหนดให้ประกอบ คำอธิบาย ชื่อและที่อยู่ติดต่อไปของตัวแทนทนายฝ่ายโจทก์ที่สามารถตอบคำถามใดที่เกี่ยวกับคดี ได้ และเนื้อหาโดยสรุปของเหตุผลที่นำมาสู่การตกลงกัน

จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินคดีแบบ กลุ่มนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกาข้างต้นนั้นพอที่จะสรุปประเด็นสำคัญได้สองประการคือ

ประการที่หนึ่ง ความเกี่ยวข้องในเรื่องของการกำหนดสาระสำคัญของสิทธิ ตามกฎหมายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นภายใต้หลักกฎหมายนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถจะกำหนดลักษณะของ สมาชิกในกลุ่มที่มีผลจากสิทธิต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามข้อเท็จจริง และการกำหนดลักษณะของสิทธิที่ เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายนั้นๆ ใดๆ ได้ด้วย

ประการที่สอง เมื่อลักษณะของสิทธิที่จะเกิดขึ้นนั้น มีผลกระทบต่อการ ดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างชัดเจน ดังตัวอย่างเรื่องเกี่ยวกับตลาดหลักทรัพย์ จึงต้องมีการออกกฎหมาย เพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่ให้เกิดความไม่ เป็นธรรมขึ้น

กฎหมายดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นกฎหมายสารบัญญัติที่จำต้องนำมาใช้เป็น พื้นฐานสำหรับการดำเนินแบบกลุ่ม ซึ่งกฎหมายดังกล่าวจะมีผลส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการ ดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเป็นเรื่องพิจารณาเพิ่มเติมเมื่อมีการนำคดีแบบกลุ่มมาใช้และมีการ

ประเมินผลกระทบอีกครั้ง ดังเช่นการประเมินผลของประเทศสหรัฐอเมริกาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีเกี่ยวกับหลักทรัพย์ที่พบปัญหาทางปฏิบัติมากมาย การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยก็เช่นกัน ขณะนี้อาจพิจารณาผลกระทบเบื้องต้นในเชิงทฤษฎีเป็นส่วนใหญ่ ในทางปฏิบัติอาจปรากฏปัญหาที่ชัดเจนขึ้น และควรที่จะต้องมีการประเมินผลและแก้ไขกฎหมายให้รองรับในจุดที่เป็นปัญหานั้นต่อไป

ผลจากการที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ นั่น ทำให้ปริมาณคดีที่นำขึ้นสู่ศาลเพื่อฟ้องร้องกันที่ Federal Court ลดลง แต่กลับกลายเป็นว่ามีการฟ้องคดีแบบกลุ่มเพิ่มมากขึ้นใน State Court เพราะต้องการหลีกเลี่ยงการใช้กฎหมายดังกล่าว จนกระทั่งได้มีการออกกฎหมาย The Securities Litigation Uniform Standards Act of 1998 มาเพื่อบังคับเรื่องอำนาจของศาล Federal Court ในคดีเกี่ยวกับหลักทรัพย์มากขึ้น เพื่อให้มีการหลีกเลี่ยงการบังคับใช้กฎหมายดังที่เกิดขึ้นมาแล้ว²¹

ในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม การที่โจทก์จะตกลงกับทนายความก่อนที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นเป็นการยาก เนื่องจากกลุ่มยังไม่มีตัวตนจนกว่าจะได้มีการฟ้องคดีและได้รับการรับรองจาก

²¹ WASHINGTON (AP) - The Senate on Thursday gave President Bush the first legislative victory of his second term by approving legislation to help shield businesses from major class action lawsuits.

Under the legislation, long sought by big business, large multistate class action lawsuits like the ones that have been brought against tobacco companies could no longer be heard in small state courts. Such courts have handed out multimillion-dollar verdicts.

Instead, the cases would be heard by federal judges, who have not proven as open to those type of lawsuits.

The Senate passed the bill 72-26. The House is expected to take it up next week and send it to President Bush for his signature.

Bush and other bill supporters - who have pushed for the legislation for almost six years - say it is needed because greedy lawyers have taken advantage of the state system by filing frivolous lawsuits in state courts where they know they can get big verdicts.

Senators who back the bill say lawyers make more money from such cases than do the actual victims, and that lawyers sometimes threaten companies with class action lawsuits just to get quick financial settlements. Regular people, they assure, will not lose their day in court.

The bill "is designed to rein in the lawsuit abuses, and it does just that," Senate Majority Leader Bill Frist, R-Tenn. said." A plaintiff may end up in federal court, yes, rather instead of state court, but no citizen will lose his or her right to bring a case."

ศาลแล้ว ดังนั้นศาลจึงเป็นผู้กำหนดค่าทนายความหลังการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นหรือมีการประนีประนอมยอมความ ซึ่งมีลักษณะเป็นการกำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความ และจะเห็นได้ว่าเงินรางวัลทนายความนี้เป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากทนายความเป็นผู้ที่ทำงานแทนผู้แทนกลุ่ม และมีบทบาทสูงมากในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น การที่จะกำหนดจำนวนค่าทนายความมากเกินไปอาจเสี่ยงต่อการที่จะทำให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกิดขึ้นมาก อย่างไรก็ตามก็มีการระงับไม่ให้จำนวนค่าทนายความมีจำนวนสูงเกินไปจนไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนค่าเสียหายที่สมาชิกกลุ่มได้รับ จนอาจเกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันได้ว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเอื้อประโยชน์ต่อกับทนายความผู้เป็นโจทก์ในการฟ้องคดีมิใช่สมาชิกกลุ่ม²² ทั้งนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายเงินรางวัลทนายความไว้ในกฎหมาย แต่ระบบการจ่ายเงินรางวัลทนายความจะกำหนดอัตราเงินรางวัลทนายความไม่เกินร้อยละ 33 โดยศาลจะให้ทนายความฝ่ายโจทก์ยื่นคำขอต่อศาลโดยในคำขอต้องระบุถึงรายละเอียดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่ทนายความได้ทวงค่าใช้จ่ายล่วงหน้าไปก่อน โดยการคาดคะเนจากระยะเวลาการทำงาน ค่าแรงงานของทนายความและระดับความยากง่ายของคดี เพื่อเป็นเกณฑ์ให้ศาลพิจารณากำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์²³ ทั้งนี้ในกรณีที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จ ทนายความกลุ่มหรือผู้แทนโจทก์จะไม่มีสิทธิเรียกค่าทนายความและค่าใช้จ่ายต่างๆ จากสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกกลุ่มไม่ได้เรียกร้องให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

จึงเห็นได้ว่า ทนายความผู้เป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้ทนายความมีบทบาทอย่างมากตั้งแต่ช่วงแรกในการเริ่มต้นรวบรวมผู้เสียหายและรายละเอียดพยานหลักฐานเพื่อนำผู้การกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ดังนั้นทนายความผู้เป็นโจทก์จึงมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญหลายประการ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

- 1) ต้องดำเนินการประกาศแจ้งขึ้นตอนและความกึ่งหน้าของการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อสมาชิกกลุ่ม
- 2) เป็นทนายความของสมาชิกกลุ่มทุกคน แม้จะไม่ได้ทำสัญญาว่าจ้างกันโดยตรงก็ตาม ทั้งนี้ศักยภาพของทนายความผู้เป็นโจทก์ในการที่จะรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่ศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ อย่างไร

²² สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2548, กุมภาพันธ์). เอกสารประกอบการพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) วาระที่ 2. หน้า 133.

²³ วรณชัย บุญบำรุง และ เรวดี ขวัญทองยิ้ม. เล่มเดิม. หน้า 10.

3) ความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกกลุ่มทั้งก่อนและหลังจากที่ศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว

4) การสำรองค่าใช้จ่ายใดๆ ที่จำเป็นในการดำเนินคดี ซึ่งเป็นอัตราที่สูงมาก หากทนายความผู้เป็นโจทก์รายใดขาดปัจจัยพื้นฐานทางการเงินก็ยากที่จะประสบความสำเร็จในการนำคดีนั้นๆ เข้าสู่ศาลในลักษณะของการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

กล่าวโดยสรุป ทนายความโจทก์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องทำหน้าที่สำคัญในการปกป้อง ดูแล รักษาผลประโยชน์ของทั้งผู้แทนโจทก์และของสมาชิกกลุ่มโดยมีค่าตอบแทนหรือที่เรียกว่าเงินรางวัลทนายความเป็นสิ่งจูงใจให้ทนายความนำคดีมาสู่ศาล ซึ่งหากการรักษาผลประโยชน์ของทนายความกลุ่มเป็นไปโดยไม่เหมาะสม ทนายความโจทก์ก็อาจถูกเพิกถอนได้

3.3.2.2 คุณสมบัติของทนายความโจทก์ในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญต่อทนายความของกลุ่มเช่นกัน เพราะเป็นบุคคลหนึ่งที่จะรักษาและปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม คุณสมบัติเกี่ยวกับความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรมและเพียงพอจึงถูกกำหนดให้ต้องมีอยู่ในคุณสมบัติของทนายความด้วย ซึ่งฐานะการเป็นทนายความของกลุ่มนี้เป็นอำนาจของศาลในการแต่งตั้งมอบหมายโดยศาลมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความสามารถของทนายความกลุ่มมีดังนี้

1) ประสิทธิภาพและชื่อเสียงของทนายความโจทก์ ศาลจะพิจารณาถึงประสิทธิภาพในการว่าความคดีประเภทต่างๆ และการดำเนินคดีแบบกลุ่มว่ามีมากน้อยเพียงใด ชื่อเสียงและความสามารถโดยส่วนตัวของทนายความ ตลอดจนสำนักงานทนายความที่ผู้นั้นทำงานอยู่ ซึ่งโดยปกติทนายความที่ไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมักจะต้องร่วมมือกับทนายความที่มีประสิทธิภาพด้านนี้เข้ามาช่วย

2) ผลงานของทนายความโจทก์ ศาลมักจะพิจารณาถึงการปฏิบัติงานในคดีตั้งแต่เริ่มต้นยื่นคำร้อง เพื่อดำเนินคดีแบบกลุ่มว่าทนายความมีความตั้งใจในการดำเนินคดีเพียงใด ทุ่มทความรู้ความสามารถในคดีอย่างเต็มที่หรือไม่ ตรงต่อกำหนดระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรือไม่ โดยมากแล้วคดีแบบกลุ่ม ศาลจะคาดหวังมาตรฐานการทำงานของทนายความค่อนข้างสูงกว่าการดำเนินคดีแบบสามัญ

3) การประสานความร่วมมือกับโจทก์ผู้แทนกลุ่ม ทนายความของกลุ่มต้องปรึกษารือกับผู้แทนกลุ่มถึงความคืบหน้าและขั้นตอนการดำเนินคดีตลอดเวลา ต้องแจ้งให้ผู้แทนกลุ่มทราบว่า จะดำเนินการต่อไปอย่างไร ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้แทนกลุ่ม การยื่นคำร้องคำขอต่อศาลต้องแจ้งให้ผู้แทนกลุ่มรับทราบ หากผู้แทนกลุ่มไม่ได้รับรู้หรือทราบเกี่ยวกับการดำเนินคดี

ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งอาจถือว่าผู้แทนกลุ่มนั้นไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป ในขณะที่เดียวกันก็ถือว่าทนายความไม่มีความสามารถด้วยเช่นกัน

4) มรรยาททนายความโจทก์ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มความสุจริตและซื่อตรงเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างพยานเท็จหรือการกระทำที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมในวิชาชีพย่อมเป็นเหตุหนึ่งที่ศาลพิจารณาว่าทนายความคนนั้นเหมาะที่จะเป็นทนายความของกลุ่มหรือไม่ซึ่งในเรื่องนี้ศาลสหรัฐอเมริกาได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดีระหว่าง Palumbo กับบริษัท Tele-Communication ที่โจทก์ขอดำเนินคดีแบบกลุ่มกับจำเลยเนื่องจากจำเลยเลือกปฏิบัติในการจ้างแรงงาน (Employment Discrimination) ซึ่งทนายจำเลยมีข้อคัดค้านต่อศาลว่า ทนายความโจทก์เคยเป็นกรรมการบริษัทจำเลยมาก่อน จึงไม่ควรที่จะอนุญาตให้ทำหน้าที่เป็นทนายความโจทก์เนื่องจากทนายความโจทก์อาจใช้โอกาสแสวงหาข้อมูลลับของจำเลยโดยอาศัยการที่เคยเป็นกรรมการจำเลยมาก่อน ทั้งยังคัดค้านอีกว่า เนื่องจากประเด็นแห่งคดีมีว่า จำเลยมีนโยบายเลือกปฏิบัติจ้างแรงงานจริงหรือไม่ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ทนายความโจทก์เคยเป็นกรรมการจำเลยมาก่อน ดังนั้นทนายความโจทก์อาจใช้โอกาสดังกล่าวหลีกเลียงหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนเองได้ ซึ่งศาลก็ได้วินิจฉัยว่า เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ยุติว่า ทนายความโจทก์เคยเป็นกรรมการจำเลยมาก่อน หากฟังได้ว่าขณะที่โจทก์เป็นกรรมการของจำเลยอยู่นั้นได้มีการเลือกปฏิบัติจ้างแรงงานกันจริง ทนายความโจทก์ย่อมจะมีฐานะเป็นจำเลยในคดีนี้ด้วย ทั้งในอีกทางหนึ่งแล้ว หากทนายโจทก์เห็นว่าจำเลยมิได้มีการเลือกปฏิบัติจ้างแรงงานกันจริง ทนายโจทก์ก็ย่อมจะเป็นประจักษ์พยานที่จะสนับสนุนข้อต่อสู้ของฝ่ายจำเลย ศาลจึงเชื่อว่าทนายความโจทก์มีความขัดแย้งในผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มจริง คำคัดค้านของจำเลยฟังขึ้น ศาลจึงไม่อนุญาตให้ทนายความโจทก์ทำหน้าที่แทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม โดยจะเห็นได้ว่าในการฟ้องคดีแบบกลุ่มนั้นการที่โจทก์จะตกลงกับทนายความก่อนจะยื่นฟ้องคดีเป็นการยาก เนื่องจากกลุ่มยังไม่มีตัวตนจนกว่าจะได้มีการฟ้องคดีและได้รับรองจากศาลแล้ว ดังนั้นศาลจึงเป็นผู้กำหนดค่าทนายความหลังจากการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นหรือมีการประนีประนอมยอมความ ซึ่งมีลักษณะเป็นการกำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความ²⁴

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มทนายความฝ่ายโจทก์เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างมาก เนื่องจากในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาจะเกิดขึ้นได้เพราะทนายความฝ่ายโจทก์ที่ต้องการทำคดีแบบกลุ่มโดยมีสิ่งจูงใจคือเงินรางวัลทนายความ เช่นในคดีแบบกลุ่มที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก อันเนื่องมาจากความเสียหายในกรณีเดียวกัน ในการจะดำเนินคดี

²⁴ Marth Pacold. (2001). *Attorneys Fees in Class Actions Governed by Fee Shifting Statutes*. p. 1007.

แบบกลุ่มทนายความจะต้องรวบรวมผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และทนายความจะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐาน รวมทั้งจ่ายเงินทอรองในการดำเนินคดีทั้งหมดไปก่อน เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐาน ค่าใช้จ่ายในการประกาศและส่งคำบอกกล่าวเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบ ซึ่งคดีแบบกลุ่มที่มีจำนวนผู้เสียหายเป็นจำนวนมากก็จะมีค่าใช้จ่ายจำนวนมากด้วย และศาลจะต้องเข้ามามีบทบาทในการควบคุมวิธีการที่ใช้ในการส่งประกาศและส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มทราบเพื่อให้สมาชิกกลุ่มทราบมากที่สุด ในทางปฏิบัตินั้นทนายความฝ่ายโจทก์ก็ต้องพยายามหาวิธีการประกาศและส่งคำบอกกล่าวให้เข้าถึงสมาชิกกลุ่มมากที่สุด เพื่อรวบรวมสมาชิกกลุ่มให้เข้ามาในคดีมากที่สุด โดยมีเงินรางวัลทนายความเป็นสิ่งจูงใจ และความเห็นของนักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นว่า ทนายความฝ่ายโจทก์อาจจะไม่ใช่สำนักงานทนายความใหญ่ๆ แต่มักจะเป็นทนายความรุ่นใหม่ๆ ที่ต้องการสร้างชื่อเสียงให้แก่ตนเอง และต้องเป็นทนายความที่มีทุนทรัพย์สำรองมากพอ จึงจะสามารถทำหน้าที่ทนายความฝ่ายโจทก์เพื่อคุ้มครองโจทก์และสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

ทนายความในประเทศสหรัฐอเมริกายอมรับแนวคิดเกี่ยวกับค่าจ้างว่าความโดยคิดจากส่วนได้เสียในคดี (Contingent Fees) ที่มีลักษณะที่ทนายความจะเข้าทำสัญญาจ้างว่าความกับลูกความของเขาโดยทนายความจะเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีไปก่อน หากคดีประสบความสำเร็จ คือลูกความของเขาชนะคดีลูกความจะต้องจ่ายค่าจ้างว่าความคิดเป็นอัตราร้อยละของจำนวนเงินค่าเสียหายที่ได้รับตามคำพิพากษา แต่หากคดีไม่ประสบความสำเร็จ ลูกความก็ไม่ต้องจ่ายค่าว่าความหรือค่าใช้จ่ายใดๆ ในการดำเนินคดี หรือที่เรียกว่า “No Win, No Fee” ซึ่งเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ในทางการค้า (Commercial Interest) หรือมูลค่าที่คาดหวังไว้ล่วงหน้าของทนายความที่จะได้รับเงินรางวัลอันเป็นเงินได้จำนวนมหาศาลที่ได้รับจากส่วนหนึ่งของค่าเสียหาย

จึงเห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในกรณีที่สมาชิกของกลุ่มต้องการฟ้องคดีร่วมกันในกรณีที่จำนวนผู้มีส่วนได้เสียมีจำนวนมาก และการฟ้องคดีร่วมกันเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ (Difficult or Impractical) และเพื่อให้การตัดสินใจคดีความในกรณีประเด็นปัญหาที่กระทบถึงบุคคลที่อยู่ภายใต้สถานการณ์เดียวกันมีความสอดคล้องกัน²⁵

²⁵ David W. Louisell and Geoferey C. Hazard, Jr. (1973). **Cases and Materials on Pleading and Procedure state and Federal.** p. 819.

3.3.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลีย

กรณีประเทศออสเตรเลียเรียกการดำเนินคดีแบบกลุ่มว่า การดำเนินคดีโดยผู้แทน หรือ Representative Proceeding ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายของประเทศออสเตรเลียจะไม่ปรากฏเกี่ยวกับกระบวนการในการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพียงแต่มีการกำหนดลักษณะของบุคคลที่จะเป็นผู้แทนกลุ่มว่าจะต้องมีส่วนได้เสียเพียงพอ จึงจะเสนอให้มีการดำเนินคดีโดยผู้แทนได้และผู้แทนกลุ่มจะต้องมีความตั้งใจในการดำเนินคดีอย่างต่อเนื่องและอุทธรณ์คำพิพากษา แม้ว่าสมาชิกกลุ่มจะไม่ประสงค์จะมีชื่อเรียกร้องต่อจำเลยก็ตาม ซึ่งการพิจารณาถึงคุณสมบัติเกี่ยวกับความเพียงพอและเหมาะสมของส่วนได้เสียในการดำเนินคดีขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลในแต่ละคดี โดยผู้แทนคดีมีหน้าที่ต้องบรรยายลักษณะของกลุ่มว่ามีลักษณะอย่างไร แต่ไม่จำเป็นต้องระบุชื่อ หรือบอกจำนวนที่แน่นอนของกลุ่ม โดยชื่อเรียกร้องของบุคคลทุกคนจะต้องเกิดจากสถานการณ์เดียวกัน หรือเกี่ยวข้องกัน และชื่อเรียกร้องของสมาชิกกลุ่มจะต้องเป็นประเด็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญร่วมกันข้อใดข้อหนึ่ง ซึ่งศาลได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าไม่จำเป็นต้องเป็นประเด็นหลักในการดำเนินคดี เพียงแต่ได้ความว่าเป็นประเด็นที่สำคัญก็เพียงพอแก่การดำเนินคดีโดยผู้แทนแล้ว และในระหว่างการดำเนินคดีแบบกลุ่มเมื่อได้รับคำร้องของกลุ่มฝ่ายที่ดำเนินคดีแทน ศาลอาจอนุญาตให้แก้ไขคำฟ้องเพื่อเปลี่ยนแปลงคำจำกัดความของกลุ่มได้ โดยการแก้ไขดังกล่าวอาจเป็นการเพิ่มเติมสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีอำนาจฟ้องในขณะยื่นฟ้องก็ได้ โดยวิธีการประกาศขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล อาจกระทำโดยประกาศหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ ส่วนในเรื่องค่าใช้จ่ายอันเกี่ยวกับคดีนั้น กฎหมายกำหนดไว้โดยชัดเจนว่าห้ามเรียกค่าใช้จ่ายจากสมาชิกกลุ่มคนอื่นนอกจากโจทก์ ซึ่งเป็นผู้เริ่มต้นฟ้องคดี ทั้งนี้ศาลอาจมีคำสั่งอื่นใดอันเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในคดีแก่ผู้เริ่มต้นฟ้องคดีได้ในกรณีที่กลุ่มชนะหรือตามที่ศาลเห็นสมควร

โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มสามารถฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของตนและสมาชิกกลุ่มได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่ม แต่ในคำขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นจะต้องบรรยายลักษณะของสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดข้อเรียกร้อง คำขอบังคับ รวมทั้งอธิบายปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงของสมาชิกกลุ่มโดยไม่จำเป็นต้องระบุชื่อและจำนวนสมาชิกกลุ่มทั้งหมดไว้ในคำขอ สมาชิกกลุ่มก็ไม่ได้มีฐานะเป็นคู่ความ แต่ก็ต้องผูกพันตามคำพิพากษา เว้นแต่จะได้แสดงเจตนาออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มภายในกำหนดเวลา สมาชิกกลุ่มนั้นไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี รวมทั้งค่าทนายความ เว้นแต่จะเข้ามาเป็นคู่สัญญาเกี่ยวกับทนายความด้วย กรณีที่สมาชิกกลุ่มไม่ได้รับหรือมิได้ตอบรับการแจ้งคำบอกกล่าวเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ไม่เป็นการกระทบกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำมาแล้วรวมถึงการทำคำสั่งหรือคำพิพากษาที่ต้องถูกผูกพันด้วย การแสดงเจตนาขอยกออกจากกลุ่ม สามารถทำได้โดยการยื่นคำร้องต่อศาลซึ่งศาลจะมีคำสั่งโดยพิจารณาจากลักษณะของการได้รับการแจ้งคำบอกกล่าวของสมาชิกที่ขอยกออกจากกลุ่มนั้นประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้แสดงเจตนาขอยกออกจากกลุ่มจะต้องเป็นส่วนหนึ่ง

ของกลุ่มและถูกผูกพัน โดยผลของคำพิพากษาในคดีนั้น แม้จะไม่ทราบว่ามีกรณีการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ทราบว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มตามคำบรรยายลักษณะกลุ่มของโจทก์ก็ตาม เช่น กรณีการฟ้องคดีแบบกลุ่มที่มีผู้เสียหายจำนวนมากและมีผู้เสียหายอยู่ทั่วไป จนไม่สามารถจะแจ้งคำบอกกล่าวเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยตรงให้แก่ผู้เสียหายเป็นรายบุคคลได้ และแม้จะมีการบอกกล่าวโดยการโฆษณาหรือวิธีการใดๆ ตามที่ศาลกำหนดตามสมควรแล้ว แต่ผู้เสียหายบางคนอาจไม่ทราบ ทำให้ไม่สามารถแสดงเจตนาขอออกจากกลุ่มภายในเวลาที่ศาลกำหนดได้ ผู้เสียหายดังกล่าวก็ยังคงมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มต่อไป และต้องผูกพันในคดีต่อไป ประเทศออสเตรเลียกำหนดให้กรณีที่มูลคดีที่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลไปแล้วนั้น หากเกิดการเพิ่มขึ้นภายหลังจากที่ศาลได้อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม กฎหมายกำหนดให้ผู้แทนกลุ่มมีหน้าที่ทำคำขอเพื่อแก้ไขคำฟ้อง หรือแก้ไขสถานการณ์หรือขอบเขตของกลุ่มที่ได้รับการดำเนินคดีแทน ทั้งนี้กลุ่มที่ได้รับการกำหนดขอบเขตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้แต่เดิมอาจได้รับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้รวบรวมกลุ่มบุคคลที่มีมูลเหตุแห่งคดีได้ปรากฏขึ้นภายหลังจากที่ได้เสนอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว และการแก้ไขให้รวบรวมกลุ่มบุคคลดังกล่าวต้องกระทำก่อนวันที่ศาลจะกำหนดและอนุญาตให้แก้ไขลักษณะของกลุ่มบุคคลได้ นอกจากนี้ประเทศออสเตรเลียยังได้กำหนดกรณีที่จำนวนสมาชิกกลุ่มลดน้อยลงเหลือน้อยกว่า 7 คน ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลที่จะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไปหรือจะยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีจำนวนสมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้นก็จะต้องเข้าหลักเกณฑ์ที่จะขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มตามที่กฎหมายกำหนดด้วย และก็เป็นหน้าที่ของผู้แทนกลุ่มที่จะต้องแสดงเหตุจำเป็นต่อศาลว่ามีเหตุสมควรที่จะเพิ่มจำนวนสมาชิกกลุ่มกฎหมายยังกำหนดถึงการประนีประนอมยอมความเฉพาะข้อเรียกร้องของผู้แทนกลุ่มไว้ว่า สามารถทำได้หากได้รับอนุญาตจากศาลและภายหลังจากที่ผู้แทนกลุ่มได้รับอนุญาตจากศาลให้ประนีประนอมยอมความในส่วนข้อเรียกร้องของตนแล้ว อาจถอนตัวจากการผู้แทนกลุ่มในคดีนั้นได้ ทั้งนี้ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้ผู้แทนกลุ่มถอนตัวในกรณีดังกล่าวศาลจะต้องมีคำบอกกล่าวแก่สมาชิกและกำหนดเวลาให้แต่งตั้งบุคคลอื่นมาเป็นผู้แทนกลุ่มแทน โดยศาลจะเป็นผู้ชี้ขาดคำขอให้แต่งตั้งบุคคลอื่นมาเป็นผู้แทนกลุ่มเอง ซึ่งศาลอาจจะแต่งตั้งสมาชิกกลุ่มคนอื่นที่มีความเหมาะสมกว่าเป็นผู้แทนกลุ่มแทนสมาชิกกลุ่มผู้ยื่นคำร้องได้

จึงเห็นได้ว่า ในประเทศออสเตรเลียกำหนดรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็เพื่อจัดให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งแม้ว่าบุคคลจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบและจำนวนความเสียหายของแต่ละบุคคลมีจำนวนน้อย ไม่คุ้มค่าที่จะดำเนินคดีด้วยตนเอง การดำเนินคดีโดยผู้แทนนี้จะกำหนดให้บุคคลเหล่านั้นซึ่งได้ปฏิเสธการได้รับการเยียวยาสิทธิทางศาลอันเนื่องมาจากเหตุผลของค่าใช้จ่ายในทางคดีสูงรวมกันเป็นกลุ่มเข้าสู่การพิจารณาของศาลและเพื่อให้จัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสถานการณ์ที่ค่าเสียหายที่เรียกร้องโดยผู้เรียกร้องแต่ละรายมีจำนวนสูงเพียง

พอที่จะดำเนินคดีโดยตนเองเป็นแต่ละคดีได้และบุคคลจำนวนมากเหล่านั้นประสงค์ที่จะฟ้องจำเลยคนเดียวกัน เป็นการส่งเสริมให้ผู้ได้รับความเสียหายในทางแพ่งที่อยู่ภายใต้เหตุการณ์เดียวกันสามารถเข้าสู่วิธีการพิจารณาความที่เชี่ยวชาญสิทธิของบุคคลในสถานการณ์ได้ รูปแบบและหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลียจึงมีหลักการที่แตกต่างจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะเงื่อนไขเกี่ยวกับจำนวนกลุ่มบุคคล รวมความทั้งหมดแล้วก็เพื่อคุ้มครองประชาชนให้ได้รับการเชี่ยวชาญสิทธิของตนด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม และทำให้เกิดความสะดวกในการที่ประชาชนต้องการที่จะเรียกร้องความเสียหายจากการกระทำของผู้อื่นและกระทบกระเทือนสิทธิของตน

3.4 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้กฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร หรือระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)

ตามหลักกฎหมายของประเทศในกลุ่มที่ใช้ประมวลกฎหมาย (Civil Law)²⁶ กำหนดรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Group Litigation) ทำได้โดยอาศัยอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ก็จะกำหนดประเภทคดีและองค์กรที่มีอำนาจดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้เป็นการเฉพาะ มีหลักการของการคุ้มครองประโยชน์ของเอกชนภายใต้ภาระหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะหากจำเป็นต้องคุ้มครองประโยชน์ของเอกชนที่มีจำนวนมากจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาที่รัฐต้องมีหน้าที่รับผิดชอบหรือเป็นประโยชน์ของสาธารณชนทั่วไป กรณีจะถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่ต้องจัดการดูแลเพื่อส่วนรวม ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดให้รัฐได้รับมอบหมายเป็นตัวแทนของเอกชนในการดำเนินการปกป้องผลประโยชน์ต่างๆ ให้เป็นสำคัญ เมื่อรัฐมีหน้าที่รับผิดชอบก็จะกระจายหน้าที่ภายใต้กฎหมายให้แก่หน่วยงานภายใต้การดูแลของรัฐ หรือกลุ่มองค์กรที่กฎหมายเห็นว่า มีหน้าที่เกี่ยวข้อง แม้จะไม่ได้เป็นหน่วยงานของรัฐก็ตาม เพื่อเป็นผู้ดำเนินคดีปกป้องผลประโยชน์แทนบุคคลในกลุ่มเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ แม้ว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) จะไม่เป็นที่ยอมรับมากนัก แต่ก็พบว่าในประเทศบราซิล เริ่มยอมให้สมาคมที่ได้รับการรับรองจากรัฐ หน่วยงานของรัฐ รวมทั้งพนักงานอัยการ ดำเนินคดีเป็นโจทก์ผู้แทนกลุ่มได้ ซึ่งในทางปฏิบัติมักให้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ผู้แทนสมาชิกในกลุ่มที่ได้รับ ความเสียหาย ทั้งนี้เพื่อรักษาประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม²⁷

²⁶ ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน ประเทศสวีเดน ประเทศอิตาลี ประเทศบราซิล ประเทศญี่ปุ่น ประเทศอินเดีย ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศไทย เป็นต้น.

²⁷ บุษรานี หงษาคำ. เล่มเดิม. หน้า 52-53.

3.4.1 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสไม่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยผู้แทนที่เป็นเอกชน แต่มีการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายโดยรัฐ เนื่องจากประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายซึ่งประเทศในระบบประมวลกฎหมายหรือระบบกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

3.4.1.1 หลักการดำเนินคดีแทนบุคคลอื่นในประเทศฝรั่งเศสมีแนวความคิดต่อไปนี้²⁸

1) ปฏิเสธหลักการการยอมรับค่าเสียหายที่เป็นรางวัล (The Level of Damages that might be Awarded)

แนวคิดในระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษรนั้น เห็นว่า ค่าเสียหายในทางละเมิดควรเพียงพอแต่การกลับสู่ฐานะเดิมของผู้เสียหายเท่านั้น ไม่มีกฎหมายรองรับให้มีการเรียกค่าเสียหายในเชิงลงโทษแก่ผู้ทำละเมิดเพื่อให้เกรงกลัวไม่กระทำเช่นนั้นอีกเหมือนกับในประเทศระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีและในระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย มาตรการการควบคุมพฤติกรรมจะกำหนดโดยกฎหมาย (Laws) ระเบียบ ข้อบังคับที่ออกโดยหน่วยงานของรัฐ (Governmental Agencies) หรือหน่วยงานกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulatory) ตามประมวลจริยธรรม (Code of Conduct)

2) ความไม่ได้สัดส่วนแรงจูงใจในทางการค้าสำหรับทนายความ (The Disproportionate Size of Commercial Incentive to the Lawyers)

ทนายความในฝรั่งเศสไม่สามารถตกลงคิดค่าธรรมเนียมตามผลแพ้ชนะแห่งคดีดังเช่นการดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี จะได้รับเงินรางวัลอันเป็นเงินได้จำนวนมหาศาลที่ได้รับจากส่วนหนึ่งของค่าเสียหาย ทั้งโดยผ่านสัญญาการว่าจ้างว่าความโดยคิดจากส่วนได้เสียในคดี (Contingent Fees) หรือโดยดุลพินิจศาลซึ่งตอบแทนดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ในทางการค้า (Commercial Interest) หรือมูลค่าที่คาดหวังไว้ล่วงหน้าของทนายความ (Speculative Value) ด้วยรูปแบบการดำเนินคดีลักษณะนี้จะทำให้ทนายความเห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มดังเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการค้ามากกว่าจะเป็นไปเพื่อบังคับสิทธิให้เป็นไปตามกฎหมาย ทั้งนี้มีผู้ให้ความเห็นว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะทำให้เป็นสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยทนายความ (Litigation-Driven Society)

3) ปฏิเสธแนวคิดให้แต่งตั้งตนเอง (Self-Appointment) เข้าเป็นคู่ความแทนบุคคลอื่นในคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะในระบบกฎหมายซีวิลลอว์มีแนวคิดว่าผลประโยชน์

²⁸ รชฎ บุญสินสุข. เล่มเดิม. หน้า 78.

สาธารณชนควรมอบหมายให้องค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest Association) เป็นผู้ดูแลผลประโยชน์มากกว่าการมอบหมายให้เอกชนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ดูแล

3.4.1.2 การดำเนินคดีแทนบุคคลอื่นในประเทศฝรั่งเศส²⁹

1) การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยองค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคลเอกชน (Association's Suit) ในประเทศฝรั่งเศสยอมรับให้องค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อกลุ่มบุคคลซึ่งได้จัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายเฉพาะเป็นผู้มีสิทธิดำเนินคดีแทนบุคคลอื่น เช่น

สมาคมทางการค้า (Trade-Unions) มีอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับการค้าหรือที่เกี่ยวข้องกับการค้า เช่น คดีแรงงาน กฎหมายยอมรับให้สมาคมทางการค้าเป็นผู้แทนเอกชนผู้เสียหาย มีอำนาจพิจารณาคดีแทนผู้เสียหายได้ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงและความเสียหายเป็นผลเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะ

สมาคมอื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายพิเศษ โดยจำกัดคดีและขอบเขตอำนาจฟ้องให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสมาคมที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ เช่น สมาคมครอบครัว (Family Associate) สหพันธ์ต่อต้านโรคพิษสุราเรื้อรัง (Leagues Against Alcoholism) สหพันธ์ผู้ล่าสัตว์และผู้ตกปลา (Federations of Hunting and Angles) สมาคมต่อต้านการแบ่งแยกผิว (Anti-Racist Societies) สมาคมต่อต้านการกระทำของหญิงโสเภณี (Associations Against Procuring) ในบางกรณี กฎหมายกำหนดให้เอกชนอาจร้องขอต่อหน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งขึ้นเป็นผู้ฟ้องคดีแทนได้ โดยกำหนดให้ผู้บริโภคนับ 2 คน ขึ้นไปที่ได้รับ ความเสียหายอันเนื่องมาจากสาเหตุของผู้ผลิตเดียวกันและแหล่งเดียวกัน (By the Same Manufacturer and With the Same Origin) ร้องขอต่อหน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งขึ้นให้เป็นผู้ฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเหล่านั้นได้

สมาคมในประเทศฝรั่งเศสนั้น ได้มีเงื่อนไขในการดำเนินคดีแทนดังนี้³⁰

(1) เงื่อนไขโดยกฎหมาย กฎหมายฝรั่งเศสจะกำหนดเงื่อนไขให้สมาคมดำเนินคดีทางศาลแตกต่างกัน สามารถแบ่งได้ดังนี้

ก. เงื่อนไขที่เกี่ยวกับสมาคม เช่น ระยะเวลาจัดตั้งสมาคม จะพิจารณาว่าสมาคมที่จะดำเนินคดีแทนได้ก่อตั้งเป็นระยะเวลาเท่าใด เช่น สมาคมที่คุ้มครองเรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะต้องก่อตั้งมาแล้วอย่างน้อย 6 เดือน สมาคมคุ้มครองสิ่งแวดล้อม สมาคมศึกษาและคุ้มครองโบราณสถาน สมาคมป้องกันการก่อความรุนแรงในการเชียร์กีฬา ต้องก่อตั้งมาแล้วอย่าง

²⁹ แหล่งเดิม. หน้า 80.

³⁰ วรณชัย บุญบำรุง. การดำเนินคดีของสมาคมแทนผู้เสียหายเป็นจำนวนมากในฝรั่งเศส (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

น้อย 3 ปี สมาคมต่อต้านบุหรี สมาคมคุ้มครองสัตว์ สมาคมต่อต้านอาชญากรรมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและอาชญากรรมสงคราม ต้องก่อตั้งมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี

วัตถุประสงค์ที่พิจารณาอายุการจัดตั้งของสมาคม เพื่อพิจารณาความตั้งใจและความมั่นคงของสมาคมและป้องกันมิให้มีการจัดตั้งสมาคมขึ้นมาเพื่อดำเนินคดีใดคดีหนึ่งเท่านั้น

ข. เงื่อนไขเกี่ยวกับการฟ้องคดี เช่น สมาคมจะฟ้องคดีได้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ได้รับความเสียหาย หมายถึงบุคคลธรรมดาที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิดเพราะกฎหมายดังกล่าวไม่ได้ถือว่าสมาคมเป็นผู้ได้รับความเสียหายที่แท้จริง แต่เป็นเสมือน“อัยการของเอกชน” อย่งไรก็ดี แนวคิดที่ให้สมาคมต่างๆ ฟ้องคดี เนื่องจากผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดในลักษณะดังกล่าวมักจะไม่อยากไปศาล จึงไม่มีเหตุผลที่จะให้บุคคลดังกล่าว ขัดขวางการดำเนินคดีของสมาคมโดยปฏิเสธไม่ให้ความยินยอม เพราะจะเท่ากับไม่เป็นการสอดคล้องกับเจตนารมณ์เริ่มแรกของกฎหมาย

(2) เงื่อนไขโดยการได้รับอนุญาตจากหน่วยงานของรัฐ สมาคมที่เกิดขึ้นตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสจะต้องได้รับอนุญาตจากหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจที่จะอนุญาตให้จัดตั้งสมาคมได้ และสมาคมนั้นจะต้องมีเงื่อนไขครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด แต่มิได้หมายความว่าเมื่อมีเงื่อนไขครบถ้วนหน่วยงานของรัฐจะอนุญาตให้จัดตั้งเสมอไปเป็นดุลยพินิจของหน่วยงานของรัฐที่จะปฏิเสธหรืออนุญาตให้จัดตั้งก็ได้

อย่างไรก็ดี หน่วยงานของรัฐได้กำหนดแนวทางการอนุญาตไว้ที่เกี่ยวข้องกับสมาคม 4 ลักษณะ

ก. จำนวนสมาชิกของสมาคม เช่น รัฐกฤษฎีกา กำหนดให้สมาคมเกี่ยวกับทหารผ่านศึกและผู้ประสบภัยจากสงคราม ในกรณีที่เป็นสมาคมระดับประเทศ จะต้องมียุติสมาชิกอย่างน้อย 3,000 คน หรือจะต้องมีจำนวนสมาชิกเพียงพอ เช่น สมาคมปกป้องภาษาฝรั่งเศส สมาคมสำหรับศึกษาและคุ้มครองโบราณสถาน ซึ่งการกำหนดแต่เพียงว่าจำนวนสมาชิกไม่ชัดเจนและไม่แน่นอนช่วยให้งานของรัฐบาลใช้ดุลยพินิจที่เหมาะสม และคำนึงถึงในกรณีที่เป็นเรื่องเดียวกับท้องถิ่นหนึ่งท้องถิ่นใดโดยเฉพาะ

ข. ความเป็นอิสระ เงื่อนไขนี้ไม่ใช้บังคับกับทุกสมาคม เช่น³¹ สมาคมผู้บริโภค ตามมาตรา 2 แห่งรัฐบัญญัติ ฉบับลงวันที่ 5 มกราคม ค.ศ.1988 ได้บัญญัติว่าสมาคมนั้นจะต้องมีอิสระ โดยเด็ดขาดจากผู้ประกอบการ เนื่องจากผู้ประกอบการอาจหาทางสนับสนุนทางด้าน

³¹ แหล่งเดิม. หน้า 2-9

การเงินแก่สมาคมผู้บริโภครวม เพื่อสนับสนุนให้มีการเคลื่อนไหวต่อต้านหรือฟ้องคดีเอา กับผู้ประกอบการที่เป็นคู่แข่ง ซึ่งจะทำให้คู่แข่งได้รับความเสียหายในภาพพจน์ทางการค้า

ค. ค่าบำรุง เนื่องจากการจ่ายค่าบำรุงเป็นเครื่องยืนยันได้ดีถึงการเป็นสมาชิกของสมาคมอย่างแท้จริง

ง. ประสิทธิภาพและความเก่าแก่ กฎหมายจะกำหนดไว้ตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี เช่น หนึ่งปีสำหรับสมาคมผู้บริโภครวม สองปีสำหรับสมาคมปกป้องภาษาฝรั่งเศส

(3) เงื่อนไขโดยการได้รับมอบหมายจากสมาชิก กฎหมายฝรั่งเศสกำหนดให้สมาคมฟ้องคดีเพื่อรักษาส่วนได้เสียของส่วนรวมซึ่งเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของสมาคมได้โดยไม่ต้องได้รับอำนาจจากรัฐ มี 2 กรณี

ก. กรณีสมาชิกของสมาคมได้รวมตัวเพื่อส่วนได้เสียเฉพาะของแต่ละบุคคล

ประเทศฝรั่งเศส สมาคมสามารถฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายที่สมาชิกของสมาคมมีสิทธิได้รับ ทั้งนี้ ได้มีแนวคำพิพากษาของศาลสูงสุดฝรั่งเศสตั้งแต่ปี ค.ศ.1929 ซึ่งกำหนดขอบเขตเฉพาะเรื่องความรับผิดชอบแห่งเท่านั้น โดยมีแนวความคิดว่าสมาชิกของสมาคมสามารถที่จะฟ้องคดีร่วมกันโดยสมาคมได้ หากสมาชิกแต่ละคนสามารถฟ้องคดีดังกล่าวเป็นการส่วนตัวได้ โดยความเสียหายที่สมาคมได้รับถือว่าเป็นความเสียหายโดยส่วนรวมของสมาชิกของสมาคม

ข. กรณีการฟ้องคดีของสมาคมเพื่อปกป้องส่วนได้เสียของสังคมส่วนรวม แนวคิดในการฟ้องคดีลักษณะนี้เกิดขึ้นจากสมาชิกของสมาคมร่วมกันก่อตั้งและเป็นที่ยืนยันว่าสมาชิกของสมาคมไม่สามารถฟ้องคดีด้วยตนเองเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม

จึงเห็นได้ว่ารูปแบบการดำเนินคดีแทนเอกชนผู้เสียหายโดยสมาคมในประเทศฝรั่งเศส ยังคงมีข้อจำกัดทั้งจากเงื่อนไขทางกฎหมาย เงื่อนไขของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ เงื่อนไขสมาชิกของสมาคม และวัตถุประสงค์ของสมาคมในการให้สิทธิแก่สมาคมเป็นผู้ดำเนินคดีแทนเอกชนผู้เสียหาย แต่ทั้งนี้ข้อจำกัดดังกล่าวมีขึ้นเพื่อตรวจสอบคุณสมบัติของผู้แทนกลุ่มบุคคลของเอกชนผู้เสียหายจำนวนมากของฝรั่งเศสว่า สมาคมผู้ใช้สิทธิฟ้องคดีแทนเหล่านี้มีสิทธิจะดำเนินการฟ้องคดีแทนได้หรือไม่

3.4.1.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยหน่วยงานของรัฐ (Administration's Suit)³²

อัยการฝรั่งเศส (The Ministère Public) เป็นหน่วยงานของรัฐที่จะเป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินคดีแทนในประเทศฝรั่งเศส โดยอัยการฝรั่งเศสอาจเป็นผู้ดำเนินคดีทางแพ่งในฐานะคู่ความหรือร้องสอดเข้ามาในคดีเป็นคู่ความแทนบุคคลอื่นซึ่งสามารถกระทำได้โดยสมัครใจ หรือโดยมีผู้ยื่นคำขอให้อัยการฝรั่งเศสเป็นคู่ความในคดีตามที่กฎหมายกำหนด

อัยการฝรั่งเศสอาจร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีเพื่อเสนอความเห็นกฎหมายในสาระสำคัญใดๆ เมื่อได้รับคำร้องขอ ซึ่งคดีที่อัยการฝรั่งเศสอาจได้รับคำขอให้ร้องสอดเป็นคู่ความเพื่อเสนอความเห็นกฎหมายดังต่อไปนี้

1) การฟ้องคดีเพื่อร้องขอเป็นผู้อนุบาลของบุคคลผู้ไร้ความสามารถ หรือการรับรอง หรือการเปลี่ยนแปลงสิทธิการเป็นผู้อนุบาล

2) กระบวนวิธีพิจารณาที่กำหนดห้ามดำเนินคดีเป็นการชั่วคราวและการรวมคดีสำหรับคดีที่ไม่อาจขอรับชำระหนี้ได้ (Indebtness) ของบุคคลผู้เป็นหนี้สินล้นพ้นตัวหรือล้มละลาย และการลงโทษประการอื่น และในคดีที่เกี่ยวกับสถานะของบุคคล

3) การดำเนินคดีเพื่อชำระบัญชีของบริษัท และการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการบริษัท

เมื่ออัยการฝรั่งเศสได้รับคำขอดังกล่าว จะมีหน้าที่ทำความเข้าใจกฎหมายในเรื่องที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายต่อไป ทั้งนี้ ศาลอาจเป็นผู้พิจารณาและตัดสินคำขอให้ร้องขอให้อัยการร้องสอดเข้าเป็นคู่ความในคดีนี้ได้

นอกจากนี้ อัยการฝรั่งเศสอาจโต้แย้งคำสั่งหรือนโยบายสาธารณะ (Order Public) ที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า คำสั่งหรือนโยบายนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อประโยชน์สาธารณะ เช่น อัยการฝรั่งเศสสามารถฟ้องคดีเพื่อขอให้มีการสร้างอาคารพาณิชย์ หรืออาคารที่อยู่อาศัยได้ เนื่องจากเป็นประโยชน์สาธารณะอย่างหนึ่ง

3.4.1.4 การคิดค่าธรรมเนียมทนายความ (Fees)³³

กฎหมายฝรั่งเศส ทนายความสามารถเรียกค่าธรรมเนียมทนายความกับลูกความได้โดยอิสระ โดยให้จัดทำเป็นหนังสือโดยการกำหนดค่าธรรมเนียมทนายความสามารถกำหนดได้จากสถานะทางการเงินของลูกความ ลักษณะคดี ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นหรือกำหนดจากตัวทนายความ ความมีชื่อเสียงและคุณวุฒิของทนายความ ซึ่งต้องพิจารณาเป็นกรณีๆ ไป อย่างไรก็ตามการคิด

³² รชฎ บุญสินสุข. เล่มเดิม. หน้า 84-85.

³³ แหล่งเดิม. หน้า 85.

ค่าธรรมเนียมทนายความโดยพิจารณาจากผลของคดี (The Outcome of Case ; Agreement Quota Litis) ประเทศฝรั่งเศสยอมให้มีขึ้นเพียงเฉพาะเป็นการพิจารณาล่วงหน้าค่าบริการสำหรับการเตรียมคดีเท่านั้น แต่หากเป็นการตกลงในผลแห่งคดีเพียงอย่างเดียว (Pure Quota Litis) จะเป็นข้อตกลงลักษณะเดียวกับ Contingent Fees ซึ่งจะมีผลเป็น โฆษะทันที

บทที่ 4

วิเคราะห์การนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับ คดีการเสนอขายหลักทรัพย์ในประเทศไทย

จากการศึกษาหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 และบทที่ 3 นั้น ทำให้พบว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นรูปแบบหนึ่งของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทางแพ่งโดยเอกชนที่สามารถเยียวยาความเสียหายให้กับกลุ่มผู้เสียหายจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการอำนวยความยุติธรรม เป็นมาตรฐานสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ด้อยโอกาสในสังคมและเศรษฐกิจ อีกทั้งยังช่วยในการบริหารงานคดีของศาลได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะวิเคราะห์ได้ดังนี้

4.1 วิเคราะห์หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มและสภาพปัญหา

วิวัฒนาการทางกฎหมายได้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และหลายๆ ประเทศก็ยังคงต้องประสบกับปัญหาที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง “Civil Justice System” อยู่หลายประการ แม้กระทั่งประเทศอังกฤษซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีวิวัฒนาการทางกฎหมายอย่างมากที่สุดประเทศหนึ่งของโลกก็ยังคงต้องประสบกับปัญหาดังกล่าวเช่นกัน ดังเคยมีคำกล่าวของ Lord Woolf ซึ่งเป็นอดีตผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ของประเทศอังกฤษ และเป็นผู้ที่วิเคราะห์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยทั้งหมดได้กล่าวไว้ในรายงาน Access to Justice¹ หรือที่เรียกว่า รายงานการเข้าถึงเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางแพ่งของประเทศไทย

¹ The defects I identified in our present systems were that it is too expensive in that the cost often exceed the value of the claim : too slow in bringing cases to a conclusion and too unequal : there is a lack to equality between the powerful , wealthy litigant and the under resourced litigant. It is too uncertain : the difficulty of forecasting what litigation will cost and how long it will last induces the fear to the unknown ; an it is incomprehensible to many litigants .Above all it is too fragmented in the way it is organized since there is on one with clear overall responsibility for the administration of civil justice ; and too adversarial as case are run by the parties , not by the court and the rules of court , all too often , are ignored by the parties and not enforced by the court .

ประเทศอเมริกา และประเทศออสเตรเลีย ว่ามีความบกพร่องทางกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง² ในชั้นศาล (Detect of Civil Justice System) หลายประการ กล่าวคือ ในการบังคับสิทธิตั้งแต่เริ่มต้น ฟ้องคดีจนถึงวันที่คดีถึงที่สุดนั้น ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง (Too Expensive) ต้องใช้เวลานาน (Too Slow) คู่ความมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน (Lack of Equality) วิธีพิจารณาคดีที่ไม่มีความแน่นอน คู่ความไม่อาจทราบได้ว่าจะต้องใช้เวลานานเท่าไร หรือขาดความแน่นอนของระยะเวลา (Too Uncertain) ซึ่งวิธีพิจารณาความดังกล่าวศาลไม่ได้เป็นผู้กำหนด แต่มักจะถูกกำหนดขึ้นเองโดยคู่ความ ซึ่งไม่เข้าใจกระบวนการดังกล่าวอย่างถ่องแท้ (Incomprehensible)

จากการศึกษาข้างต้นของ Lord Woolf ทำให้เห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งในชั้นศาลนั้น มีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย จึงได้ทำรายงานเสนอแนวทางในการเยียวยาแก้ไขข้อขัดข้องต่างๆ ดังนี้

4.1.1 เสนอให้นำเอาคดีออกจากระบบศาลให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยใช้ระบบการระงับข้อพิพาทนอกศาล รวมถึงวิธีการไกล่เกลี่ยและเจรจา หรือ การใช้ระบบอนุญาโตตุลาการ เพราะผลของการนำวิธีดังกล่าวมาใช้ จะไม่ก่อให้เกิดผู้แพ้ หรือผู้ชนะในคดี นั่นคือ ทำให้ทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องในคดีนั้นเป็นผู้ชนะอย่างถ้วนหน้า ดังที่เรียกว่า Win/Win

4.1.2 เสนอให้ใช้หลักการในการบริหารงานคดี (Case Management) โดยวิธีการก็คือเสนอให้ผู้พิพากษา หมายความมองงานคดีในลักษณะที่สามารถบริหารจัดการได้ โดยให้เปลี่ยนวันแรกที่เป็นวันชี้สองสถานเป็นวันนัดพร้อมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดี ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานฝ่ายตนทั้งหมดในวันแรกที่พบกัน เพื่อที่จะได้ประเมินว่าหากปรากฏว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดไม่มีน้ำหนักเพียงพอ ก็ให้มีการเจรจาตกลงกัน เพื่อที่คดีจะได้ยุติลงโดยเร็ว และหากฝ่ายใดไม่มีการเปิดเผยพยานหลักฐานใดๆ เลย หรือเปิดเผยแต่ไม่หมด ฝ่ายนั้นก็จะต้องห้ามมิให้นำพยานหลักฐานนั้นมาสืบอีกต่อไป ทั้งนี้ถือหลักที่ว่า ทุกคนทุกฝ่ายจะต้องหงายไพ่บนโต๊ะ (Cards on the Table) คือให้คู่ความนำพยานหลักฐาน อันได้แก่ พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานบุคคล ที่อยู่ในความครอบครองของตนทั้งหมดมาแสดงต่อศาล และหากพยานหลักฐานเหล่านั้นอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น บุคคลนั้นก็ต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานนั้นเข้ามาในคดี ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการจู่โจมในทางคดีของคู่ความ

² คดีแพ่ง หมายถึง คดีที่มีการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่งโดยวัตถุประสงค์ของการฟ้องคดีคือ ต้องการและมุ่งหมายให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น.

³ หมายความ คือ บุคคลที่โจทก์ หรือจำเลยซึ่งเป็น “ตัวความ” ในคดีนั้นๆ ได้แต่งตั้งให้กระทำการแทน โดยมีอำนาจในการว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตัวความที่แต่งตั้งตน.

4.1.3 เสนอให้ศาลมีหน้าที่ในการกำหนดประเด็นข้อพิพาท โดยกำหนดบทบาทของศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีตามวิธีพิจารณาแบบไต่สวน (Inquisitional System) หรือโดยให้ผู้พิพากษาปฏิบัติงานในเชิงรุก (Active) หรือเข้ามามีส่วนร่วมในการไต่สวนหาความจริงในคดีมากขึ้น เพื่อให้เข้ามามีบทบาทในการบริหารคดีมากขึ้นด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามหลักในการค้นหายานหลักฐานทั้งหมด (Discovery Interrogatory)

4.1.4 เสนอให้มีการวางกรอบระยะเวลาทั้งหมดที่ใช้ในการดำเนินคดี เพื่อเป็นการวางแผนและกำหนดกรอบการทำงานของแต่ละคดี ซึ่งจะทำให้ทราบได้ทันทีว่าแต่ละคดีจะยุติลงเมื่อใด ทั้งนี้ให้นำวิธีการดำเนินคดีแบบต่อเนื่องมากำหนดลักษณะพยานที่จะนำสืบด้วย

4.1.5 เสนอให้มีการกำหนดวัน เวลา วิธีการดำเนินคดีที่จำเป็น จำนวนพยานหลักฐานที่จะนำเข้าสู่ เพื่อให้การดำเนินคดีมีประสิทธิภาพ มีการนำระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) มาใช้ และไม่ต้องทำการสืบพยานแต่ให้มีการตกลงใช้บันทึกคำเบิกความพยานแทน โดยให้มีการถามค้านในประเด็นแห่งคดีอย่างแท้จริง ทั้งนี้ให้ประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งเป็นการมอบอำนาจให้ฝ่ายตุลาการเป็นตัวแทนในการบัญญัติกฎหมาย เพื่อแก้ไขความซ้ำซ้อนในการออกกฎหมายโดยรัฐสภาที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ

4.1.6 เสนอให้มีการกำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินคดี ให้มีการตกลงกันโดยเอาตัวผู้เชี่ยวชาญมาเป็นคนกลาง หากความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดการเสียเปรียบ ฝ่ายนั้นก็จะต้องนำเอาพยานผู้เชี่ยวชาญอื่นมาหักล้าง และหากไม่สามารถหักล้างได้ก็ต้องทำการเจรจาเพื่อทำการประนีประนอมยอมความกันให้ได้ ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินคดีเสร็จได้โดยเร็วยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า การบริหารงานคดีของศาล (Case Management) เป็นกระบวนการที่สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยในการแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งในชั้นศาล ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางแพ่งนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงหลักการต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ศาลจะต้องเข้ามามีบทบาท หรือเข้ามามีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อเท็จจริงในการดำเนินคดี ทั้งนี้เป็นไปตามวิธีพิจารณาแบบไต่สวน (Inquisitional System) ในประเทศที่ใช้กฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ของยุโรป ซึ่งกำหนดว่า ผู้พิพากษามีหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริง และไต่สวนหาความจริงให้ปรากฏ ทั้งนี้ให้หมายรวมถึงศาลชำนาญพิเศษต่างๆ ด้วย โดยศาลต้องเข้ามาตรวจสอบข้อเท็จจริงต่างๆ แบบเชิงรุก กล่าวคือ ศาลต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินคดีมากยิ่งขึ้น ซึ่งในระบบเดิม ศาลจะมีหน้าที่ประสานความยุติธรรมเท่านั้น แต่ศาลในกรณีนี้ยังต้องทำให้เห็นว่า ความยุติธรรมมีลักษณะเป็นเช่นไร และให้ความหมายของความยุติธรรมปรากฏเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย

2) ตามข้อกำหนดแห่งกฎหมายในปัจจุบัน การดำเนินกระบวนการในการพิจารณาคดีต้องเป็นการดำเนินคดีอย่างต่อเนื่องและต้องพิจารณาคดีแบบครบองค์คณะ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาาคดีค้างพิจารณาในชั้นศาลเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดความล่าช้า ทั้งนี้การที่ทนายผู้คดีแห่งกฎหมายของต่างประเทศนั้นกำหนดให้มีผู้พิพากษาหนึ่งคนและให้มีคณะลูกขุนทำหน้าที่วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงอีกจำนวนสิบสองคน จากปัญหาดังกล่าวผู้เขียนมีความเห็นว่า การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของไทยนั้น ควรมีแก้ไขตัวบทกฎหมายให้มีการเพิ่มอำนาจของผู้พิพากษาคณะเดียวให้มากขึ้น และกรณีที่จะต้องมีการพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่องก็ควรนำมาใช้แต่เฉพาะกรณีที่เป็นคดีที่มีความสำคัญและเป็นคดีใหญ่ๆ เท่านั้น

3) ในกรณีที่เป็นปัญหาอันเกี่ยวกับความรวดเร็วและการมีปริมาณคดีค้างในศาล⁴ เป็นจำนวนมาก (Backlog of Cases) ควรที่จะต้องมีการบริหารจัดการงานคดีที่มีประสิทธิภาพ และสามารถอำนวยความสะดวกแก่ความยุติธรรมให้กับคู่ความทุกฝ่ายโดยเร็วที่สุด โดยทำให้ปริมาณคดีค้างในศาลให้น้อยที่สุด

4) แนวคิดเรื่อง “Justice Delays is Justice Denied” หรือที่ได้ยินกันบ่อยๆ ว่า การพิจารณาคดีที่ล่าช้า ก็คือการปฏิเสธความยุติธรรม นั้นหมายความว่าในการบริหารจัดการคดีที่ดีนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอำนวยความสะดวกให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยเร็วที่สุด

5) กรณีการชี้สองสถาน ควรเปลี่ยนแปลงหลักการเดิมอันเกี่ยวกับวันชี้สองสถาน ให้เป็นวันนัดพร้อม เพื่อกำหนดทิศทางแห่งคดี (Pre-Trial Conference) โดยยึดหลักการระงับข้อพิพาท (Alternative Dispute Resolution หรือ ADR) และ การบริหารงานคดี (Case Management) ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้มีการแก้ปัญหาอันเกี่ยวกับความล่าช้าในการพิจารณาคดีในศาล

⁴ ตัวอย่างของแนวทางในการแก้ไขมิให้มีคดีค้างในชั้นศาล หรือมิให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีคือ จะต้องมีการปรับปรุงวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้อง โดยให้เปรียบเทียบกับวิธีการคุ้มครองก่อนพิพากษา ทั้งนี้อาจศึกษาจากข้อกำหนดของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่กำหนดว่า เมื่อปรากฏหลักฐานเป็นที่แน่ชัดว่า บุคคลใดละเมิด หรือ กำลังจะละเมิดก็สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้อง โดยไม่ต้องมีการพิจารณาคดีก่อน เป็น Injunction เป็นการทำลายเงื่อนไขของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ที่กำหนดให้คู่ความต้องเป็นบุคคล หรือนิติบุคคลตามกฎหมายเท่านั้น แต่กรณีตามพระราชบัญญัติการกักเรือ พ.ศ. 2534 หากมีการทำให้เกิดความเสียหายจากเรือ ไม่ต้องฟ้องแต่ให้ยื่นคำร้องฝ่ายเดียวขอให้ศาลกักเรือไว้ได้ เพราะหากไม่กักเรือไว้ การบังคับคดีต่อไปจะเกิดความลำบาก จึงอาจนำเรื่องการขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาเปรียบเทียบกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และพระราชบัญญัติการกักเรือ พ.ศ. 2534 แล้วนำมาแก้ไขกระบวนการพิจารณามีให้เกิดคดีค้างจำนวนมากและล่าช้าจนเสมือนหนึ่งว่ากระบวนการในชั้นศาล ก่อให้เกิดการปฏิเสธความยุติธรรมขึ้นจริง นอกจากนี้ต้องมีการปรับปรุงการใช้ระบบการไกล่เกลี่ย การระงับข้อพิพาท โดยใช้อินญาโตตุลาการในศาลให้มีการไกล่เกลี่ยและเจรจา มีการประนีประนอมยอมความกัน เพื่อให้คู่ความทุกฝ่ายเป็นฝ่ายชนะ (Win / Win).

โดยสรุปแล้ว หลักการของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ควรมีลักษณะที่สำคัญอย่างน้อย 6 ประการ⁵ เพื่อที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจในการเข้าถึงความยุติธรรม ดังนี้

- 1) ความเป็นธรรม หรือ ความถูกต้อง (Just)
- 2) ความเท่าเทียมกันในการปฏิบัติต่อคู่ความ หรือความเสมอภาค (Fair)
- 3) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีไม่สูง จนอาจก่อให้เกิดภาระทางด้านการเงินแก่คู่ความในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม (Cost or Economy)
- 4) กระบวนการพิจารณารวดเร็ว หรือใช้เวลาดนน้อยกว่ากระบวนการพิจารณาแบบเดิมๆ (Speed)
- 5) ง่ายในการที่จะเข้าใจ คือ คู่ความสามารถที่จะเข้าใจถึงกระบวนการพิจารณาได้ง่ายขึ้น โดยมีการลดเทคนิคลง และลดความซับซ้อนในการดำเนินคดีลง (Understand)
- 6) ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคู่ความของคู่ความ หรือผู้ใช้ กล่าวคือ ให้ความเป็นธรรม และเป็นมิตรแก่ผู้ใช้ ใช้ได้ง่าย มีมาตรฐานที่แน่นอนและชัดเจน (Responsive)

จึงเห็นได้ว่า การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งในชั้นศาลของไทยในปัจจุบันนี้ ยังคงประสบกับปัญหามากมาย เพราะหากมองด้วยความเป็นกลางแล้ว จะเห็นได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่อาจเข้าถึงความยุติธรรม (Access to the Justice) ได้อย่างแท้จริง นักกฎหมายจำนวนมากที่เข้าสู่วิชาชีพการเป็นทนายความมักจะได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นก่อนๆ มาโดยตลอดเวลาที่พยานหลักฐานที่สำคัญแห่งคดีและเป็นไม้ตายให้เก็บเอาไว้เพื่อการจู่โจมในวินาทีสุดท้าย จะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางแพ่งได้ถูกทำลายโดยวิธีทางความคิด ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าทุกคนทุกฝ่ายที่อยู่ในประเทศไทย หรือที่เป็นคนไทย โดยเฉพาะบุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านกฎหมาย มีวิชาชีพเกี่ยวกับกฎหมาย จะต้องเร่งมือเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลงให้พยานหลักฐานทุกอย่างเป็นเรื่อง Cards on the Table คือ ทุกฝ่ายจะต้องวางไพ่ หรือ หางยไพ่ขึ้นทุกๆ ใบบนโต๊ะ ดังนั้น จึงไม่มีการยอมให้มีการจู่โจม และต้องมีการยื่นบัญชีระบุพยาน ทั้งต้องมีการเปิดเผยถึงพยานทุกอย่าง อย่างน้อยที่สุดต้องมีการเปิดเผยในวันชี้สองสถาน ที่เราเรียกว่า วันกำหนดแนวทางในการดำเนินคดี เพื่อว่าคู่ความทั้งสองฝ่าย เมื่อได้เห็นพยานหลักฐานแล้วสามารถจะตกลงกันได้ ไม่จำเป็นที่จะต้องสืบพยานอีกต่อไป และสามารถที่จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้ทันที หากบทบัญญัติแห่งกฎหมายของไทยมีการพัฒนาให้มีความชัดเจน ทันสมัย และผดุงความยุติธรรมให้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศได้เทียบเท่า

⁵ ศาสตราจารย์วิชัย อริยะนันทกะ เคยกล่าวไว้ในการบรรยายในวิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เปรียบเทียบ ณ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เกี่ยวกับหลักการของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ดังนี้ “The Principles, In my interim report I identified a number of principles which the civil justice system should (1) Just (2) Fair (3) Cost (4) Speed (5) Understand (6) Responsive”.

อารยประเทศที่เขาใช้กฎหมายนำมาซึ่งความก้าวหน้าของประเทศได้ สิ่งก็ตามมาก็คือ กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลที่เกี่ยวกับคดีแพ่งที่เคยมีอุปสรรคในการนำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมในหลายๆ จุด ก็จะนำมาซึ่งความเป็นธรรมต่อประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ควรที่จะให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ทำให้กระบวนการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลง่าย ปราศจากความซับซ้อน ลดความเป็นเทคนิคให้น้อยลง เน้นความถูกต้อง เป็นธรรมมากขึ้น ทำให้กระบวนการในชั้นศาลใช้เวลาอันน้อยลง ให้คู่ความสามารถเข้าใจถึงกระบวนการในวิธีพิจารณาความมากขึ้น ค่าใช้จ่ายน้อยลง ดังนั้นในกระบวนการยุติธรรมทางศาลของไทย หากมีการนำกระบวนการของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ซึ่งเป็นรูปแบบใหม่ของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากกระบวนการพิจารณาทางแพ่งทั่วไป ย่อมนำมาซึ่งประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) ในการบริหารจัดการงานคดี (Case Management) ถึงแม้ว่าประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law System) และเป็นประเทศแรกที่น่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ก็ตาม แต่ในที่สุดปัจจุบันนี้ประเทศที่นิยมนำวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้มากและประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก สำหรับการฟ้องคดีเพื่อกลุ่มบุคคลจำนวนมาก คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยกำหนดหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากกรณีที่มีผู้เกี่ยวข้องในคดีหรือมีส่วนได้เสียกับคดีนั้นจำนวนมาก ผู้ที่ได้รับความเสียหายเหล่านั้นอาจขอเข้ามาเป็นส่วนร่วมเป็นคู่ความในคดีได้เพื่อให้ได้รับความผูกพันตามคำพิพากษา กล่าวคือหากมีบุคคลที่เกี่ยวข้องมากขึ้นจนไม่เป็นการสะดวกในการที่จะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามาในคดี ศาลจึงพิจารณาหลักการของการให้ดำเนินคดีแทนกัน โดยกำหนดหลักเกณฑ์ว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นจะต้องมีผลประโยชน์ได้เสียที่เกิดขึ้นจากเรื่องเดียวกัน และมีข้อเรียกร้องที่เป็นอย่างเดียวกัน ประกอบกับคำขอให้ศาลมีคำตัดสินคดีนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลในกลุ่มนั้นๆ จะเห็นได้ว่าเป็นการดำเนินคดีรูปแบบหนึ่งที่ได้พัฒนามาจากแนวความคิดในการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) โดยมีการยอมรับให้เอกชนดำเนินคดีแทนเอกชนที่ได้รับความเสียหายจากสถานการณ์อย่างเดียวกัน เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีต้องมีการมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทน หากผู้เสียหายรายใดไม่ประสงค์ที่จะอยู่ในกลุ่มก็จะต้องออกจากกลุ่มไป หรือที่เรียกว่า Option-Out

ในประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกการดำเนินคดีแบบกลุ่มว่า Class Action แต่สำหรับประเทศออสเตรเลียเรียกว่า Representative Proceeding ซึ่งหมายถึง การดำเนินคดีโดยผู้แทน จากแนวความคิดในการจัดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีและประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร ที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 จะเห็นได้ว่า ระบบกฎหมายทั้งสองระบบมีแนวความคิดในเรื่องนี้แตกต่างกันบางประการ กล่าวคือ

1) การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีได้มีการกำหนดทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีได้เข้ามารักษาสีทธิของตนในคดี โดยมีการกำหนดบทบาทของศาลจากเดิมที่ทำงานในลักษณะที่ปล่อยให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปตามความต้องการของกลุ่มตนเอง หรือที่เรียกว่า ทำงานในเชิงรับ (Passive) เมื่อมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มศาลต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากเดิม มาเป็นการทำงานในเชิงรุก (Active) ในลักษณะที่ต้องมีการได้ส่วนการดำเนินคดีเพื่อที่จะได้คุ้มครองสิทธิของสมาชิกกลุ่มทั้งหมด อีกทั้งทนายความโจทก์ก็ต้องรักษาผลประโยชน์ของลูกความและสมาชิกกลุ่มทุกคน โดยในกฎหมายว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาได้กำหนดหลักการเฉพาะไว้เพื่อกำหนดมาตรการคุ้มครองการดำเนินคดีของผู้แทนกลุ่มให้เป็นที่ไปเพื่อประโยชน์ของกลุ่มอย่างแท้จริง ทั้งนี้การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีมาตรการ มีรูปแบบที่กำหนดให้เอกชนแต่ละรายสามารถที่จะดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือดำเนินคดีแทนกลุ่มผู้ที่ได้รับความเสียหายอย่างเดียวกันที่ต้องการดำเนินคดีในชั้นศาลภายใต้เงื่อนไขว่า บุคคลดังกล่าวต้องการที่จะฟ้องร้องคดีต่อศาลโดยมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน

2) การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้แทนเอกชนในการดำเนินคดีแทนในคดีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า รัฐอาจฟ้องคดีแทนได้เท่านั้น ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐดังกล่าวจะต้องเข้ามาเป็นคู่ความในคดีแทนเอกชนผู้ได้รับความเสียหาย แต่กฎหมายก็มิได้กำหนดหลักการหรือวิธีการในการดำเนินคดีไว้อย่างชัดแจ้ง ปัจจุบันการนำหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษรจึงยังไม่อาจเยียวยาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม่กล้าพอที่จะนำกฎหมายที่มีอยู่มาปฏิบัติ และบางครั้งหากมีความผิดพลาดเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่เหล่านั้นอาจต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวได้ จึงเห็นได้ว่าการนำวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายในปัจจุบันจึงยังไม่อาจที่จะเยียวยาความเสียหายให้กับกลุ่มผู้เสียหายจำนวนมากได้เลย

4.2 การดำเนินคดีในกรณีมีผู้เสียหายจำนวนมากในประเทศไทย

การดำเนินคดีแบบกลุ่มถือว่าเป็นวิธีพิจารณาความแบบพิเศษในศาล อันจัดอยู่ในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งประเภทหนึ่ง ซึ่งเดิมรูปแบบการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนนั้นเป็นไปตามหลักแนวความคิดของกฎหมายเอกชนที่ว่า “พลเมืองมีหน้าที่รักษาสีทธิของตนในทางแพ่ง” อันถือเป็นหลักสิทธิของปัจเจกชน (Private Rights) ซึ่งรัฐจะไม่เข้ามาแทรกแซงนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกันเอง และหากเกิดข้อขัดข้องใดๆ ขึ้น กฎหมายก็จะให้สิทธิแก่ฝ่ายที่ได้รับความเสียหายที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อเยียวยาความเสียหายดังกล่าวได้ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวให้สิทธิในการฟ้องคดีแก่ผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือ

ผู้ที่ต้องการใช้สิทธิทางศาลตามมาตรา 55 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่านั้น ที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ ดังนั้นเมื่อปรากฏว่าภายใต้ข้อเท็จจริงเดียวกันที่มีผู้ได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก หากผู้เสียหายเหล่านั้นต้องการได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น เขาเหล่านั้นแต่ละคนจะต้องแยกกันฟ้องคดีแยกต่างหากจากกัน ทั้งๆ ที่ข้อกฎหมายที่ศาลจะต้องนำมาปรับวินิจฉัยในคดีนั้นเป็นหลักกฎหมายเดียวกัน ทำให้ปริมาณคดีในศาลมีเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ศาลต้องเสียงบประมาณสำหรับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริหารงานคดี และเสียเวลาในการที่จะต้องพิจารณาคดีที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกันซ้ำๆ อีกทั้งยังอาจทำให้ผู้เสียหายแต่ละคนได้รับการเยียวยาสิทธิไม่เหมือนกัน เพราะผลเห็นคำพิพากษาอาจมีความแตกต่างกัน ก่อให้ขาดความเสมอภาคระหว่างผู้ได้รับความเสียหายด้วยตนเอง ฝ่ายผู้เสียหายก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความเป็นรายบุคคล ต้องทุ่มกำลังกาย กำลังใจ อีกทั้งกำลังทรัพย์จำนวนมากศาลในการที่จะรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อที่จะนำมาใช้ในการฟ้องคดีของตน จึงเห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มฉบับนี้ส่งผลให้เกิดแนวความคิดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะที่มีผู้เกี่ยวข้องซึ่งอาจจะเป็นผู้เสียหายจำนวนมาก หรือมีผู้ที่มีส่วนได้เสียในคดีเป็นจำนวนมาก และเพื่อมุ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะ (Public Interest) หรือประชาชนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นสำคัญ การที่จะให้ทุกฝ่ายได้รับการคุ้มครอง หรือเยียวยาซึ่งสิทธิตามกฎหมายต่างๆ บุคคลแต่ละรายดังกล่าวจำเป็นต้องเข้ามาเป็นคู่ความในคดีเพื่อให้ได้รับการรับรองและผูกพันตามคำพิพากษาของศาลในคดีนั้นๆ การเข้ามาในคดีไม่ว่าจะมีลักษณะของการฟ้องคดีร่วมกัน หรือแยกฟ้องไปแต่ละราย ลักษณะของการดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวทำให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินคดีเป็นอย่างมาก หากบุคคลที่เกี่ยวข้องมีจำนวนมากจนกระทั่งการใช้วิธีการตามกระบวนการพิจารณาแบบเดิมอาจไม่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่จะให้มีการคุ้มครอง หรือเยียวยาแก่บุคคลแต่ละคนเหล่านั้น ทั้งการที่จะดำเนินการในระบบเดิมๆ เป็นการเพิ่มภาระต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่าย หรือภาระทางด้านเวลาและแรงงานของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับคดี ในขณะที่หากเนื้อหาของคดีเป็นเรื่องที่มีข้อเท็จจริงเหมือนกันและใช้ตัวบทกฎหมายในเรื่องเดียวกันมาพิจารณาในข้อเท็จจริงเหล่านั้น อีกทั้งก่อให้เกิดสิทธิหรือผลประโยชน์ที่มีต่อกลุ่มบุคคล หรือคู่ความทุกฝ่ายในรูปแบบอย่างเดียวกันและมีความเกี่ยวข้องกัน (Common Interest) แต่อาจต้องมีการพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำอีก หากมีการแยกฟ้องคดีออกไปเป็นรายๆ นอกจากนั้นผลของคำพิพากษาของแต่ละคดีที่ฟ้องนั้นอาจเกิดความแตกต่างกันออกไป ส่งผลเสียต่อระบบการอำนวยความยุติธรรม จึงเป็นที่มาของมุมมองในการที่จะแก้ปัญหาในการดำเนินคดีในลักษณะที่มีผู้เกี่ยวข้องในคดีมากกว่าคดีทั่วไป จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้เกิดแนวความคิดที่จะให้มีการปรับเปลี่ยนกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

เพื่อให้มีรับรองการดำเนินคดีในลักษณะที่มีผู้เสียหายเป็นกลุ่ม หรือให้มีการกำหนดตัวแทนเพื่อทำหน้าที่ฟ้องคดีแทนสมาชิกในกลุ่มนั้นๆ ได้

4.2.1 แนวคิดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายไทย

4.2.1.1 การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เปิดโอกาสให้มีการดำเนินคดีโดยมีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องดังที่กล่าวไปข้างต้นนั้น อาจจะจัดกลุ่มของการดำเนินคดีตามกฎหมายออกได้เป็นประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1) การเป็นคู่ความร่วมมือกันในคดีตั้งแต่ต้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

ในการดำเนินการลักษณะนี้เป็นการที่ผู้เสียหายแต่ละคนต่างคนต่างมีสิทธิในการดำเนินคดีต่อบุคคลที่จะเป็นจำเลยคนเดียวกัน เมื่อเกิดข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลเกิดขึ้น หรือเมื่อบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล ซึ่งตามประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บุคคลนั้นๆ มีสิทธิที่จะดำเนินคดีทางศาลได้ เมื่อปรากฏว่าการถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่เป็นเรื่องเดียวกัน หรือสิทธิทางศาลที่จำต้องดำเนินคดีเป็นสิทธิที่มีลักษณะเดียวกันโดยมีส่วนได้เสียหรือมีส่วนผูกพันโดยกฎหมาย หรือมีสิทธิเหนือบุคคลอื่นร่วมกัน ก็สามารถที่จะดำเนินคดีร่วมกันในฐานะที่เป็นโจทก์ร่วมได้ตั้งแต่ต้น ในทางตรงกันข้ามหากผู้ทำการโต้แย้งสิทธิ หรือผู้ที่ต้องการใช้สิทธิทางศาลมีจำนวนหลายคน การดำเนินคดีก็อาจทำได้โดยการฟ้องจำเลยรายนั้นร่วมกันได้ ซึ่งลักษณะของการดำเนินคดีดังกล่าวต้องเป็นเรื่องเดียวกันหรือเกี่ยวโยงกัน แต่มีบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายเกี่ยวข้อง ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59 ที่บัญญัติให้บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป อาจเป็นคู่ความร่วมมือในคดีเดียวกันได้ ถ้าหากปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายมาตรานี้ก็มีข้อจำกัดบางประการ กล่าวคือ ห้ามมิให้ถือว่าบุคคลที่เป็นคู่ความเหล่านี้ทำการแทนกัน เว้นแต่กรณีที่เป็นหนี้ร่วมกัน หรือกรณีมีกฎหมายระบุไว้ชัดแจ้งว่าให้กระทำการแทนกันได้เท่านั้น

2) การเข้าเป็นคู่ความร่วมมือภายหลังจากการดำเนินคดีแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57(1)-(3)⁶

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความอาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ ด้วยการร้องสอด

(1) ด้วยความสมัครใจเองเพราะเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรองคุ้มครองหรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณาหรือเมื่อตนมีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น

เมื่อมีการดำเนินคดีในศาลแล้ว กฎหมายบัญญัติให้สิทธิแก่บุคคลภายนอกที่จะสามารถเข้ามาดำเนินคดีได้ภายหลังจากที่ได้มีการยื่นฟ้องคดีไปแล้ว โดยอาจเข้ามาในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น หรือในระหว่างเวลาที่มีการบังคับคดีก็ได้ ซึ่งเรียกกันว่า การร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมกันหรือเป็นคู่ความฝ่ายที่สาม ในส่วนที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีร่วมคือการร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความร่วมโดยอาศัยข้อเท็จจริงภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1) และ (2) ซึ่งบุคคลที่จะเข้าไปเป็นคู่ความร่วมต้องแสดงให้เห็นได้ว่ามีความจำเป็นเพื่อให้ได้รับความรับรอง คู่ครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ หรือมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น หรือตามมาตรา 57(3) ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลเรียกให้เข้ามาเป็นคู่ความร่วมโดยเหตุที่คู่ความในคดีอาจฟ้องหรือถูกคู่ความที่เรียกให้เข้ามาร่วมในคดีฟ้องเพื่อใช้สิทธิไต่เบี่ยง หรือเพื่อใช้ค่าทดแทน หรือเป็นกรณีที่ศาลเรียกเข้ามาโดยเหตุผลของประโยชน์แห่งความยุติธรรม การเข้ามาในคดีด้วยการร้องสอดดังกล่าวข้างต้นนั้น เห็นได้ว่าโดยหลักแล้วมูลคดีต้องมีความเกี่ยวข้องกันไม่ว่าจะเป็นไปในลักษณะเดียวกันหรือต่างลักษณะกันแต่มีจุดเชื่อมโยงกัน การร้องสอดตามมาตรา 57 (1)และ(3) นั้น ถือเสมือนว่าเป็นฟ้องคดีเรื่องใหม่ ดังนั้นในกรณีนี้สิทธิต่างๆ ของผู้ร้องสอดแตกต่างกันและแยกออกเป็นเฉพาะตัวไปจากคู่ความเดิม ส่วนผู้ร้องสอดตามมาตรา 57(2) กฎหมายถือว่าต้องใช้สิทธิภายใต้ขอบเขตแห่งสิทธิของคู่ความที่ตนเข้าไปร่วม เห็นได้ว่าสิทธิของผู้ร้องสอดในลักษณะนี้ต้องเป็นสิทธิตามมูลหนี้ที่มีลักษณะเดียวกันกับมูลความในคดีนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็น

(2) ด้วยความสมัครใจเองเพราะตนมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ว่าเวลาใดๆ ก่อนมีคำพิพากษา ขออนุญาตเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม หรือเข้าแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียทีเดียวโดยได้รับความยินยอมของคู่ความฝ่ายนั้น แต่แม้ศาลจะได้อนุญาตให้เข้าแทนที่กันได้ก็ตาม คู่ความฝ่ายนั้นจำต้องผูกพันตนโดยคำพิพากษาของศาลทุกประการ เสมือนหนึ่งว่ามีได้มีการเข้าแทนที่กันเสีย

(3) ด้วยกฎหมายเรียกให้เข้ามาในคดี (ก) ตามคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำเป็นคำร้องแสดงเหตุว่าตนอาจฟ้องหรือถูกคู่ความเช่นว่านั้นฟ้องตนได้ เพื่อการใช้สิทธิไต่เบี่ยงหรือเพื่อใช้ค่าทดแทน ถ้าหากศาลพิจารณาให้คู่ความเช่นว่านั้นแพ้คดี หรือ (ข) โดยคำสั่งของศาลเมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอ ในกรณีที่กฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดี หรือศาลเห็นจำเป็นที่จะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีดังกล่าวแล้ว ให้เรียกด้วยวิธียื่นคำร้องเพื่อให้หมายเรียกพร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การ หรือในเวลาใดๆ ต่อมาก่อนมีคำพิพากษาโดยได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อศาลเป็นที่พอใจว่าคำร้องนั้นไม่อาจยื่นก่อนนั้นได้”

มาตรา 57 วรรคสอง บัญญัติว่า “การส่งหมายเรียกบุคคลภายนอกตามอนุมาตรานี้ ต้องมีสำเนาคำขอหรือคำสั่งของศาล แล้วแต่กรณี และคำฟ้องตั้งต้นคดีนั้นแนบไปด้วย”

มาตรา 57 วรรคสาม บัญญัติว่า “บทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ไม่ตัดสิทธิของเจ้าหนี้ในอันที่จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้และที่จะเรียกลูกหนี้ให้เข้ามาในคดีดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.”

ได้ว่าผู้ร้องสอดสามารถเข้าแทนที่คู่ความเดิมได้และมีฐานะเสมอด้วยคู่ความที่ตนเข้าแทนที่นั้น การเข้าเป็นคู่ความด้วยการร้องสอดนี้ คู่ความทุกฝ่ายจะต้องผูกพันในคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ร้องสอดกับคู่ความเดิม เว้นแต่ผู้ร้องสอดเข้ามาในคดีช้าเกินสมควรที่จะแสดงข้อเถียงอันเป็นสาระสำคัญ อันเกิดจากความประมาทเลินเล่อของคู่ความนั้น หรือคู่ความนั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงที่มีได้ยกข้อต่อสู้ที่เป็นสาระสำคัญขึ้นโต้แย้ง โดยผู้ร้องสอดมิรู้ว่ามิข้อต่อสู้เช่นนั้นอยู่

3) การพิจารณาคดีร่วมกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 28

เมื่อความปรากฏต่อศาลว่า มีคดีหลายเรื่องค้างพิจารณาอยู่ในศาล และคู่ความทั้งหมดหรือบางฝ่ายเป็นคู่ความรายเดียวกัน กับทั้งการพิจารณาคดีร่วมกันแล้วจะเป็นการสะดวก ศาลอาจให้นำคดีมาพิจารณารวมกันได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 28 ในการรวมคดีลักษณะนี้มูลความในคดีอาจเป็นเรื่องเดียวกัน มีความเกี่ยวข้องกัน หรือเป็นคนละเรื่องกันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลว่าเมื่อเป็นคู่ความฝ่ายเดียวกันแล้วการรวมพิจารณาจะเป็นการสะดวก เช่น พยานหลักฐานที่จะใช้นำสืบต่อศาลส่วนใหญ่เป็นบุคคลกลุ่มเดียวกัน เอกสารชุดเดียวกัน เป็นต้น

4) การเป็นคู่ความร่วม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59⁸

การเป็นคู่ความร่วม คือ การที่บุคคลหลายคนร่วมกันเป็นคู่ความในคดีในฐานะโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม โดยผู้ที่จะเป็นโจทก์ร่วมกันในกรณีที่จะฟ้องคดีหรือเป็นจำเลย

⁷ หลักเกณฑ์การรวมพิจารณา ประกอบด้วย (1) มีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลเดียวกัน หรือสองศาลต่างกัน (2) คู่ความทั้งหมดหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคู่ความรายเดียวกัน (3) การรวมพิจารณาจะเป็นการสะดวกในการดำเนินคดี (4) คู่ความร้องขอให้รวมพิจารณาก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59 บัญญัติว่า “บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป อาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันได้ โดยเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม ถ้าหากปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี แต่ห้ามมิให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกัน เว้นแต่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ หรือได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ดังนั้น โดยชัดแจ้ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกันเพียงเท่าที่จะกล่าวต่อไปนี้”

(1) บรรดากระบวนการพิจารณาซึ่งได้ทำโดย หรือทำต่อคู่ความร่วมคนหนึ่งนั้น ให้ถือว่าได้ทำโดย หรือทำต่อคู่ความร่วมคนอื่นๆ ด้วย เว้นแต่กระบวนการที่คู่ความร่วมคนหนึ่งกระทำไปเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความร่วมคนอื่นๆ

(2) การเลื่อนคดีหรือการงดพิจารณาคดีซึ่งเกี่ยวกับคู่ความร่วมคนหนึ่งนั้น ให้ใช้ถึงคู่ความร่วมคนอื่นๆ ด้วย.”

ร่วมกันในกรณีถูกฟ้องคดีจะต้องปรากฏว่ามีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลค่าความแห่งคดีด้วย ทั้งนี้จะไม่ถือว่าเป็นคู่ความแทนซึ่งกันและกัน เว้นแต่จะเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันไม่ได้

5) การมอบอำนาจให้ฟ้องคดีแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 60

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล โดยหลักการทั่วไปผู้ที่จะเป็นผู้ยื่นคำฟ้องหรือคำร้องได้ต้องเป็นบุคคลที่ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือเป็นบุคคลที่ต้องการใช้สิทธิทางศาล¹⁰ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55¹¹ เท่านั้น แต่บางครั้งบุคคลนั้นอาจไม่มีความสามารถตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าจะต้องทำการแก้ไขความสามารถที่บกพร่องนั้นให้สมบูรณ์เสียก่อน หรืออาจให้ผู้อื่นดำเนินคดีแทนก็ได้ หรือหากบุคคลบางคนไม่ปรารถนาที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นด้วยตัวเอง อาจทำการแต่งตั้งบุคคลอื่นเพื่อเข้าดำเนินการแทนก็ได้

(1) การดำเนินคดีแทนกันในชั้นศาลมี 2 กรณี คือ

ก. กรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะว่าให้มอบอำนาจให้ทำแทนได้ เช่น ผู้แทนโดยชอบธรรม ซึ่งกระทำการแทนผู้เยาว์ ผู้อนุบาลเข้ากระทำการแทนคนไร้ความสามารถ และผู้พิทักษ์กระทำการแทนคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคู่สมรสที่กระทำแทนกัน หรือกรณีผู้แทนของนิติบุคคลกระทำการแทนนิติบุคคล หรือกรณีเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กระทำการแทนบุคคลล้มละลาย หรือกรณีพนักงานอัยการดำเนินคดีแทนผู้สืบสันดานที่เป็นโจทก์เพื่อฟ้องบุพการีของตนเอง ดังที่เรียกว่า คดีอุทลุม¹²

ข. กรณีที่เป็นตัวแทนโดยสัญญา โดยอาจทำเป็นหนังสือแต่งตั้งบุคคลอื่นให้มีอำนาจกระทำการแทน ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 797

⁹ หมายความว่า ข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ที่เป็นเหตุให้มีการฟ้องร้องกันนั้นมีความเกี่ยวข้องกัน.

¹⁰ การใช้สิทธิทางศาล คือ การที่บุคคลผู้มีสิทธิตามที่กฎหมายสารบัญญัติได้รับรองให้ใช้สิทธิทางศาลได้ และมีความจำเป็นต้องขอให้ศาลรับรองคุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิที่มีอยู่ หรือกรณีบุคคลจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ต้องขอให้ศาลแสดงสิทธิหรือรับรองสิทธินั้นๆ ก่อน.

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้.”

¹² พิศนัย จักรางกูร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. หน้า 63-64. อ้างถึงในวารสารคดี มติชน. ปัญหาในทางกฎหมายเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าเสียหายโดยผู้ลงทุนจำนวนมากในคดีหลักทรัพย์. หน้า 76-77.

6) การดำเนินคดีแทนโดยรัฐตามกฎหมายพิเศษ

ในบางกรณีเป็นเรื่องที่กฎหมายต้องการคุ้มครองประโยชน์ของ สาธารณะชนเป็นสำคัญ เมื่อเกิดปัญหาที่ขัดต่อกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองประชาชนขึ้นรัฐจึงมีนโยบายในการที่จะดำเนินการแก้ปัญหาเพื่อส่วนรวม เพื่อกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบ ซึ่งกฎหมายจะกำหนดให้หน่วยงานของรัฐเป็นตัวแทนในการดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายแทน กฎหมายที่มีลักษณะเช่นนี้ ได้แก่

(1) พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายมุ่งจะให้ความคุ้มครองแก่ผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดังนั้นจึงมีการกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ หรือ ก.ล.ต. มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีต่อผู้ที่กระทำละเมิดต่อผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำอันเกี่ยวกับหลักทรัพย์และหุ้นกู้ ดังเช่นกรณีตัวแทนผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจฟ้องผู้ถือหุ้นแทนผู้ถือหุ้น หรือผู้ดูแลผลประโยชน์ของกองทุนรวมมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายต่างๆ แทนผู้ถือหุ้นการลงทุนได้

(2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายพิเศษ ที่มุ่งดูแลมิให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบจากการประกอบธุรกิจการค้าของผู้ประกอบการต่างๆ เช่น ในกรณีการโฆษณาเกี่ยวกับตัวสินค้าหรือบริการ กรณีเกี่ยวกับฉลากของสินค้าที่คลุมเครือขาดความชัดเจน กรณีเกี่ยวกับการทำสัญญาที่ไม่เป็นธรรมและเอื้อประโยชน์ต่อผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตเป็นสำคัญ กรณีเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยในตัวสินค้าหรือบริการ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อใดก็ตามหากผู้บริโภคถูกละเมิดโดยการกระทำดังกล่าวข้างต้น ตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงกำหนดให้คณะกรรมการตามกฎหมายซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของรัฐ หรือสมาคมคุ้มครองผู้บริโภคที่คณะกรรมการตามกฎหมายนี้รับรองสามารถดำเนินฟ้องร้องคดีทั้งส่วนที่เป็นคดีแพ่งและคดีอาญาต่อผู้ประกอบการที่กระทำการละเมิดดังกล่าวได้ และยังสามารถเรียกค่าเสียหาย หรือทรัพย์สินใดๆ ให้แก่ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดตามมาตรา 39 และ 40 ของกฎหมายนี้ได้อีกด้วย ซึ่งต่อมาได้มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาเพื่อแก้ปัญหาคดีผู้บริโภค เช่น การรวมพิจารณาคดี การฟ้องคดีโดยผู้ต้องเสียหายเข้าเป็นคู่ความร่วมกัน การร้องสอด รวมทั้งให้อำนาจหน่วยงานของรัฐ สมาคม เป็นผู้ฟ้องร้องดำเนินคดีแทนผู้ต้องเสียหายไว้ชัดเจนยิ่งขึ้น แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่ามาตรการตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวยังคงมีข้อจำกัดอยู่บ้างบางประการอันเกี่ยวกับความไม่เหมาะสมและไม่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายที่มีลักษณะเป็นกลุ่มบุคคลจำนวนมากจากการกระทำเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าใดนัก

(3) พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 เป็นการดำเนินการจัดทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งกฎหมายให้อำนาจเจ้าหนี้รายหนึ่งรายใดมีอำนาจใน

การที่จะฟ้องคดีเพื่อพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า ลูกหนี้รายนั้นมีหนี้สินล้นพ้นตัวจริง จากนั้นจึงมีการดำเนินการต่างๆ โดยเจ้าหนี้แต่ละรายเข้ามาขอรับชำระหนี้ในคดีดังกล่าวได้ ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดลักษณะของการจัดการหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหมด โดยให้สิทธิแก่เจ้าหนี้เพียงรายเดียวในการฟ้องร้องเพื่อเป็นการเริ่มคดี

(4) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 35 วรรคสาม ได้กำหนดว่า กรณีที่มีผู้เสียหายหลายคน ศาลอาจจัดให้ผู้เสียหายเหล่านั้น แต่งตั้งผู้เสียหายคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้แทนในการดำเนินคดีก็ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากการจ้างแรงงานในบางกรณีที่กิจการนั้นมีจำนวนลูกจ้างเป็นจำนวนมาก เมื่อมีปัญหาเรื่องการจ้างแรงงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ใช้แรงงานจำนวนมากดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสะดวกในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

(5) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เมื่อสิ่งแวดล้อมถือได้ว่าเป็นสมบัติของสาธารณชนที่จำต้องสงวนไว้เพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ กฎหมายจึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดูแลและปกป้องสิ่งแวดล้อมดังกล่าว และบัญญัติให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบมีอำนาจฟ้องร้องต่อผู้กระทำละเมิดต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นมาตรการที่รักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่หรือกลับคืนมาเช่นเดิมเพื่อชุมชน หรือสังคมที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น โดยเป็นการกระทำแทนชุมชน หรือสังคมดังกล่าวที่ไม่จำเป็นต้องดำเนินการฟ้องร้องคดีเอง

จากการดำเนินคดีตามแบบที่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เปิดโอกาสให้มีการดำเนินคดีดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นหลักของวิธีพิจารณาคดีกฎหมายแก้ไขปัญหาในกรณีที่มีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีทั่วไป โดยกฎหมายมุ่งเน้นไปที่การเปิดโอกาสให้บุคคลดังกล่าวที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นเข้ามาเป็นคู่ความในคดีได้ ส่วนหนึ่งเป็นการคุ้มครองแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาเป็นคู่ความ และมีผลผูกพันตามคำพิพากษา อีกส่วนหนึ่งเป็นการทำให้คดีสามารถที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปได้ในครั้งเดียวกันได้เพื่อความสะดวก และยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สำหรับกฎหมายพิเศษที่ให้รัฐดำเนินการแทนนั้น ในบางเรื่องมีลักษณะที่มุ่งถึงการรักษาผลประโยชน์ของบุคคลที่ได้รับ ความเสียหาย ในหลักความเป็นจริงที่ว่าความสามารถและศักยภาพของรัฐที่มีมากกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป ในบางเรื่องมีลักษณะที่เป็นไปตามเหตุผลเช่นเดียวกับคดีแพ่ง อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็ยังคงมีบางประการที่ยังคงมีอาจจะเข้ามาเยียวยาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาในทางแพ่งในชั้นศาลได้ทั้งหมดเสียทีเดียว ทั้งนี้ปัญหาและอุปสรรคที่ยังไม่อาจแก้ไขได้ตามกฎหมายที่มีอยู่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีที่มีคู่ความจำนวนมาก สามารถจำแนกได้ดังนี้

(1) หลักการของการแก้ปัญหากรณีที่มีคู่ความที่เกี่ยวข้องในคดีจำนวนมาก เมื่อข้อพิพาทใดที่มีผู้ที่เกี่ยวข้องในมูลคดีจำนวนมาก การใช้วิธีการเข้าเป็นคู่ความร่วมกันตั้งแต่ต้น การใช้วิธีการร้องสอดเข้ามาในคดีเดียวกัน หรือการรวมการพิจารณา ถือได้ว่าเป็นวิธีการที่นำมาใช้แก้ไขความยุ่งยากได้ระดับหนึ่ง โดยแท้จริงแล้วเพียงแต่ทำให้ปัญหาข้อพิพาทในเรื่องนี้มารวมอยู่ในสำนวนคดีเพียงคดีเรื่องเดียว แต่เนื้อหาต่างๆ ก็ยังคงเกี่ยวข้องกับคู่ความทุกฝ่ายและเป็นเรื่องที่คู่ความทุกฝ่ายคงต้องมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการโดยไม่ถือว่ามีการกระทำแทนกันได้ เว้นเสียแต่ว่ามูลคดีนั้นเกี่ยวข้องกับหนี้ซึ่งไม่อาจแบ่งแยกได้ ซึ่งวิธีการดังนี้ยังมิใช่การแก้ปัญหากรณีที่มีคู่ความในคดีจำนวนมากโดยตรง เนื่องจากบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นยังคงต้องดำเนินการเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นคู่ความในคดีเสียก่อน

(2) หลักการของการพิจารณาเนื้อหาของข้อพิพาทหลักที่เป็นเรื่องเดียวกัน หากพิจารณาการเข้าเป็นคู่ความร่วมซึ่งอาศัยหลักเหตุผลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59 ว่า บุคคลที่จะเข้าเป็นคู่ความร่วมได้ต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี หรืออาศัยการร้องสอดตามกฎหมายเดียวกัน มาตรา 57(2) ว่าต้องมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดี เห็นได้ว่าข้อพิพาทหลักในคดีนั้นต้องเป็นเรื่องเดียวกัน มูลความแห่งคดีต้องส่งผลเกี่ยวข้องกับคู่ความไม่ว่าจะมีผลประโยชน์หรือสิทธิใดๆ ที่เกี่ยวพัน หรือเมื่อมีการวินิจฉัยมูลแห่งคดีว่าเป็นเช่นไรแล้ว ผลของการวินิจฉัยนั้นมีผลต่อคู่ความอื่นๆ ด้วย ส่วนในกรณีอื่นๆ เช่น การร้องสอดตามมาตรา 57 (1) และ (3) นั้น เป็นกรณีของการที่คู่ความที่เข้ามาโดยอาศัยมูลเหตุอื่นที่มีใช้เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทหลักโดยตรง ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับความคุ้มครอง รับรอง หรือบังคับตามสิทธิ หรือใช้สิทธิป้องกัน หรือไต่เบียด หรือให้ใช้ค่าทดแทนใดๆ ดังนั้น ในการพิจารณาจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่เกิดขึ้นแยกออกต่างหากจะเนื้อหาของมูลคดีเดิมอันเป็นหลักของการสอดเข้ามาในคดีในลักษณะนี้ กรณีจึงเห็นได้ว่าข้อพิจารณาในการที่จะเข้ามาเป็นคู่ความในคดีและสิทธิในการดำเนินคดีมีความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของข้อพิพาทหลักในคดี ส่วนในเรื่องของการรวมการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 28 นั้น เห็นได้ชัดเจนว่าไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของคดี แต่เน้นไปที่การพิจารณาที่สะดวกอันเกิดจากที่มีคู่ความเดียวกัน และมีพยานหลักฐานในการนำสืบทำนองเดียวกัน ดังนั้น หลักการในเรื่องของเนื้อหาของข้อพิพาทหลักที่อาศัยเป็นพื้นฐานแห่งการพิจารณาคดีในลักษณะของความเกี่ยวพันต่อคู่ความที่ใกล้ชิดถึงต่อประโยชน์ในการพิจารณาในคราวเดียวกันคงเป็นไปตาม มาตรา 59 และ 57(2) เท่านั้น

(3) หลักการของการมีผลผูกพันตามคำพิพากษา หลักการนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 บัญญัติให้คำพิพากษาแต่ละเรื่องมีผลผูกพันเฉพาะ

คู่ความเท่านั้น ดังนั้น การที่จะได้รับความคุ้มครองหรือมีผลบังคับก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นๆ ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดี

(4) หลักการของการดำเนินกระบวนการพิจารณาการแทนกัน ตามการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น คู่ความฝ่ายเดียวกันแต่ละคนต้องมีหน้าที่ของตนเองโดยไม่อาจถือได้ว่ากระทำการแทนกันได้ การกระทำใดของคู่ความคนใดในทางพิจารณาก็จะมีผลเฉพาะคู่ความคนนั้นเท่านั้น ไม่มีผลต่อคู่ความอื่น แต่มีบางกรณีที่ถูกกฎหมายถือว่าเป็นเรื่องเดียวกันที่มีผลต่อคู่ความทุกฝ่าย เช่น การชำระหนี้ซึ่งไม่อาจแบ่งแยกได้ จึงได้มีการกำหนดไว้ให้ถือว่าเป็นการกระทำแทนกันได้ แต่หากเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายนั้น การดำเนินการใดๆ คงเป็นเรื่องเฉพาะตัว แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายบางฉบับ เช่น ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 ให้อำนาจหน่วยงานของรัฐที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนแก่ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายในการดำเนินคดีและเรียกค่าทดแทนจากผู้กระทำความผิดได้ แต่อย่างไรก็ตามจากสถิติที่ผ่านมา การทำหน้าที่แทนกันนั้นไม่สามารถที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากหน่วยงานที่เข้าดำเนินการแทนยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งด้านบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และงบประมาณที่ยังมีเพียงพอเพื่อให้งานออกมาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินการนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

4.2.2 ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามกฎหมายไทย

จากการพิจารณาเกี่ยวกับแนวคิดในการดำเนินกระบวนการพิจารณา จะเห็นได้ว่า ผู้ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 อาจเกิดจากการกระทำครั้งเดียวหรือหลายครั้ง แต่ผลที่เกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ลงทุนเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยแต่ละรายอาจได้รับความเสียหายมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป แต่ผู้ลงทุนเหล่านั้นทุกๆ ราย ต่างก็ได้รับผลกระทบจากการกระทำอันมีมูลเหตุแห่งคดีมาจากการกระทำอย่างเดียวกัน หากมีการฟ้องร้องคดีก็ต้องใช้ข้อมูลกฎหมายและข้อเท็จจริงอย่างเดียวกัน แต่ปัจจุบันกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลไทยในคดีเกี่ยวกับคดีหลักทรัพย์จะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่านั้น แต่ทั้งสองกรณีก็ยังไม่อาจแก้ไขข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) มีประสิทธิผล (Efficiency) และก่อให้เกิดความประหยัด (Economy) ได้แต่อย่างใด ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

4.2.2.1 ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณา ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535

ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 จะเห็นได้ว่ามีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการเรียกร้อยค่าเสียหายไว้หลายกรณีที่ถูกหมายให้อำนาจสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) หรือตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถที่จะดำเนินการฟ้องเรียกร้อยค่าเสียหายจากผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย เพื่อผู้ลงทุนที่ได้รับ ความเสียหายได้ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 47 วรรคสอง และมาตรา 175 หรือกรณีให้ผู้แทนผู้ถือหุ้นและผู้ดูแลผลประโยชน์ฟ้องเรียกร้อยค่าเสียหายให้แก่ผู้ลงทุนทั้งปวง ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 45 และ มาตรา 127(5) และกรณีให้ผู้ลงทุนที่ได้รับ ความเสียหายมีสิทธิฟ้องเรียกร้อยค่าเสียหายจากผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 47 วรรคสอง มาตรา 82 มาตรา 83 และมาตรา 173 สำหรับมาตราอื่นๆ ที่มีได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าใครเป็นผู้เสียหาย และมีสิทธิฟ้องเรียกร้อยค่าเสียหายได้หรือไม่ ก็มีได้หมายความว่า ผู้ลงทุนที่ได้รับ ความเสียหายจะไม่มีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลแต่อย่างใด ทั้งนี้เนื่องจากผู้ลงทุนที่ได้รับ ความเสียหายเหล่านี้ยังอาจที่จะใช้สิทธิทางศาลได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ หรือผู้ลงทุนที่ได้รับ ความเสียหายอาจนำคดีสู่ศาลโดยอาศัยพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ประกอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องสัญญา หรือละเมิดอันเนื่องมาจากการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดหรือกลฉ้อฉล เป็นต้น แต่บทบัญญัติดังกล่าวก็ยังมีข้อบกพร่อง และขาดความชัดเจน ยกที่จะนำมาปฏิบัติให้เห็นผลเป็นรูปธรรมได้¹³

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากรณีที่มีการกระทำความผิดตามกฎหมายหลักทรัพย์ ไม่ว่าจะเป็น Insider Trading หรือ Securities Fraud หรือการจงใจปิดบังข้อมูลสำคัญทางการเงิน หากให้ผู้ถือหุ้นในฐานะที่เป็นผู้เสียหายฟ้องเอง ย่อมอาจส่งผลให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ประการแรก ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายในอัตราที่สูงมาก ต้องจ่ายค่าจ้างทนายความในราคาแพง และต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมากในการรวบรวมหลักฐาน อีกทั้งปัญหาที่ตามมาคือ ใครจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายใน ส่วนนี้ ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการชดใช้ค่าเสียหายตามกฎหมาย หากประเทศไทยมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับมาตรการการดำเนินคดีแบบกลุ่มทางกฎหมาย หลักทรัพย์ที่ชัดเจนย่อมนำมาซึ่งความมั่นใจในการลงทุนของผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของไทย

¹³ วรากรณ์ มณีรัตน์. (2540). ปัญหาในทางกฎหมายเกี่ยวกับการเรียกร้อยค่าเสียหายโดยผู้ลงทุนจำนวนมากในคดีหลักทรัพย์. หน้า 112-114.

ยิ่งขึ้นเพราะเป็นการเพิ่มโอกาสให้กับผู้ลงทุนที่เป็นผู้เสียหายให้มีช่องทางในการได้รับการเยียวยา มากขึ้น เป็นการประหยัดทรัพยากรของชาติ เพราะศาลไม่ต้องพิจารณาคดีในลักษณะเหมือนๆ กัน หลายครั้ง อันเป็นการประหยัดเวลาของศาล ทนายความ คู่ความ และยังประหยัดค่าใช้จ่ายอีกด้วย

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้เห็นว่าข้อขัดข้องในการดำเนินกระบวนการ พิจารณาในทางแพ่งตามกฎหมายปัจจุบันเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นมี ปัญหามากมาย การแก้ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นวิธีการ หนึ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงขึ้นสำหรับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางแพ่งของไทย ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย หรือระบบกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรและปัจจุบันก็ยังไม่มียกเว้นบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี แบบกลุ่มแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายบางฉบับก็ให้อำนาจรัฐเป็นผู้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ หากมีบุคคลใดก่อให้เกิดความเสียหายแก่กลุ่มบุคคลจำนวนมาก โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐ เป็นผู้แทนเอกชนในการดำเนินคดีแทนในกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า รัฐอาจฟ้องคดี แทนได้เท่านั้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอันมีลักษณะที่ทำให้เอกชนฟ้องคดีแทนกลุ่มเอกชนจำนวนมาก ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายในลักษณะเดียวกันยังไม่มี กฎหมายฉบับใดของไทยบัญญัติไว้อย่างชัดแจ้งเลย และผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรที่จะมีการแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยเพิ่มหมวด 3 วิธีการพิจารณาคดีวิสามัญในศาล ชั้นต้น ต่อจากอนุญาโตตุลาการ เทียบกับ Rules 23 ใน Federal Rules of Civil Procedure ของ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- 1) การดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องเป็นกรณีที่ต้องมีผู้เสียหายจำนวนมาก (Numerosity)
- 2) การดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องเป็นกรณีที่ต้องมีลักษณะเฉพาะเหมือนกัน (Typicality)
- 3) การดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องเป็นกรณีที่ต้องมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เดียวกัน (Commonality)
- 4) การดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องเป็นกรณีที่เกิดประสิทธิภาพมากกว่าการ ดำเนินคดีโดยผู้เสียหายเอง (Superiority and Efficiency)

ข้อดีของการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีหลายประการ ดังเช่น

- (1) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชน
- (2) สามารถคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากได้จากการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว

(3) สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่มูลนิธิที่ประสบปัญหาที่ไม่สามารถฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายด้วยตนเองได้ หรือแก่มูลนิธิที่ได้รับความเสียหายจำนวนเพียงเล็กน้อย

(4) เป็นมาตรฐานสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสในสังคมและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนที่มีฐานะด้อยทางเศรษฐกิจยิ่งขึ้น

(5) เป็นวิธีการที่ประหยัดเวลา และประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

(6) ช่วยหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในการฟ้องคดี และป้องกันความขัดแย้งของคำพิพากษา ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงเดียวกันและต้องปรับด้วยบทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างเดียวกัน

(7) เป็นมาตรการในการลดปริมาณคดีที่จะนำขึ้นสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยในการบริหารงานคดีในชั้นศาล (Case Management)

ดังนั้น ในปัจจุบันหากเกิดกรณีพิพาท โดยที่กลุ่มผู้ได้รับความเสียหายเป็นกลุ่มบุคคลจำนวนมาก ก็ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาทางแพ่งโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่านั้น เว้นแต่กรณีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจฟ้องร้องคดีแทนกลุ่มผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอันเดียวกันได้อยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ในความผิดอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่มูลนิธิจำนวนมากในคดีหลักทรัพย์ซึ่งเกิดจากการระดมทุนจากประชาชนทั่วไปเข้าสู่ตลาดทุน โดยวิธีการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนซึ่งมีความสำคัญเป็นพิเศษสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาและต้องการพัฒนาตลาดทุนอย่างเช่นประเทศไทย เพราะประเทศที่กำลังพัฒนามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาตลาดทุนโดยวิธีการระดมทุนจากประชาชนทั่วไป เพื่อนำเงินที่ได้ไปเสริมสร้างและสนับสนุนการก่อให้เกิดกิจการและการเจริญเติบโตของกิจการประเภทต่างๆ นั้น สำหรับในคดีหลักทรัพย์ ปัจจุบันการฟ้องคดีแพ่งในคดีหลักทรัพย์จะต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่านั้น แม้ว่ากรณีนี้กฎหมายจะให้อำนาจกับองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายกำหนดเข้ามาดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลแทนกลุ่มบุคคลผู้ได้รับความเสียหายได้ในบางกรณีก็ตาม จะเห็นได้ว่ายังมีอีกหลายกรณีมากที่บุคคลซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องในการทำธุรกรรมอันเกี่ยวกับการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์อาจก่อให้เกิดปัญหาให้กับกลุ่มผู้ลงทุนที่เข้ามาระดมทุนในตลาดหุ้นของไทย อย่างเช่นกรณีมีการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ หากเกิดกรณีที่กรรมการของบริษัททำหน้าที่โดยปราศจากความระมัดระวัง ขาดความซื่อสัตย์สุจริตในการบริหารกิจการจนก่อให้เกิดความเสียหายต่อบริษัท กฎหมายได้กำหนดว่าให้ผู้ถือหุ้นสามารถที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจาก

กรรมการคนนั้นได้ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาผู้ถือหุ้นไม่สนใจที่จะดำเนินการใช้สิทธิเนื่องจากว่าต้องเสียเวลาและต้องออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีทั้งหมดเอง และปัญหาเหล่านี้ในปัจจุบันผู้เขียนเห็นว่า นักลงทุนที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดกฎหมายดังกล่าวก็ยังมีได้รับการเยียวยาความเสียหายแต่อย่างใดเลย ทั้งนี้อาจจะเป็นผลเนื่องมาจากยังไม่มียกเว้นบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดบัญญัติให้สิทธิไว้เป็นการเฉพาะและชัดเจนอย่างเพียงพอ อีกทั้งผู้เขียนเห็นว่าหากมีบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ควรที่จะต้องกำหนดสิทธิ และหน้าที่ต่างๆ ของบุคคลที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับ การดำเนินคดีแบบกลุ่มให้ชัดเจนแน่นอน เพื่อที่จะให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีผลบังคับใช้ได้ อย่างเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งเมื่อประมาณปี พ.ศ.2547 ทางสำนักงาน ก.ล.ต. เคยออกมาเป็นผู้ร่าง ผลักดันให้ร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีหลักทรัพย์ พ.ศ....ออกมาใช้บังคับ เพื่อคุ้มครองและเยียวยาความเสียหายให้กับผู้ลงทุนอีกชั้นหนึ่ง และหากมีกรณีใดที่มีได้กำหนดไว้ใน ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 เช่นเดิม แต่อย่างใดก็ตามสำนักงาน ก.ล.ต.อาจพบข้อขัดข้องมากมายหลายประการ จนทำให้ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวยังไม่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม

4.2.2.2 วิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ พ.ศ....

เนื่องจากการฟ้องคดีหลักทรัพย์ในกรณีที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก ก็ต้องดำเนินการ กระบวนพิจารณาตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ จะได้ยกร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ พ.ศ.... ตั้งแต่ 27 เมษายน 2543 ก็ตาม แต่ก็ยังไม่มียกเว้นบังคับใช้

ตามร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ พ.ศ....ได้แบ่งออกเป็น 5 หมวดดังจะกล่าวต่อไปนี้

(1) หมวด 1 บททั่วไป ซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา 5 ถึงมาตรา 10 ได้บัญญัติเกี่ยวกับความหมายของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ขอบเขตของพระราชบัญญัติและการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ ข้อห้ามมิให้ดำเนินคดีดังกล่าวในศาลแขวง การขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม การเขียนคำฟ้อง ตลอดจนการคำนวณทุนทรัพย์

(2) หมวด 2 กระบวนพิจารณา ซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา 11 ถึงมาตรา 49 ได้บัญญัติไว้เกี่ยวกับการอุทธรณ์หรือฎีกาคำสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หลักเกณฑ์การอนุญาตให้

ดำเนินคดีแบบกลุ่มและปัจจัยที่ใช้พิจารณา การยื่นคำขอในช่วงเวลาเดียวกันหรือยื่นซ้อนกัน การส่งคำบอกกล่าวและการโฆษณา

(3) หมวด 3 คำพิพากษาและการบังคับคดี ซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา 50 ถึงมาตรา 52 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการทำคำพิพากษา ผลของคำพิพากษา อำนาจกำหนดเกณฑ์ในการบังคับคดี

(4) หมวด 4 เงินรางวัลและค่าว่าความ ซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา 53 ถึงมาตรา 57 ได้บัญญัติการพิสูจน์จำนวนค่าว่าความ การบังคับคดีสำหรับค่าว่าความ การหักค่าว่าความออกจากจำนวนเงินที่ต้องชดใช้ตามคำพิพากษา

(5) หมวด 5 บทกำหนดโทษ ซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา 58 ถึงมาตรา 60 ได้บัญญัติเกี่ยวกับโทษกรณีเบิกความเท็จ กรณีแสดงเอกสารเท็จ และการริบเงินคืนและการเปลี่ยนคำสั่ง

4.3 วิเคราะห์สภาพปัญหา

ผู้เขียนได้กล่าวมาตอนต้นแล้วว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือ Class Action ของประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ Representative Proceeding ของประเทศออสเตรเลีย นั้น เป็นกระบวนการพิจารณาคดีในกรณีซึ่งมีผู้เสียหาย หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำนั้นๆ เป็นจำนวนมาก แต่กรณีสำหรับประเทศไทย ขณะนี้ยังไม่มีกฎหมายใดที่บัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้โดยชัดแจ้ง มีเพียงแต่หลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นการเพิ่ม มาตรา 222/1 ถึง มาตรา 222/50 อันเป็นกระบวนการวิธีพิจารณาคดีวิสามัญในศาลชั้นต้น ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่นอกจากเรื่องการไต่ถามแล้ว การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าควรจะนำมาพิจารณาและนำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 2 ลักษณะ 2 หมวด 4 ด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาคดีวิสามัญในศาลชั้นต้น กล่าวคือ ในลักษณะ 2 หมวด 1 ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีมโนสาร¹⁴ หมวด 2 ว่าด้วยการพิจารณาโดยขาดนัด

¹⁴ การดำเนินคดีแบบมโนสาร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 189 อันหมายถึง คดีที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินสามแสนบาท การดำเนินคดีแบบมโนสาร เทียบได้กับ Small Claims ในต่างประเทศ ซึ่งศาลแขวงทุกศาลกลายเป็นศาลคุ้มครองผู้บริโภค กลายเป็นศาล Small Claims มีวิธีพิจารณาคดีที่เรียบง่าย ไม่ต้องใช้ทนายความ และผู้บริโภคสามารถไปดำเนินคดีในศาลได้เอง แต่ปัญหา คือ ตามกฎหมายของไทยจะทำให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างง่าย ๆ เหมือนอย่าง Small Claims ได้หรือไม่ เพื่อที่จะได้ให้กระบวนการในชั้นศาลมีขั้นตอนลดน้อยลง และลดเทคนิคลง ทั้งนี้ก็เพื่อความเป็นธรรมมากขึ้น.

หมวด 3 ว่าด้วยเรื่องอนุญาโตตุลาการ และหมวด 4 ว่าด้วยเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยการนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ.... มาปรับใช้กับคดีที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่กลุ่มคนจำนวนมากที่เกิดขึ้นในประเทศไทย¹⁵ เนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงลักษณะ และประเภทของคดีความต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยแล้ว คดีที่มีคู่ความหลายฝ่ายหรือมีผู้เสียหายจำนวนมาก อย่างเช่นคดีที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม¹⁶ คดีเครื่องบินของสายการบินตก จนทำให้มีผู้โดยสารตายและได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก ดังตัวอย่างคดีที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่กลุ่มคนจำนวนมากที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่นกรณีเครื่องบินของสายการบินวันทูโกตก¹⁷ คดีตีถล่มที่โคราช เมื่อวันศุกร์ที่ 13 กรกฎาคม 2547 โดยมีผู้ได้รับบาดเจ็บและผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุในครั้งนี้จำนวนมาก คดีรถบรรทุกแก๊สพลิกคว่ำ และมีแก๊สระเบิดจนเป็นเหตุให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมากบนถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ในกรณีที่เป็นคดีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งผู้เสียหายที่ต้องการฟ้องร้องคดีจะได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทุกอย่างตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ในข้อที่ว่า “สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาในศาล¹⁸ จะเห็นได้ว่าคดีเหล่านี้ล้วนเป็นคดีที่มีกลุ่มผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก เมื่อมีการฟ้องร้องคดีก็ต้องอาศัยข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันในการบรรยายฟ้อง และศาลเองก็ต้องนำข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันนี้มาใช้เพื่อวินิจฉัยปัญหาโดยใช้ข้อกฎหมายอย่างเดียวกันด้วย เมื่อตามความเป็นจริงกฎหมายของ

¹⁵ บุษรณี หงษาคำ. (2549). ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งโดยผู้แทนกลุ่มผู้เสียหาย. หน้า 76-100.

¹⁶ เช่น น้ำเน่า น้ำเสีย เสียงดัง อากาศเสียเนื่องมาจากกลิ่นเน่าเหม็นของขยะ หรือกรณีมีโรงงานปล่อยสารพิษเป็นต้น.

¹⁷ สายการบินวันทูโก (One-to-Go) บินจากสนามบินกรุงเทพฯ ผู้สนามบินภูเก็ต ได้เกิดอุบัติเหตุเครื่องบินตกที่สนามบินภูเก็ต เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2550 โดยเครื่องบินลำดังกล่าวไถลตกรันเวย์ของสนามบินภูเก็ต ทำให้เกิดการระเบิด และตกลงมา เกิดไฟลุกไหม้ มีผู้โดยสาร ทำให้ลูกเรือเสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก อีกทั้งจากการที่มีฝนตกหนักทำให้เป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือชีวิตของผู้ประสบอุบัติเหตุในครั้งนี้เป็นอย่างมาก.

¹⁸ คณะกรรมการดังกล่าวไม่มีลักษณะตามคำนิยามแห่งร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ.... และโดยหลักการแล้วผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจะต้องเข้าแสดงตนต่อคณะกรรมการเพื่อให้สามารถตรวจสอบความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน การดำเนินคดีของคณะกรรมการแทนผู้บริโภคที่เสียหายแม้จะมีจำนวนมากก็ไม่อาจขอดำเนินคดีแบบกลุ่มแทนผู้เสียหายคนอื่นที่ไม่ได้แสดงตน เว้นแต่จะได้รับมอบอำนาจจากกลุ่มผู้เสียหายให้ดำเนินคดีแทนตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย.

ไทยในปัจจุบันการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลจะต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่านั้น ดังนั้นเมื่อผู้เสียหายรายใดมีความประสงค์ที่จะฟ้องร้องคดีดังกล่าวก็จะต้องต่างคนต่างฟ้องคดีเพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้คำพิพากษาผูกพันตนซึ่งเป็นคู่ความในคดีนั้น เพราะตามมาตรา 145¹⁹ กำหนดไว้ว่าคำพิพากษาจะมีผลผูกพันแต่เฉพาะกับคู่ความเท่านั้น ดังนั้นหากบุคคลใดมิได้เป็นคู่ความในคดีนั้น คำพิพากษาก็หาได้มีผลผูกพันต่อบุคคลนั้นแต่อย่างใดไม่ เมื่อกรณีมีผู้ซึ่งถูกโต้แย้งสิทธิหลายๆ รายอันเกิดจากการกระทำคราวเดียวกัน จึงจำต้องต่างคนต่างต้องฟ้องคดีกับผู้ที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเสียหายนั้น ผลที่ตามมาก็คือ จำนวนคดีในศาลก็จะมีปริมาณมาก ในขณะที่ตัวบุคคลและทรัพยากรด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ไม่สามารถที่จะจัดการกับงานคดีเหล่านั้นได้ภายในระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ได้ ส่งผลให้มีคดีค้างอยู่ในศาลจำนวนมาก จนทำให้เกิดปัญหาศาลทรุดโรงรกรศาลตามมา และผู้พิพากษาต้องทำงานหนักอยู่ตลอดเวลา การที่ปริมาณคดีในศาลมีมากจนยากแก่การบริหารจัดการคดีให้เกิดผลสัมฤทธิ์ และต้องใช้ระยะเวลานาน ทำให้ผู้ที่จะฟ้องคดีต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลามาก และยังใช้ทรัพยากรบุคคลในการจัดการงานคดีนั้นๆ จำนวนมากโดยใช้เหตุ อีกทั้งคำพิพากษาที่เกิดจากการกระทำในครั้งเดียวกันของจำเลยอาจจะมี ความแตกต่างกัน เกิดความไม่แน่นอน ทำให้คำพิพากษานั้นมิได้ก่อให้เกิดความเป็นธรรมให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างแท้จริง ผลที่ตามมาคือ คำพิพากษามิได้เป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมอีกต่อไป ดังนั้นหากเราก้าวออกไปมองวิวัฒนาการทางกฎหมายของประเทศอื่น จะเห็นได้ว่าเขามีกระบวนการในการผลัดความยุติธรรมหรือวิธีการในการเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหายซึ่งเป็นประชาชนคนกลุ่มใหญ่ของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งประเทศเหล่านี้ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบในการดำเนินคดีให้วิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีมีการดำเนินคดีเพื่อคนจำนวนมาก หรือการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ซึ่งถือได้ว่าอีกรูปแบบหนึ่งของการดำเนินคดีที่มีการบริหารจัดการงานคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลและประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ตามลำดับ แม้ว่าทั้งสองประเทศดังกล่าวจะใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) และประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ก็ตาม ผู้เขียนก็มีความเห็นว่า ระบบกฎหมายทั้งสองระบบต่างก็มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือ เพื่อผลัดประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้แก่คู่ความทุกฝ่าย โดยเฉพาะประชาชนส่วนใหญ่ของ

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกาและการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง นับตั้งแต่วันที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งจนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรืองดเสีย ถ้าหากมี”

ประเทศเป็นสำคัญ ดังนั้นหากประเทศไทยสามารถที่จะนำข้อดีในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ดังกล่าว ซึ่งถือได้ว่าเป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งที่มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลมาปรับใช้กับระบบกฎหมายของไทยโดยคำนึงถึงความเหมาะสมทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยด้วย ผู้เขียนคาดหวังว่าปัญหาอันเกิดจากความไม่เป็นธรรมในการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ก็ควรจะได้รับการเยียวยา แก้ไขให้บรรลุผลได้เป็นอย่างดี และรวดเร็วยิ่งขึ้น

4.4 วิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ.... โดยเปรียบเทียบกับกระบวนคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศ

เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ ถือว่าเป็นคดีพิเศษที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งหากเกิดกรณีพิพาทขึ้นมาย่อมอาจก่อให้เกิดความเสียหายให้กับกลุ่มผู้เสียหาย ซึ่งเป็นนักลงทุนทั้งที่เป็นคนไทยและชาวต่างชาติเป็นจำนวนมากโดยปัจจุบันการดำเนินคดีต้องเป็นไปตามหลักทั่วไปของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประกอบพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตามมาตรา 55 ได้กำหนดไว้ว่า บุคคลที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือต้องการที่จะใช้สิทธิทางศาลเท่านั้นเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี และสามารถที่จะเข้ามาเป็นคู่ความในคดีได้ และคำพิพากษาผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีนั้นๆ เท่านั้น ตามมาตรา 145 จึงเห็นได้ว่าการดำเนินคดีหลักทรัพย์ในลักษณะเช่นนี้ อาจก่อให้เกิดข้อขัดข้องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลได้ เพราะเป็นคดีที่มีบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหากับการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่เกิดขึ้นกับผู้ที่อาจได้รับความเสียหายจากการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีหลักทรัพย์ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าการดำเนินคดีตามแบบที่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติที่กำหนดให้การดำเนินคดีแพ่งจะต้องเป็นไปตามหลักของกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น และหลักการดังกล่าวก็เหมาะสมสำหรับการดำเนินคดีแพ่งทั่วไปเท่านั้นเช่นกัน ดังนั้นหากเกิดกรณีพิพาทที่เกี่ยวกับคดีหลักทรัพย์ซึ่งเป็นคดีที่มีลักษณะเฉพาะและต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติซึ่งได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องไว้เป็นการเฉพาะ การนำหลักการของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาปรับวินิจฉัยก็อาจไม่สามารถที่จะเยียวยาความเสียหายให้กับผู้ที่ได้ผลกระทบจากการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากสภาพปัญหาข้างต้น ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าในร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ.... ควรที่จะบัญญัติในลักษณะดังนี้

ส่วนที่ 1 บททั่วไป

กล่าวถึงความเหมาะสมกับคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก หรือมีสมาชิกในกลุ่มที่ได้รับความเสียหายจำนวนมาก โดยสมาชิกกลุ่มเป็นบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกัน ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่ม

อีกทั้งควรกำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจในการออกข้อกำหนดการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ศาลสามารถใช้อำนาจนิติบัญญัติ แต่เป็นเรื่องที่นิติบัญญัติมอบอำนาจให้ศาลออกกฎหมายแทน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการบริหารกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและรวดเร็วยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 2 การขออนุญาตดำเนินการพิจารณาแบบกลุ่ม

1. ในคดีละเมิดที่กระทบกลุ่มบุคคลจำนวนมาก (Mass Tort) เช่น กรณีเครื่องบินตก กรณีสินค้ามีการชำรุดบกพร่อง (Product Liability) กรณีเกิดผลข้างเคียงจากยารักษาโรค หรือกรณีมีการฟ้องผู้ผลิตบุหรี่ เป็นต้น

2. ในคดีที่ผู้บริโภคมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้คูปองลดราคาสินค้า (Coupon Settlement)

3. ในคดีที่เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม เช่น กรณีที่มีโรงงานปล่อยของเสียลงแม่น้ำแล้วทำให้ประชาชนที่ใช้แม่น้ำสายนั้นได้รับความเดือดร้อน²⁰

4. คดีที่เกี่ยวกับกฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งอาจมีการตกแต่งตัวเลขในทางการเงิน อันเป็นเหตุให้มีผู้ลงทุนเข้ามาซื้อหุ้นตัวนั้น โดยปราศจากเหตุผล ทั้งๆ ที่หลักทรัพย์เหล่านั้นขาดปัจจัยพื้นฐาน หรืออาจเพราะความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายแต่ละรายในการลงทุนในหลักทรัพย์นั้นไม่มากพอที่จะฟ้องร้องคดีได้เอง หรืออาจไม่คุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายที่จะต้องเสียไป

5. คดีที่เกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน

6. คดีเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้าที่ผู้ผลิตใช้อำนาจเหนือคู่สัญญา (Dominant Position) เนื่องจากการกำหนดเงื่อนไขของสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59 กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า กรณีที่เป็นโจทก์ร่วม มิให้ถือว่าแทนที่ซึ่งกันและกัน หรือตามมาตรา 60 กำหนดเกี่ยวกับการมอบอำนาจจากผู้เสียหาย หรือตามมาตรา 57 กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการร้องสอด และตาม

²⁰ เช่น กรณีบริษัทฟินิกซ์ พัพ แอนด์ เพเพอร์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่เคยจดทะเบียนและทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทำธุรกิจที่เกี่ยวกับการผลิตกระดาษ ได้ปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำโขง ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนจำนวนมาก เป็นต้น.

มาตรา 28 กำหนดเกี่ยวกับการขอรวมการพิจารณาหลายๆ คดีเข้าด้วยกัน ซึ่งมาตราดังกล่าวล้วนได้กำหนดหลักการไว้แล้ว แต่ก็เป็นกระบวนการที่ยุ่งยากและมีปัญหา ทั้งไม่อาจเยียวยาความเสียหายให้กับกลุ่มผู้เสียหายจำนวนมากได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้มีการเตรียมการไว้สำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เมื่อศาลมีคำพิพากษา มีผลให้คำพิพากษาของศาลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น อีกทั้งในมาตรา 145 ได้กำหนดว่า คำพิพากษาไม่ผูกพันบุคคลภายนอก แต่ในหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นคำพิพากษาย่อมผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกๆ คน เว้นแต่กรณีสมาชิกกลุ่มรายที่ได้แสดงตนขอออกจากกลุ่ม (Opt - Out)

สำหรับกรณีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โจทก์ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลจะต้องพิจารณาคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มของทนายความโจทก์ก่อน จึงจะสั่งคำฟ้อง โดยพิจารณาว่าคดีดังกล่าวมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันหรือไม่ และการพิจารณาคำร้องของศาลจะต้องคำนึงถึงคำฟ้องของทนายความโจทก์ประกอบด้วยว่า คำฟ้องนั้นมีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ และทนายความโจทก์สามารถดูแลผลประโยชน์ คู่ครองและเยียวาสมาชิกกลุ่มทุกคนได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ อีกทั้งควรที่จะมีการแบ่งกลุ่มของสมาชิกในกลุ่มของคดีนั้นออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ตามลักษณะของความเสียหายที่ผู้เสียหายแต่ละรายได้รับด้วย

ทั้งนี้ศาลมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบข้อมูลของทนายความโจทก์ โดยดูจากประสบการณ์ของทนายความโจทก์ และความสามารถในการทอรองจ่ายสำหรับค่าใช้จ่ายทั้งหลายที่อาจเกิดขึ้นได้ในการดำเนินคดีให้กับสมาชิกกลุ่มทั้งหมดไปก่อน ซึ่งค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ค่อนข้างสูง ดังนั้นเมื่อศาลพิจารณาคำร้องแล้วเห็นว่าคำร้องครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดและทนายความโจทก์เป็นบุคคลที่มีความสามารถและกระทำการโดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนส่วนมากในสังคม และสามารถดูแลผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้ ศาลก็จะมีคำสั่งรับคำร้องและคำฟ้องดังกล่าวตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การพิจารณาคดีแบบกลุ่ม

เมื่อศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ทนายความโจทก์ต้องนำเงินค่าใช้จ่ายตามที่ศาลกำหนด ค่าใช้จ่ายของพยานผู้เชี่ยวชาญและค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานต่างๆ มาวางศาล ซึ่งค่าใช้จ่ายส่วนนี้ค่อนข้างสูง รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลาย เพื่อให้สมาชิกกลุ่มทราบ โดยสมาชิกมีสิทธิออกจากกลุ่มได้ หากเห็นว่าตนไม่ประสงค์จะเป็นสมาชิกกลุ่มในการฟ้องร้องคดี และหากสมาชิกรายใดไม่ได้แสดงความประสงค์ว่าตนต้องการออกจากกลุ่ม (Opt - Out) ผลก็คือ สมาชิกรายนั้นจะต้องผูกพันในผลของคำพิพากษานั้นเสมอ

อีกทั้งควรมีการกำหนดแนวทางในการบริหารงานคดี (Case Management) เสียใหม่ โดยการเปลี่ยนวันชี้สองสถานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้เป็นวันนัดพร้อม ในลักษณะดังนี้

1. การไกล่เกลี่ยและเจรจาต่อรอง (Alternative Dispute Resolution or ADR) โดยการใช้ระบบอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) ให้มีการไกล่เกลี่ย (Conciliation) และการเจรจา (Negotiation) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ให้โอกาสแก่คู่ความในการตกลงกัน ซึ่งหากสามารถทำการตกลงกันได้ ย่อมมีผลทำให้คดีเหล่านั้นเสร็จเร็วขึ้น อีกทั้งจะไม่มีผู้แพ้ในคดี คือผลแห่งคดีทำให้ ทุกคนทุกฝ่ายเป็นผู้ชนะคืออย่างถัวหน้า (Win/Win) ซึ่งเป็นการบริหารงานคดีโดยมอบหมายให้อนุญาโตตุลาการเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดคดีแทนศาล อันมีผลให้ปริมาณคดีที่นำขึ้นสู่ศาลมีจำนวนลดน้อยลง และเมื่อคดีใดจำเป็นต้องนำขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาของศาล คดีเหล่านั้นก็จะได้รับการพิจารณาเร็วขึ้น ผลก็คือ ปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดีต่างๆ ก็จะลดน้อย หรือหมดสิ้นไปได้ในที่สุด

2. การกำหนดวัน เวลาในการดำเนินคดีตามหลัก Card on the Table โดยให้ทุกฝ่ายต้องแสดงพยานหลักฐานทั้งหมด หากฝ่ายใดไม่แสดง ย่อมไม่มีสิทธินำพยานมาสู้บ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการ жу๋โจมทางคดี

3. ควรมีการชี้สองสถานในระบบที่ต้องสอบถามทั้งหมด โดยต้องตอบคำถามจากอีกฝ่าย หรือที่ศาลถามเองตามระบบ Inquisition System โดยให้ศาลเข้ามามีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อเท็จจริง แล้วให้ศาลกำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาท

4. กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี โดยใช้วิธีพิจารณาคดีแบบต่อเนื่อง

5. การกำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญ โดยศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริง มีการทำงานในเชิงรุก (Active)²¹ มากยิ่งขึ้น โดยศาลต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกระบวนการของการดำเนินคดีมากขึ้นกว่าเดิม แทนที่จะมอบบทบาทในการดำเนินคดีส่วนใหญ่ให้กับทนายความและตัวความเท่านั้น ดังเช่นการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในปัจจุบัน ทั้งนี้ให้ถือว่าวันนัดพร้อมวันแรกตามกฎหมายฉบับนี้เป็นวันชี้สองสถานตามหลัก Pre-Trial Conference

ในการไกล่เกลี่ยคู่ความจะตกลงกัน หรือประนีประนอมในประเด็นแห่งคดีไม่ได้ เว้นแต่ ศาลจะอนุญาต เพราะศาลจะพิจารณาถึงความเป็นธรรมในการดำเนินคดีที่สมาชิกกลุ่มจะต้องได้รับการเยียวยาและคุ้มครองผลประโยชน์ที่ดีจากทนายความ โจทก์ โดยศาลจะพิจารณาความ

²¹ ศาลในปัจจุบันทำงานในลักษณะเชิงรับ (Passive) กล่าวคือ ไม่ยอมที่ก้าวออกไปเพื่อที่จะค้นหาความจริงแห่งคดี ทำให้มีหลายคดีที่ไม่อาจคลี่คลายปัญหาที่ต้องการเยียวยาแก้ไขอย่างแท้จริง จนบางครั้งก็อาจก่อให้เกิดความไม่ธรรมขึ้นมาในสังคม เพราะศาลได้ตัดสินคดีโดยใช้พยานหลักฐานที่ปรากฏในชั้นศาลแต่เพียงอย่างเดียว.

เสียหายจากกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มว่าได้รับความเสียหายเพียงใด รวมทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบทางด้านอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น เศรษฐกิจ อนามัย เป็นต้น

ส่วนที่ 4 คำพิพากษา และการบังคับคดี

คำพิพากษาของศาลจะผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มทั้งหมด ซึ่งกรณีจะเห็นได้ว่าเป็นประเด็นที่มีความแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งปัจจุบัน ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 145 ซึ่งกำหนดให้คำพิพากษาผูกพันเฉพาะคู่ความเท่านั้น ดังนั้นในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเมื่อทนายความโจทก์เป็นผู้ชนะคดี ผลก็คือสมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิที่จะดำเนินการบังคับคดีด้วยตนเอง แต่ทนายความฝ่ายโจทก์จะเป็นผู้มีส่วนอำนาจในการดำเนินการบังคับคดีแทน โจทก์และสมาชิกกลุ่ม เพราะในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ถือว่าทนายความโจทก์เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาและจำเลยเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่อย่างไรก็ตาม สมาชิกกลุ่มมีสิทธิในการขอรับชำระหนี้ เพราะกฎหมายกำหนดให้ทนายความโจทก์เป็นผู้ดำเนินการบังคับคดีและมีสิทธิที่จะได้รับการชำระหนี้เป็นรายแรก หลังจากนั้นสมาชิกกลุ่มและเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงจะมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามลำดับ

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ กฎหมายถือว่าทนายความโจทก์เป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดี ผลตอบแทนที่ทนายความโจทก์ได้รับก็จะผกผันไปตามศักยภาพของทนายความโจทก์แต่ละราย²² จึงต้องให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการเป็นผู้กำหนดจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่ทนายความโจทก์ซึ่งจะต้องอยู่ในอัตราที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความยากง่ายในการดำเนินคดี และโอกาสในการชนะคดี เพราะว่าหากคดีใดที่ศาลพิพากษาให้โจทก์แพ้คดี ผลก็คือ ทนายความโจทก์

²² ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมสัญญา พ.ศ. 2540 มาตรา 5 บัญญัติว่า

“ข้อตกลงจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพในการประกอบอาชีพการงาน หรือการทำนิติกรรมที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพซึ่งไม่เป็นโมฆะ แต่เป็นข้อตกลงที่ทำให้ผู้ถูกจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพต้องรับภาระมากกว่าที่จะพึงคาดหมายได้ตามปกติ ให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น

ในการวินิจฉัยว่าข้อตกลงตามวรรคหนึ่ง ทำให้ผู้ถูกจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพต้องรับภาระมากกว่าที่จะพึงคาดหมายได้หรือไม่ ให้พิจารณาถึงขอบเขตในด้านพื้นที่และระยะเวลาของการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพต้องรับภาระมากกว่าที่จะพึงคาดหมายได้หรือไม่ รวมทั้งความสามารถและโอกาสในการประกอบอาชีพการงานหรือการทำนิติกรรมในรูปแบบอื่นหรือกับบุคคลอื่นของผู้ถูกจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ ประกอบกับโอกาสได้เสียทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมายของคู่สัญญาด้วย”ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ถือว่าการจ้างทนายความเป็นสัญญาระหว่างผู้บริโภคและผู้มีวิชาชีพ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ทนายความสามารถมีส่วนได้เสียในคดีได้ และผู้เขียนเห็นว่าเป็นกรณีที่เกิดความเป็นธรรมแก่ทนายความด้วย แม้ว่าอาจจะเป็นการกลับคำพิพากษาของศาลฎีกาในปัจจุบันที่ว่า หากทนายความเข้ามามีส่วนในการได้เสียในคดี ถือว่าค่าทนายความที่ตกลงกันนั้นขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และตกเป็นโมฆะ ทั้งนี้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1260/2543 (ประชุมใหญ่).

จะไม่ได้รับค่าทนายความเป็นการตอบแทนเลย และต้องคำนึงถึงจำนวนเวลาหรือจำนวนชั่วโมงที่ทนายความโจทก์ต้องเสียไปในการทำงานในคดีนั้นๆ รวมถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินคดีที่ทนายความโจทก์ต้องจ่ายไป ทั้งนี้ทนายความโจทก์มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายต่อศาลเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายให้เป็นไปด้วยความเหมาะสมและถูกต้อง ทั้งนี้ถือว่าทนายความโจทก์เป็นเจ้าของคดีตามคำพิพากษาและจำเลยเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของเงินรางวัลโจทก์ด้วย และเงินรางวัลโจทก์ดังกล่าวอาจกำหนดเป็นอัตราร้อยละของจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับ แต่จะต้องไม่เกินร้อยละสามสิบ (30%)²³ ของจำนวนเงินที่สมาชิกในแต่ละกลุ่มได้รับทั้งหมด

ส่วนที่ 5 อุทธรณ์

การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาภายในหนึ่งเดือนนับแต่ศาลได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น และให้ประธานศาลฎีกาตั้งแผนกคดีแบบกลุ่มในศาลฎีกาเพื่อดำเนินการพิจารณา ทำคำพิพากษาหรือมีคำสั่งโดยเร็ว กรณีถือเป็นการดำเนินคดีในลักษณะยกก้าวกระโดดหรือเป็นการดำเนินคดีในลักษณะข้ามชั้นศาล เพราะไม่ต้องยื่นต่อศาลอุทธรณ์ก่อน เพื่อให้คดีเสร็จได้โดยเร็ว และส่งผลให้คู่ความได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างเป็นธรรมและโดยเร็วที่สุด

บทบาทของทนายความโจทก์ในการดำเนินคดี

1. ทนายความควรได้รับค่าทนายความตามผลงานที่ได้ทำในแต่ละคดี โดยคำนวณจากระยะเวลาในการทำงาน และความยากง่ายในการทำคดีตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract)²⁴ หรือหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งสัญญาโดยศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการควบคุม

²³ เปรียบเทียบกับ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1260/2543 (ประชุมใหญ่) ซึ่งเคยวางหลักเกี่ยวกับค่าทนายความในคดีแพ่งไว้ว่า การตกลงคิดค่าทนายความจากทรัพย์สินที่พิพาทกัน เช่น ร้อยละ 5 ของทรัพย์สินที่จะได้รับ เป็นการตกลงให้ทนายความเข้ามามีส่วนได้เสียโดยตรงในผลของคดี ถือว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อตกลงดังกล่าวเป็นโมฆะ.

²⁴ Wilson ได้ให้ความหมายของหลักเสรีภาพในการทำสัญญาไว้ 2 ความหมาย ดังนี้

- (1) หมายถึง เสรีภาพในการตกลงเข้าทำสัญญา และ
- (2) หมายถึง เสรีภาพที่จะไม่ถูกแทรกแซงเมื่อเกิดสัญญาแล้ว คือ ถ้าคู่สัญญาตกลงเรื่องใดไว้ รัฐต้องไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือแทรกแซง เพราะถ้ารัฐเข้าแทรกแซงเมื่อใด ก็เท่ากับว่าไม่เป็นไปตามหลักเสรีภาพ

สำหรับ Sir Henry Maine ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของหลักอิสรภาพในทางแพ่ง (Private Authority) กับหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of contract) ไว้ดังนี้

ตรวจสอบเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ไม่ให้ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยในการพิพากษาคัดสินคดีจะต้องมีการกำหนดเงินรางวัลให้ทนายความ โจทก์ตามความสามารถและผลแห่งคดีในอัตราร้อยละของจำนวนเงินที่ชนะคดี ถ้าหากกรณีที่ศาลพิพากษาให้โจทก์แพ้คดี ผลก็คือทนายความ โจทก์จะไม่ได้รับผลตอบแทนแต่อย่างใดเลย

2. ควรที่จะกำหนดให้เงินรางวัลทนายความ โจทก์เป็นไปตามอัตราค่าชာธรรมเนียมในตาราง 6 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง²⁵ ประกอบกับอัตราค่าทนายความตามความเป็นจริงที่เหมาะสม และกรณีที่มีผู้นำคดีมาสู่ศาลโดยปราศจากการกลั่นกรองที่ดีและต่อมาต้องแพ้คดี ก็ควรที่จะมีบทบัญญัติอันชัดเจนให้มีการชดเชยค่าเสียหายให้กับอีกฝ่ายในอัตราที่สูง เพื่อเป็นการป้องกันการนำคดีมาสู่ศาลโดยไม่มีมูล จนทำให้คดีกรงโรงรกรศาลดังที่กำลังเกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของศาลไทยปัจจุบันนี้

3. ควรมีการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในเรื่องเกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนในทางกฎหมายที่เกี่ยวกับคดีแพ่ง โดยให้มีความสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 ที่กำหนดให้รัฐจัดหาทนายความให้ ทั้งนี้ให้ทนายความ

หลักเสรีภาพในทางแพ่ง คือ เรามีอิสระที่จะทำอะไรก็ได้ทั้งในเรื่องส่วนตัว ที่เกี่ยวกับชีวิตของเรา และทรัพย์สินของเรา แต่ก็ต้องอยู่ภายในกรอบเท่านั้น คือ ต้องไม่ขัดต่อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน นั่นเอง

ทั้งนี้หลักเสรีภาพในการทำสัญญา เป็นส่วนหนึ่งของหลักเสรีภาพในทางแพ่ง แต่ไม่ใช่ทั้งหมด

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างหลักเสรีภาพในการทำสัญญากับองค์ประกอบต่างๆ ในการทำสัญญา มีดังนี้

1. “บุคคล” หมายความว่า เราสามารถเลือกคู่สัญญาได้โดยเสรี ซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล หรือจะเป็นบุคคลธรรมดาที่เป็น “ชาย” หรือ “หญิง” ก็ได้

2. “วัตถุประสงค์ของสัญญา” คือ ต้องดูว่าสัญญานั้นมีวัตถุประสงค์ประการเดียวหรือหลายประการ เพื่อนำมาพิจารณาเรื่องความรับผิดว่าต้องตามทฤษฎี Combination

3. “แบบ” ซึ่งบุคคลที่เข้าทำสัญญามีเสรีที่จะเลือกแบบว่าจะทำแบบวาจา ลายลักษณ์อักษร หรือโดยปริยายก็ได้ ลักษณะของแบบมีดังนี้

1. “เจตนา” ซึ่งกฎหมายมุ่งคุ้มครองเสรีภาพในการตัดสินใจ

2. “เนื้อหาของสัญญา” ซึ่งต้องไม่ขัดกับความสงบเรียบร้อย และศีลธรรม

3. “หลักผลของสัญญา” คือต้องเป็นไปตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา หรือที่เรียกว่า Pacta Sunt

Servanda.

²⁵ ค่าขึ้นศาลอัตรา 2.5% สูงสุดไม่เกิน 200,000 บาท บังคับตามคำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการ 1% ไม่เกิน 80,000 บาท ค่าทนายสูงสุด 5% ของทุนทรัพย์.

ที่เป็นเอกชนเป็นกลไกของรัฐในการดำเนินคดีและได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินจำนวนพอสมควรจากอีกฝ่าย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า น่าจะเป็นหลักการที่ดีกว่าการกำหนดให้เป็นหน้าที่ขององค์กรรัฐหรือศาล เนื่องจากเป็นหน่วยงานดังกล่าวมีขนาดใหญ่ อู้ยอ้ย มีลำดับชั้นในการบังคับบัญชาซับซ้อน ขาดประสิทธิภาพและขาดเอกภาพในการดำเนินงาน จึงถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการลดขนาดของระบบศาล (Down Sizing) ให้มีขนาดเล็กลง ทำให้ง่ายในการบริหารจัดการงานคดีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยใช้วิธีดึงองค์กรเอกชนให้เข้ามามีบทบาท และเข้ามามีส่วนร่วม โดยให้เข้ามาเป็นเครื่องมือของรัฐในการดำเนินงานอันเกี่ยวกับระบบศาล

สำหรับในต่างประเทศ ค่าทนายความตามผลแห่งคดี หรือระบบค่าทนายความ (Attorney's Fee or Contingent Fee) ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ ศาลจะเป็นผู้กำหนดค่าทนายความ โจทก์ โดยใช้หลักหนึ่งหลักใดในสองหลัก ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. หลักคิดคำนวณค่าทนายความตามจำนวนร้อยละ (The Percentage Method) คือ การที่ศาลใช้วิธีการคำนวณเป็นอัตราร้อยละของจำนวนเงินทั้งหมดที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มได้รับตามคำพิพากษา คดีส่วนใหญ่ในต่างประเทศจะนิยมกำหนดในอัตราระหว่างร้อยละยี่สิบห้าถึงร้อยละสามสิบ โดยอัตราสูงสุดคือร้อยละห้าสิบ สำหรับประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ แล้วผู้เขียนมีความเห็นว่า ไม่ควรที่จะกำหนดให้เกินอัตราร้อยละสามสิบ ทั้งนี้ศาลจะต้องคำนึงถึงจำนวนเงินที่ผู้เสียหายอาจได้รับหากชนะคดี ประกอบความสามารถของทนายความ ความยากง่ายของคดี ระยะเวลาในการทำงานของทนายโจทก์ ค่าใช้จ่ายที่ทนายโจทก์ได้เสียไปในการดำเนินคดีจนกว่าคดีได้ถึงที่สุด อีกทั้งต้องนำค่าทนายความในคดีอื่นๆ ที่มีลักษณะข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในลักษณะเดียวกันที่ศาลเคยกำหนดให้มาพิจารณาประกอบ หรือแม้กระทั่งคำคัดค้านต่างๆ ของสมาชิกกลุ่มในระหว่างการดำเนินคดี เป็นต้น ซึ่งวิธีนี้ศาลไม่จำเป็นต้องรู้ถึงค่าเสียหายของแต่ละรายแต่อย่างใด จึงเห็นได้ว่าตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น ลักษณะของสัญญาระหว่างทนายความโจทก์กับกลุ่มผู้เสียหายมีลักษณะเป็นสัญญาจ้างทำของ²⁶ ซึ่งมุ่งถึงความสำเร็จของงานเป็นสำคัญ ดังนั้นหากคดีใดเสร็จสิ้นได้โดยเร็ว ผู้ว่าจ้างก็มีโอกาสที่จะไปลดค่าทนายแต่อย่างใด ทั้งนี้อัตราค่าจ้างยังถูกกำหนดโดยการคำนึงถึงความสามารถของทนายความ จำนวนชั่วโมงในการทำงานจริง การคิดเงินค่าทนายความจากสมาชิกกลุ่มอาจมีความสัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกกลุ่มได้²⁷ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่

²⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 587 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “อันว่าจ้างทำของนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจ้าง ตกลงรับจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ว่าจ้าง และผู้ว่าจ้างตกลงจะให้สินจ้างเพื่อผลสำเร็จแห่งการที่ทำนั้น.”

²⁷ หมายความว่า หากมีการคิดค่าทนายความในอัตรที่สูงมากเกินไป สมาชิกกลุ่มก็อาจจะมีการลดน้อยลงไปได้โดยการถอนตัวจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม (Option Out).

จะต้องมีการเก็บค่าทนายความในอัตราร้อยละที่เหมาะสม ซึ่งในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นในต่างประเทศคือ อัตราร้อยละสามสิบ ทั้งนี้ทนายความต้องทำบัญชีค่าใช้จ่ายเสนอต่อศาลด้วย

2. หลักคิดคำนวณค่าทนายความตามชั่วโมง (The Lodestar Method) เป็นการคำนวณค่าทนายความตามชั่วโมงทำงานที่ทนายความโจทก์ใช้ไปในการทำคดีนั้นตามควรและต้องนำไปอย่างมีเหตุผล โดยคูณด้วยอัตราชั่วโมงสำหรับงานนั้น อย่างไรก็ตามตัวเลขที่ได้จะต้องนำไปปรับกับปัจจัยอื่นๆ ของคดี เช่น ความยุ่งยากทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย คุณภาพของงาน ผลของคดี รวมทั้งความเสี่ยงของงานที่ตกลงกับลูกความในระบบ Contingency Fee²⁸ คือหากแพ้คดี ทนายความโจทก์ก็ไม่อาจเรียกค่าทนายความจากลูกความได้เลย กรณีจึงเห็นได้ว่า กรณีนี้เหมาะสำหรับลูกความที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี หรือคนยากจน การคิดคำนวณค่าทนายความตามผลแห่งคดีนี้เป็นวิธีที่นิยมปฏิบัติในประเทศสหรัฐอเมริกา หากประเทศไทยนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย ผู้เขียนเห็นว่า อาจนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางกฎหมายของไทยที่สำคัญมากประการหนึ่ง²⁹

ลักษณะพิเศษของการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่สำคัญ คือ คำพิพากษาผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคน หากสมาชิกรายใดไม่ประสงค์จะผูกพันตามคำพิพากษา ต้องแจ้งความประสงค์ต่อศาลที่จะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม³⁰ คำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องยื่นพร้อมคำฟ้องและศาลต้องตั้งคำร้องก่อน เมื่อศาลสั่งอนุญาต ทนายความโจทก์ต้องเป็นผู้โฆษณา³¹ ให้สมาชิกกลุ่มทราบ ทนายความโจทก์ต้องวางค่าใช้จ่าย³² และหลังหักค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี ให้จ่ายเงินรางวัลทนายความโจทก์ สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหนี้อื่น ตามลำดับ³³ สำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ของ

²⁸ หมายถึง การคิดค่าทนายความตามผลแห่งคดีนั้นๆ.

²⁹ กรณีการเรียกค่าความที่ขัดต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1260/2543 (ประชุมใหญ่) วางหลักในเรื่องนี้ไว้ว่า การตกลงคิดค่าจ้างว่าความจากทรัพย์สินที่พิพาทกัน เช่น ร้อยละห้าของทรัพย์ที่ได้รับ เป็นการตกลงให้ทนายความเข้ามามีส่วนได้เสียโดยตรงในผลของคดี ถือว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อตกลงดังกล่าวเป็นโมฆะ จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถที่จะเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีได้ ซึ่งยอมให้ทนายความเข้าไปมีส่วนได้เสียในคดีได้โดยตรง และเป็นการกลับหลักของคำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าวด้วย.

³⁰ เรียกว่า ระบบ Opt-Out คือ ทุกคนเป็นสมาชิกกลุ่ม ยกเว้น Opt-Out.

³¹ หมายถึง การจ่ายค่าโฆษณาโดยทนายความโจทก์ด้วย.

³² ค่าใช้จ่ายอื่นในการดำเนินคดีแพ่ง เช่น ค่าส่งหมาย ค่าทำแผนที่พิพาท ค่าป่วยการ ค่าพาหนะพยาน ค่าตรวจเอกสารโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น.

³³ หมายความว่า ทนายความโจทก์ได้สิทธิในการชำระหนี้ก่อน เพราะถือว่าทนายความโจทก์เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของเงินรางวัล.

ประเทศสหรัฐอเมริกา การพิจารณาในชั้นการพิจารณาตรวจสอบ (Certification Proceedings) สำคัญมาก หากศาลเห็นว่าเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) คดีส่วนใหญ่จะนำไปสู่การตกลงกันได้ (Settlement) เพราะจำเลยอาจเสี่ยงต่อการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจำนวนมหาศาลหากแพ้คดี แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ ฝ่ายที่ไม่พอใจต่อผลของคำพิพากษาสามารถที่จะอุทธรณ์คำสั่งศาลได้ทันที ไม่ว่าศาลจะสั่งอนุญาต หรือยกคำร้องก็ตาม

4.4.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามที่บัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ.... ได้บัญญัติถึงกระบวนการพิจารณาแบบพิเศษที่มีความแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ใช้กับการดำเนินพิจารณาในคดีสามัญ แต่อย่างไรก็ตามในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ได้บัญญัติไว้ ก็ยังคงต้องใช้บังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในการวินิจฉัยคดีกันเช่นเดิม

4.4.2 วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ... มาตรา 222/1 บัญญัติคำนิยามของคำว่า “กลุ่มบุคคล” “สมาชิกกลุ่ม” และ “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” ไว้ดังนี้

“กลุ่มบุคคล” หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม

“สมาชิกกลุ่ม” หมายความว่า บุคคลใดๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคล

“การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” หมายความว่า การดำเนินคดีที่ศาลอนุญาตให้เสนอคำฟ้องต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงสิทธิของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม³⁴

จากคำนิยามศัพท์นี้ จะเห็นได้ว่าการกำหนดเกี่ยวกับบทบาทของศาลที่จะต้องเข้ามาออกคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และแสดงสิทธิของโจทก์ซึ่งเป็นคู่ความในคดีและสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลภายนอกที่มีได้เข้ามาเป็นคู่ความแห่งคดี แต่เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการก่อความเดือดร้อนหรือได้รับความเสียหายจากการกระทำที่เกิดจากข้อเท็จจริงอย่างเดียวกัน และเมื่อมีการนำคดีขึ้นสู่ศาลก็จะต้องมีการวินิจฉัยคดีโดยใช้ข้อกฎหมายเดียวกันด้วย เพื่อที่จะให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางแพ่งสามารถที่จะเยียวยาความ

³⁴ สมาชิกกลุ่ม หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริง หรือหลักกฎหมายเดียวกัน ซึ่งในสารัตถะของสิทธิต้องพิจารณาตามกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดไว้ว่า ได้เกิดการโต้แย้งสิทธิของโจทก์จนมีเหตุที่จะต้องใช้สิทธิทางศาลแล้วหรือไม่.

เสียหายและผดุงความยุติธรรมให้แก่กลุ่มผู้ได้รับความเสียหายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมโดยผลของคำพิพากษาในคดีเดียวกันที่ผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคนที่ไม่ได้แสดงเจตจำนงว่าตนประสงค์จะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม (Opt - Out) ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการฟ้องร้องคดีในรูปแบบใหม่ ในกรณีที่กลุ่มผู้เสียหายมีขนาดใหญ่ ทั้งช่วยลดความซ้ำซ้อนของการฟ้องคดีและมีผลทำให้เกิดความเป็นธรรมในผลแห่งคดี เพราะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความ โดยการลดความแตกต่างในสาระสำคัญของคำพิพากษาลง

ในกฎหมายของต่างประเทศได้มีบทบัญญัติที่อนุญาตให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่อันตรายยังไม่ปรากฏขึ้น สามารถที่จะขอเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มได้ ดังเช่นกรณีบุคคลได้รับอันตรายจากสารพิษ ซึ่งแม้อันตรายไม่ปรากฏแต่อาจจะมีเหตุให้ต้องเข้ารับการตรวจจากแพทย์เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นซึ่งหากไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ดังกล่าว บุคคลเหล่านี้ก็ไม่จำเป็นต้องเข้ารับการตรวจจากแพทย์ ทำให้บุคคลเหล่านี้ได้รับการช่วยเหลือจากเงินกองทุนที่จะเกิดจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิกรณีที่หากต้องรอให้อันตรายปรากฏขึ้นจริง ทรัพย์สินของจำเลยอาจจะไม่มีเหลืออยู่เลย หรือในบางกรณีแม้แต่ตัวจำเลยก็อาจจะไม่มีอยู่แล้วเนื่องจากได้เลิกกิจการไป

4.4.3 ประเภทและลักษณะของคดีในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง ที่เป็นกรณีพิเศษมีความแตกต่างจากกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง เพื่อให้บุคคลกระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ซึ่งอาจสามารถใช้ได้กับคดีแพ่งทุกประเภทซึ่งมีลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหาย เช่น คดีละเมิด คดีผิดสัญญา คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ทั้งนี้ต้องเป็นคดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนของสมาชิกกลุ่มจึงมีสิทธิที่จะร้องขอต่อศาลให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ตาม มาตรา 222/5 แห่งร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ... ที่บัญญัติว่า “คดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมากต่อไปนี้ โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนของสมาชิกกลุ่มอาจร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ (1) คดีละเมิด (2) คดีผิดสัญญา (3) คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค แรงงาน หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การแข่งขันทางการค้า”

เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นผู้แทนกลุ่มที่เป็นโจทก์และเป็นคู่ความแห่งคดีได้ฟ้องคดีเพื่อสมาชิกกลุ่มทุกคน ตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ... มาตรา 222/7 วรรคสอง จึงกำหนดให้โจทก์ผู้เริ่มคดีเสียค่าขึ้นศาลโดยคำนวณจากจำนวนทุนทรัพย์ตามคำขอบังคับเฉพาะในส่วนของโจทก์ผู้เริ่มฟ้องคดีเท่านั้น และแม้ว่าทุนทรัพย์ที่ฟ้องอาจเป็นจำนวนไม่เกินสามแสนบาทซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง ซึ่ง

มีองค์คณะผู้พิพากษาคนเดียว แต่เมื่อคดีดังกล่าวนำมาฟ้องในลักษณะคดีแบบกลุ่มแล้ว ต้องถือว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มดังกล่าวไม่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะมีบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 222/3 ว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาในศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ซึ่งต้องเป็นไปตามมาตรา 26 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ยกเว้น ศาลแขวง³⁵ และในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ผลของคำพิพากษามีผลผูกพันต่อบุคคลภายนอกที่มีได้เป็นคู่ความในคดีด้วย ดังนั้นการพิจารณาพิพากษาจึงต้องกระทำด้วยความรอบคอบ ทั้งนี้คุณสมบัติของผู้พิพากษาถือเป็นสาระสำคัญสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นอย่างมาก อีกทั้งผู้พิพากษาที่จะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีแบบกลุ่มจะต้องทำงานในลักษณะที่เป็นเชิงรุก (Active) มากกว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาสามัญทั่วไปที่ผู้พิพากษายังคงทำงานในลักษณะที่เป็นเชิงรับ (Passive) กันเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพื่อที่จะให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางแพ่งเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด เพื่อให้สามารถที่จะเยียวยาความเสียหายให้กับสมาชิกกลุ่มทุกคนได้อย่างรวดเร็ว ประหยัด เสมอภาค และเป็นธรรมที่สุด

4.4.4 การเข้าสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ.... กำหนดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเฉพาะกรณีที่เป็นผู้ฟ้องคดี (to Sue) เท่านั้น ดังนั้นจำเลย หรือผู้ถูกฟ้อง (to be Sued) ในคดีจึงไม่อาจดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 222/6 วรรคแรก ที่บัญญัติว่า “โจทก์อาจยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมทั้งคำฟ้องเริ่มคดีเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้” ซึ่งในประเด็นนี้จะมีความแตกต่างกับการดำเนินแบบกลุ่ม (Class Action) ของประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจน เพราะตาม Rules 23(a) แห่ง Federal Rules of Civil Procedure (2004) ซึ่งเป็นกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ได้บัญญัติว่า “One or more members of a class may sue or to be sued as representative parties on behalf of all only...” ซึ่งหมายความว่า ในกฎหมายฉบับนี้ ให้สิทธิทั้งโจทก์และจำเลย (Sue or to be Sued) ในการยื่นคำร้องเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ดังนั้นการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามกฎหมายไทยนั้น ผู้แทนกลุ่มซึ่งเป็นโจทก์ในการฟ้องคดีจะต้องทำคำร้องให้เป็นที่พอใจต่อศาลว่า ตนมีความสามารถ และมีคุณสมบัติครบถ้วนในการที่ดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่มทั้งหมดได้ และศาลต้องดำเนินการในเชิงรุก เพื่อไต่สวนคุณสมบัติของผู้แทนกลุ่มว่าเหมาะที่จะดำเนินคดีด้วยความเป็น

³⁵ ศาลแขวง คือ ศาลที่มีอำนาจชำระคดีเล็กน้อยๆ ที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียว สำหรับในส่วนของคดีแพ่งนั้น ต้องเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทไม่เกินสามแสนบาทด้วย.

ธรรมและกล้าที่จะต่อสู้คดีในทุกๆ ด้าน เพื่อให้มีการเยียวยาความเสียหายและคุ้มครองสิทธิของสมาชิกกลุ่มมากที่สุดหรือไม่ อย่างไร

โดยเนื้อหาคำฟ้องในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคำฟ้องคดีสามัญบางประการคือ คำฟ้องของโจทก์ต้องระบุข้ออ้างและข้อหา พร้อมคำขอท้ายฟ้องคำขอบังคับของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ด้วย แต่ในกรณีโจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินจำนวนแน่นอน คำขอบังคับของกลุ่มบุคคลต้องระบุหลักการและวิธีการคำนวณค่าเสียหายที่สมาชิกกลุ่มจะได้รับชดใช้เท่านั้น โดยไม่ต้องระบุถึงจำนวนที่แน่นอนที่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายจะได้รับ³⁶ เนื่องจากค่าเสียหายในส่วนนี้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นผู้คำนวณในชั้นบังคับคดี

จะเห็นได้ว่า การกำหนดให้โจทก์ยื่นคำร้องเพื่อขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มพร้อมคำฟ้องเริ่มคดีตามมาตรา 222/6 จะมีความแตกต่างกับวิธีการในต่างประเทศ ดังเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มพร้อมกับคำฟ้องเริ่มคดีและมีการพิจารณาภายหลังการรับฟ้องโจทก์แล้ว แม้ตามร่างมาตรา 222/9 จะกำหนดให้ศาลฟังคู่ความทุกฝ่ายก่อนมีคำสั่ง แต่การพิจารณาภายหลังการรับฟ้องและให้จำเลยยื่นคำให้การก่อนจะทำให้กระบวนการพิจารณามีประสิทธิภาพมากกว่า เนื่องจากศาลได้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นจากคำให้การของจำเลยว่าประเด็นข้อต่อสู้มีลักษณะที่เกี่ยวข้องเฉพาะตัวโจทก์ หรือเป็นข้อต่อสู้ในสาระสำคัญเป็นอย่างเดียวกับที่เป็นข้อต่อสู้ของสมาชิกกลุ่มทั้งหมดด้วย ซึ่งประเด็นต่างๆ เหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีประสิทธิภาพหรือไม่

อีกหลักการหนึ่งที่แตกต่างจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ ฝ่ายโจทก์เท่านั้นที่สามารถขออนุญาตเพื่อให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ (Plaintiff Class Action) จะไม่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มในฝ่ายของจำเลย (Defendant Class Action) แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกายอมรับให้ฝ่ายจำเลยสามารถร้องขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ซึ่งก็มีคดีไม่น้อยที่มีการขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มฝ่ายจำเลย เช่น คดีเกี่ยวกับหลักทรัพย์ (Securities

³⁶ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ.... มาตรา 222/7 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “คำฟ้องของโจทก์ต้องทำเป็นหนังสือและแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ด้วย และในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน คำขอบังคับของกลุ่มบุคคลต้องระบุหลักการและวิธีการคำนวณเพื่อชำระหนี้ให้แก่สมาชิกกลุ่มเท่าที่จะระบุได้ แต่ไม่จำเป็นต้องแสดงจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายจะได้รับด้วย.”

Litigation) คดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิบัตร (Patent Infringement Litigation) หรือคดีเกี่ยวกับสิทธิพลเมือง (Civil Rights Litigation) อย่างไรก็ตาม ลักษณะคดีประเภทนี้ก็มีน้อยกว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มฝ่ายโจทก์อยู่มาก และตามสามัญสำนึกคนทั่วไปคงคาดเดาว่าไม่มีจำเลยคนใดที่จะไม่ Opt - out เพราะไม่ยอมรับผิดร่วมกับผู้อื่น แต่หากคำนึงถึงลักษณะคดีบางประเภท การไม่ยอมรับหลักการให้ฝ่ายจำเลยขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มอาจเกิดปัญหาในปฏิบัติตามมาได้ เช่น คดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หากมีผู้เสียหายฟ้องว่าได้รับผลกระทบจากการใช้สารพิษในโรงงานอุตสาหกรรมที่รั่วไหลออกมาสู่สิ่งแวดล้อม โดยในบริเวณนั้นมีโรงงานที่ใช้สารประเภทนี้อยู่จำนวนมาก และไม่อาจพิสูจน์ได้ง่ายว่าสารนี้รั่วไหลมาจากโรงงานใด กรณีเช่นนี้โรงงานที่ถูกฟ้องยอมไม่อาจขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งการดำเนินคดีและคำพิพากษาของศาลจะผูกพันโรงงานลักษณะเดียวกัน ทำให้ต้องมีการระงับในฟ้องให้โรงงานทุกโรงเป็นจำเลยในคดี และหากผู้เสียหายไม่ได้ฟ้องโรงงานทุกโรง โรงงานที่ถูกฟ้องก็อาจต้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกโรงงานอื่นเข้ามาเป็นจำเลยร่วมด้วย

4.4.5 การพิจารณาการอนุญาตของศาล

ในการพิจารณาคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มของศาล ศาลต้องตรวจคำฟ้องของโจทก์ เช่นเดียวกับการตรวจคำฟ้องในคดีสามัญ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 18 ว่าคำฟ้องมีข้อบกพร่องที่จำต้องแก้ไขประการใดหรือไม่ อีกทั้งคำฟ้องของโจทก์จะต้องแสดงโดยชัดแจ้งซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ พร้อมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 ด้วย เมื่อคำฟ้องของโจทก์ผู้แทนกลุ่ม เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวแล้ว ศาลจึงมาใช้ดุลพินิจพิจารณาโดยไม่ชักช้าว่าจะ อนุญาต หรือไม่อนุญาต ให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม มาตรา 222/8 ³⁷ ซึ่งการที่ศาลมีคำสั่ง “อนุญาต” ให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้นั้น จะต้องปรากฏว่า คำร้องนั้นเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังต่อไปนี้

4.4.5.1 เงื่อนไขการพิจารณา “อนุญาต” ให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ลักษณะของคำฟ้องต้องเป็นคำฟ้องที่มีลักษณะครบถ้วน สมบูรณ์ และไม่ใช่อ้างเคลือบคลุม กล่าวคือ มีสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ และข้ออ้างอันอาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของ

³⁷ ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำร้องเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์ไม่มีข้อขัดข้องที่จะรับไว้ตาม มาตรา 18 หรือมีข้อขัดข้องแต่โจทก์ได้แก้ไขให้ถูกต้องแล้ว ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งรับคำฟ้อง ให้ศาลพิจารณาคำร้องของโจทก์ตามมาตรา 222/9 แล้วมีคำสั่งอนุญาต หรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยไม่ชักช้า.

โจทก์ผู้แทนกลุ่มและของกลุ่มบุคคลมีลักษณะเป็นคำฟ้องตามมาตรา 172³⁸ โจทก์ต้องแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะตามที่โจทก์กำหนดลักษณะที่เหมือนกันของสมาชิกกลุ่มอย่างชัดเจนเพียงพอเพื่อให้อรรถาธิบายได้ว่า หมายถึงกลุ่มบุคคลใด เช่น

- 1) สมาชิกกลุ่มมีจำนวนมาก ซึ่งหากมีการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญอาจก่อให้เกิดความยุ่งยาก และไม่สะดวกขึ้นได้
- 2) หากมีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความเป็นธรรม และก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และประหยัดยิ่งกว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างคดีสามัญ
- 3) โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มต้องแสดงให้เห็นว่า ตนเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้

4.4.6 ผลของคำสั่งคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม

เมื่อศาลมีคำสั่งประการใดแล้ว ย่อมต้องพิจารณาเป็นกรณีๆ ไป ดังต่อไปนี้

4.4.6.1 กรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ.... ได้กำหนดให้ศาลต้องดำเนินการ 3 ประการต่อไปนี้

- 1) ศาลต้องมีคำสั่งรับคำฟ้อง และกำหนดให้จำเลยยื่นคำให้การภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องพร้อมคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มให้แก่จำเลย ทั้งนี้กำหนดระยะเวลาที่จำเลยจะต้องยื่นคำให้การต่อศาลสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเป็นช่วงระยะเวลาที่ยาวกว่ากำหนดเวลาในคดีสามัญ

- 2) ศาลจะต้องสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมาวางศาลภายใน 7 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ซึ่งหากโจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการและไม่แจ้งเหตุแห่งการเพิกเฉยให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ และหากต่อมาปรากฏว่าค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ ศาลจะสั่งให้วางเงินค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมก็ได้ และหากโจทก์ไม่นำเงินมาวางศาลภายในกำหนดและไม่แจ้งเหตุแห่งการเพิกเฉยนั้น ให้ถือว่าโจทก์ทิ้งฟ้องตามประมวล

³⁸ มาตรา 172 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 57 ให้โจทก์เสนอข้อหาของตนโดยทำคำฟ้องเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้น” และมาตรา 172 วรรคสอง บัญญัติว่า “คำฟ้องต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์และคำขอบังคับ อีกทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นนั้น.”

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 174³⁹ ซึ่งมีผลให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิยื่นคำขอเข้าแทนที่โจทก์ได้ตามมาตรา 222/11 และ 222/25 (4)

3) ศาลต้องส่งคำบอกกล่าวคำสั่ง “อนุญาต” ให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มสามารถแสดงเจตนาออกจากกลุ่มได้ ตาม มาตรา 222/12⁴⁰ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม คำสั่งดังกล่าวมีผลให้ผู้เสียหายที่มีลักษณะเฉพาะตามที่โจทก์แสดงต่อศาลตามมาตรา 222/9 (2)⁴¹ มีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มโดยทันที ทั้งนี้เป็นไปโดยผลของกฎหมาย ดังนั้นสมาชิกกลุ่มรายใดที่ไม่ประสงค์ที่จะดำเนินคดีดังกล่าวก็สามารถใช้สิทธิขอล้อจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ (Opt-out)

4.4.6.2 กรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาต

หากศาลพิจารณาจากคำร้องแล้วมีคำสั่ง “ไม่อนุญาต” ให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ... ให้ศาลดำเนินการสอบสวนพิจารณาคดีดังกล่าวอย่างคดีสามัญต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม มาตรา 222/9 วรรคสอง⁴² ก็ได้ให้สิทธิแก่โจทก์ที่ไม่พอใจในคำสั่งของศาลที่สามารถที่จะอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ ทั้งนี้ต้องอุทธรณ์ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต หรือไม่อนุญาต และในห้วงการพิจารณาไว้จนกว่าคำสั่งนั้นจะถึงที่สุด ทั้งนี้ให้ศาลฎีกาแผนกคดีแบบกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นใหม่โดยประธานศาลฎีกาชี้ขาดโดยเร็วตามมาตรา 222/49⁴³

³⁹ มาตรา 174 ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่าโจทก์ได้ตั้งฟ้อง คือ

1. ภายหลังจากได้เสนอคำฟ้องแล้ว โจทก์เพิกเฉยไม่ร้องขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อส่งหมายเรียกให้แก้คดีแก่จำเลย และไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้นภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันยื่นคำฟ้อง

(1) โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินคดีภายในเวลาตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดไว้เพื่อการนั้น โดยได้ส่งคำสั่งให้แก่โจทก์โดยชอบแล้ว.

⁴⁰ มาตรา 222/12 ให้ศาลส่งคำบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบและประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายเป็นเวลาสามวัน รวมทั้งทางสื่อมวลชนอื่นหรือวิธีการอื่นใดเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร...

⁴¹ มาตรา 222/9(2) โจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด.

⁴² มาตรา 222/9 วรรคสอง คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม อาจอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง และในห้วงการพิจารณาไว้จนกว่าคำสั่งนั้นจะถึงที่สุด ทั้งนี้ให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดโดยเร็ว.

⁴³ มาตรา 222/49 ให้ประธานศาลฎีกาจัดตั้งแผนกคดีแบบกลุ่มขึ้นในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาคดีที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งอุทธรณ์ขึ้นมาและให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว.

จะเห็นได้ว่า ผลกระทบประการสำคัญอีกประการหนึ่ง จากการพิจารณาคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มก่อนการรับฟ้องคือ จำเลยจะมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้หรือไม่ เนื่องจากยังไม่ได้เข้าเป็นคู่ความในคดีในขณะที่ศาลมีคำสั่ง โดยหลักแล้วจำเลยควรจะมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มด้วย เพราะเป็นกรณีสำคัญที่กระทบต่อการดำเนินกิจการของจำเลยอย่างมากจนถึงขั้นอาจจะไม่สามารถประกอบกิจการต่อไปได้และการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับส่วนได้เสียจำนวนมากจะเป็นแรงกดดันให้จำเลยต้องทำสัญญาประนีประนอมยอมความแม้ว่าตนอาจจะไม่เห็นว่าคุณมีความรับผิดชอบก็ตาม แต่ถ้อยคำในมาตรานี้ยังไม่มีความชัดเจนที่รับรองสิทธิของจำเลยในการอุทธรณ์เพราะคำสั่งที่อนุญาต หรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเกิดขึ้นก่อนคำสั่งรับฟ้องที่จะทำให้จำเลยเข้าเป็นคู่ความ ทำให้อาจตีความได้ว่าคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตดังกล่าวเป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์ การให้สิทธิจำเลยในการอุทธรณ์กรณีเช่นนี้ควรกำหนดให้มีความชัดเจนเป็นพิเศษ แม้ว่าถ้อยคำปัจจุบันอาจจะตีความได้ว่าการกำหนดเรื่องการอุทธรณ์เป็นการให้สิทธิทั้งโจทก์และจำเลย หรืออาจจะตีความได้เช่นกันว่าข้อความตามมาตรานี้เป็นเพียงการกำหนดเรื่องของศาลที่จะพิจารณาอุทธรณ์ ส่วนสิทธิการอุทธรณ์จำเป็นต้องเป็นไปตามกฎหมายในส่วนอื่น

อีกทั้งกรณีที่จำเลยมีเหตุที่จะ “ฟ้องแย้ง” ตามมาตรา 222/9 วรรคสาม โจทก์และสมาชิกกลุ่มจะอย่างไร ในส่วนของสมาชิกกลุ่มนั้น เนื่องจากร่างกฎหมายวางอยู่บนพื้นฐานของการดำเนินคดีแบบกลุ่มของฝ่ายโจทก์เท่านั้น จำเลยจึงคงไม่สามารถฟ้องแย้งต่อสมาชิกกลุ่มทั้งหมดได้ แต่ในส่วนของฟ้องแย้งต่อตัวโจทก์โดยเฉพาะนั้น หากไม่สามารถฟ้องในคดีเดียวกันได้ จำเลยก็จะต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ต่างๆ ที่ข้ออ้าง ข้อต่อสู้และพยานหลักฐานที่จะนำเข้าสู่สืบเป็นอย่างเดียวกัน จึงไม่น่าจะทำให้เกิดความสับสนในการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรม ในทางตรงกันข้าม หากให้จำเลยฟ้องแย้งได้ อาจจะมีผลทำให้คดีของโจทก์มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากสิทธิเรียกร้องของสมาชิกกลุ่มทั้งหมดก็ได้ อันจะทำให้ไม่เหมาะสมที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในปัญหาของการฟ้องแย้งต่อตัวโจทก์นั้นควรให้สามารถทำได้ เพราะไม่เช่นนั้นจะทำให้เกิดปัญหาและความยุ่งยากในการดำเนินคดีอย่างมากที่ต้องแยกไปทำต่างหาก โดยควรพิจารณาแยกอีกชั้นหนึ่งว่าควรจะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไปหรือไม่

ปัญหานี้แท้ที่จริงแล้วเป็นปัญหาที่ต้องพิจารณาตามมาตรา 222/9 (1) (2) (4) (5) แต่เกิดขึ้นเพราะในร่างกำหนดให้พิจารณาคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มก่อนมีการรับฟ้องและก่อนที่จำเลยจะยื่นคำให้การ ทำให้ไม่ทราบแน่นอนว่าข้ออ้างของโจทก์มีลักษณะเดียวกับสมาชิกกลุ่มหรือไม่ วิธีการแก้ปัญหาก็ตรงจุดที่สุดคือการกำหนดให้พิจารณาคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มภายหลังการรับฟ้องและจำเลยยื่นคำให้การ

กรณีที่ยังคงรูปแบบการพิจารณาแบบเดิม จะต้องเป็นปัญหาที่ต้องพิจารณาตาม มาตรา 222/16 ว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะ “ไม่คุ้มครองหรือเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มอย่าง เพียงพอ” แม้ว่ากรณีตามปัญหาอาจจะไม่ตรงนักเนื่องจากแม้จะมีการฟ้องแย้ง แต่สิทธิประโยชน์ ของสมาชิกกลุ่มยังไม่เปลี่ยนแปลงและไม่ได้ถูกเรียกร้อยด้วย เพียงแต่การดำเนินคดีอาจจะลดทอน ประสิทธิภาพไปเพราะการที่ต้องพิจารณาประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะตัว โจทก์ แต่มาตราดังกล่าว ก็อาจจะเป็นช่องทางที่ศาลสามารถใช้ได้ อย่่างไรก็ตามควร:

(ก) กำหนดความสัมพันธ์ให้เห็นในมาตรา 222/9 วรรคสาม ด้วยว่าศาลอาจจะ สั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ และ

(ข) กำหนดเพิ่มเติมในมาตรา 222/16 ให้ศาลอาจสั่งยกเลิกในกรณีที่เห็นว่าการ ดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไปจะไม่มีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีสามัญ

ตามมาตรา 222/10 ในการพิจารณาว่าจะให้โจทก์รายใดเป็นโจทก์ในการดำเนิน คดีซึ่งต้องมีการออกข้อกำหนดประธานศาลฎีกานั้น ถือเป็นเรื่องสำคัญเพราะอาจจะมีผล ต่อการดำเนินคดีต่อไปรวมทั้งกระทบต่อตัวแทนความที่จะทำหน้าที่ว่าต่างแทนสมาชิกกลุ่ม ทั้งหมดด้วย การพิจารณาประเด็นปัญหานี้จึงไม่อาจนำระยะเวลาของการยื่นคำร้องเป็นปัจจัยสำคัญ ในการพิจารณาได้เพราะมีจะนั้นจะทำให้เกิดการ “แข่ง” กันรีบยื่นฟ้อง ในข้อกำหนดจำเป็นต้องวาง หลักเกณฑ์ของการพิจารณาซึ่งควรคำนึงถึง “ความพร้อม” ในด้านต่างๆ ของ (ก) ตัวโจทก์ และ (ข) ทนายความ โจทก์ ประกอบด้วยว่าการมอบหมายให้ใครทำหน้าที่เป็นตัวแทนสมาชิกกลุ่มทั้ง หมดแล้วจะเป็นประโยชน์และรักษาคุ้มครองสิทธิของสมาชิกกลุ่มได้มากกว่ากัน

เมื่อศาลมีคำสั่งให้ผู้ร้องขอรายใดเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ใน ส่วนของคดีอื่นที่รวมการพิจารณาเข้าด้วยกัน ศาลจะต้องมีคำสั่งประการใด ? เนื่องจากโดยสภาพยังมีสถานะ เป็นคดีที่แตกต่างกันและมีคำร้องขอหลายฉบับที่ศาลต้องมีคำสั่ง หากศาลต้องมีคำสั่งไม่ อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในส่วนคำร้องขอในคดีอื่นแล้ว ผลจะเป็นประการใด? จะต้อง ดำเนินการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญดังที่กำหนดไว้ในร่างมาตรา 222/9 วรรคสี่หรือไม่ ? โดย หลักควรต้องถือว่าโจทก์ในคดีอื่นนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกกลุ่มด้วย จึงไม่ควรต้องมีการดำเนิน กระบวนพิจารณาอย่างคดีสามัญแยกต่างหาก เว้นแต่โจทก์ในคดีอื่นเหล่านั้นแสดงเจตนาขอออก จากการเป็นสมาชิกกลุ่มด้วย จึงอาจจะพิจารณากำหนดให้สัมพันธ์กับมาตรา 222/15 วรรคสอง

4.4.7 การกำหนดกลุ่มแยกเป็นกลุ่มย่อย

เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็เพื่อที่จะให้มีการชดใช้ค่าเสียหาย ให้แก่บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจำนวนมาก ซึ่งเกิดจากการกระทำของจำเลยอันมีข้อเท็จจริง เดียวกันและให้นำข้อกฎหมายเดียวกันมาใช้สำหรับการวินิจฉัยคดี เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้

ดำเนินคดีแบบกลุ่มตามมาตรา 222/9 แล้ว หากต่อมาปรากฏว่ามีสมาชิกกลุ่มบางรายได้รับความเสียหายจากการกระทำที่มีลักษณะแตกต่างจากสมาชิกกลุ่มรายอื่นๆ และมีจำนวนสมาชิกกลุ่มเป็นจำนวนมากและชัดเจนพอที่จะกำหนดเป็นกลุ่มขึ้นอีก ศาลอาจจะกำหนดให้มีกลุ่มย่อยของสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหายพิเศษนี้แยกตัวออกจากสมาชิกกลุ่มใหญ่ได้และให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มร่วมกันเป็นคดีเดียวต่อไป โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ต่างหาก เพราะประเด็นแห่งคดีในเรื่องความรับผิดชอบสมาชิกกลุ่มมีลักษณะเหมือนกัน เพียงแต่มีข้อแตกต่างเกี่ยวกับ เรื่องรายละเอียดของการได้รับความเสียหายเท่านั้น ซึ่งการแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยเป็นการแบ่งเพื่อที่ศาลจะได้รู้ถึงค่าเสียหายของแต่ละกรณี ทั้งนี้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้โจทก์นำสืบถึงความเสียหายของกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มให้ชัดเจนได้ เพื่อที่ศาลจะได้พิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปด้วยความยุติธรรมที่สุด โดยกำหนดค่าของความเสียหายได้ตามที่เป็นจริง และคำสั่งของศาลในเรื่องการกำหนดกลุ่มย่อยให้เป็นที่สุดตามมาตรา 222/24⁴⁴

4.4.8 การพิจารณาคดีแบบกลุ่ม

เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้โจทก์ผู้ยื่นคำฟ้องสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่ม ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. ... ได้กำหนดวิธีดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบพิเศษนี้ เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งมีหลักการที่พิเศษและแตกต่างจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหลายประการ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

การบอกกล่าวคำสั่ง “อนุญาต” ให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามมาตรา 222/12 ซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

4.4.8.1 หลักเกณฑ์การบอกกล่าวและการออกจากสมาชิกกลุ่ม (Opt-Out)

ศาลมีวิธีการในการที่จะทำการบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม 2 วิธี คือ การส่งคำบอกกล่าวโดยตรงให้สมาชิกกลุ่ม และการส่งคำบอกกล่าวโดยวิธีประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันซึ่งแพร่หลายอย่างน้อยหนึ่งฉบับเป็นเวลาสามวันติดต่อกัน แต่ศาลอาจเห็นสมควรให้มีการประกาศทางสื่อมวลชนอื่นหรือโดยวิธีการอื่นใดเพิ่มเติมก็ได้

ในคำบอกกล่าวหรือประกาศคำสั่งอนุญาตดังกล่าวต้องมีเนื้อหาที่จะแจ้งแก่สมาชิกกลุ่มตามที่ระบุไว้ในมาตรา 222/12 วรรคสอง⁴⁵ และศาลจะกำหนดระยะเวลาตามสมควร แต่

⁴⁴ มาตรา 222/24 ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเนื่องจากมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม และในกรณีเช่นนี้ศาลอาจสั่งให้มีการนำสืบถึงความเสียหายของกลุ่มย่อยให้ชัดเจนด้วยก็ได้ คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด.

⁴⁵ ประกาศและคำบอกกล่าวอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ต่อศาลว่าตนจะออกจากสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/12(6)⁴⁶ และหากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว สมาชิกกลุ่มมีอาจที่จะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล และคำสั่งดังกล่าวให้เป็นที่สุดตามมาตรา 222/13 วรรคหนึ่ง⁴⁷ และสอง⁴⁸ ทั้งนี้เนื่องจากมีบางกรณีที่สมาชิกกลุ่มบางรายมีเหตุอันควรที่ไม่อาจทราบว่ามี การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยตนเองก็เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเข้าลักษณะของสมาชิกกลุ่ม ด้วย

สำหรับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการประกาศและส่งคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม นั้น ถือเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ตามมาตรา 222/11⁴⁹ ซึ่ง โจทก์มีหน้าที่ต้องนำเงินจำนวน ดังกล่าวมาวางศาลภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่ง กรณีนี้ควรมีการกำหนดถึงกรณีที่โจทก์ได้เคຍวางค่าใช้จ่ายไว้แล้ว แต่ต่อมามีการเปลี่ยนตัวโจทก์ใน ภายหลัง ไม่ว่าจะด้วยกรณีที่โจทก์ที่ฟ้องหรือด้วยประการอื่นใดว่าโจทก์ที่ออกจากสถานภาพการเป็น โจทก์จะได้รับการชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ได้ออกไปแทนด้วย กรณีที่ภายหลังปรากฏว่าโจทก์ชนะคดี ทั้งนี้อาจ กำหนดไว้ใน มาตรา 222/44 ผลของการบังคับคดีก็ได้

- (1) ชื่อศาลและเลขคดี
- (2) ชื่อ และที่อยู่ของกลุ่มและทนายความฝ่ายโจทก์
- (3) ข้อความโดยย่อของคำฟ้องและลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน
- (4) ข้อความที่แสดงว่าศาลอนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม และวันเดือนปีที่ศาลมีคำสั่ง
- (5) สิทธิของสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/13 และมาตรา 222/14
- (6) กำหนดวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้ ตามที่ศาล เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวัน
- (7) ผลของการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม
- (8) ผลของคำพิพากษาที่จะผูกพันสมาชิกกลุ่ม
- (9) ชื่อและตำแหน่งผู้พิพากษาผู้ออกประกาศและคำบอกกล่าว

⁴⁶ มาตรา 222/12(6) กำหนดวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้ ตามที่ศาลเห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวัน.

⁴⁷ มาตรา 222/13 วรรคหนึ่ง สมาชิกกลุ่มมีสิทธิออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้โดยแจ้งความประสงค์ เป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดตามมาตรา 222/12(6) และให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มดังกล่าวไม่ เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์นั้นต่อศาล.

⁴⁸ มาตรา 222/13 วรรคสอง เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง สมาชิกกลุ่มจะออกจากการเป็น สมาชิกกลุ่มไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากศาล คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด.

⁴⁹ มาตรา 222/11 เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มถึงที่สุดแล้ว ให้ศาลสั่งให้โจทก์นำเงิน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมาวางต่อศาลตามที่เห็นสมควรภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง...

4.4.8.2 ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

ตามมาตรา 222/13 วรรคหนึ่ง กำหนดให้สมาชิกที่แสดงความประสงค์ขอล้อจากการเป็นสมาชิกกลุ่มต่อศาล ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์นั้นต่อศาล ทำให้ศาลไม่มีดุลพินิจที่จะไม่อนุญาตให้สมาชิกนั้นออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งแตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกา ที่หลักเกณฑ์ในข้อ 23b ของวิธิพิจารณาความแพ่ง (Federal Rules of Civil Procedure, Rule 23 (b) มีการแบ่งแยกลักษณะคดีที่อาจมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ออกเป็นหลายประเภท ซึ่งคดีบางประเภทสมาชิกไม่สามารถแสดงความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ เช่น คดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิพลเมือง (Civil Rights) หรือคดีที่ต้องการเพียงคำสั่งศาลโดยไม่มีการเรียกค่าเสียหาย (Injunctive or Declaratory Relief) เนื่องจากคดีประเภทนี้คำพิพากษาควรผูกพันสมาชิกทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้น เช่น นักโทษในเรือนจำฟ้องคดีเรียกร้องสิทธิบางประการที่ถูกดักล่าโดยเจ้าหน้าที่เรือนจำ คดีนี้ย่อมผูกพันนักโทษทุกคนโดยไม่สามารถแสดงความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ ซึ่งการแยกแยะลักษณะคดีของการดำเนินคดีแบบกลุ่มเช่นนี้ยังส่งผลกระทบต่อการประกาศแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบด้วย กล่าวคือ คดีบางประเภทก็ไม่จำเป็นต้องประกาศแจ้งการดำเนินคดีแก่สมาชิกกลุ่ม

เมื่อพิจารณามาตราต่อไปในร่างกฎหมายดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า ไม่มีการแยกแยะลักษณะคดีในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยกำหนดไว้เฉพาะคดีที่มีโอกาสเกิดได้มากที่สุดเอาไว้เท่านั้น และคดีที่มีการร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มก็จะต้องประกาศแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบทุกคดี โดยไม่มีข้อยกเว้น

อีกทั้งมาตรา 222/13 วรรคสอง ยังกำหนดให้สมาชิกกลุ่มไม่สามารถออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้อีกเมื่อพ้นระยะเวลาที่กำหนดในวรรคหนึ่ง “เว้นแต่ศาลอนุญาต” แต่ตามมาตรา 222/29 และ 222/30 สมาชิกกลุ่มยังสามารถออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้อีกในกรณีที่จะมีการประนีประนอมยอมความหรือเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตโตตุลาการชี้ขาด โดยการพ้นจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตาม มาตรา 222/29 ที่ถือว่าสมาชิกกลุ่มที่แจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มและมีได้ขอถอนความประสงค์ก่อนศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ประนีประนอมยอมความหรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาตโตตุลาการไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตดังกล่าว กรณีเช่นนี้จึงอาจจะไม่เข้าในกรณีข้อยกเว้น “เว้นแต่ศาลอนุญาต” ตามมาตรา 222/13 วรรคสอง เนื่องจากเกิดขึ้น โดยผลของกฎหมาย จึงควรมีการบัญญัติให้เห็นข้อยกเว้นและความสัมพันธ์กับการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/29 และ 222/30 ไว้ในมาตรานี้ด้วย

บุคคลที่ได้แจ้งความประสงค์ต่อศาลที่จะขอออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่อาจที่จะขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มได้อีก ตามมาตรา 222/13 วรรคสาม⁵⁰และตามมาตรา 222/13 วรรคท้าย⁵¹ ก็ยังได้บัญญัติห้ามมิให้สอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 เนื่องจากกฎหมายต้องการป้องกันความยุ่งยากจากการดำเนินคดีโดยไม่สุจริตของสมาชิกกลุ่มที่หวังผลเพียงเฉพาะคำพิพากษาที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ตน อีกทั้งสมาชิกกลุ่มยังถูกจำกัดสิทธิมิให้ยื่นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันกับที่โจทก์ได้ยื่นฟ้องในคดีที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือหากมีการยื่นฟ้องคดีไว้ก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลาของการมีสิทธิออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ศาลที่รับคำฟ้องดังกล่าวไว้พิจารณาก็จะต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ตามมาตรา 222/15 วรรคสอง⁵² ทั้งนี้เนื่องจากเป็นไปตามหลักการที่ว่าปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายร่วมกันของสมาชิกทั้งกลุ่มมีความสำคัญยิ่งกว่าปัญหาที่กระทบต่อสิทธิของสมาชิกแต่ละคน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสมาชิกกลุ่มไม่ได้เข้ามามีส่วนในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และมิได้มีฐานะเป็นคู่ความในคดี จึงไม่มีหน้าที่ใดๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเลย แต่อย่างไรก็ตามสมาชิกกลุ่มทุกคนต้องผูกพันตนตามผลของคำพิพากษาแห่งคดีนั้นด้วย จึงเห็นได้ว่าหากศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ผลที่ตามมาคือ สมาชิกกลุ่มทุกรายมีสิทธิที่จะรับค่าสินไหมทดแทนตามสัดส่วนของความเสียหายที่ตนได้รับ โดยสมาชิกกลุ่มมีหน้าที่ต้องแจ้งความประสงค์ในการขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีตามมาตรา 222/39 วรรคสอง⁵³ ด้วย

มาตรา 222/14 สิทธิของสมาชิกกลุ่มควรรวมถึงกรณีการกำหนด “เงินรางวัลทนายความ” ด้วยเนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญและอาจจะมีจำนวนสูงมากจนเป็นเหตุให้สมาชิกกลุ่ม

⁵⁰ มาตรา 222/13 วรรคสาม บุคคลที่ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มแล้ว จะร้องขอกลับเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มอีกไม่ได้.

⁵¹ มาตรา 222/13 วรรคท้าย สมาชิกกลุ่มและบุคคลที่ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มจะร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา 57 ไม่ได้.

⁵² มาตรา 222/15 วรรคสอง ในกรณีที่สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ได้ยื่นฟ้องคดีไว้ก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลาของการออกจากสมาชิกกลุ่ม ให้ศาลที่ได้รับฟ้องไว้ นั้นมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ.

⁵³ มาตรา 222/39 วรรคสอง ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินหรือชำระหนี้เป็นเงินรวมอยู่ด้วย ให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการต่อไป รวมทั้งกำหนดวันตามที่เห็นสมควรในประกาศและคำบอกกล่าวตามวรรคหนึ่ง เพื่อให้สมาชิกกลุ่มยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ถ้าเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นอย่างอื่นและจำเป็นจะต้องมีการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์แก่การบังคับตามคำพิพากษา โจทก์อาจยื่นคำขอต่อศาลเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการได้.

ไม่ได้รับชำระหนี้เต็มจำนวนก็ได้ แต่โครงสร้างกฎหมายดังที่ปรากฏขณะนี้ยังไม่เอื้อต่อการคัดค้านเกี่ยวกับเงินรางวัลนายความ เพราะกฎหมายไม่ได้เปิดโอกาสให้สามารถทำได้ โดยการกำหนดค่าความรวมอยู่ในคำพิพากษาโดยไม่มี การไต่สวนรวบรวมข้อมูลความเห็นก่อน และเมื่อกำหนดในคำพิพากษาแล้ว กฎหมายก็ไม่ได้ให้สิทธิสมาชิกกลุ่มในการอุทธรณ์ด้วย มาตรา 222/15 วรรคหนึ่ง กำหนดห้ามมิให้สมาชิกกลุ่มที่มีได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มขึ้นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันกับที่โจทก์ได้ยื่นฟ้อง ซึ่งแปลความได้ว่า สมาชิกกลุ่มที่ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มแล้วย่อมสามารถยื่นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันนั้นได้ ซึ่งมีปัญหาว่าคู่ความจะร้องขอหรือศาลจะสั่งให้มีการรวมพิจารณาคดีเหล่านี้เข้าด้วยกันได้หรือไม่ ในกรณีเช่นนี้เห็นว่าน่าจะอยู่ในดุลพินิจของศาลในการพิจารณาและอาจให้มีการรวมพิจารณาได้ หากจะเป็นการสะดวกและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดี

มาตรา 222/16 วรรคหนึ่ง กรณีที่ศาลจะยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งร่างกำหนดให้อาจจะเกิดจากกรณีที่ “ความปรากฏต่อศาลเอง” หรือ “ตามคำแถลงของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง” ซึ่งโดยหลักแล้วศาลไม่จำเป็นต้องฟังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก่อน กรณีจึงอาจจะมีปัญหาได้ว่าในกรณีที่ (ก) จำเลยยื่นคำแถลงดังกล่าวโดยโจทก์ไม่รับรู้ การสั่งอนุญาตจะทำให้เกิดความเสียหายแก่คดีโจทก์อย่างมากและคำสั่งศาลตามมาตรานี้ถือเป็นที่สุดตามวรรคสามด้วย และ (ข) โจทก์เป็นฝ่ายยื่นคำแถลงภายหลังเห็นว่าตนเสียเปรียบในเชิงคดีจึงขอยกเลิกเพื่อให้สามารถไปยื่นฟ้องและขอดำเนินคดีแบบกลุ่มในเรื่องใหม่ได้ จำเลยอาจจะมีผลประโยชน์ที่ประสงค์ให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไปเพื่อตนจะได้ไม่ถูกดำเนินคดีลักษณะเดียวกันจากสมาชิกกลุ่มรายอื่นอีก ดังนั้น อย่างน้อยการจะให้คู่ความขอยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงควรต้องทำเป็น “คำร้อง” เพื่อให้ศาลต้องแจ้งให้อีกฝ่ายทราบก่อนและอาจจะมีการไต่สวนตามที่เห็นสมควรได้

มาตรา 222/16 วรรคสอง กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้หาทนายความใหม่โดยไม่ใช้กรณีที่ทนายความของตนเองจะมีผลกระทบต่อทนายความอย่างมากเพราะตนได้ลงทุนลงแรงในคดีไปมาก จึงควรต้องฟังเหตุผลของทนายความด้วยโดยอาจจะมีการไต่สวนก่อนมีคำสั่ง

ทนายความที่ศาลสั่งให้เปลี่ยนเนื่องจากทำหน้าที่ไม่ดีตามมาตรานี้จะมีสิทธิได้รับเงินรางวัลตามมาตรา 222/37 หรือไม่ กรณีเช่นนี้อาจจะแบ่งได้เป็นสองส่วนคือเงินรางวัลเพื่อตอบแทนการทำงานและการชดเชยค่าใช้จ่าย โดยควรให้ศาลอาจใช้ดุลพินิจให้มากน้อยเพียงใดก็ได้ แต่อย่างน้อยอาจจะให้ค่าชดเชยค่าใช้จ่ายเพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและสมาชิกกลุ่มได้รับประโยชน์ด้วย

การดำเนินการจัดหาทนายความคนใหม่ซึ่งสมาชิกกลุ่มมีสิทธิหาทนายความคนใหม่มาทำหน้าที่แทน ควรจะต้องมีวิธีการแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบสิทธิของตนและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยเนื่องจากเป็นกระบวนการที่สมาชิกกลุ่มอาจจะไม่ได้เกี่ยวข้องมาแต่ต้นจึงอาจจะไม่รู้

ข้อมูลและสิทธิของตน แต่วิธีการแจ้งอาจจะใช้วิธีการที่เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการแจ้งสิทธิที่สำคัญในกรณีอื่น

4.4.8.3 การดำเนินกระบวนการพิจารณาก่อนสืบพยาน

สมาชิกกลุ่มที่ได้รับการบอกกล่าวการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และเมื่อจำเลยได้ยื่นคำให้การภายในกำหนดระยะเวลาหนึ่งเดือนนับแต่ได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องแล้ว ตามมาตรา 222/17 ให้ศาลกำหนดวันนัดพร้อมก่อนการสืบพยาน โดยให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาล ทั้งนี้ วันนัดพร้อมก่อนการสืบพยานมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการเจรจาตกลงกันเกี่ยวกับวิธีการดำเนินคดีที่มีข้อพิพาทกันต่อไป โดยการไกล่เกลี่ย หรือนำวิธีอนุญาโตตุลาการมาช่วยระงับข้อพิพาทเพื่อให้คดีเสร็จไปทั้งหมด หรือแต่บางส่วน

เมื่อศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ก่อนเริ่มกระบวนการพิจารณาศาลต้องมีคำสั่งนัดพร้อม โดยให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาลและจะต้องมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดดังนี้

การไกล่เกลี่ย หรือการอนุญาโตตุลาการ

ก่อนที่จะมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ต้องมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือนำวิธีการอนุญาโตตุลาการมาใช้เพื่อให้คดีเสร็จไปจากศาล ตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง(ฉบับที่...) พ.ศ....มาตรา 222/17 ซึ่งมีหลักการในลักษณะที่คล้ายบทบัญญัติในเรื่องคดีมโนสำเนา แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 วรรคสอง⁵⁴ที่กำหนดให้ในวันนัดพิจารณาในคดีมโนสำเนาและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ศาลต้องทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งกฎหมายมีความมุ่งหมายเพื่อให้คดีเสร็จไปด้วยการตกลงกัน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย โดยมีผู้พิพากษาทำหน้าที่เป็นคนกลางให้กับคู่ความ และหากไม่อาจตกลงกันได้จึงให้จำเลยยื่นคำให้การ และดำเนินการสืบพยานในวันสืบพยานในวันเดียวกันนั้น

ข้อแตกต่างระหว่างการไกล่เกลี่ยกับการเสนอข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการ คือ ผู้ทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการจะเป็นผู้ชี้ขาดข้อพิพาทคล้ายกับการชี้ขาดโดยศาล แต่อาจทำได้เร็วกว่าเนื่องจากมีขั้นตอนในการชี้ขาดที่อนุญาโตตุลาการเป็นไปตามที่อนุญาโตตุลาการแต่ละแห่งกำหนด หรือตามที่คู่ความตกลงกำหนดกันเอง ซึ่งอาจตกลงลดขั้นตอนบางประการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งลงได้ อีกทั้งช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นศาลอันเนื่องมาจากการขาดความชำนาญของผู้พิพากษาในการที่จะวินิจฉัยในเรื่องใดเรื่องหนึ่งลงได้ด้วย

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 วรรคสอง ในวันนัดพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้ศาลไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้นก่อน.

ทนายความที่ศาลสั่งให้เปลี่ยนเนื่องจากทำหน้าที่ไม่ดีตามมาตรานี้จะมีสิทธิได้รับเงินรางวัลตามมาตรา 222/37 หรือไม่ กรณีเช่นนี้อาจจะแบ่งได้เป็นสองส่วนคือเงินรางวัลเพื่อตอบแทนการทำงานและการชดเชยค่าใช้จ่าย โดยควรให้ศาลอาจใช้ดุลพินิจให้มากน้อยเพียงใดก็ได้ แต่อย่างน้อยอาจจะให้ค่าชดเชยค่าใช้จ่ายเพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและสมาชิกกลุ่มได้รับประโยชน์ด้วยการดำเนินการจัดหาทนายความคนใหม่ซึ่งสมาชิกกลุ่มมีสิทธิหาทนายความคนใหม่ทำหน้าที่แทน ควรจะต้องมีวิธีการแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบสิทธิของตนและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยเนื่องจากเป็นกระบวนการที่สมาชิกกลุ่มอาจจะไม่ได้เกี่ยวข้องมาแต่ต้นจึงอาจจะไม่รู้ข้อมูลและสิทธิของตน แต่วิธีการแจ้งอาจจะใช้วิธีการที่เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการแจ้งสิทธิที่สำคัญในกรณีอื่น

มาตรา 222/20 วรรคหนึ่ง การให้อำนาจศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมนับว่าเป็นวิธีการที่ดีและก่อให้เกิดความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น แต่ในทางปฏิบัติอาจจะมีข้อขัดข้องเนื่องจากศาลมีข้อมูลแต่เฉพาะที่คู่ความนำเสนอ ในขณะที่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อื่นคู่ความอาจจะหลงลืมหรือใจไม่แจ้งให้ศาลทราบก็ได้ กรณีเช่นนี้ศาลอาจจะไม่มีโอกาสรู้ถึงความมีอยู่หรือความสำคัญของพยานหรือหลักฐานอื่น ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เหล่านี้อาจจะเกิดขึ้นและเข้าสู่สำนวนได้ด้วยการเปิดช่องทางให้ “สมาชิกกลุ่ม” สามารถยื่นคำแถลงให้ข้อมูลต่อศาลได้ซึ่งจะเป็นช่องทางหนึ่งให้ สมาชิกสามารถรักษาผลประโยชน์ของตนได้ด้วย โดยกระบวนการของ “คำแถลง” ไม่น่าจะก่อให้เกิดความล่าช้าหรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีเนื่องจากศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนและอาจจะให้ความสำคัญมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล ในกรณีเช่นนี้อาจจะพิจารณาปรับปรุงมาตรา 222/14 เพื่อรองรับสิทธิดังกล่าวนี้ด้วย

มาตรา 222/20 วรรคสอง การให้ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ” ควรให้สามารถทำได้ด้วยการเสนอบันทึกความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อความละเอียดและรวดเร็วในการสืบพยาน โดยอาจนำมาตรา 222/21 และ 222/23 (ซึ่งอาจพิจารณารวมถึงกรณีผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศตามมาตรา 222/22 ด้วย) มาใช้บังคับกับกรณีนี้โดยอนุโลม แต่ต้องกำหนดให้เป็นกรณีที่ศาลเห็นสมควรให้ดำเนินการดังกล่าวได้เองโดยไม่ต้องให้คู่ความมีคำขอตั้งเช่นกรณีของมาตรา 222/21

มาตรา 222/24 การแบ่งกลุ่มย่อยเป็นวิธีการที่ช่วยทำให้การดำเนินคดีมีการแยกแยะชัดเจนระหว่างผู้ที่ได้รับความเสียหายที่ต่างกันและไม่ก่อให้เกิดปัญหาของประโยชน์ที่ทับซ้อนหรือขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกกลุ่มต่างๆ แต่ในการดำเนินคดีต่อไปไม่ว่าจะในส่วนของ การนำสืบพยานหลักฐานหรือกรณีอื่นจำเป็นต้องมีผู้ดำเนินการแทนกลุ่มย่อยและมีทนายความที่ทำหน้าที่ว่าต่างแทนสมาชิกกลุ่มย่อยนั้น กรณีนี้คงไม่สามารถให้ “โจทก์” หรือ “ทนายความโจทก์” ทำหน้าที่ได้เนื่องจากการที่เกิดกลุ่มย่อยมีสาเหตุจากความแตกต่างของความเสียหายและผลประโยชน์

ระหว่างสมาชิกกลุ่มย่อยกับโจทก์ซึ่งมีความเสียหายและผลประโยชน์เป็นอย่างเดียวกับสมาชิกกลุ่มในส่วนอื่น การที่สมาชิกกลุ่มที่มีความเสียหายคล้ายคลึงกับโจทก์ได้รับการชดใช้มากขึ้นอาจจะเป็นสาเหตุให้ความเสียหายของสมาชิกกลุ่มย่อยได้รับชดใช้น้อยลง ไม่ว่าจะเป็นในส่วนการชดใช้ในการเจรจาประนีประนอมยอมความ หรือการบังคับคดีที่ทรัพย์สินอาจจะมีอยู่อย่างจำกัด

ในปัญหานี้จึงควรกำหนดให้มี “โจทก์ร่วม” และ “ทนายความโจทก์ร่วม” เพื่อทำหน้าที่แทนสมาชิกกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่ม โดยขั้นตอนการแต่งตั้งโจทก์ร่วมหรือทนายความโจทก์ร่วมอาจกำหนดรายละเอียดในข้อกำหนดประธานศาลฎีกาก็ได้ ในกรณีนี้อาจจะพิจารณาเพิ่มเติมอำนาจส่วนนี้ให้ชัดเจนในมาตรา 222/2

มาตรา 222/29 ในกรณีที่โจทก์ไม่นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางตามมาตรานี้ อาจจะพิจารณาให้ถือเป็นกรณีหนึ่งที่ทำให้สามารถเข้าเป็นคู่ความแทนที่ได้ตามมาตรา 222/25 เพื่อให้กระบวนการประนีประนอมยอมความซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดีและผู้เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการต่อไปได้

อีกทั้ง ตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. ...มาตรา 222/29 และมาตรา 222/30 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการตกลงประนีประนอมยอมความ และการเสนอข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการไว้ตามลำดับ ดังนี้

1) การเปิดเผยพยานหลักฐานและพยานวัตถุ

การดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบกลุ่ม ตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง(ฉบับที่...) พ.ศ....มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินคดีและลดปริมาณคดีที่จะนำขึ้นสู่ศาลภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันเพื่อเป็นการประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย และเพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมในผลแห่งคดี ดังนั้นนอกจากจะต้องแสดงรายการพยานหลักฐานที่ตนต้องการนำมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงในการยื่นบัญชีระบุพยาน กฎหมายยังได้กำหนดขั้นตอนพิเศษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีความแตกต่างออกไปจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีสามัญโดยคู่ความทั้งสองฝ่ายที่ประสงค์จะนำสืบพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตนต้องนำค้นฉบับพยานหลักฐานต่างๆ รวมทั้งพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่าย หรือบุคคลภายนอกที่ถูกหมายเรียกเข้าสู่สำนวนแห่งคดีมาเป็นคู่ความตามคำสั่งศาล ตามมาตรา 222/17(2) วรรคสอง ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ....ทั้งนี้ต้องนำมาแสดงต่อศาลเพื่อให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายได้ตรวจสอบก่อนวันนัดพร้อม ทั้งนี้เพื่อมิให้มีการจู่โจมทางพยานหลักฐานในการสืบพยาน ซึ่งหากคู่ความมีเหตุขัดข้องหรือเหตุจำเป็นไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลได้และศาลเห็นว่ามิเหตุอันสมควรก็อาจเลื่อนวันนัดพร้อมออกไปเพื่อเปิดโอกาสให้แก่คู่ความในการติดตามนำพยานมาแสดง

ให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายได้ตรวจสอบ แต่ทั้งนี้หากเป็นกรณีที่คู่ความจงใจไม่ดำเนินการแสดงพยานหลักฐาน กฎหมายได้กำหนดบทลงโทษไว้คือ ศาลจะไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้นในการพิจารณาคดี เว้นแต่เป็นพยานหลักฐานสำคัญอันเกี่ยวกับประเด็นแห่งคดีตามมาตรา 222/17 (2) วรรคสี่ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...)พ.ศ... โดยที่กฎหมายกำหนดให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีวันนัดพร้อมให้ถือว่าเป็นวันชี้สองสถาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและให้ศาลกำหนดวันนัดสืบพยานต่อไป โดยมีระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบวันนับแต่วันนัดพร้อมวันสุดท้าย ดังนั้นระยะเวลาการยื่นบัญชีระบุพยาน มาตรา 222/18 ได้กำหนดระยะเวลาให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันนัดพร้อมไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน และสามารถยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมได้หลังจากมีการยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรกแล้วก่อนศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาในวันนัดพร้อมเสร็จ ตามมาตรา 222/18 วรรคแรก ซึ่งเป็นการกำหนดระยะเวลาให้คู่ความต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาที่สั้นกว่าการยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมในการดำเนินคดีสามัญ ซึ่งสามารถขอยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมภายใน 15 วันนับแต่วันสืบพยานนัดแรกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 วรรคสอง⁵⁵ ส่วนในกรณีที่คู่ความไม่สามารถยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมได้ทันกำหนด ก็สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อขอยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมได้ หากศาลเห็นว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถต่อสู้คดีได้เต็มที่ อันเป็นการอำนวยประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้แก่คู่ความในการที่จะเสนอพยานหลักฐานต่อศาลซึ่งไม่ต้องถูกจำกัดสิทธิโดยขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 86 วรรคสาม⁵⁶ และมาตรา 88 วรรคท้าย⁵⁷

⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 วรรคสอง บัญญัติว่า ถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำใจจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ให้ยื่นคำแถลงขอระบุพยานเพิ่มเติมต่อศาลพร้อมกับบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมและสำเนาบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมดังกล่าวภายในสิบห้าวันนับแต่วันสืบพยาน.

⁵⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 86 วรรคสาม บัญญัติว่า เมื่อศาลเห็นว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่มเติม ให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไป ซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ.

⁵⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 วรรคท้าย บัญญัติว่า เมื่อระยะเวลาที่กำหนดให้ยื่นบัญชีระบุพยานตามวรรคหนึ่ง หรือวรรคสองแล้วแต่กรณีได้สิ้นสุดลงแล้ว ถ้าคู่ความฝ่ายใดซึ่งได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้แล้ว มีเหตุอันสมควรแสดงได้ว่า ตนไม่สามารถทราบได้ว่าต้องนำพยานหลักฐานบางอย่างมาสืบเพื่อประโยชน์ของตน หรือไม่ทราบว่าพยานหลักฐานบางอย่างได้มีอยู่หรือมีเหตุอันสมควรอื่นใด หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดซึ่งมิได้ยื่นบัญชีระบุพยานแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลได้ว่า มีเหตุอันสมควรที่ไม่สามารถยื่นบัญชีระบุพยานตามกำหนดเวลาดังกล่าวได้ คู่ความฝ่ายนั้น อาจยื่นคำร้องขออนุญาตอ้างพยานหลักฐานเช่นว่านั้นต่อศาลพร้อมกับ

2) การกำหนดแนวทางในการพิจารณาคดี

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อกลุ่มสมาชิกผู้เสียหายจำนวนมาก โดยรวมถึงกลุ่มสมาชิกที่มีได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีกับโจทก์ด้วย ดังนั้นเพื่อดูแล สมาชิกของกลุ่มทุกรายที่ได้รับ ความเสียหายจากการกระทำอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงเดียวกัน กฎหมายจึงได้กำหนดให้ศาลที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มมีบทบาทในการดำเนินคดีในวันนัดพร้อมซึ่งมีสองประการที่สำคัญคือ การกำหนดประเด็นข้อพิพาท และการกำหนดรายละเอียดแห่งวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณา⁵⁸

3) ผลของการมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่ม

ตามมาตรา 222/35 วรรคแรก⁵⁹ บัญญัติให้สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้แจ้งความประสงค์ที่จะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มต้องผูกพันตามคำพิพากษาในคดีนั้น แม้ว่าตนมิได้เข้าเป็นคู่ความในคดีก็ตาม ทั้งนี้กฎหมายก็ได้กำหนดให้สมาชิกกลุ่มดังกล่าวมีสิทธิตาม มาตรา 222/14 ดังนี้

- (1) เข้าฟังการพิจารณาคดี
- (2) ร้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าโจทก์มิได้มีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 222/9 (5)⁶⁰
- (3) ขอตรวจเอกสารทั้งหมด หรือบางส่วนในสำนวนความ หรือขอคัดสำเนาเอกสารเหล่านั้น
- (4) จัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนทนายความของกลุ่ม ตามมาตรา 222/16 วรรคสอง⁶¹

บัญญัติระบุขานและสำเนาบัญญัติระบุขานดังกล่าวไม่ว่าเวลาใดๆ ก่อนพิพากษาคดีและถ้าศาลเห็นว่าการวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรม จำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้น ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้อง.

⁵⁸ บุษรานิ หงษาคำ. (2549). *ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งโดยผู้แทนกลุ่มผู้เสียหาย*. หน้า 88-110.

⁵⁹ มาตรา 222/35 วรรคแรก คำพิพากษาของศาลมีผลเป็นการผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม และในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้โจทก์หรือทนายความโจทก์มีอำนาจดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม.

⁶⁰ มาตรา 222/9 (5) โจทก์ได้แสดงให้เห็นว่า โจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามข้อกำหนดที่ออกโดยประธานศาลฎีกา ถ้ามี และโจทก์รวมทั้งทนายความโจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม.

นี้ (5) ร้องขอเข้าแทนที่โจทก์โดยอาศัยสิทธิตามบทบัญญัติในส่วนที่ 3 ของหมวด

(6) คัดค้านการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ตาม มาตรา 222/25 การที่โจทก์ขอถอนฟ้องตาม มาตรา 222/28 การที่มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกัน ในประเด็นแห่งคดีตาม มาตรา 222/29 และการที่คู่ความมีการตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการชี้ขาดตาม มาตรา 222/30

ตามมาตรา 222/36(3) คำพิพากษาจะต้องระบุ “จำนวนเงินที่จะต้องชำระแก่โจทก์” ไว้ อย่างชัดเจนด้วย แต่กรณีอาจจะเกิดปัญหาขึ้นได้ว่าสมาชิกกลุ่มที่มาขอรับชำระหนี้มีจำนวนน้อยทำให้มีเงินเหลืออยู่ภายหลังจากชำระหนี้แก่สมาชิกที่มาขอรับชำระ (กรณีนี้คงจะไม่สามารถให้สมาชิกที่มาขอรับชำระหนี้แบ่งจำนวนที่ศาลกำหนดจนหมดได้ เนื่องจากอาจจะทำให้สมาชิกได้รับชำระหนี้เกินกว่าความเสียหายที่ตนได้รับ เช่นในกรณีการกระทำความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ด้วยการใช้ข้อมูลภายใน สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิได้รับแต่เฉพาะส่วนต่างระหว่างราคาหลักทรัพย์ที่ตนซื้อหรือขายไปกับราคาที่ควรจะเป็นหากไม่มีการกระทำความผิดดังกล่าว ซึ่งจำนวนเงินที่แต่ละคนมีสิทธิได้รับจะมีวิธีการคำนวณที่ชัดเจนอยู่แล้ว) ปัญหาดังกล่าวนี้อาจมีโอกาสเกิดขึ้นได้ง่ายโดยเฉพาะในคดีอย่างคดีสิ่งแวดล้อมที่ผู้เสียหายแต่ละคนอาจจะมีสิทธิได้รับค่าเสียหายไม่สูงนัก ทำให้อาจจะไม่คุ้มค่าที่จะมาดำเนินการยื่นคำขอรับชำระหนี้

การคืนเงินส่วนที่เหลือให้แก่จำเลยก็จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและยังจะส่งเสริมให้จำเลยกระทำความผิดอีกเพราะอย่างน้อยตนจะสามารถเก็บ “กำไร” ส่วนหนึ่งจากการกระทำความผิดของตนไว้ได้ อีกทั้งจำนวนเงินที่กำหนดในคำพิพากษาเป็นจำนวนที่ชัดเจนแล้วว่าเป็นความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของจำเลยอย่างแท้จริง

กรณีดังกล่าวนี้อาจจะให้ศาลสามารถมีคำสั่งให้นำเงินไปทำให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ขอรับชำระหนี้ เช่น การให้นำเงินไปสนับสนุนโครงการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่สมาชิกกลุ่มอาศัยอยู่ หรือแม้กระทั่งการมีคำสั่งให้เงินตกเป็นของแผ่นดิน เป็นต้น ในกรณีเช่นนี้อาจจะเพิ่มเติมใน มาตรา 222/38 ให้รองรับอำนาจดังกล่าวนี้ด้วย เพราะมีฉะนั้น วิธีการและเงื่อนไขที่ศาลสามารถกำหนดได้จะต้องเป็นไปเพื่อการบังคับตาม มาตรา 222/36(3) เท่านั้น การที่ศาลจะมีคำสั่งลักษณะดังกล่าวนี้ได้อาจจะเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเช่น โจทก์หรือทนายความโจทก์

⁶¹ หากความปรากฏต่อศาลในระหว่างการพิจารณาว่าทนายความโจทก์ไม่สามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม หรือทนายความฝ่ายโจทก์ขอถอนตัวจากการดำเนินคดี ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มจัดหาทนายความใหม่มาดำเนินคดีแทนภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากโจทก์และสมาชิกกลุ่มเพิกเฉยไม่ดำเนินการดังกล่าว ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม.

หรือแม้แต่จำเลยยื่นคำแถลงให้ข้อมูลหรือทางเลือกเพื่อศาลใช้ประกอบการพิจารณาก็ได้ นอกจากนี้ อาจจะต้องเพิ่มเติมในมาตรา 222/44 ให้สอดคล้องกันด้วย

มาตรา 222/37 ควรมิกระบวนกรได้สวนเกี่ยวกับการกำหนดเงินรางวัลด้วยเพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยหรือสมาชิกกลุ่มโต้แย้งคัดค้านหรือแสดงเหตุผลของตน

มาตรา 222/39 วรรคสาม การยื่นคำขอรับชำระหนี้กรณีมีเหตุสุดวิสัยทำให้ไม่สามารถขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 222/39 วรรคสองได้ ร่างกำหนดให้ต้องยื่น “ภายใน 30 วันนับแต่วันพ้นกำหนดเวลา” กรณีอาจจะมีปัญหากรณีที่เหตุสุดวิสัยนั้นยังไม่หมดไปภายในระยะเวลาดังกล่าว ทำให้ถึงอย่างไรสมาชิกกลุ่มรายนั้นไม่สามารถขอรับชำระหนี้ได้อยู่ดี จึงควรกำหนดให้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้ภายใน 30 วันนับแต่วันที่เหตุสุดวิสัยนั้นสิ้นสุดลง แต่อาจจะมีกำหนดระยะเวลาสุดท้ายที่ไม่ว่ากรณีจะเป็นเช่นไรก็ไม่สามารถยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้อีก โดยอาจจะกำหนดให้สัมพันธ์กับระยะเวลาในการขอลดหนี้ทรัพย์ในคดีสามัญก็ได้

การตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ตาม มาตรา 222/40 กำหนดให้สมาชิกกลุ่มรายอื่นอาจขอตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกผู้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้ ร่างฯมิได้กำหนดคุณสมบัติของสมาชิกกลุ่มรายอื่นที่จะขอตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ ซึ่งอาจทำให้มีการใช้กระบวนการนี้เป็นช่องทางในการบังคับคดีล่าช้าได้ กรณีน่าจะจำกัดสมาชิกผู้มีสิทธิขอตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มผู้อื่นเฉพาะสมาชิกที่ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้แล้วเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้มีการตรวจสอบระหว่างสมาชิกผู้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ด้วยกัน หากไม่จำกัดไว้จะทำให้สมาชิกที่ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้หรือสมาชิกกลุ่มที่ไม่เปิดเผยชื่อ (Unnamed Class Members) มีโอกาสเข้ามาโต้แย้งได้ทั้งที่ตนไม่ได้มีส่วนได้เสียในการขอรับชำระหนี้แล้ว

มาตรา 222/44 ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรพิจารณาให้ความสำคัญแก่ลำดับการได้รับชำระหนี้ของค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทน โจทก์ให้อยู่ในลำดับก่อนเงินรางวัลทนายความหรืออย่างน้อย ควรอยู่ในลำดับเดียวกัน เนื่องจากเงินส่วนนี้เป็นค่าใช้จ่ายที่ได้มีการชำระไปจริง ไม่ได้มีส่วนของการหากำไรหรือเป็นผลประโยชน์ตอบแทนพิเศษแต่อย่างใดการวางลำดับการได้รับชำระหนี้ไว้หลังอาจจะลดแรงจูงใจของโจทก์ที่จะทรวงออกค่าใช้จ่ายไปจำนวนมากแทนสมาชิกกลุ่มทั้งหมดด้วยเกรงว่าอาจจะไม่ได้รับชำระหนี้คืนกรณีที่กำหนดไว้ในลำดับเดียวกันก็จะช่วยให้ในกรณีที่จำเลยมีทรัพย์สินไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ส่วนนี้คืนทั้งหมดทั้งโจทก์และทนายความจะได้แบ่งกับรับภาระความเสียหายที่เกิดขึ้นตามสัดส่วนของส่วนได้เสียของแต่ละคน โดยไม่ต้องผลักภาระให้โจทก์เป็นผู้แบกรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และควรกำหนดถึงสิทธิของผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นโจทก์แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนตัวโจทก์ภายหลังให้ได้รับการชดใช้คืนค่าฤชาธรรมเนียมส่วนที่ตนเคยออกทอดรองจ่ายไป เพราะในขณะที่ศาลพิพากษาให้กลุ่มชนะคดี บุคคลนี้ไม่ได้มีสถานะเป็นโจทก์แล้วทำให้

อาจมีข้อสงสัยในการบังคับใช้ว่า ผู้ที่พ้นสถานการณ์เป็นโจทก์ไปจะมีสิทธิได้รับการชดเชยเงินทดรองค่าใช้จ่ายไปหรือไม่ เพียงใดมาตรา 222/46 การห้ามมิให้สมาชิกกลุ่มอุทธรณ์ในกรณีอื่นนอกเหนือจากกรณีตามมาตรา 222/42 เรื่องคำขอรับชำระหนี้ น่าจะเป็นวิธีการที่จำกัดสิทธิของสมาชิกกลุ่มมากเกินไป และทำให้สมาชิกกลุ่มอาจจะไม่มีมาตรการคุ้มครองสิทธิของตนได้อย่างเพียงพอ เพราะมีสิทธิเพียงตรวจสอบและคัดค้านในการดำเนินการเฉพาะบางเรื่อง แต่เมื่อคัดค้านของตนไม่เป็นผลก็จะไม่สามารถเยียวยาด้วยวิธีการอื่น โดยเฉพาะในกรณีเช่นการประนีประนอมยอมความที่คู่ความอื่นไม่คิดใจที่จะโต้แย้ง จึงควรพิจารณาให้สิทธิในการอุทธรณ์ให้กว้างขึ้น ในประเทศสหรัฐอเมริกาให้สิทธิสมาชิกกลุ่มที่ได้โต้แย้งในเรื่องต่างๆ ไว้มีสิทธิอุทธรณ์ในประเด็นที่ตนโต้แย้งไว้ด้วย ในกรณีนี้ก็อาจพิจารณาใช้หลักการทำนองเดียวกันก็ได้

การให้สิทธิในการโต้แย้งคัดค้านก็ดี หรือการอุทธรณ์ก็ดีแก่สมาชิกกลุ่มให้สามารถเข้ามามีบทบาทในคดีแม้ว่าจะทำให้คดีล่าช้าขึ้นและเพิ่มความสลับซับซ้อนในกระบวนการพิจารณา แต่หากเปรียบเทียบกับการให้สมาชิกกลุ่มแต่ละรายที่ต้องการรักษาผลประโยชน์ของตนต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีแยกต่างหากจะเห็นได้ว่าการให้สมาชิกกลุ่มเหล่านี้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีเดียวกันยังยุ่งยากน้อยกว่าการที่กฎหมายไม่มีมาตรการที่ทำให้สมาชิกกลุ่มเหล่านี้เห็นว่าการอยู่ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มจะได้รับการคุ้มครองที่เหมาะสมอาจจะเป็นปัจจัยที่บีบบังคับให้ผู้ที่ควรเป็นสมาชิกกลุ่มเหล่านี้ต้องออกจากการเป็นสมาชิกเพื่อไปฟ้องร้องเป็นคดีส่วนตัวที่มีโอกาสดำเนินการต่างๆ ได้มากกว่า หากมีผู้คิดทำนองนี้หลายรายจะทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่มีประสิทธิภาพดังที่กฎหมายประสงค์จะให้เกิดขึ้น

มาตรา 222/47 การดำเนินคดีแบบกลุ่มถือเป็นคดีที่มีความสำคัญเนื่องจากเกี่ยวข้องกับสมาชิกกลุ่มจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสเข้ามาดำเนินคดีได้ด้วยตนเอง กฎหมายจึงจำเป็นต้องให้ความคุ้มครองสมาชิกกลุ่มเหล่านี้เพียงพอ การใช้สิทธิอุทธรณ์เป็นมาตรการหนึ่งของกฎหมายที่จะสามารถช่วยตรวจสอบให้แน่ใจว่าคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลชั้นต้นชอบด้วยกฎหมายและเป็นธรรม หากกำหนดข้อห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงโดยพิจารณาเฉพาะจากทุนทรัพย์ของโจทก์กับจำเลย อาจจะมีผลทำให้คดีที่ดำเนินแบบกลุ่มจำนวนมากต้องห้ามอุทธรณ์เนื่องจากส่วนได้เสียของสมาชิกกลุ่มแต่ละรายรวมทั้งโจทก์อาจจะมีจำนวนไม่มากนัก ดังเช่นในคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่ทุนทรัพย์ที่ควรนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ควรจะเป็นทุนทรัพย์ของสมาชิกกลุ่มทั้งหมด แต่การนำเงินมาวางศาลตลอดจนค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ควรคิดเฉพาะจากทุนทรัพย์ที่พิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) นับได้ว่าเป็นนวัตกรรมทางกฎหมายในรูปแบบใหม่ในการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ซึ่งบุคคลที่ถือว่าเป็นสมาชิกกลุ่มอาจได้รับผลประโยชน์หรือผลกระทบจากการดำเนินคดีโดยไม่จำเป็นต้องเข้ามาเป็น “คู่ความ” แต่ตามกฎหมายที่ใช้กันในปัจจุบันต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอันกำหนดให้ผู้ที่จะได้รับประโยชน์หรือได้รับผลกระทบของการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลจะต้องเป็นบุคคลผู้ซึ่งอยู่ในฐานะ “คู่ความ” ในคดีนั้นเท่านั้น และสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนของไทยในปัจจุบันก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวของไทย ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการที่จะเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ลงทุนในตลาดหุ้น อันเป็นมูลเหตุประการหนึ่งที่อาจนำไปสู่การขาดความเชื่อมั่นในการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของไทย จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่กฎหมายของไทยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างมาตรการป้องกันในรูปแบบต่างๆ ออกมา ดังนั้นการนำวิธีการฟ้องคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ตาม Federal Rules of Civil Procedure ของประเทศสหรัฐอเมริกา หรือการดำเนินคดีโดยผู้แทน (Representative Proceedings) ตาม Federal Court of Australia Act 1976 ของประเทศออสเตรเลีย มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมเพื่อเยียวยาแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ลงทุนในหลักทรัพย์จึงเป็นหลักการที่มีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการนำมาซึ่งความยุติธรรมอย่างสูงสุดแก่คู่ความทุกฝ่าย โดยเฉพาะนักลงทุนในตลาดหุ้นของไทยในปัจจุบันที่บ่อยครั้งที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการ บุคคลหรือนิติบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการค้าหลักทรัพย์ทั้งในตลาดแรกและตลาดรอง ทั้งนี้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีหลักการว่า หากมีผู้ลงทุนรายใดรายหนึ่งได้ฟ้องคดีที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกันไว้แล้ว ผู้ลงทุนรายอื่นๆ แม้จะมีได้เป็นคู่ความในคดีหรือมิได้ฟ้องคดีก็สามารถได้รับประโยชน์จากคำพิพากษาและผู้ถูกฟ้องก็ต้องผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบตามคำพิพากษาต่อผู้ลงทุนทุกรายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้นๆ ทั้งนี้รวมถึงกรณีผู้ลงทุนรายใดที่มีได้เป็นคู่ความในคดีและมีได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่มด้วย ซึ่งจากการศึกษาผู้เขียนพอจะสรุปได้ดังนี้

5.1.1 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีหลักทรัพย์ตามกฎหมายไทย

บุคคลที่อาจก่อความเสียหายในคดีหลักทรัพย์มี 3 กลุ่ม คือ

5.1.1.1 กลุ่มผู้ที่มีหน้าที่เปิดเผยข้อมูลตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งกรณีนี้กฎหมายได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ให้ผู้เสนอขายหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม และผู้ทำคำเสนอซื้อหลักทรัพย์ มีหน้าที่หลักในการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญอย่างครบถ้วน ถูกต้อง และตรงต่อเวลาตามที่ผู้ลงทุนใช้เพื่อการตัดสินใจลงทุน อีกทั้งต้องจัดการกองทุนรวมให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในโครงการ และต้องไม่มีผลประโยชน์ขัดแย้ง (Conflict of Interest) กับกองทุนรวม สำหรับผู้ทำคำเสนอซื้อก็ต้องปฏิบัติตามผู้ถือหุ้นทุกรายอย่างเท่าเทียมกันในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำคำเสนอซื้อและการทำคำเสนอขายหุ้น ดังนั้นหากไม่มีการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวแม้เพียงครั้งเดียว ย่อมอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ลงทุนจำนวนมากที่เข้ามาระดมเงินทุนในตลาดทุน (Capital Market) ของไทยได้

5.1.1.2 กลุ่มผู้มีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของผู้ลงทุน อันได้แก่ ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ ผู้ดูแลผลประโยชน์ของกองทุนรวม ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่กระทำการใดๆ ในนามของผู้ลงทุนเพื่อรักษาประโยชน์ของผู้ลงทุน โดยการฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายแทนผู้ลงทุนหากมีการกระทำการใดๆ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ลงทุนจำนวนมาก และหากบุคคลกลุ่มนี้ทำหน้าที่โดยปราศจากความเป็นกลางและไม่เป็นอิสระจากผู้ออกหุ้นกู้หรือบริษัทจัดการ หรือมีผลประโยชน์ขัดแย้งกับผู้ถือหุ้นหน่วยลงทุนก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ลงทุนจำนวนมากได้เช่นกัน

5.1.1.3 กลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่เป็นธรรม ได้แก่ ผู้สร้างข่าวลือหรือผู้ให้ข้อมูลไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 238 ถึงมาตรา 240 ผู้ซื้อขายหลักทรัพย์โดยใช้ข้อมูลภายใน ตามมาตรา 241 และผู้ขายหลักทรัพย์โดยวิธีการสร้างราคา ตามมาตรา 243 ผลกระทบจากการกระทำของบุคคลกลุ่มนี้มักจะเกิดขึ้นกับการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดรอง (Secondary Market) มากกว่าตลาดแรก (Primary Market) ซึ่งเป็นการกระทำในลักษณะที่เป็นการเอาเปรียบบุคคลอื่น ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายต้องการคุ้มครองการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดรองให้มีประสิทธิภาพ มีสภาพคล่อง มีการขึ้นลงของราคาหลักทรัพย์ในลักษณะที่สมเหตุสมผลและมีปัจจัยต่างๆ สนับสนุน ไม่ใช่อยู่ในสภาพที่แกว่งไปแกว่งมาอย่างขาดปัจจัยสนับสนุน เป็นตลาดหลักทรัพย์ที่มีความเป็นธรรมต่อนักลงทุนทุกคนเพราะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเหมือนกันและพร้อมกัน ทั้งไม่ก่อให้เกิดการได้เปรียบหรือเสียเปรียบในเชิงข้อมูลข่าวสารด้วย

5.1.2 ผู้มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายตามที่กฎหมายกำหนด ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ได้วางหลักไว้อย่างชัดแจ้งให้ (1) สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ด.

(2) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (3) ผู้ลงทุนในหลักทรัพย์และบุคคลที่สาม อันได้แก่ ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้และผู้ดูแลผลประโยชน์ มีสิทธิฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายจากผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย ซึ่งต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดดังต่อไปนี้

5.1.2.1 สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายเพื่อผู้ลงทุนได้สองกรณี คือ ฟ้องผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ในกรณีที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถือหุ้นกู้ ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 มาตรา 47 และ มาตรา 49 และฟ้องผู้ดูแลผลประโยชน์ในกรณีที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถือหุ้นกู้ตามมาตรา 132

5.1.2.2 ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายจากกรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อประโยชน์ของผู้ถือหลักทรัพย์ทั้งปวงของบริษัทนั้น ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 175

5.1.2.3 ผู้ลงทุนในหลักทรัพย์และบุคคลที่สาม ซึ่งหมายถึง ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้และผู้ดูแลผลประโยชน์ มีสิทธิฟ้องได้หลายกรณี เช่น ฟ้องผู้แทนผู้ถือหุ้นเพื่อประโยชน์ของตนและผู้ถือหุ้นกู้อื่น ในกรณีที่ผู้แทนผู้ถือหุ้นกระทำการ จดเว้นกระทำการ หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในสัญญาแต่งตั้งผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ เป็นต้น

5.1.2.4 การนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย ซึ่งอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับกฎหมายสารบัญญัติ ที่ได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคคล และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความในชั้นศาล ที่ได้กำหนดวิธีนำคดีขึ้นสู่ศาล โดยกำหนดขั้นตอนและวิธีการที่บุคคลต้องปฏิบัติในศาล ซึ่งบุคคลที่จะฟ้องคดีได้จะต้องเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือต้องการใช้สิทธิทางศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 เท่านั้น

สำหรับการฟ้องคดีที่มีผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี หรือมีส่วนได้เสียในคดีเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นจำนวนมาก หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นคดีที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีผู้เสียหายหลายคน อันเกิดจากการกระทำอันมีข้อเท็จจริงเดียวกันและต้องใช้ข้อกฎหมายเดียวกันนั้น ซึ่งปัจจุบันยังไม่มียกเว้นของกฎหมายฉบับใดบัญญัติไว้อย่างชัดเจนให้ผู้ที่ได้รับคามเสียหายเป็นจำนวนมากสามารถที่จะทำการฟ้องร้องคดีในลักษณะที่เป็นกลุ่มได้ จะมีก็เพียงแต่กรณีที่ผู้เสียหายจำนวนมากฟ้องคดีตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตาม มาตรา 28 ซึ่งการพิจารณาคดีรวมกันในกรณีที่มีคดีหลายเรื่องค้างพิจารณาอยู่ศาลเดียวกันหรือศาลชั้นต้นต่างศาลกัน การร้องสอด ตาม

มาตรา 57 การเป็นคู่ความร่วมมือ ตามมาตรา 59 และการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นฟ้องคดีแทน ตามมาตรา 60

ในคดีหลักทรัพย์ของไทย หากพิจารณาความเสียหายของผู้ลงทุนเป็นการเฉพาะราย จะเห็นได้ว่า ผู้ลงทุนแต่ละรายอาจมีส่วนได้เสียที่คิดเป็นจำนวนเงิน ไม่สูงมากนักและอาจไม่คุ้มค่า หรือไม่สามารถที่จะดำเนินคดีบังคับตามสิทธิเรียกร้องของตนได้ด้วยตนเอง การฟ้องคดีในศาลอาจมีค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าผลที่อาจจะได้รับจากการชนะคดี อีกทั้งต้องเสียเวลาในการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการฟ้องร้องคดีไปโดยที่ไม่อาจมั่นใจได้เลยว่าจะชนะคดีหรือไม่ อย่างไร สิ่งเหล่านี้ถือเป็นข้อเท็จจริงที่ก่อให้เกิดความไม่มั่นใจและเป็นอุปสรรคต่อผู้ลงทุนในการที่จะใช้สิทธิเรียกร้องของตนเองที่มีอยู่เพื่อที่จะให้ผู้กระทำความผิดกฎหมายเข้าร่วมรับผิดชอบและชดเชยค่าเสียหายซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ของไทยเป็นอย่างมาก ดังนั้นการนำวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้กับประเทศไทย ย่อมช่วยเยียวยาแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องนี้ได้ระดับหนึ่ง โดยหลักการคือ ทนายความผู้เป็นโจทก์ที่ผู้แทนในการฟ้องคดีจะได้รับผลตอบแทนในลักษณะของเงินรางวัลซึ่งมีสองวิธี คือ วิธีการคำนวณแบบ Percentage of the Fund และวิธีการคำนวณแบบ Lodestar ซึ่งถือเป็นแรงจูงใจที่กฎหมายสร้างขึ้น โดยกำหนดให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทนายความยินยอมที่จะทำหน้าที่เป็นผู้แทนกลุ่มในการที่จะว่าต่างหรือแก้ต่างคดีให้แก่สมาชิกกลุ่ม ซึ่งในการรับหน้าที่เป็นทนายความโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีความสลับซับซ้อนกว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีสามัญเป็นอย่างมาก และทนายความโจทก์ยังต้องรับภาระทั้งหลายอันเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเองทั้งหมดซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตราที่ค่อนข้างจะสูงมาก อย่างเช่นค่าใช้จ่ายในการส่งคำบอกกล่าวไปยังสมาชิกกลุ่มทุกคน และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการฟ้องร้องคดีและการดำเนินคดีในทุกชั้นศาล ทั้งนี้ ศาลจะเป็นผู้มีอำนาจใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคุณสมบัติของทนายความที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นทนายความโจทก์ในคดีว่าจะสามารถที่จะรักษาประโยชน์แทนสมาชิกกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ และศาลยังเข้ามามีบทบาทในการกำหนดค่าเสียหายที่แท้จริงที่สมาชิกกลุ่มควรจะได้รับด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะ

ด้วยปัญหาดังได้กล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นและขอเสนอแนะแนวทางในการเยียวยาแก้ไขปัญหาโดยให้ทำการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วยวิธีการนำหลักการในการฟ้องคดีแบบกลุ่มมาบัญญัติเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่ออำนวยความสะดวกและความสะดวกให้กับบุคคลผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือบุคคลที่ต้องการใช้สิทธิ

ทางศาล อันหมายรวมถึงผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ด้วย เพราะถือได้ว่าผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ เป็นกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีสมาชิกจำนวนมาก (Numerosity) ทั้งมีสิทธิเรียกร้องที่เป็นแบบเดียวกันหรือมีลักษณะที่เชื่อมโยงกัน (Typicality) เมื่อลักษณะของคดีต่างก็มีข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงในการเรียกร้องมาจากมูลคดีเดียวกัน เหมือนกัน เกี่ยวข้องกัน หรือมูลความแห่งคดีเป็นเรื่องเดียวกัน มีข้ออ้างร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม (Commonality) โดยทนายความโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มต้องเป็นผู้ที่สามารถรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอ (Adequacy of Representation) อีกทั้งการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีพิจารณาความที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวิธีอื่นสำหรับกรณีที่เกิดขึ้น (Superiority and Efficiency) ซึ่งสามารถฟ้องคดีเป็นแบบเดียวกันได้ แม้ว่าแนวทางแก้ไขกฎหมายสามารถทำได้หลายวิธี และแต่ละวิธีต้องมีหลักการและเหตุผลของบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเหมือนกัน

แนวความคิดเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังนี้

1) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งถือว่าต้องมีการปรับเปลี่ยนหลักการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลที่เกี่ยวกับคดีแพ่ง และจะมีผลให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีผลบังคับใช้กับคดีทุกประเภท ได้แก่ คดีละเมิด เช่น กรณีเพลิงไหม้คลังเก็บสินค้าของการท่าเรือแห่งประเทศไทยก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชาวบ้านบริเวณข้างเคียง กรณีโรงไฟฟ้าแม่เมาะก่อให้เกิดฝุ่นละอองและสารพิษในอากาศทำให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง กรณีการก่อสร้างกรมประชาสัมพันธ์ ที่ซอยอารีย์ ทำให้ประชาชนละแวกนั้นอ้างว่าก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม กรณีการก่อสร้างสนามบินพาณิชย์ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งประชาชนในแถบนั้นอ้างว่าได้รับผลเสียหายจากฝุ่นละอองและเป็นโรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจ กรณีเครื่องบินเสียงดังที่สนามบินสุวรรณภูมิ กรณีรถบรรทุกเก็สระเบิดบนถนนเพชรบุรี กรณีตีกล่มที่โคราช กรณีโปิ๊ะเรือแตกที่ทำเรือศิริราช หรือกรณีที่มีสารตะกั่วเจือปนอยู่ในลำห้วยครีตี้ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งชาวบ้านได้รับผลกระทบจากผลร้ายดังกล่าวจำนวนมาก หรือกรณี คดีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค คดีหลักทรัพย์ และคดีแรงงาน เป็นต้น การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้ควรที่จะต้องทบทวนหลักการโต้แย้งสิทธิ ตามมาตรา 55 ซึ่งเมื่อเกิดการละเมิดหรือมีผู้เสียหายในทางแพ่งอันถือว่ามี การโต้แย้งสิทธิตามกฎหมาย และเกี่ยวกับเรื่องคู่ความ ในลักษณะ 3 ซึ่งปกติ คำพิพากษาจะมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความ กล่าวคือในคำพิพากษาจะวินิจฉัยนิติสัมพันธ์ระหว่าง โจทก์และจำเลย แต่ละฝ่ายมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันอย่างไร แต่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม สมาชิกกลุ่มทุกคนไม่ได้มีฐานะเป็นคู่ความในคดีซึ่งจะใช้หลักการนี้

ไม่ได้ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและหลักการจาก “คำพิพากษาผูกพันคู่ความ” มาเป็นคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ให้ “ผูกพันการกระทำของจำเลย” กล่าวคือคำพิพากษานั้นเป็นการตัดสินที่การกระทำของจำเลยว่ากระทำผิดกฎหมายและก่อให้เกิดความเสียหายและต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ถูกกระทำหรือที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำนั้นหรือไม่ อย่างไรก็ตามผลของคำพิพากษาไม่เพียงแต่ผูกพันโจทก์ผู้ฟ้องคดีต่อศาลเท่านั้น แต่ผูกพันสมาชิกของกลุ่มซึ่งตามกฎหมายไม่ถือว่าเป็นคู่ความแห่งคดีด้วย นอกจากนี้หากปรากฏว่าผู้ใดได้รับความเสียหายจากการกระทำดังกล่าวก็สามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว แม้ว่าบุคคลนั้นจะมีได้เป็นสมาชิกมาตั้งแต่ตอนเริ่มฟ้องคดีก็ตาม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ได้รับความเสียหายคนอื่นๆ มีโอกาสได้รับการเยียวยาในความเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากในขณะที่ฟ้องคดีและขั้นตอนการประกาศผู้เสียหายรายอื่นๆ อาจจะไม่ทราบหรือไม่แน่ใจว่าตนเองได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าวของจำเลยก็ได้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จึงจำเป็นต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาลอีก ดังนั้นเห็นควรที่จะต้องกำหนดและรับรองสิทธิของบุคคลเหล่านี้ไว้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม ควรที่จะต้องมีมาตรการหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบคุณสมบัติของสมาชิกกลุ่มว่าเป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในคำพิพากษาหรือไม่ โดยไม่ต้องย้อนคดีในประเด็นเดิมกลับมาสู่ศาลอีก เนื่องจากคำพิพากษามีผลผูกพันการกระทำของจำเลย ซึ่งสมาชิกกลุ่มย่อมกล่าวอ้างคำพิพากษานั้นเพื่อเรียกค่าเสียหายโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ได้

2) แก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 ซึ่งมีผลให้สามารถที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีหลักทรัพย์เท่านั้น โดยควรที่จะเพิ่มเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มใน หมวด 11 ทั่วไป การเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่ง ให้ศาลใช้ดุลพินิจที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยคำนึงถึงลักษณะแห่งคดี อันต้องมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน อีกทั้งคุณสมบัติของโจทก์ผู้แทนกลุ่มต้องสามารถที่จะดูแลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มทุกคนได้อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ต้องมีบทบัญญัติเพิ่มเติมเพื่อเป็นบทยกเว้นของ มาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยให้คำพิพากษาของศาลผูกพันสมาชิกทุกคนในกลุ่มแม้ว่าจะมิใช่เป็นคู่ความในคดีก็ตาม แต่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลก็ควรที่จะยังคงเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเช่นเดิม

3) บัญญัติกฎหมายฉบับใหม่ โดยทำเป็นร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ พ.ศ...(Class Action) โดยวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลฟ้องคดีตามสิทธิที่รองรับโดยกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์ หรือฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวกับการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์ ซึ่งอาจเป็นการสร้างทางเลือกใหม่ขึ้นมาอีกทางเลือกหนึ่ง คือการยกร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีหลักทรัพย์ พ.ศ...เป็นกฎหมายเฉพาะ

ขึ้นมา สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายให้แก่ตนเองและบุคคลอื่นๆ ที่ได้รับความเสียหายในลักษณะเดียวกัน อันจะทำให้บุคคลที่เสียหายเพียงเล็กน้อยได้รับการชดเชยค่าเสียหาย รวมทั้งสามารถดำเนินการได้อย่างประหยัดและรวดเร็วขึ้น ซึ่งจะมีผลให้สามารถที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีที่เกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์เท่านั้น และสำหรับกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลยังคงต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบังคับใช้เท่าที่ไม่ขัดกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติฯ นี้

ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า หากแม้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังที่ได้กล่าวมาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้อาจจะไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุดก็ตาม ทั้งนี้ทั้งสามแนวทางต่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งตามที่คุณเขียนได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น กล่าวคือ เดิมต้องเป็นคู่ความเท่านั้นที่จะมีอำนาจฟ้องคดี และคู่ความเท่านั้นที่จะผูกพันตามคำพิพากษาของศาล และเมื่อนำหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีหลักทรัพย์มีผลทำให้บุคคลคนหนึ่งหรือหลายคนสามารถที่จะดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์เพื่อตนเองและเพื่อกลุ่มบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกันได้ โดยสมาชิกกลุ่มไม่ต้องเข้าร่วมในการพิจารณาคดีในฐานะคู่ความ แต่คำพิพากษาผูกพันคู่ความและสมาชิกของกลุ่มทุกคน อันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมตามหลักความยุติธรรม (Equity) ทั้งในรูปตัวบทกฎหมายและวิธีพิจารณาคดี หลักสุจริตก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล และเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดีอีกด้วย ส่งผลให้การดำเนินคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์บรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง ทั้งนี้หากกรณีแรกไม่ประสบความสำเร็จ ผู้เขียนก็มีความเห็นว่า ทางสำนักงาน ก.ล.ต. จะต้องเร่งผลักดันให้ร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีหลักทรัพย์ พ.ศ.... ออกมาใช้บังคับ เพื่อคุ้มครองและเยียวยาความเสียหายให้กับผู้ลงทุนอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้หากเรื่องใดที่มีได้กำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 เช่นเดิม

อีกทั้งเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดี การที่ประเทศไทยจะนำนิติวิธีในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) มาปรับใช้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แม้ว่าเราจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่าสิ่งเหล่านี้มิได้เป็นอุปสรรค หรือขัดแย้งต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งแต่อย่างใดเลย เพียงแต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ หรือความมีอยู่ของตัวบทกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรยิ่งกว่าคำพิพากษาของศาล

อย่างไรก็ดี ความสำเร็จของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ไม่ใช่เพียงแค่มีกฎหมายขึ้นมารองรับเป็นการเฉพาะเท่านั้น หากแต่ยังต้องมีปัจจัยอื่นควบคู่ด้วย ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความเข้าใจและเตรียมพร้อมในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1) การพิสูจน์ ตามหลักการทั่วไป ผู้ถือหุ้นที่จะฟ้องคดีต้องพิสูจน์ต่อศาลได้ว่า ตนและบุคคลในกลุ่มได้รับความเสียหายจากการกระทำของกิจการจริง เช่น เมื่อกิจการตกแต่งงบการเงิน ผู้ถือหุ้นที่จะเป็นโจทก์ฟ้องกิจการต้องแสดงได้ว่าตนซื้อหรือขายหุ้นจากข้อมูลที่เป็นเท็จในงบการเงินนั้น แล้วทำให้เกิดความเสียหาย ซึ่งเราคงพอจะนึกภาพกันออกว่า การพิสูจน์ในเรื่องเช่นนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะโดยทั่วไปผู้ลงทุนมักตัดสินใจซื้อหรือขายหุ้นด้วยปัจจัยต่างๆ นานา ดังนั้น การจัดเก็บหลักฐานที่ใช้ในการตัดสินใจและหลักฐานการซื้อขายจึงเป็นเรื่องสำคัญ

2) ระบบทนายความ ทนายความต้องเป็นฟันเฟืองที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อความสำเร็จของการฟ้องร้องแบบกลุ่ม(Class Action)เป็นอย่างยิ่ง อย่างเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) มักจะเกิดจากการริเริ่มของทนายความ ซึ่งในด้านของทนายความจะถือว่าการทำงานนี้คือการลงทุนประเภทหนึ่ง โดยทนายความจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายต่างๆ ล่วงหน้าแทนโจทก์ไปก่อน รวมถึงต้องเป็นผู้รวบรวมจำนวนผู้เสียหายให้มากพอที่ศาลจะเห็นว่าเป็นคดีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นในวงกว้าง จึงจะยอมรับให้เป็นคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ได้ สำหรับผลตอบแทนของทนายความนอกเหนือจากค่าความตามปกติแล้ว ในต่างประเทศศาลจะกำหนดค่าตอบแทนพิเศษ (Court Award Fee) ให้แก่ทนายความด้วย ซึ่งคิดเป็นประมาณ 1 ใน 3 ของเงินที่เรียกจากจำเลย ค่าตอบแทนดังกล่าวจึงถือเป็นแรงจูงใจแก่ทนายความในการทำคดีประเภทนี้

3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ อย่างที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วแต่ต้นว่า การฟ้องคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ผู้เสียหายที่มีข้อเท็จจริงภายใต้ข้อกฎหมายเดียวกันจะถูกนับรวมเป็นสมาชิกกลุ่มโดยอัตโนมัติ และหากผู้เสียหายรายใดไม่ยอมฟ้องหรือต้องการแยกฟ้องเอง จะต้องแสดงสิทธิขอลออกจากกลุ่ม (Opt - Out) ในระยะเวลาที่กำหนด ดังนั้น ทนายความจึงมีอีกหน้าที่หนึ่งที่จะต้องกระจายข่าวการฟ้องร้องให้รู้โดยทั่วถึงกัน เพื่อให้ผู้ที่เสียหายได้รับทราบข่าวเกี่ยวกับการฟ้องคดีและสิทธิในการขอลออกจากกลุ่ม บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) นี้ หากสามารถนำออกมาใช้ได้เมื่อใด ผู้ลงทุนรายย่อยที่ได้รับความเสียหายย่อมจะสามารถฟ้องร้องให้มีการชดเชยเยียวยาความเสียหายได้สะดวกและประหยัดขึ้น ซึ่งทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับบุคลากรทางกฎหมายและสำนักงาน ก.ล.ต. ว่าจะคิดตามการพิจารณาร่างกฎหมายในขั้นตอนต่างๆ เพื่อให้มีผลโดยเร็วและจะเตรียมระบบงานให้พร้อม เพื่อที่จะช่วยเหลือผู้ลงทุนในการพิสูจน์ความผิดให้ได้สะดวกขึ้นอย่างไรก็ดี สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับผู้ลงทุนในขณะนี้และในอนาคต ก็คือ ต้องดูแลตัวเองโดยการศึกษาหาความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับการลงทุนให้ดี และลงทุนด้วยความระมัดระวัง พร้อมทั้งอย่าละเลยที่จะต้องให้ความสำคัญกับการเก็บเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนไว้เป็นพยานหลักฐานในการฟ้องร้องคดีทุกครั้ง เพราะสักวันหนึ่งเมื่อมีการนำคดีขึ้นสู่ศาลและต้องนำสืบข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐานใดๆ การรับฟังพยานหลักฐานของศาลก็อาจมีความจำเป็นที่จะต้องใช้อเอกสารเหล่านี้ประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

กรม
การ
การ
การ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

วิทยานิพนธ์

- น้ำแท้ มีบุญส้าง. (2547). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพพร บุญถนอม. (2536). การบังคับใช้กฎหมายป้องกันการฉ้อฉลและการสร้างราคาในการซื้อ
ขายหลักทรัพย์ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตา ว่องเจริญ. (2537). การดำเนินคดีแพ่งของผู้เสียหายจำนวนมาก. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุษรानी หงษาคำ. (2549). ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งโดยผู้แทนกลุ่มผู้เสียหาย.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต.
- ประภาส สุวรรณจิตอารีย์. (2546). ความรับผิดชอบในทางแพ่งในการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อ
ประชาชน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิพัฒน์ นรัจฉริยางกูร. (2541). การให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกเรื่องค่าสินไหมทดแทนแทน
ผู้เสียหายในคดีมลพิษ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- รชฎ บุญสินสุข. (2545). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วราภรณ์ มณีชื่น. (2540). ปัญหาในทางกฎหมายเกี่ยวกับการเรียกเรื่องค่าเสียหายโดยผู้ลงทุน
จำนวนมากในคดีหลักทรัพย์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

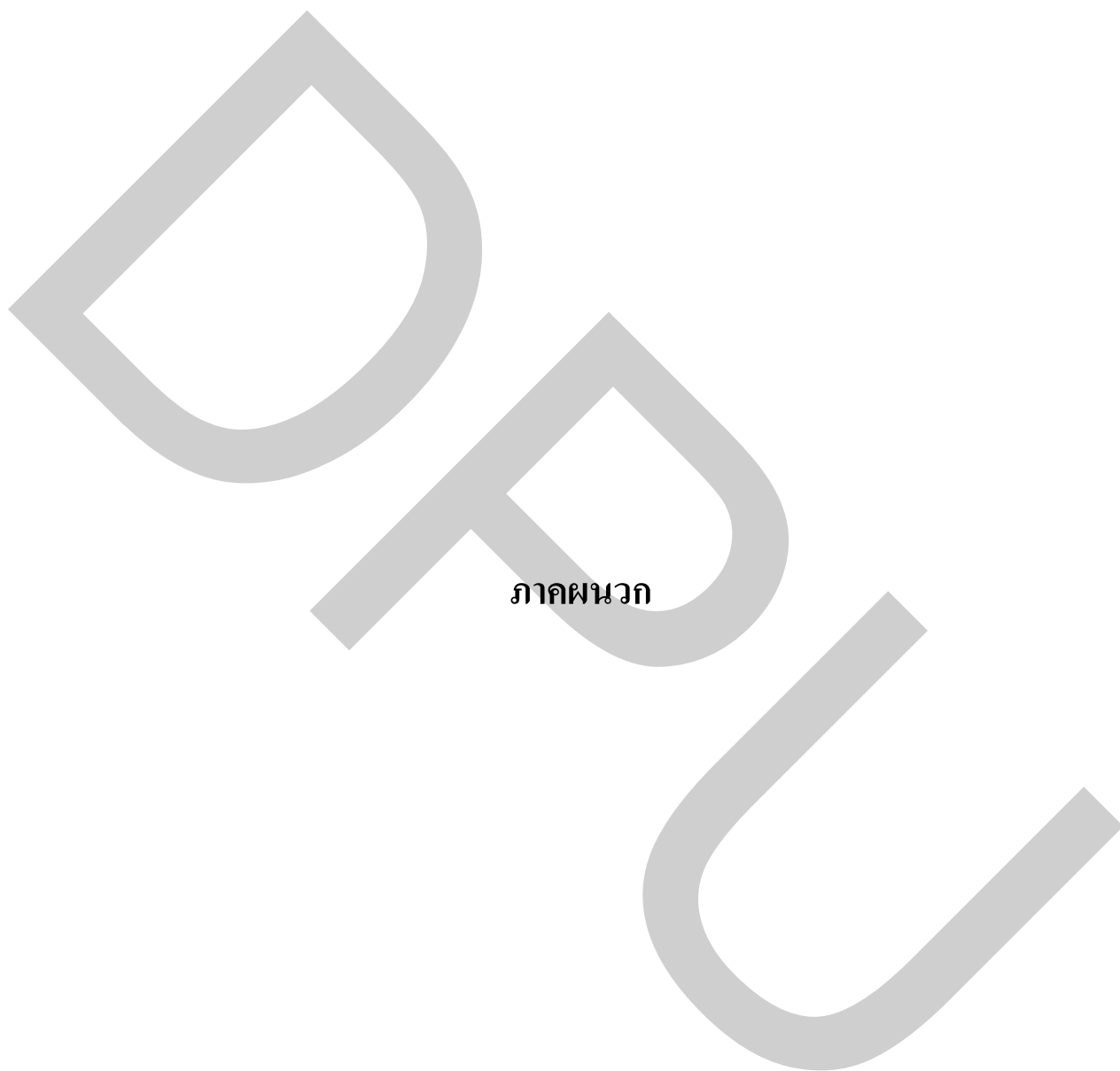
- วัชรวิ สุตะไธ. (2550). **พนักงานอัยการในฐานะทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม** ศึกษาเฉพาะกรณีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคและกฎหมายสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุรัตน์ ชาญชัยกิตติกร. (2550). **การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อรรถกร อิงควรวัดณ์. (2550). **บทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

รายงานการวิจัย

- วิชัย อริยะนันทกะ และคณะ. (2549). **การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) เสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา** (รายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์).

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- <http://www.chula.ac.th>.
- <http://www.google.com>.
- <http://www.investorwords.com>.
- <http://www.sec.or.th>.
- <http://www.set.or.th>.
- <http://www.google.com/chinaearthquake>.
- <http://www.midnightuniv.org.th>.

ภาคผนวก

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535

หมวด 3 การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน

มาตรา 63 บทบัญญัติในหมวดนี้มีให้ใช้บังคับแก่การเสนอขายหลักทรัพย์ดังต่อไปนี้

- (1) ตัวเงินคลัง
- (2) พันธบัตรรัฐบาล
- (3) พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย
- (4) พันธบัตรที่กระทรวงการคลังค้ำประกันคืนเงินและดอกเบี้ย
- (5) หลักทรัพย์อื่นใดที่คณะกรรมการ ก.ล.ต.ประกาศกำหนด

มาตรา 64 บทบัญญัติในหมวดนี้มีให้ใช้บังคับแก่การเสนอขายหลักทรัพย์ในลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) การเสนอขายหน่วยลงทุนที่ออกใหม่ของบริษัทหลักทรัพย์ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการจัดการกองทุนรวม
- (2) การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนหรือบุคคลใดๆ ที่มีมูลค่าของหลักทรัพย์ทั้งหมดน้อยกว่าจำนวนเงินที่คณะกรรมการ ก.ล.ต.ประกาศกำหนด
- (3) การเสนอขายหลักทรัพย์ที่มีลักษณะ ประเภท หรือจำนวนของผู้ลงทุนตามที่คณะกรรมการ ก.ล.ต.กำหนด

การเสนอขายหลักทรัพย์ตาม (2) และ (3) ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์ต้องรายงานผลการขายให้สำนักงานทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันปิดการขาย

มาตรา 65 การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนหรือบุคคลใด ๆ จะกระทำได้อต่อเมื่อผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์ได้ยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนต่อ สำนักงานและแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนดังกล่าวมีผลใช้บังคับแล้ว

มาตรา 66 ในกรณีที่เป็นการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนหรือบุคคลใด ๆ ตามมาตรา 65 ที่ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัดหรือบริษัทต้องได้รับอนุญาตตามมาตรา 32 มาตรา 33 หรือมาตรา 34 ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัดหรือบริษัทอาจยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอ

ขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนพร้อมกับการยื่นคำขออนุญาตตามมาตรา 32 มาตรา 33 หรือ มาตรา 34 หรือจะยื่นภายหลังจากวันที่ได้รับอนุญาตให้เสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ก็ได้

ในกรณีที่บริษัทได้รับอนุญาตให้เสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ตามมาตรา 33 หรือมาตรา 34 ต่อ ประชาชนหรือบุคคลใด ๆ ได้หลายครั้งภายในวงเงินและระยะเวลาที่สำนักงานกำหนด และ หลักทรัพย์ดังกล่าวเป็นหลักทรัพย์ที่มีกำหนดเวลาการชำระคืนไม่เกินสองร้อยเจ็ดสิบวัน บริษัทไม่ จำต้องยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนทุกครั้งที่มีการ เสนอขายหลักทรัพย์ดังกล่าว แต่ต้องจัดส่งข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงจากแบบแสดงรายการข้อมูลและ ร่างหนังสือชี้ชวนที่ยื่นไว้ครั้งแรกให้แก่สำนักงานล่วงหน้าไม่น้อยกว่าห้าวันทำการก่อนวันจัดส่ง หรือแจกจ่ายหนังสือชี้ชวน

มาตรา 67 ภายใต้บังคับมาตรา 68 แบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ และร่างหนังสือชี้ชวน ให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสี่สิบห้าวันนับจากวันที่สำนักงานได้รับแบบ แสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวน เว้นแต่คณะกรรมการ ก.ล.ด.จะ ประกาศกำหนดให้มีผลใช้บังคับก่อนครบกำหนดเวลาดังกล่าว

มาตรา 68 ในกรณีที่ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัดหรือบริษัทได้ยื่นแบบแสดงรายการ ข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนพร้อมกับการยื่นคำขออนุญาตเสนอขาย หลักทรัพย์ที่ออกใหม่ตามมาตรา 32 มาตรา 33 หรือมาตรา 34 หากสำนักงานยังมีได้อนุญาตให้ เสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่เมื่อพ้นระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 67 ให้แบบแสดง รายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนดังกล่าวมีผลใช้บังคับต่อเมื่อผู้เริ่ม จัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัดหรือบริษัทนั้นได้รับอนุญาตให้เสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ได้

มาตรา 69 แบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ให้เป็นไปตามแบบที่ คณะกรรมการ ก.ล.ด.ประกาศกำหนด โดยให้มีรายละเอียดของรายการดังนี้

- (1) วัตถุประสงค์ของการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนหรือบุคคลใด ๆ
- (2) ชื่อบริษัทที่ออกหลักทรัพย์
- (3) ทุนของบริษัท
- (4) จำนวนและประเภทหลักทรัพย์ที่เสนอขาย
- (5) ราคาที่คาดว่าจะขายของหลักทรัพย์ต่อหน่วย
- (6) ลักษณะการประกอบธุรกิจ
- (7) ฐานะทางการเงิน การดำเนินงาน และข้อมูลที่สำคัญของธุรกิจ

(8) ผู้บริหารและผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของบริษัทที่ออกหลักทรัพย์
 (9) ผู้สอบบัญชี สถาบันการเงินที่ติดต่อประจำ และที่ปรึกษากฎหมายของบริษัทที่ออกหลักทรัพย์

(10) วิธีการจอง จัดจำหน่ายและจัดสรรหลักทรัพย์

(11) ข้อมูลอื่นใดตามที่คณะกรรมการ ก.ล.ต.ประกาศกำหนด

ในการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์สำนักงานจะกำหนดให้ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์แนบเอกสารหลักฐานอื่นนอกจากที่ระบุไว้ในแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ก็ได้

มาตรา 70 การยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ประเภทตั๋วเงินหรือหุ้นกู้ นอกจากจะต้องมีรายละเอียดของรายการตามมาตรา 69 แล้ว ให้มีรายละเอียดของรายการดังต่อไปนี้ด้วย

(1) สิทธิและข้อจำกัดในการโอนตามตั๋วเงินหรือหุ้นกู้

(2) ผลประโยชน์ตอบแทน

(3) ทรัพย์สินหรือหลักประกันอื่นที่เป็นประกันการออกหลักทรัพย์ (ถ้ามี)

(4) ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ (ถ้ามี)

(5) ภาวะผูกพันในทรัพย์สินของบริษัทที่ออกหลักทรัพย์เฉพาะกรณีหลักทรัพย์ที่ไม่มีประกัน

(6) ยอดหนี้ค้างค้างในการออกตั๋วเงินหรือหุ้นกู้ครั้งก่อน

(7) วิธีการ เวลา และสถานที่สำหรับการชำระหนี้

(8) วิธีการแปลงสภาพแห่งสิทธิ (ถ้ามี)

มาตรา 73 ในกรณีที่สำนักงานเห็นว่าข้อความหรือรายการในแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนไม่สมบูรณ์หรือไม่ครบถ้วน ให้สำนักงานมีอำนาจสั่งให้ผู้ยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนยื่นรายการหรือแก้ไขเพิ่มเติมให้ครบถ้วน แต่สำนักงานจะสั่งภายหลังจากที่แบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนมีผลใช้บังคับตามมาตรา 67 หรือมาตรา 68 แล้ว มิได้

มาตรา 74 ก่อนวันที่แบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนมีผลใช้บังคับ หากผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์ประสงค์จะแก้ไขเพิ่มเติมรายการหรือข้อมูลในแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่าง

หนังสือชี้ชวนดังกล่าว ให้ยื่นขอแก้ไขเพิ่มเติมรายการหรือข้อมูลที่ได้ยื่นไว้ต่อ สำนักงานได้ เว้นแต่ การขอแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวเป็นการขอแก้ไขเพิ่มเติมในสาระสำคัญสำนักงานอาจกำหนดให้การ ขอแก้ไขเพิ่มเติมนั้นมีผลเป็นการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่าง หนังสือชี้ชวนเข้ามาใหม่ โดยให้ถือว่าวันที่สำนักงานได้รับคำขอแก้ไขเพิ่มเติมนั้นเป็นวันเริ่มต้นใน การนับระยะเวลาตามมาตรา 67 ด้วย

ในกรณีที่สำนักงานเห็นว่าการขอแก้ไขเพิ่มเติมตามวรรคหนึ่งจะมีผลกระทบต่อ ผลประโยชน์ของผู้ลงทุน ให้สำนักงานมีอำนาจสั่งให้ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือ เจ้าของหลักทรัพย์ดังกล่าว ยื่นเอกสารหลักฐานหรือข้อมูลใด ๆ เพิ่มเติมได้

มาตรา 75 ในการนับระยะเวลาตามมาตรา 67 มิให้นับระยะเวลาตั้งแต่วันที่สำนักงาน ได้สั่งการตามมาตรา 73 หรือมาตรา 74 วรรคสองจนถึงวันที่สำนักงานได้รับเอกสารหลักฐานหรือ ข้อมูลโดยครบถ้วน

มาตรา 76 ภายหลังจากวันที่แบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่าง หนังสือชี้ชวนมีผลใช้บังคับให้สำนักงานมีอำนาจดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่สำนักงานตรวจพบว่าข้อความหรือรายการในแบบแสดงรายการข้อมูลการ เสนอขายหลักทรัพย์และหนังสือชี้ชวนเป็นเท็จหรือขาดข้อความที่ควรต้องแจ้งในสาระสำคัญอัน อาจทำให้บุคคลผู้เข้าซื้อหลักทรัพย์เสียหายให้สำนักงานมีอำนาจสั่งระงับการมีผลใช้บังคับของแบบ แสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวน และในกรณีที่การเสนอขาย หลักทรัพย์นั้นได้รับอนุญาตตามมาตรา 32 มาตรา 33 หรือมาตรา 34 ให้สำนักงานมีอำนาจสั่งเพิก ถอนการอนุญาตนั้นได้ในทันที

(2) ในกรณีที่สำนักงานตรวจพบว่าข้อความหรือรายการในแบบแสดงรายการข้อมูลการ เสนอขายหลักทรัพย์และหนังสือชี้ชวนคลาดเคลื่อนในสาระสำคัญหรือมีเหตุการณ์ที่มีผลให้ข้อมูล ในแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และหนังสือชี้ชวนเปลี่ยนแปลงไปใน สาระสำคัญ ทั้งนี้ อาจมีผลกระทบต่อการตัดสินใจในการลงทุนของบุคคล ผู้เข้าซื้อหลักทรัพย์ ให้ สำนักงานมีอำนาจสั่งระงับการมีผลใช้บังคับของแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ และหนังสือชี้ชวนเป็นการชั่วคราว จนกว่าจะได้มีการดำเนินการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องและ ดำเนินการอื่นใดตามที่สำนักงานกำหนดเพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงการแก้ไขข้อมูลดังกล่าว

(3) ในกรณีที่สำนักงานตรวจพบว่าข้อความหรือรายการในแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และหนังสือชี้ชวนคลาดเคลื่อนในลักษณะอื่น ให้สำนักงานมีอำนาจสั่งให้ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์ที่ยื่นแบบดังกล่าวแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง

การสั่งการของสำนักงานตามวรรคหนึ่ง ไม่กระทบถึงการดำเนินการใดๆ ของผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์ก่อนที่จะมีการสั่งการดังกล่าว และไม่กระทบถึงสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายของบุคคลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 82

มาตรา 77 เมื่อผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์ได้ยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนแล้ว การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการเสนอขายหลักทรัพย์ก่อนวันที่แบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ และร่างหนังสือชี้ชวนดังกล่าวมีผลใช้บังคับให้กระทำได้ แต่ต้องมีสาระสำคัญของ ข้อมูลตามที่สำนักงานประกาศกำหนด พร้อมทั้งมีข้อความให้เห็นชัดเจนว่าการเผยแพร่งกล่าวว่ามีใช่เป็นหนังสือชี้ชวน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สำนักงานประกาศกำหนด

มาตรา 78 ผู้ใดประสงค์จะขอตรวจหรือขอสำเนาแบบแสดงรายการข้อมูล การเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนที่ยื่นไว้ต่อสำนักงานให้กระทำได้เมื่อได้ปฏิบัติตามระเบียบที่สำนักงานประกาศกำหนด

มาตรา 79 เมื่อแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนมีผลใช้บังคับ การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนจะกระทำได้ต่อเมื่อได้มีการจัดส่ง หรือแจกจ่ายหนังสือชี้ชวน พร้อมทั้งระบุนวันที่ได้ยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนไว้ด้วย

มาตรา 80 การโฆษณาชี้ชวนต่อประชาชนหรือบุคคลใดๆ ให้ซื้อหลักทรัพย์ของผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์โดยมิใช่ด้วยวิธีการตามมาตรา 79 จะกระทำได้ต่อเมื่อแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนมีผลใช้บังคับตามมาตรา 67 หรือมาตรา 68 แล้ว และต้องไม่ใช่ถ้อยคำหรือข้อความใดที่เกินความจริง หรือเป็นเท็จ หรืออาจทำให้บุคคลอื่นสำคัญผิด และถ้าเป็นการโฆษณาทางสิ่งตีพิมพ์ต้องมีรายละเอียดตามรายการดังต่อไปนี้

(1) จำนวน ชนิด ราคาเสนอขายหลักทรัพย์ต่อหน่วยและมูลค่าของหลักทรัพย์ทั้งหมดที่โฆษณาชี้ชวนให้ซื้อ

(2) ชื่อผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์

- (3) ประเภทของธุรกิจที่จะดำเนินการ หรือกำลังดำเนินการ
- (4) สถานที่ และวันเวลาที่ขอรับหนังสือชี้ชวนได้
- (5) ชื่อผู้จัดจำหน่ายหลักทรัพย์ (ถ้ามี)
- (6) รายการอื่นตามที่คณะกรรมการ ก.ล.ต.ประกาศกำหนด

มาตรา 81 เมื่อได้เสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนแล้ว ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์ต้องรายงานผลการขายหลักทรัพย์ต่อสำนักงาน และในกรณีที่ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์เสนอขายหลักทรัพย์ผ่านผู้จัดจำหน่ายหลักทรัพย์ให้ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์แจ้งจำนวนหลักทรัพย์และจำนวนเงินส่วนที่ผู้จัดจำหน่ายหลักทรัพย์ได้รับชื่อไว้เองด้วย

การรายงานตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สำนักงานประกาศกำหนด

มาตรา 82 ในกรณีที่แบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ และหนังสือชี้ชวนมีข้อความหรือรายการเป็นเท็จ หรือขาดข้อความที่ควรต้องแจ้งในสาระสำคัญให้บุคคลใด ๆ ที่ซื้อหลักทรัพย์จากผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์และยังเป็นเจ้าของหลักทรัพย์อยู่ และได้รับความเสียหายจากการนั้น มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากบริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์ดังกล่าวได้

บุคคลผู้ซื้อหลักทรัพย์ที่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายตามวรรคหนึ่ง ต้องเป็นผู้ซื้อหลักทรัพย์ก่อนที่จจะปรากฏข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่ง แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่แบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนมีผลใช้บังคับ

มาตรา 83 ให้บุคคลดังต่อไปนี้รับผิดชอบตามมาตรา 82 ร่วมกับบริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนไม่มีส่วนรู้เห็น หรือโดยตำแหน่งหน้าที่ตนไม่อาจล่วงรู้ถึงความแท้จริงของข้อมูล หรือการขาดข้อความที่ควรต้องแจ้งนั้น

- (1) กรรมการผู้มีอำนาจลงนามผูกพันบริษัทซึ่งลงลายมือชื่อไว้ในแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และหนังสือชี้ชวน
- (2) ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัดซึ่งลงลายมือชื่อไว้ในแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และหนังสือชี้ชวน

(3) ผู้จัดจำหน่ายหลักทรัพย์ ผู้สอบบัญชี ที่ปรึกษาทางการเงิน หรือผู้ประเมินราคาหลักทรัพย์ซึ่งจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงลงลายมือชื่อรับรองข้อมูลในแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และหนังสือชี้ชวน

มาตรา 84 บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์และบุคคลตามมาตรา 83 ไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายตามมาตรา 82 ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ผู้ซื้อหลักทรัพย์ได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าข้อความหรือรายการเป็นเท็จ หรือขาดข้อความที่ควรต้องแจ้งในสาระสำคัญ หรือ

(2) ความเสียหายที่เกิดขึ้นอันมิใช่เป็นผลมาจากการได้รับข้อความหรือรายการที่เป็นเท็จ หรือการไม่แจ้งข้อความที่ควรต้องแจ้งในสาระสำคัญ

มาตรา 85 ความรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายตามมาตรา 82 ให้มีผลเป็นจำนวนเท่ากับส่วนต่างของจำนวนเงินที่ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายได้จ่ายไปสำหรับการได้มาซึ่งหลักทรัพย์นั้นกับราคาที่ควรจะเป็นหากมีการเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้องตามที่สำนักงานกำหนดซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามูลค่าที่ตราไว้ของหลักทรัพย์นั้น บวกด้วยดอกเบี้ยของจำนวนส่วนต่างดังกล่าวสำหรับระยะเวลาที่ถือหลักทรัพย์ตามอัตราดอกเบี้ยสูงสุด โดยเฉลี่ยที่ธนาคารพาณิชย์อย่างน้อยสี่แห่งตามที่ตั้งสำนักงานกำหนดพึงจ่ายสำหรับเงินฝากประเภทจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป

มาตรา 86 สิทธิเรียกร้องให้ชดใช้ค่าเสียหายตามมาตรา 82 ให้มีอายุความหนึ่งปีนับจากวันที่ได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และหนังสือชี้ชวนมีข้อความหรือรายการที่เป็นเท็จหรือขาดข้อความที่ควรต้องแจ้งแต่ไม่เกินสองปีนับจากวันที่แบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนมีผลใช้บังคับ

มาตรา 87 การมีผลใช้บังคับของแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ และร่างหนังสือชี้ชวนมิได้เป็นการแสดงว่าคณะกรรมการ ก.ล.ต. และสำนักงานได้รับรองถึงความถูกต้องของข้อมูลในแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และในหนังสือชี้ชวนดังกล่าวหรือคณะกรรมการ ก.ล.ต.และสำนักงานได้ประกันราคาของหลักทรัพย์ที่เสนอขายนั้น

มาตรา 88 บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์ต้องส่งมอบหลักทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อหลักทรัพย์ตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการที่คณะกรรมการ ก.ล.ต.ประกาศกำหนด

มาตรา 89 ผู้สอบบัญชีที่แสดงความเห็นต่องบการเงินซึ่งเผยแพร่ไว้ในแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ใหม่และหนังสือชี้ชวนในหมวดนี้ ต้องเป็นผู้สอบบัญชีที่สำนักงานให้ความเห็นชอบ

ร่าง

พระราชบัญญัติ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...)

พ.ศ....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของ
บุคคล ซึ่งมาตรา ๒๘ ประกอบกับมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๔ มาตรา ๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๘
มาตรา ๔๘ และมาตรา ๕๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัย
อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. ...”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด... วันนับแต่วันประกาศในราช
กิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นหมวด ๔ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาตรา ๒๒๒/๑
ถึงมาตรา ๒๒๒/๕๐ ในลักษณะ ๒ วิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้น ภาค ๒ วิธีพิจารณาในศาล
ชั้นต้นแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

หมวด ๔

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

.....

ส่วนที่ ๑

บททั่วไป

.....

มาตรา ๒๒๒/๑ ในหมวดนี้ เว้นแต่ข้อความจะแสดงให้เป็นเป็นอย่างอื่น

“กลุ่มบุคคล” หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม

“สมาชิกกลุ่ม” หมายความว่า บุคคลใด ๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคล

“การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” หมายความว่า การดำเนินคดีที่ศาลอนุญาตให้เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงสิทธิของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๒ เพื่อความเหมาะสมสำหรับคดีบางประเภท หรือเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการบังคับคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว เทียบธรรม ประชานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ ที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้ได้ ดังนี้

(๑) กำหนดคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่มของโจทก์ที่จะมีอำนาจฟ้องคดีแบบกลุ่มได้

(๒) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(๓) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการแจ้งเรื่องดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบ

(๔) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการนัดพร้อม การดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(๕) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบังคับคดีและเงินรางวัลทดแทนความ

(๖) ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับเรื่องที่ทำเป็นอื่น ๆ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ข้อกำหนดนั้น เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๒๒๒/๓ ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมเว้นแต่ศาลแขวง มีอำนาจดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๔ การกระบวนการพิจารณาส่วนใดที่มีได้บัญญัติไว้ในหมวดนี้โดยเฉพาะให้นำบททั่วไปแห่งประมวลกฎหมายนี้และบทบัญญัติในคดีสามัญมาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้

ส่วนที่ ๒

การอนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม

.....

มาตรา ๒๒๒/๕ คดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมากดังต่อไปนี้ โจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มอาจร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

(๑) คดีละเมิด

(๒) คดีผิดสัญญา

(๓) คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค แรงงาน หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การแข่งขันทางการค้า

มาตรา ๒๒๒/๖ โจทก์อาจยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องเริ่มคดีเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้

คำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มตามวรรคหนึ่ง โจทก์ต้องแสดงเหตุผลตามสมควรที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๗ คำฟ้องของโจทก์ต้องทำเป็นหนังสือและแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหา ค่าขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ด้วย และในกรณีที่โจทก์มีค่าขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน ค่าขอบังคับของกลุ่มบุคคลต้องระบุหลักการและวิธีการคำนวณเพื่อชำระหนี้ให้แก่สมาชิกกลุ่มเท่าที่จะระบุได้ แต่ไม่จำเป็นต้องแสดงจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายจะได้รับด้วย

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้โจทก์ผู้เริ่มคดีเสียค่าขึ้นศาลตามค่าขอบังคับเฉพาะในส่วน of โจทก์ผู้เริ่มคดีเท่านั้น

มาตรา ๒๒๒/๘ ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำร้องเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จากศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์ไม่มีข้อขัดข้องที่จะรับไว้ตามมาตรา ๑๘ หรือมีข้อขัดข้องแต่โจทก์ได้แก้ไขให้ถูกต้องแล้ว ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งรับคำฟ้อง ให้ศาลพิจารณาคำร้องของโจทก์ตามมาตรา ๒๒๒/๕ แล้วมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยไม่ชักช้า

มาตรา ๒๒๒/๙ ในการพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลจัดส่งสำเนาคำฟ้องและคำร้องขอเช่นนั้นไปให้จำเลย เมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายและทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรแล้ว ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อเป็นที่พอใจของศาลว่า

(๑) สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ และข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์ และของกลุ่มบุคคลมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๒๒/๗

(๒) โจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด

(๓) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจะก่อให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก

(๔) การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ

(๕) โจทก์ได้แสดงให้เห็นว่าโจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามข้อกำหนดที่ออกโดยประธานศาลฎีกา ถ้ามีและโจทก์ รวมทั้งทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม อาจอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง และให้ส่งการพิจารณาไว้จนกว่าคำสั่งนั้นจะถึงที่สุด ทั้งนี้ให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดโดยเร็ว

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลตั้งรับคำฟ้องไว้พิจารณาเมื่อได้ส่งหมายเรียกให้จำเลยแล้ว ให้จำเลยทำคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในหนึ่งเดือน และให้ถือว่าทนายความของโจทก์เป็นทนายความของกลุ่มด้วย

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ

มาตรา ๒๒๒/๑๐ ในกรณีที่มีการยื่นคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับสิทธิอย่างเดียวกันหลายรายในศาลเดียวกันหรือต่างศาลกัน ให้ศาลรวมการพิจารณาคำร้องขออนุญาตเหล่านั้นเข้าด้วยกัน และมีคำสั่งให้ผู้ร้องขอรายหนึ่งรายใดเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในข้อกำหนดที่ออกโดยประธานศาลฎีกาตามมาตรา ๒๒๒/๒ คำสั่งของศาลตามมาตรา ๒๒๒/๑๐ นี้ให้เป็นที่สิ้นสุด เว้นแต่จะเป็นกรณีตามมาตรา ๒๒๒/๕ วรรคสอง

ส่วนที่ ๓

การพิจารณาคดีแบบกลุ่ม

.....

มาตรา ๒๒๒/๑๑ เมื่อคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มถึงที่สุดแล้ว ให้ศาลสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมาวางต่อศาลตามจำนวนที่เห็นสมควรภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นนั้น ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ

หากต่อมาปรากฏว่าค่าใช้จ่ายที่วางไว้มีจำนวนไม่เพียงพอ ศาลจะสั่งให้มีการวางเงินค่าใช้จ่ายดังกล่าวเพิ่มเติมตามจำนวนที่เห็นสมควรก็ได้ ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นนั้น ให้ถือว่าโจทก์ทิ้งฟ้อง

มาตรา ๒๒๒/๑๒ ให้ศาลส่งคำบอกกล่าวคำสั่งอนุญาต ให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบ และประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายเป็นเวลาสามวัน รวมทั้งทางสื่อมวลชนอื่นหรือวิธีการอื่นใดเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร ประกาศและคำบอกกล่าวอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อศาลและเลขคดี
- (๒) ชื่อ และที่อยู่ของกลุ่มและทนายความฝ่ายโจทก์
- (๓) ข้อความโดยย่อของคำฟ้องและลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน
- (๔) ข้อความที่แสดงว่าศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และวันเดือนปีที่ศาลมีคำสั่ง
- (๕) สิทธิของสมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๓ และมาตรา ๒๒๒/๑๔
- (๖) กำหนดวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้ตามที่ศาลเห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวัน

- (๗) ผลของการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม
- (๘) ผลของคำพิพากษาที่จะผูกพันสมาชิกกลุ่ม
- (๙) ชื่อและตำแหน่งผู้พิพากษาผู้ออกประกาศและคำบอกกล่าว

มาตรา ๒๒๒/๑๓ สมาชิกกลุ่มมีสิทธิออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้โดยแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดตามมาตรา ๒๒๒/๑๒ (๖) และให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มดังกล่าวไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์นั้นต่อศาล

เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง สมาชิกกลุ่มจะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด

บุคคลที่ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มแล้ว จะร้องขอกลับเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มอีกไม่ได้

สมาชิกกลุ่มและบุคคลที่ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มจะร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา ๕๗ ไม่ได้

มาตรา ๒๒๒/๑๔ สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ใช้สิทธิออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๓ ย่อมมีสิทธิดังต่อไปนี้

(๑) เข้าฟังการพิจารณาคดี

(๒) ร้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าโจทก์มิได้มีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๒/ ๕ (๕)

(๓) ขอตรวจเอกสารทั้งหมดหรือบางส่วนในสำนวนความหรือขอคัดสำเนาเอกสารเหล่านั้น

(๔) จัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนทนายความของกลุ่มมาตรา ๒๒๒/ ๑๖ วรรคสอง

(๕) ร้องขอเข้าแทนที่โจทก์โดยอาศัยสิทธิตามบทบัญญัติใน ส่วนที่ ๓ แห่งหมวดนี้

(๖) คัดค้านการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ตามมาตรา ๒๒๒/๒๖ การที่โจทก์ขอลอนฟ้องตามมาตรา ๒๒๒/๒๘ การที่มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดีตามมาตรา ๒๒๒/๒๙ และการที่คู่ความตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตโตตุลาการชี้ขาดตามมาตรา ๒๒๒/๓๐

(๗) ตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา ๒๒๒/๔๐

สมาชิกกลุ่มอาจแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งก็ได้

มาตรา ๒๒๒/๑๕ ห้ามมิให้สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๓ ยื่นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันกับที่โจทก์ได้ยื่นฟ้อง

ในกรณีที่สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ยื่นฟ้องคดีไว้ก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลาของการออกจากสมาชิกกลุ่ม ให้ศาลที่ได้รับฟ้องไว้ก่อนมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

มาตรา ๒๒๒/๑๖ ในกรณีที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะไม่คุ้มครองหรือเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอ หรือไม่มีความจำเป็นที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป เมื่อความ

ปรากฏต่อศาลเองหรือตามคำแถลงของกลุ่มความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ โดยให้ถือว่ากระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วมีผลผูกพันการดำเนินคดีสามัญของโจทก์และจำเลยต่อไปด้วย

หากความปรากฏต่อศาลในระหว่างการพิจารณาว่านายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม หรือนายความฝ่ายโจทก์ขอลถอนตัวจากการดำเนินคดี ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากโจทก์และสมาชิกกลุ่มเพิกเฉยไม่ดำเนินการดังกล่าว ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้เป็นที่สุด

มาตรา ๒๒๒/๑๗ เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพร้อมโดยสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาลเพื่อดำเนินการดังนี้

(๑) โกล่เกลี่ยหรือนำวิธีอนุญาโตตุลาการมาใช้เพื่อให้คดีเสร็จไปทั้งหมดหรือบางส่วน

(๒) ให้คู่ความนำต้นฉบับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุทั้งหมดที่ประสงค์จะอ้างอิง และอยู่ในความครอบครองของคนที่สามารถนำมาศาลได้มาแสดงต่อศาล เพื่อให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจดู

ถ้าพยานหลักฐานดังกล่าวอยู่ในความครอบครองของกลุ่มความฝ่ายอื่นหรือของบุคคลภายนอก คู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะอ้างต้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานนั้นมาจากผู้ครอบครอง โดยยื่นคำขอต่อศาลพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยานเพื่อให้ได้พยานหลักฐานนั้นมาก่อนวันนัดพร้อม

ในกรณีที่มีเหตุขัดข้องทำให้คู่ความไม่สามารถนำพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของตนมา หรือยังไม่ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ศาลออกคำสั่งเรียกจากคู่ความฝ่ายอื่นหรือบุคคลภายนอก หรือมีเหตุจำเป็นอื่นใด ถ้าศาลเห็นสมควร ก็ให้ศาลเลื่อนวันนัดพร้อมออกไปตามที่เห็นสมควร

หากคู่ความฝ่ายใดจงใจไม่ดำเนินการดังกล่าวในวันนัดพร้อมหรือวันอื่นที่ศาลได้เลื่อนไป คู่ความฝ่ายนั้นไม่มีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาสืบในภายหลัง แต่ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดีโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งอนุมาตรานี้ ให้ศาลมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้นได้

(๓) ให้ศาลตรวจคำคู่ความ แล้วนำข้ออ้างข้อเถียงที่ปรากฏในคำคู่ความเทียบกันดู และสอบถามคู่ความทุกฝ่ายถึงข้ออ้างข้อเถียงและพยานหลักฐานที่ยื่นต่อศาล ว่าฝ่ายใดยอมรับหรือ

โต้แย้งข้ออ้างข้อเถียงนั้นอย่างไร ข้อเท็จจริงใดที่คู่ความยอมรับกัน ก็เป็นอันยุติไปตามนั้น ส่วนข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งยกขึ้นอ้างแต่คู่ความฝ่ายอื่นไม่รับและเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับประเด็นข้อพิพาทตามคำคู่ความ ให้ศาลกำหนดไว้เป็นประเด็นข้อพิพาท และกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบในประเด็นข้อใดก่อนหรือหลังก็ได้

ในการสอบถามคู่ความดังกล่าว คู่ความแต่ละฝ่ายต้องตอบคำถามที่ศาลถามเอง หรือถามตามคำขอของคู่ความฝ่ายอื่น เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายอื่นยกเป็นข้ออ้างข้อเถียงและพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่คู่ความได้ยื่นต่อศาล ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดหรือปฏิเสธข้อเท็จจริงใดโดยไม่มีเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ให้ถือว่ายอมรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้งได้ในขณะนั้นและเป็นข้อเท็จจริงที่จำเป็นต่อการกำหนดประเด็นข้อพิพาท ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนวันนัดพร้อมเฉพาะส่วนที่ยังไม่เสร็จสิ้นออกไปและให้คู่ความฝ่ายนั้นทำคำแถลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นมายื่นต่อศาลภายในเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

(๔) กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี

(๕) กำหนดวัน เวลา วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็น เช่น จำนวน และรายละเอียดเกี่ยวกับพยานที่จะนำมาเบิกความ บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานเอกสาร และพยานหลักฐานที่ต้องการให้ศาลเรียกจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ การเดินเผชิญสืบและการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น

(๖) กำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญตามมาตรา ๒๒๒/๒๐

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันนัดพร้อมหรือวันอื่นที่ได้เลื่อนไปให้ศาลดำเนินการตามมาตรา ๒๒๒/๒๐ โดยให้ถือว่าคู่ความที่ไม่มาศาลได้ทราบการดำเนินการในวันนั้นแล้ว และคู่ความที่ไม่มาศาลนั้นไม่มีสิทธิขอเลื่อนกำหนดนัดหรือคัดค้านประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนด เว้นแต่เป็นกรณีที่ไม่สามารถมาศาลได้ในวันนัดพร้อมเพราะเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้หรือเป็นการคัดค้านประเด็นข้อพิพาทเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

เมื่อศาลได้ดำเนินการตามมาตรา ๒๒๒/๒๐ แล้ว ให้ศาลกำหนดวันสืบพยานซึ่งมีระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบวันนับแต่วันนัดพร้อมวันสุดท้าย

ให้ถือว่าวันนัดพร้อมวันแรกตามมาตรา ๒๒๒/๒๐ เป็นวันชี้สองสถานตามประมวลกฎหมายนี้

มาตรา ๒๒๒/๑๘ ก่อนวันนัดพร้อมตามมาตรา ๒๒๒/๑๘ ไม่น้อยกว่าสิบห้าวันให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจาก

เจ้าพนักงานศาล และถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำเป็นจะยื่นบัญชีระบุนยานเพิ่มเติม ให้ยื่นต่อศาลก่อน กระบวนพิจารณาที่ต้องกระทำในวันนัดพร้อมเสร็จสิ้น

การยื่นบัญชีระบุนยานเพิ่มเติมเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง จะกระทำได้ต่อเมื่อ ได้รับอนุญาตจากศาลเมื่อผู้ร้องขอแสดงเหตุอันสมควรว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้น หรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความในการต่อสู้คดี อย่างเต็มที่

มาตรา ๒๒๒/๑๕ ในกรณีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณา ศาลจะมี คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัด พิจารณามีได้ ให้ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมา สืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ถ้าโจทก์ไม่นำพยานหลักฐานมาสืบตามความในวรรคหนึ่งภายในระยะเวลาที่ศาล กำหนด หรือในกรณีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือโจทก์ขาดนัดพิจารณา ให้บังคับตามบทบัญญัติ มาตรา ๒๒๒/๒๔

นอกจากที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณา โดยขาดนัดมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๒๒/๒๐ ในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ ศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ ในการนี้ ศาลจะรับฟังพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่ความก็ได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่าย ทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว

ศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณา พิพากษาคดีได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะขอให้เรียก ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

บุคคลที่ศาลขอให้มาตามวรรคหนึ่งและวรรคสองมีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะ เดินทาง ค่าเช่าที่พัก และการชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาโดย ได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม และไม่ถือว่าเงินที่ศาลส่งจ่ายตามวรรค นี้เป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินคดีที่คู่ความจะต้องชำระ

มาตรา ๒๒๒/๒๑ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ที่ตนประสงค์จะอ้างเป็นพยานแทนการซักถามต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้

คู่ความที่ประสงค์จะขอเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานตามวรรคหนึ่งจะต้องยื่นคำร้องแสดงความจำนงพร้อมเหตุผลต่อศาลก่อนหรือในวันนัดพร้อม หรือในวันอื่นใดที่ศาลเห็นสมควรอนุญาต ให้ศาลพิจารณากำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำดังกล่าวต่อศาลและส่งสำเนาบันทึกถ้อยคำนั้นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันสืบพยานบุคคลนั้น เมื่อมีการยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นไม่อาจขอลอนบันทึกถ้อยคำนั้นและให้ถือว่าบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีแล้ว

ผู้ให้ถ้อยคำต้องมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามติงของคู่ความ หากผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาล ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี แต่ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จะรับฟังบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้

ในกรณีที่คู่ความตกลงกันให้พยานไม่ต้องมาศาลหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ติดใจถามค้านพยาน ให้ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดี

มาตรา ๒๒๒/๒๒ เมื่อคู่ความมีคำขอร่วมกันและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลแทนการนำพยานบุคคลมาเบิกความต่อหน้าศาลได้

มาตรา ๒๒๒/๒๓ บันทึกถ้อยคำตามมาตรา ๒๒๒/๒๑ และมาตรา ๒๒๒/๒๒ ให้มีรายการดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อศาลและเลขคดี
- (๒) วัน เดือน ปี และสถานที่ที่ทำบันทึกถ้อยคำ
- (๓) ชื่อของคู่ความ
- (๔) ชื่อ อายุ ที่อยู่ อาชีพ และความเกี่ยวพันกับคู่ความของผู้ให้ถ้อยคำ
- (๕) รายละเอียดแห่งข้อเท็จจริง และหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำ
- (๖) ลายมือชื่อของผู้ให้ถ้อยคำ

ห้ามมิให้แก้ไขเพิ่มเติมบันทึกถ้อยคำที่ได้ยื่นไว้แล้วต่อศาล เว้นแต่เป็นรายการใน (๑) ถึง (๓) หรือเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย

มาตรา ๒๒๒/๒๔ ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเนื่องจากมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม และในกรณีเช่นนี้ ศาลอาจสั่งให้มีการนำสืบถึงความเสียหายของกลุ่มย่อยให้ชัดเจนด้วยก็ได้ คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด

มาตรา ๒๒๒/๒๕ ในกรณีดังต่อไปนี้ ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มยื่นคำขอเข้าแทนที่โจทก์ รวมทั้งกำหนดวันยื่นคำคัดค้านคำขอเข้าแทนที่โจทก์ วันนัดไต่สวนคำขอเข้าแทนที่โจทก์ และส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบกับประกาศโดยใช้วิธีการตามที่เห็นสมควร

(๑) เมื่อโจทก์มิได้มีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๒/๕ (๕)

(๒) เมื่อโจทก์มรณะหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

(๓) เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์โจทก์

(๔) เมื่อโจทก์ทิ้งฟ้อง

(๕) เมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือโจทก์ขาดนัดพิจารณา

(๖) เมื่อโจทก์ไม่นำพยานหลักฐานมาสืบตามมาตรา ๒๒๒/๑๕

(๗) เมื่อโจทก์ร้องขอต่อศาลว่าไม่ประสงค์จะเป็นโจทก์ดำเนินคดีแทนกลุ่มอีกต่อไป

ในกรณีตาม (๒) นอกจากสมาชิกกลุ่มแล้ว บุคคลตามมาตรา ๔๒ หรือมาตรา ๔๕ แล้วแต่กรณี อาจร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ได้ด้วย โดยให้นำบทบัญญัติตามมาตรา ๒๒๒/๒๖ และมาตรา ๒๒๒/๒๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๒๒/๒๖ ในการพิจารณาอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มคนใดเข้าแทนที่โจทก์ต้องเป็นที่พอใจของศาลว่าสมาชิกกลุ่มคนนั้นมีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๒/๕ (๕)

ถ้าศาลอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเข้าแทนที่โจทก์ ให้โจทก์เดิมยังคงมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มคนหนึ่ง และทนายความของโจทก์เดิมยังคงเป็นทนายความของกลุ่มต่อไป ในกรณีตามมาตรา ๒๒๒/๒๕ (๕) และ (๖) ให้ศาลกำหนดวันสืบพยานใหม่โดยเร็ว ถ้าศาลไม่อนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเข้าแทนที่โจทก์ หรือไม่มีการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ โดยให้ถือว่ากระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วมีผลผูกพันการดำเนินคดีสามัญของโจทก์ต่อไปด้วย

คำสั่งของศาลตามมาตรา ๒๒๒/๒๕ ให้เป็นที่สุด

มาตรา ๒๒๒/๒๗ ห้ามมิให้สมาชิกกลุ่มที่เข้าแทนที่โจทก์ตามมาตรา ๒๒๒/๒๕ ใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่มีอยู่แก่โจทก์ในชั้นพิจารณาเมื่อตนร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ และห้ามมิ

ให้ใช้สิทธิเช่นว่านั้นในทางที่ขัดกับสิทธิของโจทก์เดิม เว้นแต่เป็นที่พอใจของศาลตามคำร้องของสมาชิกกลุ่มที่เข้าแทนที่โจทก์ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาของโจทก์ที่ได้ทำไปแล้วซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่สมาชิกกลุ่มนั้นเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของโจทก์ในกรณีเช่นว่านี้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจมีคำสั่งอย่างใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๒๒๒/๒๘ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว โจทก์จะถอนฟ้องไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต

ในกรณีที่จำเลยยื่นคำให้การแล้ว ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตโดยมิได้ฟังจำเลยก่อน

ในกรณีที่ได้มีการประกาศกับส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๒ แล้ว หากศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนคำฟ้อง ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลเพื่อแจ้งเรื่องการถอนฟ้องให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๒๒/๑๒ วรรคหนึ่ง

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลตามวรรคสามโดยไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ถอนคำฟ้อง

มาตรา ๒๒๒/๒๙ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและพ้นระยะเวลาตามมาตรา ๒๒๒/๑๒ (๑๖) แล้ว ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาล เพื่อแจ้งเรื่องการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกันกับที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๒๒/๑๒ วรรคหนึ่ง เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีแล้ว ให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มรายที่แจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มและมีได้ขอถอนความประสงค์ดังกล่าวก่อนศาลมีคำสั่งอนุญาต ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลตามวรรคหนึ่งโดยไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี

มาตรา ๒๒๒/๓๐ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและพ้นระยะเวลาตามมาตรา ๒๒๒/๑๒ (๖) แล้ว ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตไต่สวนการเป็น

ผู้ชี้ขาดตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ ให้นำความในมาตรา ๒๒๒/๒๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๒๒/๓๑ ประกาศและคำบอกกล่าวตามมาตรา ๒๒๒/๒๘ มาตรา ๒๒๒/๒๙ และมาตรา ๒๒๒/๓๐ อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อศาลและเลขคดี
- (๒) ชื่อและที่อยู่ของกลุ่ม
- (๓) ข้อความโดยย่อของคำฟ้องและลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน
- (๔) ข้อความโดยย่อของการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วและเหตุที่ต้องมีการประกาศและคำบอกกล่าว

(๕) สิทธิของสมาชิกกลุ่มและผลของคำสั่งอนุญาตของศาลตามมาตรา ๒๒๒/๒๘ มาตรา ๒๒๒/๒๙ หรือมาตรา ๒๒๒/๓๐ แล้วแต่กรณี

(๖) ผลของการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๒๙ หรือมาตรา ๒๒๒/๓๐ แล้วแต่กรณี

(๗) ชื่อและตำแหน่งผู้พิพากษาผู้ออกประกาศและคำบอกกล่าว มาตรา ๒๒๒/๓๒ ในการพิจารณามีคำสั่งตามมาตรา ๒๒๒/๒๘ มาตรา ๒๒๒/๒๙ หรือมาตรา ๒๒๒/๓๐ ให้ศาลคำนึงถึง

- (๑) ความจำเป็นที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (๒) ความคุ้มครองหรือประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม
- (๓) ความยุ่งยากหรือความสะดวกในการที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (๔) ความเป็นธรรมและความมีประสิทธิภาพในการที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (๕) จำนวนของสมาชิกกลุ่มที่คัดค้าน
- (๖) ความสามารถของจำเลยในการชดเชยค่าเสียหายในกรณีมีการตกลงกันหรือ

ประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี

(๗) การตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีของกลุ่ม ความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๓๓ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้อายุความในการฟ้องคดีของกลุ่มสะดุดหยุดลงนับแต่วันที่โจทก์ยื่นคำร้องขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม

กรณีที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากปรากฏว่าอายุความการฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณาคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิฟ้องคดีเพื่อตั้งหลักฐานสิทธิเรียกร้องหรือเพื่อให้ชำระหนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุด

มาตรา ๒๒๒/๓๔ ในกรณีที่อายุความสะดุดหยุดลงเพราะเหตุตามมาตรา ๒๒๒/๓๓ หากมีกรณีดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าอายุความไม่เคยสะดุดหยุดลง

- (๑) ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง
- (๒) ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
- (๓) ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเพราะเหตุถอนฟ้อง
- (๔) ศาลยกคำฟ้องเพราะเหตุคดีไม่อยู่ในอำนาจศาลหรือโดยไม่ตัดสิทธิสมาชิกกลุ่มที่จะฟ้องคดีใหม่
- (๕) สมาชิกกลุ่มออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๓ มาตรา ๒๒๒/๒๕ และมาตรา ๒๒๒/๓๐

ในกรณีตาม (๒) (๓) (๔) และ (๕) หากปรากฏว่าอายุความการฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณา หรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นถึงที่สุด ให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิฟ้องคดีเพื่อตั้งหลักฐานสิทธิเรียกร้องหรือเพื่อให้ชำระหนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่สมาชิกกลุ่มไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม แล้วแต่กรณี

ส่วนที่ ๔

คำพิพากษาและการบังคับคดี

มาตรา ๒๒๒/๓๕ คำพิพากษาของศาลมีผลเป็นการผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม และในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้โจทก์หรือทนายความฝ่ายโจทก์มีอำนาจดำเนินการบังคับแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม

สมาชิกกลุ่มมีสิทธิที่จะยื่นคำขอรับชำระหนี้ แต่ไม่มีสิทธิที่จะดำเนินการบังคับคดีตามส่วนนี้ด้วยตนเอง

หากความปรากฏต่อศาลว่าทนายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้

มาตรา ๒๒๒/๓๖ คำพิพากษาของศาลต้องกล่าวหรือแสดงรายการดังต่อไปนี้

- (๑) รายการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๔๑
- (๒) ลักษณะโดยชัดเจนของกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มย่อยที่จะต้องถูกผูกพันตามคำพิพากษา
- (๓) ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน ต้องระบุจำนวนเงินที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่โจทก์ รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณในการชำระเงินให้สมาชิกกลุ่ม
- (๔) จำนวนเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา ๒๒๒/๓๗

มาตรา ๒๒๒/๓๗ กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สิน ให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาลิ้นสุดลงให้ทนายความฝ่ายโจทก์ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่อศาลด้วย

ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยใช้เงิน นอกจากศาลต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ศาลคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบด้วย โดยกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลดังกล่าวต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินนั้น

ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สิน และให้ใช้เงินรวมอยู่ด้วย ให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการกำหนดจำนวนเงินรางวัลตามมาตรา นี้ หากมีการเปลี่ยนทนายความฝ่ายโจทก์ให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ตามสัดส่วนของการทำงานและค่าใช้จ่ายที่เสียไป

ให้ถือว่าทนายความฝ่ายโจทก์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและจำเลยเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของเงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ และเงินรางวัลดังกล่าวมิใช่ค่าฤชาธรรมเนียม

มาตรา ๒๒๒/๓๘ ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้ศาลมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยจะกำหนดไว้ในคำ

พิพากษา หรือโดยคำสั่งในภายหลังก็ได้ และในระหว่างการบังคับคดีให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งเพิ่มเติมนำไปปฏิบัติตามคำพิพากษาได้ตามที่เห็นสมควร

ให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาสั่งคำร้องขอทุเลาการบังคับตามคำพิพากษา คำสั่งของศาลชั้นต้นให้เป็นที่สุด

มาตรา ๒๒๒/๓๕ ให้ศาลแจ้งคำพิพากษาให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๒๒/๑๒ วรรคหนึ่ง และให้แจ้งอธิบดีกรมบังคับคดีทราบด้วย

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระเงินหรือชำระเงินรวมอยู่ด้วย ให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการต่อไป รวมทั้งกำหนดวันตามที่เห็นสมควรในประกาศและคำบอกกล่าวตามวรรคหนึ่ง เพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ในการขอรับชำระเงินตามคำพิพากษาต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ถ้าเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นอย่างอื่นและจำเป็นจะต้องมีการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์แก่การบังคับตามคำพิพากษา โจทก์อาจยื่นคำขอต่อศาลเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการได้

เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามวรรคสอง สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไม่มีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินหรือเงินในการบังคับคดีตามส่วนนี้ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดระยะเวลา อาจยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันพ้นกำหนดระยะเวลา

มาตรา ๒๒๒/๔๐ คู่ความในคดีและสมาชิกกลุ่มรายอื่นอาจขอตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มผู้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้ แต่ต้องกระทำภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นกำหนดเวลายื่นคำขอรับชำระหนี้ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย อาจขอขยายระยะเวลาออกไปอีกได้ไม่เกินสามสิบวัน

มาตรา ๒๒๒/๔๑ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเรียกคู่ความในคดี สมาชิกกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาสอบสวนในเรื่องคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มเพื่อพิจารณาคดีคำสั่งต่อไปได้

มาตรา ๒๒๒/๔๒ คำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มรายใด ถ้าคู่ความในคดีและสมาชิกกลุ่มรายอื่นไม่ได้แย้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจสั่งอนุญาตให้รับชำระหนี้ได้ เว้นแต่มีเหตุอันสมควรตั้งเป็นอย่างอื่น โดยให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งให้ศาลทราบถึงการดำเนินการดังกล่าวด้วย

คำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มรายใดถ้ามีผู้โต้แย้ง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (๑) ให้ยกคำขอรับชำระหนี้
- (๒) อนุญาตให้ได้รับชำระหนี้เต็มจำนวน
- (๓) อนุญาตให้ได้รับชำระหนี้บางส่วน

สมาชิกกลุ่มที่ยื่นคำขอรับชำระหนี้และไม่มีผู้โต้แย้งตามวรรคหนึ่ง สมาชิกกลุ่มที่ยื่นคำขอรับชำระหนี้และมีผู้โต้แย้งตามวรรคสอง หรือผู้โต้แย้งอาจยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อศาลได้ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี

คำสั่งของศาลตามวรรคสาม ให้อุทธรณ์คำสั่งไปยังศาลฎีกาภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง

มาตรา ๒๒๒/๔๓ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ให้ทนายความฝ่ายโจทก์ในคดีแบบกลุ่มมีอำนาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้เฉลี่ยทรัพย์แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ โจทก์ และสมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๕๐ ตามจำนวนที่มีสิทธิได้รับ

ในกรณีที่จำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา ๒๒๒/๔๒ ยังไม่เป็นที่ยุติ ให้ศาลที่ได้รับคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์รอกกรณีคำสั่งเกี่ยวกับคำขอเฉลี่ยทรัพย์ตามวรรคหนึ่งไว้ก่อน และเมื่อได้ข้อยุติในจำนวนเงินดังกล่าวแล้ว ให้ทนายความฝ่ายโจทก์แจ้งให้ศาลนั้นทราบ

เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้เฉลี่ยทรัพย์แล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีในคดีนั้นส่งเงินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีในคดีแบบกลุ่มเพื่อจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิตามมาตรา ๒๒๒/๔๔

มาตรา ๒๒๒/๔๔ เมื่อจำเลยนำเงินหรือทรัพย์สินมาวางต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเมื่อได้ขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินของจำเลย หรือเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รวบรวมทรัพย์สินอื่นใดของจำเลยเสร็จ และได้หักค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินให้แก่ผู้มีสิทธิตามลำดับ ดังนี้

- (๑) ผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนตามมาตรา ๒๕๓ และมาตรา ๒๕๕
- (๒) เงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา ๒๒๒/๓๓
- (๓) ค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์

(๔) โจทก์ สมาชิกกลุ่ม และเจ้าพนักงานอื่นที่มีสิทธิได้รับเจ็ลี่ยทรัพย์ตาม
มาตรา ๒๕๐

ส่วนที่ ๕

อุทธรณ์

มาตรา ๒๒๒/๔๕ ภายใต้บังคับบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ในประมวลกฎหมายนี้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มตามหมวดนี้ ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาภายใน กำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

มาตรา ๒๒๒/๔๖ สมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลยกเว้น ในกรณีตามมาตรา ๒๒๒/๔๒

มาตรา ๒๒๒/๔๗ ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ให้ ถือเป็นราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์เฉพาะระหว่างโจทก์กับจำเลย

ในกรณีที่จำเลยยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ตามมาตรา ๒๓๔ นั้น ให้จำเลย นำค่าฤชาธรรมเนียมที่ปวงมาวางศาลและนำเงินมาชำระตามคำพิพากษาหรือหาประกันไว้ต่อศาล เฉพาะในส่วนที่จำเลยต้องรับผิดชอบชำระหนี้ให้แก่โจทก์ แต่ไม่ต้องนำเงินมาชำระหรือหาประกันให้ ไว้ต่อศาลสำหรับเงินรางวัลความ

มาตรา ๒๒๒/๔๘ ในคดีที่คู่ความเห็นว่าต้องห้ามอุทธรณ์ คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำ เป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาไปพร้อมกับอุทธรณ์ก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ เมื่อศาล ชั้นต้นตรวจอุทธรณ์แล้วเห็นว่าเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามก็ให้ส่งอุทธรณ์และคำขอดังกล่าวไปยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณา แต่ถ้าศาลชั้นต้นเห็นว่าอุทธรณ์ดังกล่าวไม่ต้องห้ามก็ให้มีคำสั่งรับอุทธรณ์นั้นไว้ ดำเนินการต่อไป

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์เพราะเหตุต้องห้ามอุทธรณ์ คู่ความอาจยื่นคำขอ โดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตต่อศาลฎีกาภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งก็ได้ ถ้าคู่ความยื่นคำขอดังกล่าวแล้ว จะอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไม่ได้

การยื่นคำขอและการพิจารณาคำขอของศาลฎีกาตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้เป็นไป ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดโดยข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา

๒๒๒/๒

คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์ส่งมาให้ศาลฎีกา หากศาลฎีกาพิจารณาเห็นว่าอุทธรณ์นั้นต้องห้ามอุทธรณ์ ให้ยกอุทธรณ์ แต่ถ้าศาลฎีกาพิจารณาเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องแก้ไขข้อผิดพลาด จะรับพิจารณาพิพากษาคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ดังกล่าวนั้นก็ได้อีก

คดีที่ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ แต่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อที่อุทธรณ์นั้นไม่สมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา จะยกอุทธรณ์ดังกล่าวเสียก็ได้

มาตรา ๒๒๒/๔๘ ให้ประธานศาลฎีกาจัดตั้งแผนกคดีแบบกลุ่มขึ้นในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาคดีที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งอุทธรณ์ขึ้นมาและให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว

ส่วนที่ ๖

คำธรรมเนียม

มาตรา ๒๒๒/๕๐ ให้กิดคำธรรมเนียมตามอัตราดังต่อไปนี้

(๑) ค่ายื่นคำขอรับชำระหนี้ ค่าคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีเกี่ยวกับคำขอรับชำระหนี้ต่อศาล หรือคำขึ้นศาลในกรณีที่มีการอุทธรณ์เรื่องการขอรับชำระหนี้เรื่องละสองร้อยบาท แต่การขอรับชำระหนี้ที่ไม่เกินสองหมื่นบาทไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

(๒) ค่าขึ้นศาลในกรณีที่มีการอุทธรณ์เรื่องเงินรางวัลความสองร้อยบาท

(๓) ค่าธรรมเนียมอื่นนอกจาก (๑) และ (๒) ให้กิดอัตราเดียวกับค่าธรรมเนียมตามตารางท้ายประมวลกฎหมายนี้”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

ร่าง

พระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดี
ที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์

พ.ศ.

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ พ.ศ."

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

"กลุ่มบุคคล" (class) หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิเป็นแบบเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะที่เหมือนกัน

"สมาชิกของกลุ่ม" (members) หมายความว่า บุคคลใด ๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคล

"ค่าความ" หมายความว่า จำนวนเงินที่โจทก์ตกลงว่าจะจ่ายตามสัญญาว่าจ้างทนายความในการดำเนินคดีในศาล

"คณะกรรมการ ก.ล.ต." หมายความว่า คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด 1

บททั่วไป

มาตรา 5 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ การดำเนินคดีที่ศาลอนุญาตให้โจทก์เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงสิทธิของโจทก์และกลุ่มบุคคลที่มีได้เข้ามาในคดี แต่กลุ่ม

บุคคลดังกล่าวมีสิทธิเป็นแบบเดียวกับ โจทก์อันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันกับ โจทก์

มาตรา 6 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเฉพาะการฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกร้องให้มีการชำระเงินหรือเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาเป็นอย่างอื่น โดยมีการเรียกร้องให้มีการชำระเงินรวมอยู่ด้วยในคดีดังต่อไปนี้

- (1) การฟ้องคดีตามสิทธิที่รองรับ โดยกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์
- (2) การฟ้องคดีที่เกี่ยวกับการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ หรือ
- (3) การฟ้องคดีในกรณีที่มีการไม่ชำระหนี้ตามหลักทรัพย์ที่ออกตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

ในกรณีที่พระราชบัญญัตินี้มิได้กล่าวไว้เป็นการเฉพาะ การดำเนินกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา 7 ห้ามมิให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มในศาลแขวง

ในกรณีที่มีการดำเนินคดีในศาลแขวงและหากต่อมา โจทก์ประสงค์จะดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้โจทก์ยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลแขวงเพื่อขอโอนคดีไปยังศาลชั้นต้นอื่นที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น แต่คำขอดังกล่าวจะยื่นเมื่อพ้นระยะเวลาที่อาจแก้ไขคำฟ้องแล้วไม่ได้

การโอนคดีตามวรรคสองมิให้อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 28 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยให้ศาลชั้นต้นอื่นนั้นรับโอนคดีจากศาลแขวงเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อจากศาลแขวง และในกรณีที่ศาลชั้นต้นอื่นนั้นมิคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มก็ให้ศาลชั้นต้นดังกล่าวยังคงดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของโจทก์ต่อไป

มาตรา 8 บุคคลใดที่เสนอคดีต่อศาลตามมาตรา 55 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคล วิธีพิจารณาความแพ่งอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยอาจยื่นคำขอดังกล่าวไปพร้อมกับคำฟ้อง หรือภายในระยะเวลาที่อาจแก้ไขคำฟ้องได้

คำขอดำเนินคดีแบบกลุ่มตามวรรคหนึ่งให้ส่งให้แก่จำเลยไปพร้อมกับคำฟ้องหรือคำร้องขอแก้ไขคำฟ้อง แล้วแต่กรณี

มาตรา 9 ในคดีที่มีการยื่นคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม คำฟ้องของโจทก์ตามมาตรา 172 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ และข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา ของกลุ่มบุคคลที่เป็นลักษณะเดียวกับของโจทก์ด้วย

คำขอบังคับของกลุ่มบุคคลที่เป็นลักษณะเดียวกับของโจทก์ตามวรรคหนึ่ง หมายความว่าถ้าโจทก์ขอให้ศาลบังคับให้จำเลยกระทำการ งดเว้นกระทำการหรือชำระเงิน อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกัน คำขอบังคับของกลุ่มบุคคลก็ต้องขออย่างเดียวกันนั้นต่อศาลเช่นกัน แต่ในกรณีที่โจทก์ขอให้ศาลบังคับให้จำเลยชำระเงิน คำขอบังคับของกลุ่มในกรณีดังกล่าวต้องแสดงให้เห็นว่าการขอให้ศาลบังคับให้จำเลยชำระเงินมีหลักการหรือวิธีการคำนวณเป็นเช่นเดียวกับหลักการหรือวิธีการคำนวณเพื่อชำระเงินให้โจทก์ โดยคำขอบังคับของกลุ่มบุคคลไม่จำเป็นต้องแสดงจำนวนเงินสุทธิที่กลุ่มบุคคลหรือสมาชิกของกลุ่มแต่ละรายจะได้รับแต่อย่างไร

มาตรา 10 การคำนวณค่าขึ้นศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ให้คำนวณจากจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้อยเฉพาะของโจทก์เท่านั้น

หมวด 2

กระบวนการพิจารณา

ส่วนที่ 1

หลักเกณฑ์การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา 11 ในกรณีที่มีการยื่นคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่มให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตหรือยกคำขอนั้นเสียโดยไม่ชักช้า

คำสั่งตามวรรคหนึ่งมิให้ถือว่าเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา คู่ความอาจอุทธรณ์หรือฎีกาคำสั่งได้ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาเฉพาะในส่วนที่เป็นคำฟ้องของโจทก์เท่านั้น

มาตรา 12 ห้ามมิให้ศาลอนุญาตตามคำขอที่ยื่นไว้ตามมาตรา 8 เว้นแต่จะเป็นที่พอใจแก่ศาลว่า

(1) มีกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิเป็นแบบเดียวกับโจทก์อันเนื่องมาจากข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายเดียวกันกับโจทก์ โดยโจทก์จะต้องแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตามที่โจทก์กำหนดที่

เหมือนกันของกลุ่มบุคคลดังกล่าวที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด และลักษณะเฉพาะดังกล่าวต้องเป็นลักษณะที่ร่วมกันของทั้งโจทก์และกลุ่มบุคคลนั้น

(2) กลุ่มบุคคลตาม (1) มีจำนวนมากซึ่งหากจะฟ้องคดีร่วมกันจะมีข้อยุ่งยากและปฏิบัติได้ไม่สะดวก

(3) สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ และข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา ของกลุ่มบุคคลต้องมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 9

(4) โจทก์จะสามารถดำเนินคดีเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลได้อย่างเป็นธรรมและเหมาะสม นอกจากลักษณะตามที่กำหนดนี้แล้วรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการก.ล.ต. อาจประกาศกำหนดคุณสมบัติของโจทก์เพิ่มเติมด้วยก็ได้

(5) การเชี่ยวชาญสิทธิควรกระทำในลักษณะการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพราะมีเหตุผล อันสมควรตามข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

(ก) การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะทำให้จำเลยสามารถปฏิบัติการเชี่ยวชาญต่อโจทก์และสมาชิกของกลุ่มในแนวทางที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

(ข) ในกรณีที่โจทก์และสมาชิกของกลุ่มแต่ละรายต่างฟ้องคดีแยกต่างหากจากกัน จะก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบในการได้รับการเชี่ยวชาญสิทธิสืบเนื่องจากผลของคำพิพากษาที่เกิดขึ้นต่างเวลากัน แต่การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะไม่ทำให้เกิดปัญหาความได้เปรียบเสียเปรียบเช่นกรณีดังกล่าว

(ค) โจทก์และสมาชิกของกลุ่มถูกโต้แย้งสิทธิโดยการที่จำเลยฝ่าฝืนกระทำการหรือไม่กระทำการในเหตุอย่างเดียวกัน ซึ่งการเชี่ยวชาญสิทธิของสมาชิกของกลุ่มตามคำขอบังคับในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ขอให้ศาลมีคำพิพากษาห้ามมิให้จำเลยกระทำการหรือสั่งให้จำเลยกระทำการโดยมีการเรียกให้มีการชำระเงินรวมอยู่ด้วยนั้นเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะเชี่ยวชาญสิทธิของสมาชิกของกลุ่มได้และแม้สมาชิกของกลุ่มแต่ละรายจะฟ้องคดีเพื่อเชี่ยวชาญสิทธิโดยตนเอง คำขอบังคับในคดีที่ฟ้องเองนั้นก็จะเป็นเช่นเดียวกับคำขอบังคับในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(ง) ประเด็นข้อพิพาทในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีความสำคัญยิ่งกว่าประเด็นปัญหาเฉพาะของสมาชิกของกลุ่มแต่ละรายในข้อเท็จจริงใด และคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเชี่ยวชาญสิทธิได้อย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพสำหรับคดีที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกันนั้น ได้ดีกว่าการฟ้องคดีแยกต่างหากจากกัน

มาตรา 13 การพิจารณาว่าคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเยียวยาสิทธิได้อย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 12(5)(ง)ศาลอาจพิจารณาจากปัจจัยดังต่อไปนี้ก็ได้

(1) ประโยชน์ที่สมาชิกของกลุ่มโดยส่วนใหญ่จะได้รับหากมีการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม เมื่อเทียบกับประโยชน์โดยส่วนใหญ่ที่สมาชิกของกลุ่มจะได้รับหากมีการฟ้องคดีแยกต่างหากจากกัน เช่น

(ก) ผู้เสียหายเป็นผู้ลงทุนรายย่อยในหลักทรัพย์ซึ่งความเสียหายมีจำนวนไม่มากพอเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีตามลำพัง และอาจเป็นเหตุทำให้ผู้ลงทุนรายย่อยในหลักทรัพย์ไม่ดำเนินคดีบังคับตามสิทธิ แต่การอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะทำให้ผู้ลงทุนรายย่อยในหลักทรัพย์ได้รับความคุ้มครองได้

(ข) ความรวดเร็วในการได้รับการคุ้มครองสิทธิ เมื่อเทียบระยะเวลาและขั้นตอนในกระบวนการพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่ม กับกระบวนการพิจารณาคดีที่สมาชิกของกลุ่มอาจฟ้องคดีแยกต่างหากจากกันในศาลเดียวกัน

(2) ประโยชน์ในกรณีที่สมาชิกของกลุ่มรายใดรายหนึ่งหรือหลายรายได้ฟ้องคดีไว้แล้วศาลอาจพิจารณาถึงความมากน้อยของจำนวนคดีที่ฟ้องและกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินไปแล้ว รวมทั้งความยุ่งยากในการสั่งให้มีการพิจารณาคดีเหล่านั้นรวมกันกับคดีของโจทก์ เมื่อเทียบกับผลที่จะเกิดขึ้นหากศาลจะอนุญาตให้โจทก์ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(3) ความยุ่งยากในการจัดการในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเมื่อเทียบกับผลที่จะได้รับหากศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา 14 ในกรณีที่มีการยื่นคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่มหลายคำขอในช่วงเวลาเดียวกันสำหรับคดีที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเฉพาะคำขอที่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 12 แต่ห้ามมิให้ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ถ้าคำขอเหล่านั้นได้กำหนดลักษณะเฉพาะของกลุ่มบุคคลไว้เหมือนกันไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือกำหนดลักษณะเฉพาะของกลุ่มบุคคลไว้ไม่เหมือนกันแต่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีลักษณะที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ในหลายคำขอ เว้นแต่

(1) ศาลเห็นว่าคำขอใดกำหนดลักษณะเฉพาะของกลุ่มบุคคลไว้ในลักษณะที่ครอบคลุมกลุ่มบุคคลตามคำขออื่นได้และคำขอบังคับของคำขอนั้นจะให้ความคุ้มครองและเยียวยาสิทธิของสมาชิกของกลุ่มได้อย่างเป็นธรรม ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับคำขอนั้นเพียงคำขอเดียว หรือ

(2) ศาลได้กำหนดลักษณะเฉพาะของกลุ่มบุคคลในแต่ละคำขอเสียใหม่เพื่อมีให้ลักษณะเฉพาะของกลุ่มบุคคลในแต่ละคำขอซ้อนกันไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือเพื่อมีให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งอาจเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ในหลายคำขอ และให้ศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับทุกคำขอเหล่านั้น

มาตรา 15 ในกรณีที่มีการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีใดคดีหนึ่งแล้ว หากต่อมามีการฟ้องคดีที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันกับคดีที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นอีก โดยในการฟ้องดังกล่าวได้มีการยื่นคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่มด้วยเช่นกัน ห้ามมิให้ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับการฟ้องคดีนั้น เว้นแต่จะเป็นไปตามที่กำหนดดังต่อไปนี้

- (1) บุคคลที่ยื่นคำฟ้องและคำขอดังกล่าวไม่ใช่บุคคลที่ต้องห้ามตามมาตรา 37
- (2) ลักษณะของกลุ่มบุคคลตามที่ระบุไว้ในคำขอต้องไม่ซ้อนกับลักษณะของกลุ่มบุคคลในคดีก่อนที่ศาลได้อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มไปแล้วไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือลักษณะเฉพาะของกลุ่มบุคคลตามที่ระบุไว้ในคำขอต้องไม่ทำให้สมาชิกของกลุ่มในคดีก่อนที่ศาลได้อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มไปแล้วอาจเป็นสมาชิกของกลุ่มในคำขอนี้ได้อีก
- (3) คำขอดังกล่าวเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 12

ส่วนที่ 2

คำบอกกล่าวและการโฆษณา

มาตรา 16 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มตามคำขอแล้ว ให้โจทก์ร้องขอต่อเจ้าพนักงานศาลเพื่อให้ส่งคำบอกกล่าวและโฆษณาการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกของกลุ่มแต่ละรายของกลุ่มทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต หากโจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการภายในระแวงเวลาดังกล่าวโดยไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นนั้น ให้ศาลมีคำสั่งมิให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป และให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาเฉพาะในส่วนที่เป็นคำฟ้องของโจทก์เท่านั้น

ให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกของกลุ่มแต่ละรายและดำเนินการให้มีการโฆษณาในหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาอังกฤษไม่น้อย

กว่าอย่างละหนึ่งฉบับเป็นเวลาสามวันติดต่อกัน โดยโจทก์เป็นผู้เสียค่าธรรมเนียมในการส่งและการโฆษณา

ถ้าโจทก์ไม่ยอมชำระค่าธรรมเนียมดังกล่าว ให้ศาลสั่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ และให้สั่งให้โจทก์ชำระค่าธรรมเนียมภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากปรากฏว่าโจทก์ยังคงไม่ชำระค่าธรรมเนียมดังกล่าว ให้ศาลมีคำสั่งให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป โดยให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาเฉพาะในส่วนที่เป็นคำฟ้องของโจทก์เท่านั้น

มาตรา 17 กำบอกลงกล่าวตามมาตรา 16 ต้องมีรายละเอียดของรายการอย่างน้อยดังต่อไปนี้

(1) ชื่อของศาลที่รับฟ้องและเลขหมายคดี
 (2) ชื่อคู่ความในคดี
 (3) ชื่อสมาชิกของกลุ่มแต่ละรายที่จะเป็นผู้รับกำบอกลงกล่าวตามรายชื่อผู้ถือหลักทรัพย์ที่โจทก์ยื่นเป็นเอกสารประกอบคำขอตามมาตรา 8

(4) ลักษณะเฉพาะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน
 (5) สรุปสาระสำคัญของคำฟ้อง
 (6) คำสั่งศาลที่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยระบุเลขหมายคำร้องและวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต รวมทั้งสรุปสาระสำคัญของคำสั่ง

(7) กระบวนพิจารณาที่ได้ดำเนินไปแล้วจนถึงวันที่มีกำบอกลงกล่าว
 (8) กระบวนพิจารณาที่จะดำเนินต่อไปภายหลังจากวันที่มีกำบอกลงกล่าว
 (9) สิทธิ วิธีการ และระยะเวลาในการร้องขอออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มบุคคลตามมาตรา 22 (ถ้าหากมี)

- (10) สิทธิอื่น ๆ นอกเหนือจากสิทธิตาม (9)
 (11) ผลของคำพิพากษาที่ผูกพันสมาชิกของกลุ่ม
 (12) วัน เดือน ปี ของกำบอกลงกล่าวและลายมือชื่อของเจ้าพนักงานศาล

มาตรา 18 การโฆษณาตามมาตรา 16 ต้องมีรายละเอียดของรายการอย่างน้อยตามมาตรา 17 เว้นแต่รายการตามอนุมาตรา (3)

มาตรา 19 ในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณา ถ้าปรากฏว่าข้อเท็จจริงตามมาตรา 17(2)(4) และ (5) เปลี่ยนแปลงไปจากกำบอกลงกล่าวและการโฆษณาที่โจทก์มีหน้าที่ต้องดำเนินการตามมาตรา 16 ให้โจทก์ส่งกำบอกลงกล่าวและโฆษณาข้อเท็จจริงที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าว โดยให้

โจทก์ร้องขอต่อเจ้าพนักงานศาลเพื่อส่งคำบอกกล่าวและโฆษณาเช่นนั้นภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ปรากฏข้อเท็จจริงที่เปลี่ยนแปลงไป และให้นำความในมาตรา 16 วรรคสองมาใช้บังคับด้วย

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการหรือไม่ชำระค่าธรรมเนียมตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลสั่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ โดยให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์ดำเนินการตามวรรคหนึ่งภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด และหากปรากฏว่าโจทก์ยังคงไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลให้ถือว่าโจทก์กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

มาตรา 20 คำบอกกล่าวตามมาตรา 19 มาตรา 36 มาตรา 38 มาตรา 39 หรือมาตรา 48 ต้องมีรายการอย่างน้อยดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อของศาลที่ดำเนินกระบวนการและหมายเลขคดี
- (2) ชื่อคู่ความในคดี
- (3) ชื่อสมาชิกของกลุ่มแต่ละรายที่จะเป็นผู้รับคำบอกกล่าว
- (4) เหตุที่ต้องมีคำบอกกล่าวตามมาตรา 19 มาตรา 36 มาตรา 38 มาตรา 39 หรือมาตรา 48 แล้วแต่กรณี
- (5) สิทธิของสมาชิกของกลุ่มตามมาตรา 19 มาตรา 36 มาตรา 38 มาตรา 39 หรือมาตรา 48 แล้วแต่กรณี (ถ้าหากมี)
- (6) ขั้นตอนและระยะเวลาที่สมาชิกของกลุ่มสามารถใช้สิทธิตามมาตรา 19 มาตรา 36 มาตรา 38 มาตรา 39 หรือมาตรา 48 แล้วแต่กรณี (ถ้าหากมี)
- (7) วัน เดือน ปี ของคำบอกกล่าวและลายมือชื่อของเจ้าพนักงานศาล

มาตรา 21 การโฆษณาตามมาตรา 19 มาตรา 36 มาตรา 38 มาตรา 39 หรือมาตรา 48 ต้องมีรายการอย่างน้อยตามมาตรา 20 เว้นแต่รายการตามอนุมาตรา (3)

ส่วนที่ 3

สิทธิของสมาชิกของกลุ่มและอายุความ

มาตรา 22 ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยอาศัยเหตุผลอันสมควรตามมาตรา 12(5)(ง) สมาชิกของกลุ่มแต่ละรายมีสิทธิออกจากความเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ โดยการแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่โจทก์ร้องขอต่อเจ้า

พนักงานศาลเพื่อให้ส่งคำบอกกล่าวและโฆษณาการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และให้ถือว่าบุคคลที่แจ้งความประสงค์ภายในระยะเวลาดังกล่าวไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มอีกต่อไปนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์นั้นต่อศาล

ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยอาศัยเหตุอันสมควรตามมาตรา 12(5)(ก)(ข) หรือ (ค) ห้ามสมาชิกของกลุ่มแต่ละรายออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตในกรณีดังต่อไปนี้

(1) สมาชิกของกลุ่มรายใดได้ฟ้องคดีในประเด็นที่ได้อาศัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกับคำฟ้องของโจทก์ก่อนที่โจทก์จะส่งคำบอกกล่าวและโฆษณา และสมาชิกของกลุ่มรายนั้นร้องขอออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มโดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่โจทก์ร้องขอต่อเจ้าพนักงานศาลเพื่อให้ส่งคำบอกกล่าวและโฆษณาการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือ

(2) เมื่อศาลเห็นสมควร

บุคคลใดที่ออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มตามวรรคหนึ่งหรือตามที่ศาลได้สั่งอนุญาตตามวรรคสอง บุคคลนั้นจะอาศัยประโยชน์ในเรื่องอายุความตามมาตรา 24 ไม่ได้ และบุคคลดังกล่าวจะร้องสอดเข้ามาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา 57(2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่ได้

มาตรา 23 สมาชิกของกลุ่มที่ไม่ได้ใช้สิทธิตามมาตรา 22 ย่อมมีสิทธิดังต่อไปนี้

(1) เข้าร่วมฟังการพิจารณาคดีหรือตั้งทนายความเข้าร่วมฟังการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการ โดยการแจ้งให้ศาลทราบในเวลาใด ๆ ที่เริ่มเข้ามาในการพิจารณาคดี และสมาชิกของกลุ่มมีสิทธิรับรู้คำสั่งใด ๆ ที่ศาลสั่งในระหว่างการพิจารณาคดี

(2) ขอดตรวจเอกสารไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนในสำนวนหรือขอคัดสำเนาจากศาล

(3) ร้องสอดเข้ามาในคดีตามมาตรา 57(2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการร้องสอดเพื่อรักษาส่วนได้เสียในผลแห่งคดีของสมาชิกของกลุ่มรายอื่นด้วยหรือไม่ก็ตาม

(4) ร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งตามมาตรา 43

ให้โจทก์มีหน้าที่ส่งหรือคัดสำเนาคำสั่งเหล่านั้นให้สมาชิกของกลุ่มหรือทนายความของสมาชิกของกลุ่มที่ใช้สิทธิเข้าร่วมฟังการพิจารณาตาม (1) ทุกครั้งที่มีคำสั่งดังกล่าว ถ้าโจทก์ไม่ดำเนินการเช่นนั้น สมาชิกของกลุ่มอาจร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้โจทก์ดำเนินการดังกล่าวภายใน

ระยะเวลาที่ศาลกำหนดได้และหากโจทก์ยังคงไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาล ให้ถือว่าโจทก์กระทำ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

ในกรณีที่สมาชิกของกลุ่มได้ใช้สิทธิเข้าร่วมฟังการพิจารณาตามวรรคหนึ่ง (1) โจทก์ สามารถที่จะส่งคำบอกกล่าวที่ต้องแจ้งให้แก่สมาชิกของกลุ่มได้โดยตรง เมื่อสมาชิกของกลุ่มหรือ หน่วยงานของสมาชิกของกลุ่มได้ปรากฏตัวที่ศาลและให้ถือว่าการส่งคำบอกกล่าวนั้นเป็นการส่ง คำบอกกล่าวโดยชอบแล้ว

มาตรา 24 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้อายุความในการฟ้อง คดีของสมาชิกของกลุ่มสะดุดหยุดอยู่ เว้นแต่เป็นกรณีตามมาตรา 25

เมื่ออายุความสะดุดหยุดอยู่ตามวรรคหนึ่งแล้ว และการดำเนินคดีแบบกลุ่มสิ้นสุดลงไม่ ว่าศาลจะมีคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม หรือเมื่อสมาชิกของกลุ่มรายใดได้ใช้สิทธิตามมาตรา 48 ให้เริ่ม นับอายุความต่อจากอายุความที่ได้สะดุดหยุดอยู่ตามวรรคหนึ่งตามอายุความเดิมต่อไปตั้งแต่นั้น นั้น แต่หากปรากฏว่าอายุความที่จะนับต่อเหลือน้อยกว่าหกสิบวัน ให้สมาชิกของกลุ่มมีสิทธิฟ้อง คดีได้ภายในหกสิบวัน

มาตรา 25 ในกรณีดังต่อไปนี้ให้ถือว่าอายุความไม่เคยสะดุดหยุดอยู่

(1) คดีมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกคำฟ้อง แต่ในกรณีที่ศาลยกคำฟ้องเพราะเหตุคดีไม่ อยู่ในอำนาจศาล หรือศาลให้ยกคำฟ้องโดยไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะฟ้องใหม่และปรากฏว่าอายุความ ครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณาหรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คำ พิพากษาหรือคำสั่งนั้นถึงที่สุด ให้สมาชิกของกลุ่มมีสิทธิฟ้องคดีภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คำ พิพากษาหรือคำสั่งนั้นถึงที่สุด

(2) คดีเสร็จไปโดยการจำหน่ายคดีเพราะเหตุถอนฟ้อง เว้นแต่ศาลมีคำสั่งมิให้มึ การดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไปก่อนที่จะมีคำสั่งจำหน่ายคดี

(3) เมื่อศาลมีคำสั่งมิให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไปตามมาตรา 16 วรรคสาม

ส่วนที่ 4

การร้องสอด

มาตรา 26 ในการยื่นคำร้องสอดเข้ามาในคดีตามสิทธิของสมาชิกของกลุ่มตามมาตรา 23(3) หากสมาชิกรายนั้นประสงค์จะร้องสอดเพื่อรักษาส่วนได้เสียในคดีเพื่อรักษาประโยชน์ของ

สมาชิกของกลุ่มรายอื่นด้วยให้สมาชิกของกลุ่มที่ประสงค์เช่นนั้นระบุนความประสงค์ในคำร้องสอดด้วย

มาตรา 27 ในกรณีที่เป็นารร้องสอดเพื่อรักษาส่วนได้เสียในผลแห่งคดีของสมาชิกรายอื่นด้วยหรือในกรณีที่เป็นารร้องสอดเพื่อเข้าแทนที่โจทก์ เมื่อผู้ร้องสอดได้ยื่นคำร้องสอดต่อศาลตามมาตรา 26 แล้วให้ผู้ร้องสอดส่งคำบอกกล่าว และโฆษณาการร้องสอดของตนให้โจทก์จำเลย และสมาชิกของกลุ่มรายอื่นทราบตามระยะเวลาและวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา 16 โดยอนุโลม ทั้งนี้ คำบอกกล่าวและการโฆษณาให้เป็นไปตามมาตรา 20 และมาตรา 21 โดยอนุโลม

ในกรณีที่ผู้ร้องสอดไม่ยื่นคำบอกกล่าวและโฆษณาภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ถือว่า

(1) ผู้ร้องสอดไม่ประสงค์จะรักษาส่วนได้เสียในผลแห่งคดีเพื่อสมาชิกของกลุ่มรายอื่นอีกต่อไป แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบถึงการร้องสอดเพื่อรักษาส่วนได้เสียในผลแห่งคดีเฉพาะในส่วนของตนเองตามมาตรา 57(2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือ

(2) ผู้ร้องสอดไม่ประสงค์จะร้องสอดเข้าแทนที่โจทก์อีกต่อไป ในกรณีนี้ให้ศาลยกคำร้องนั้นเสีย

มาตรา 28 โจทก์ จำเลย และสมาชิกของกลุ่มรายอื่นมีสิทธิโต้แย้งหรือคัดค้านการร้องสอดว่าผู้ร้องสอดมิได้มีคุณสมบัติตามมาตรา 12(4) ได้ โดยต้องทำคำโต้แย้งหรือคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ร้องสอดร้องขอต่อเจ้าพนักงานศาลเพื่อให้ส่งคำบอกกล่าวและโฆษณาการร้องสอด

มาตรา 29 ในกรณีที่มีการร้องสอดเพื่อรักษาส่วนได้เสียในผลแห่งคดีของสมาชิกรายอื่นด้วย หรือเพื่อเข้าแทนที่โจทก์ ห้ามมิให้ศาลมีคำสั่งอนุญาต เว้นแต่

(1) เป็นไปตามมาตรา 57(2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และ

(2) ผู้ร้องสอดมีคุณสมบัติตามมาตรา 12(4) โดยศาลได้ฟังคำโต้แย้งหรือคัดค้านของโจทก์ จำเลย และสมาชิกของกลุ่มรายอื่น (ถ้าหากมี) ด้วยแล้ว

ในกรณีที่เป็นารร้องสอดเพื่อรักษาส่วนได้เสียในผลแห่งคดีของสมาชิกของกลุ่มรายอื่นด้วย หากศาลพิจารณาได้ว่าการร้องสอดเช่นนั้นไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่ง (2) ก็ให้ศาลพิจารณาคำร้องสอดนั้นไปตามมาตรา 57(2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยถือว่าคำร้องสอดนั้นเป็นการร้องสอดเพื่อรักษาส่วนได้เสียในผลแห่งคดีเฉพาะในส่วนของผู้ร้องสอดเท่านั้น

มาตรา 30 สิทธิและหน้าที่ของผู้ร้องสอดให้อยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 58 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เว้นแต่ศาลเห็นว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาของ โจทก์ที่ได้ทำไปแล้วได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องสอดหรือสมาชิกของกลุ่ม (แล้วแต่กรณี) ให้ ศาลมีคำสั่งอย่างใด ๆ เพื่อให้ผู้ร้องสอดสามารถรักษาส่วนได้เสียในผลแห่งคดีของตนหรือของ สมาชิกของกลุ่มได้

ส่วนที่ 5

การพิจารณาคดี

มาตรา 31 ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการ ดำเนินคดีแบบกลุ่มเฉพาะในประเด็นข้อพิพาทเพียงบางประเด็นเท่านั้นหรืออาจมีคำสั่งให้มีการ แยกการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยก็ได้ ทั้งนี้ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ร้องขอ

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้มีการแยกการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยให้ถือว่ากลุ่ม ย่อยดังกล่าวคือการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตแล้วเช่นกัน

มาตรา 32 การที่ศาลมีคำสั่งให้มีการแยกการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยให้ถือว่า เป็นเหตุที่ทำให้โจทก์ในคดีก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งดังกล่าวมีหน้าที่ตามมาตรา 19 แล้ว

มาตรา 33 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อย เนื่องจากรายละเอียด ในข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หรือข้อเรียกร้องของกลุ่มย่อยแตกต่างไปจากการ ดำเนินคดีแบบกลุ่ม เดิม ให้ศาลสามารถพิจารณาคดีของกลุ่มย่อยไปพร้อมกับกลุ่มเดิมที่เหลืออยู่ และให้ถือเอาคำฟ้อง ของโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเดิมเป็นคำฟ้องของกลุ่มย่อยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับกลุ่มย่อย และให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินไปแล้วก่อนที่จะมีคำสั่งให้แยกกลุ่มย่อยมีผลผูกพัน การดำเนินคดีแบบกลุ่มของกลุ่มย่อยด้วย

มาตรา 34 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อยเนื่องจากข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หรือข้อเรียกร้องของกลุ่มย่อยแตกต่างในสาระสำคัญไปจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เดิม ให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์ของกลุ่มย่อยยื่นคำฟ้องของกลุ่มใหม่ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด และหากศาลรับคำฟ้องของโจทก์ดังกล่าวแล้วให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของกลุ่มย่อย เป็นไปตามวิธีปกติตั้งแต่เวลาที่ศาลมีคำสั่งรับคำฟ้องของโจทก์และหากการพิจารณาคดีของกลุ่ม

ข้อยอาจทำไปพร้อมกับการพิจารณาคดีของกลุ่มเดิมที่เหลืออยู่ได้ ศาลอาจมีคำสั่งให้รวมการพิจารณาของกลุ่มย่อยร่วมกับกลุ่มเดิมที่เหลืออยู่ก็ได้

ในกรณีที่โจทก์ของกลุ่มย่อยไม่ยื่นคำฟ้องภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือศาลไม่รับคำฟ้องของโจทก์ของกลุ่มย่อย ให้ศาลมีคำสั่งมิให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับกลุ่มย่อยอีกต่อไป และให้อายุความในการฟ้องคดีของโจทก์และสมาชิกของกลุ่มที่เป็นกลุ่มย่อยเป็นไปตามมาตรา 24 วรรคสอง

มาตรา 35 ในกรณีที่สมาชิกของกลุ่มรายใดได้ฟ้องคดีในประเด็นที่ได้อาศัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกับคำฟ้องของโจทก์อยู่ก่อนที่โจทก์จะส่งคำบอกกล่าวและโฆษณา ให้ศาลชั้นต้นที่รับคำฟ้องของสมาชิกของกลุ่มรายดังกล่าวมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีของสมาชิกของกลุ่มรายนั้นเสียจากสารบบความ เมื่อ

(1) ผ่านระยะเวลาตามมาตรา 22 วรรคหนึ่งและปรากฏว่าสมาชิกของกลุ่มรายนั้นมิได้แจ้งต่อศาลเพื่อแสดงความประสงค์ที่จะออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือ

(2) ศาลมิได้มีคำสั่งอนุญาตให้สมาชิกรายนั้นออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มตามมาตรา 22 วรรคสอง (1)

มาตรา 36 เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นการจำเป็นที่จะต้อง

(1) ให้สมาชิกของกลุ่มได้มีโอกาสโต้แย้ง คัดค้าน หรือแสดงผลตามสมควรเกี่ยวกับคุณสมบัติของโจทก์ตามมาตรา 12(4)

(2) ให้สมาชิกของกลุ่มมีโอกาสโต้แย้งหรือแสดงผลตามสมควรก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งตามมาตรา 31 หรือมาตรา 42

(3) จะต้องให้สมาชิกของกลุ่มได้รับทราบการที่ศาลจะมีคำสั่งตามมาตรา 49(3) หรือ

(4) คู่ครองผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียของสมาชิกของกลุ่ม

ให้ศาลมีอำนาจกำหนดระยะเวลาที่จะสั่งให้โจทก์ส่งคำบอกกล่าวหรือทำการโฆษณา เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มได้รับทราบข้อเท็จจริงหรือเข้ามาในคดีเพื่อโต้แย้งคัดค้านหรือแสดงผลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้ โดยการส่งคำบอกกล่าวหรือการ โฆษณาให้โจทก์ร้องขอต่อเจ้าพนักงานศาล และให้นำความในมาตรา 19 วรรคสองมาใช้บังคับด้วย

อำนาจของศาลตามวรรคหนึ่งอาจกำหนดให้โจทก์ดำเนินการต่อสมาชิกของกลุ่มทุกคนหรือเพียงบางคนก็ได้

มาตรา 37 ภายหลังจากที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วห้ามสมาชิกของกลุ่มที่มีได้แจ้งความประสงค์ที่จะออกจากกลุ่มบุคคลตามมาตรา 22 วรรคหนึ่ง หรือที่ศาลไม่ได้อนุญาตให้ออกจากกลุ่มบุคคลตามมาตรา 22 วรรคสอง (1) ยื่นคำฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันกับที่โจทก์ได้ยื่นฟ้องนั้นอีก ไม่ว่าศาลจะได้มีคำพิพากษาในคดีที่โจทก์ได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วหรือไม่ ก็ตาม

มาตรา 38 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วและโจทก์ได้ยื่นคำร้องเพื่อถอนคำฟ้อง ก่อนที่ศาลจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตตามมาตรา 175 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ศาลต้องฟังคำโต้แย้งหรือคำคัดค้านของสมาชิกของกลุ่มด้วย

ให้โจทก์ส่งคำบอกกล่าวและการโฆษณากรณีตามวรรคหนึ่งให้สมาชิกของกลุ่มทราบภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด โดยให้โจทก์ร้องขอต่อเจ้าพนักงานศาลและให้นำความในมาตรา 19 วรรคสอง มาใช้บังคับด้วย

มาตรา 39 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มตามคำขอแล้ว ห้ามมิให้มีการตกลงหรือประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดีเว้นแต่ศาลจะอนุญาต โดยต้องฟังคำโต้แย้งหรือคำคัดค้านของสมาชิกของกลุ่มก่อนมีคำสั่งให้โจทก์ส่งคำบอกกล่าวและการโฆษณากรณีตามวรรคหนึ่งให้สมาชิกของกลุ่มทราบภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด โดยให้โจทก์ร้องขอต่อเจ้าพนักงานศาล และให้นำความในมาตรา 19 วรรคสอง มาใช้บังคับด้วย

มาตรา 40 ในกรณีที่ศาลได้ฟังคำโต้แย้งหรือคำคัดค้านของสมาชิกของกลุ่มตามมาตรา 38 หรือมาตรา 39 แล้ว หากศาลเห็นว่า การจะตกลง การประนีประนอมยอมความ หรือการถอนคำฟ้องดังกล่าวไม่เป็นประโยชน์กับสมาชิกของกลุ่มทุกคน ให้ศาลมีคำสั่งมิให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไปก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาตามที่คู่ความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกัน หรือก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้ถอนคำฟ้อง

มาตรา 41 ภายหลังจากที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วโจทก์จะยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะได้มีคำสั่งมิให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป

มาตรา 42 ภายหลังจากที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วและก่อนที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา หากศาลเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป หรือการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไปจะไม่คุ้มครองหรือเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกของกลุ่มอย่างเพียงพอ ศาล

อาจมีคำสั่งมิให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป โดยให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาเฉพาะในส่วนที่เป็นคำฟ้องของโจทก์เท่านั้น ทั้งนี้ ตามที่เห็นสมควรหรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ

มาตรา 43 ในกรณีที่ปรากฏเหตุการณ์ตามมาตรา 44 ให้ศาลมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกของกลุ่มมากที่สุด

(1) มีคำสั่งมิให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป โดยให้ดำเนินคดีเฉพาะในส่วนของโจทก์เท่านั้น เมื่อปรากฏการณ์เหตุการณ์ตามมาตรา 44(1) หรือ

(2) หรือมีคำสั่งมิให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไปก่อนที่ศาลจะจำหน่ายคดีเมื่อปรากฏเหตุการณ์ตามมาตรา 44(3) หรือ (4)

(3) มีคำสั่งให้สมาชิกของกลุ่มยื่นคำร้องเพื่อขอเป็น โจทก์แทนที่โจทก์เดิมภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ทั้งนี้ ให้การยื่นคำร้อง ผลจากการยื่นคำร้องและผลของคำสั่งอนุญาตให้สมาชิกของกลุ่มรายดังกล่าวเป็น โจทก์แทนที่โจทก์เดิมเป็นไปตามมาตรา 45 มาตรา 46 และมาตรา 47 ทั้งนี้ หากไม่มีสมาชิกของกลุ่มรายใดยื่นคำร้องดังกล่าว ให้ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 43(1)

มาตรา 44 เหตุการณ์ที่ศาลจะใช้อำนาจตามมาตรา 43 ได้ ได้แก่เหตุการณ์ดังต่อไปนี้

(1) โจทก์มิได้มีคุณสมบัติเป็นไปตามมาตรา 12(4)

(2) โจทก์มรณะหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

(3) ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิตามมาตรา 55 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของโจทก์หมดไป

(4) โจทก์ทิ้งฟ้อง

มาตรา 45 ให้สมาชิกของกลุ่มรายที่ยื่นคำร้องเพื่อเป็น โจทก์แทนที่โจทก์เดิมส่งคำบอกกล่าวและโฆษณาการยื่นคำร้องของตนให้จำเลยและสมาชิกรายอื่นทราบตามระยะเวลาและวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา 16 โดยอนุโลม ทั้งนี้ การบอกกล่าวและการโฆษณาให้เป็นไปตามมาตรา 20 และมาตรา 21 โดยอนุโลมในกรณีที่สมาชิกของกลุ่มรายดังกล่าวไม่ยื่นคำบอกกล่าวและไม่โฆษณาภายในระยะเวลาที่กำหนด และปรากฏว่าไม่มีสมาชิกของกลุ่มรายอื่นยื่นคำร้องในลักษณะเดียวกันนั้นด้วย ให้ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามมาตรา 43(1)

จำเลยและสมาชิกของกลุ่มรายอื่นมีสิทธิโต้แย้งหรือคัดค้านว่าผู้ร้องมิได้มีคุณสมบัติตามมาตรา 12(4) ได้ โดยต้องทำคำโต้แย้งหรือคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ผู้ร้องขอต่อเจ้าพนักงานศาลเพื่อให้ส่งคำบอกกล่าวและโฆษณาการร้องขอเป็น โจทก์แทนที่โจทก์เดิม

มาตรา 46 ในกรณีที่มีการยื่นคำร้องเพื่อขอเป็นโจทก์แทนที่โจทก์เดิมหลายคำร้อง ให้ศาลรวมการพิจารณาคำร้องเหล่านั้นไว้ด้วยกัน โดยศาลอาจมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรหากผู้ยื่นคำร้องมีคุณสมบัติตามมาตรา 12(4) หลายราย

มาตรา 47 เมื่อศาลมีคำสั่งให้สมาชิกของกลุ่มรายที่ยื่นคำร้องตามมาตรา 43(2) เป็นโจทก์แทนที่โจทก์เดิม ให้ถือว่าการแทนที่ดังกล่าวเป็นการร้องสอดแทนที่คู่ความเดิมตามมาตรา 57(2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยให้อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 58 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและมาตรา 30 แห่งกฎหมายนี้ โดยอนุโลม

มาตรา 48 ในกรณีที่ศาลอนุญาตตามคำขอของกลุ่มความที่ตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตโตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้โจทก์ร้องขอต่อเจ้าพนักงานศาลภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลอนุญาตเพื่อส่งคำบอกกล่าวและการโฆษณากรณีดังกล่าวให้สมาชิกของกลุ่มแต่ละรายทราบ เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มแต่ละรายที่ประสงค์จะออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มยื่นหนังสือต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่โจทก์ร้องขอต่อเจ้าพนักงานศาลเพื่อให้ส่งคำบอกกล่าวและทำการโฆษณา และให้ถือว่าสมาชิกของกลุ่มรายที่ยื่นความประสงค์ภายในระยะเวลาดังกล่าวไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มอีกต่อไปนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์นั้น

ในกรณีที่โจทก์มิได้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนการอนุญาตที่ให้เสนอข้อพิพาทให้อนุญาตโตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาด

ห้ามมิให้อนุญาตโตตุลาการเริ่มพิจารณาข้อพิพาทของกลุ่มความ เว้นแต่โจทก์จะได้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว

มาตรา 49 หากศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อให้รู้จำนวนค่าเสียหายที่แน่นอนที่จำเลยต้องชำระให้แก่โจทก์และสมาชิกของกลุ่ม ให้ศาลมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) ก่อนศาลมีคำพิพากษาให้ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการและระยะเวลาในการพิสูจน์ค่าเสียหาย และศาลอาจสั่งให้โจทก์หรือสมาชิกของกลุ่มหรือตัวแทนสมาชิกของกลุ่มรายใดรายหนึ่งหรือหลายรายมาทำการพิสูจน์ค่าเสียหายต่อศาลได้

(2) ศาลอาจปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะของกลุ่มบุคคลเสียใหม่ตามอำนาจที่กำหนดไว้ในมาตรา 50 ก็ได้

(3) ศาลอาจใช้อำนาจตาม (1) โดยกำหนดว่าหากสมาชิกของกลุ่มรายใดไม่มาพิสูจน์ตามที่ศาลมีคำสั่ง ศาลจะใช้อำนาจตาม (2)

หมวด 3

คำพิพากษาและการบังคับคดี

มาตรา 50 ในการทำคำพิพากษาสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มนอกจากจะต้องปฏิบัติตามมาตรา 141 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว คำพิพากษาดังกล่าวต้องกำหนดลักษณะโดยชัดเจนของกลุ่มบุคคลที่จะต้องถูกผูกพันตามคำพิพากษา ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดลักษณะตามที่โจทก์ระบุไว้ตามคำฟ้องหรือตามที่ศาลเห็นสมควรให้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้แตกต่างไปจากลักษณะที่โจทก์ระบุไว้ตามคำฟ้อง

ในกรณีที่ศาลปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะของกลุ่มบุคคลที่จะต้องถูกผูกพันตามคำพิพากษาเสียใหม่ และเป็นเหตุให้บุคคลใดต้องพ้นจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ให้อายุความการฟ้องคดีต่อจำเลยของบุคคลนั้นนับต่อจากอายุความที่ได้ระงับคดีอยู่ตามมาตรา 24 ตามอายุความเดิมต่อไปได้ แต่หากปรากฏว่าอายุความที่ระงับต่อเหลือน้อยกว่าหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาดังกล่าวมีสิทธิฟ้องคดีต่อจำเลยได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ที่มีคำพิพากษานั้น

มาตรา 51 คำพิพากษามาตรา 50 ย่อมต้องผูกพันคู่ความและสมาชิกของกลุ่ม ทั้งนี้ ตามลักษณะของกลุ่มบุคคลที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาโดยสมาชิกของกลุ่มไม่อาจโต้แย้งหรือคัดค้าน คำพิพากษานั้นได้ เว้นแต่บุคคลที่ศาลอนุญาตให้ออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มตามมาตรา 22

มาตรา 52 เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดี ให้ศาลมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการในการปฏิบัติตามคำบังคับและในการบังคับคดีตามคำพิพากษาสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

หมวด 4

เงินรางวัลและค่าว่าความ

มาตรา 53 ในกรณีที่โจทก์ชนะคดี ให้ศาลกำหนดเงินรางวัลเพื่อโจทก์และทนายความฝ่ายโจทก์เป็นเงินจำนวนหนึ่ง ซึ่งโจทก์และทนายความฝ่ายโจทก์จะตกลงแบ่งปันรางวัลกันอย่างไร ให้เป็นไปตามข้อตกลงของโจทก์และทนายความฝ่ายโจทก์ ทั้งนี้ เงินรางวัลดังกล่าวให้หัก

จากจำนวนเงินที่จำเลยต้องชำระต่อ โจทก์และสมาชิกของกลุ่มตามคำพิพากษา โดยศาลจะกำหนดเงินรางวัลจากการพิจารณาตามความยากง่ายแห่งคดีกับเทียบดูเวลาและงานที่โจทก์และทนายความฝ่ายโจทก์ต้องปฏิบัติในการดำเนินคดีแบบกลุ่มรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็ได้ และเงินรางวัลจะต้องมีจำนวนไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินทั้งหมดที่จำเลยต้องชำระต่อโจทก์และสมาชิกของกลุ่มตามคำพิพากษา

เพื่อประโยชน์ในการนี้ ให้ศาลมีอำนาจที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการในการรับเงินรางวัลและการหักเงินรางวัลจากจำนวนเงินที่จำเลยต้องชำระตามคำพิพากษาก็ได้

มาตรา 54 ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะให้มีการเฉลี่ยค่าความจากสมาชิกของกลุ่มเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี โจทก์อาจยื่นคำขอต่อศาลในเวลาใด ๆ ก่อนที่ศาลมีคำพิพากษา

ในกรณีที่ศาลได้รับคำขอตามวรรคหนึ่ง หากโจทก์เป็นฝ่ายชนะคดีให้ศาลมีคำสั่งไว้ในคำพิพากษาให้จำเลยนำเงินค่าความมาวางต่อศาลชั้นต้นภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่มิคำพิพากษา

เมื่อจำเลยได้นำเงินค่าความมาวางต่อศาลแล้ว โจทก์สามารถยื่นคำขอรับเงินดังกล่าวได้

มาตรา 55 ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งตามมาตรา 54 วรรคสองไว้ในคำพิพากษา โจทก์ต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าจำนวนเงินค่าความดังกล่าวไม่มากเกินไปกว่าภาระค่าความที่โจทก์ต้องรับในคดีที่โจทก์ฟ้องคดีเพียงลำพังของโจทก์เอง ในการดังกล่าวให้ศาลมีอำนาจที่จะเรียกเอกสารเท่าที่จำเป็นและบุคคลใดที่เกี่ยวข้องมาไต่สวนเพื่อให้ได้ความเช่นนั้นได้ และอาจให้โจทก์ ทนายความ โจทก์และบุคคลที่เกี่ยวข้องสาบานตนก็ได้

มาตรา 56 ในกรณีที่จำเลยไม่นำเงินค่าความมาวางต่อศาลภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา ให้โจทก์ยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ออกหมายสำหรับค่าความดังกล่าวได้ทันที ทั้งนี้ ให้การบังคับคดีดังกล่าวอยู่ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม และให้ถือว่าโจทก์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในจำนวนเงินดังกล่าว

มาตรา 57 ในการชำระเงินให้โจทก์และสมาชิกของกลุ่มตามคำพิพากษา ให้จำเลยมีสิทธิหักเงินค่าความที่จำเลยนำไปวางต่อศาลออกจากจำนวนเงินที่จำเลยต้องชำระให้โจทก์ และ

สมาชิกของกลุ่มแต่ละรายได้ ทั้งนี้ ในการหักเงินดังกล่าวให้จำเลยหักโดยเฉลี่ยตามสัดส่วนของจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกของกลุ่มแต่ละรายจะได้รับ

หมวด 5

บทกำหนดโทษ

มาตรา 58 ผู้ใดเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาตามมาตรา 55 ถ้าความเท็จนั้นเป็นสาระสำคัญต่อการทำคำสั่งตามมาตรา 54 วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกิน บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 59 ผู้ใดแสดงเอกสารอันเป็นเท็จต่อศาลในการพิจารณาตาม มาตรา 55 ถ้าเอกสารนั้นเป็นหลักฐานที่เป็นสาระสำคัญต่อการทำคำสั่งตามมาตรา 54 วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกิน บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 60 ให้ศาลมีอำนาจในการริบเงินที่โจทก์ได้รับตามมาตรา 54 คืนจากโจทก์ได้ หากปรากฏต่อศาลในภายหลังว่าค่าว่าความตามที่โจทก์ร้องขอให้มีการเคลื่อนนั้นไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 55 โดยศาลจะสั่งริบทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนก็ได้ โดยเงินที่ริบคืนนี้ให้ศาลส่งคืนให้แก่จำเลยต่อไป

ในกรณีที่จำเลยยังมีได้นำเงินค่าว่าความมาวางศาล ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งเฉพาะในส่วนนี้ได้ตามที่เห็นสมควร

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นางสาวกรรวิ สัจจรวงศา

ประวัติการศึกษา

บริหารธุรกิจบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2530
พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปีการศึกษา 2541
นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ปีการศึกษา 2546

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

นิติกร กรมป่าไม้
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม